॥ श्रीजिनाय नमः ॥

॥ श्रीमहाबलमलयसुंदरीचरित्रम् ॥

(कर्ता–आगमिक श्रीजयतिलकसुरिः)

–ः छापी प्रसिद्ध करनार ः–

विठलजी हीरालाल हंसराज—(जामनगरवाळा)

वीर सं. २४६३ विक्रम सं. १९९३ सने १९३७

कि. रु. २–०–०

॥ श्रीजिनाय नमः ॥

॥ अथ श्रीमहाबलमलयसुंदरीचरित्रं प्रारभ्यते ॥

(कर्त्ता—आगमिक श्रीजयतिलकसूरिः)

चतुरंगो जयत्यर्हन् दिशन् धर्मं चतुर्विधं । चतुष्काष्टासु प्रसृतां जेतुं मोहचमूमिव ॥ १ ॥ जयंत्या-र्हतो रक्ताः करपादांगुलीनखाः । विंशतिस्थानकश्रीणां कौंकुमास्तिलका इव ॥ २ ॥ दीपालिका पुरे यस्य फणामणिमिषात्सदा । पार्श्वो निरर्गलं लक्ष्मीप्रवेशं च करोतु सः ॥ ३ ॥ सर्वार्थसिध्ध्यनीहोऽपि मम सर्वार्थसिद्धये । सिद्धार्थजनकोऽप्यस्तु जिनः सिद्धार्थनंदनः ॥ ४ ॥ येन बोधप्रदीपेन निरस्याभ्यंतरं तमः । ममात्मा निर्मलीचक्रे तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥ ५ ॥ श्रीसूरिमंत्रराजस्य प्राक्पदेषु प्रतिष्ठिता । श्रीगौतमां-ह्रिभक्ताऽस्तु प्रसन्ना मे सरस्वती ॥ ६ ॥ प्राकृतेनात्र यैरर्था मदर्थमिव संचिताः । पितृकल्पाः कवींद्रास्ते जयंति जिनशासने ॥ ७ ॥ तर्जयंतो जयंत्यत्र दुर्जनाः पंडिता इव । येषां भयेन काव्यानि न कूटानि पठंत्यमी

॥ ८ ॥ प्रकृत्या प्राक्कृतं प्राज्ञै-र्दुर्व्याख्येयं यथास्थितं । अतः संस्कृत्य पूर्वार्थान् श्रोतॄणां कथयाम्यहं ॥ ९ ॥
इत्थं कृतनमस्कारो भव्यानां बोधहेतवे । धर्मरत्नत्रयाख्यान-मयं शास्त्रं तनोम्यहं ॥ १० ॥ धर्मो मंगलमुत्कृष्टं धर्मः सर्वसमृद्धिदः । धर्मः शर्मकरो नित्यं धर्मः कर्ममलापहः ॥ ११ ॥ संतानतारको धर्मो धर्मः पूर्वजपावनः । अपकीर्तिहरो धर्मो धर्मः कीर्त्तिविवर्धनः ॥ १२ ॥ तक्रादिव नवनीतं कमलं कर्दमादिव । इव मुक्तामणिर्वंशा-त्सारं धर्मो नृजन्मनः ॥ १३ ॥ वेदवाक्येषु सर्वेषु प्रणवः प्रथमो यथा । पुरुषार्थेषु सर्वेषु तथा धर्मो निगद्यते ॥ १४ ॥ दुर्गतिप्रपतत्प्राणि-धारणाद्धर्म उच्यते । ज्ञानदर्शनचारित्र-रत्नत्रयमयः स तु ॥ १५ ॥ जीवाजीवादितत्त्वाना-मवबोधो यतो भवेत् । तदत्र कथ्यते सम्यग् ज्ञानरत्नं विवेकिभिः ॥ १६ ॥ तृतीयं लोचनं ज्ञान-मदृष्टार्थप्रकाशनं । द्वितीयं च रवेर्विंबं दृष्टेतरतमोऽपहं ॥ १७ ॥ ज्ञानं निष्कारणो बंधु-र्ज्ञानं यानं भवांबुधौ । ज्ञानं प्रस्खलतां दृष्टि-र्ज्ञानं दीपस्तमोभरे ॥ १८ ॥ ज्ञानादुध्ध्रियते जंतुः पतितोऽपि महापदि । एकश्लोकार्थबोधेन यथा मलयसुंदरी ॥१९॥ तथाहि-द्वीपेषु मध्यमो जंबू-द्वीपोऽस्तीह महीतले । राकेंदुरिव यो वृत्तो लवणोदधिनावृतः ॥ २० ॥ लक्षयोजनमानस्य लक्षणं तस्य वेत्ति कः । सप्तवर्षोऽपि षड्वर्ष-धरो यः कथितो बुधैः ॥ २१ ॥ तस्यांतर्भरतं क्षेत्रं ख्यातमक्षीणसं-

पदा । पट्खंडमप्यखंडं यत् साध्यते चक्रवर्त्तिना ॥ २२ ॥

अस्तीह भरतक्षेत्रे नाम्ना चंद्रावती पुरी । अन्यायो हन्यते यस्यां न्याय एव विजृंभते ॥ २३ ॥ भू-रीश्वरगृहा भाति प्रभूतधनदाश्रिता । याष्टापदांकरल्लोका अपूर्वेवालकापुरी ॥ २४ ॥ भद्रशालावृता भास्व-च्छोभायुक्ताढ्यनंदना । मेरुवद्या सुवर्णश्रीः शोभते विबुधाश्रिता ॥ २५ ॥ यस्यां स्फटिकहर्म्याणि भित्ति-स्वच्छतयाभितः । गुप्तभावान् विवृण्वंति मित्राणीव परस्परं ॥ २६ ॥ नक्षत्रदर्शनाद्रात्रि-र्यस्यां पुर्यनुमीयते । ध्वांते मणिगृहेर्ध्वस्ते दिनं चार्कविलोकनात् ॥ २७ ॥ श्रीवीरधवलस्तत्र मित्रतुल्योऽभवन्नृपः । सच्च-क्राह्लादको नित्यं दीप्यमानकरः पुनः ॥ २८ ॥ यस्य चापे नमत्कोटौ प्रणेमू रिपुमौलयः । त्यक्तजीवैः पु-नर्बाणै-र्निर्जीवा द्वेपिणोऽभवन् ॥ २९ ॥ कोकिलेव प्रियालापा नंदतींदुकलेव या । गंगेव स्वच्छहृदया क-मलेव जनप्रिया ॥ ३० ॥ रतिरूपाधिकरूपा शीलालंकारधारिणी । प्रिया चंपकमालास्य । सा सर्वांतःपु-रीवरा ॥ ३१ ॥ द्वितीयापि प्रिया तस्य नाम्ना कनकवत्यभूत् । सौभाग्यभारादिवैषो-न्नतांगी कुचभारतः ॥ ३२ ॥ ताभ्यामित्र रतिप्रीति-भ्यामभ्यासमुपेयुषः । कामस्येव ययौ कालो । भूपालस्य सुखैः कियान् ॥३३॥

अथान्यदा नृपं दृष्ट्वा विच्छायं चिंतया मुखे । संभ्रांतयाशु पप्रच्छे देव्या चंपकमालया ॥ ३४ ॥

राजा जगाद सोद्वेगं चिंताहेतुं प्रिये शृणु । अत्रैवास्मत्पुरे द्वौ स्तो बांधवौ श्रेष्ठिपुंगवौ ॥ ३५ ॥ अन्यो-ऽन्यं स्नेहलौ लोभा-नंदिलोभाकराभिधौ । कुर्वाणौ हट्टवाणिज्यं तौ दिनानि व्यतीयतुः ॥३६॥ गुणवर्मा-भिधो लोभा—करस्यास्ति सुतो गुणी । लोभानंदी पुनर्व्यूढ-भूरिभार्योऽप्यनंदनः ॥ ३७ ॥ अथान्यदा तयोर्हट्टा-सीनयोरागतः पुमान् । एको भद्राकृतिस्तत्र भ्रमन्नदृष्टपूर्वकः ॥ ३८ ॥ आकारादिगुणैर्ज्ञात्वा तस्य सश्रीकतां तदा । ताभ्यामासनदानादि—प्रतिपत्तिर्विनिर्ममे ॥ ३९ ॥ तत्रैव तिष्ठता तेन विश्वस्ते-नैकदा तयोः । अभाणि तुंबमेतन्मे रक्षतं कतिवासरान् ॥ ४० ॥ ताभ्यामादाय हट्टांत— रुद्धध्यामोचि तुंबकं । गोलं गोलं निपेतुश्च ततोऽस्माद्रसबिंदवः ॥ ४१ ॥ अधःस्था आयसी तैस्तु दृष्टा हैमीकृता कुशी । लोभांधाभ्यामगोप्याभ्यां तत्तुंबं रससंयुतं ॥ ४२ ॥

कतिचिद्दिनपर्यंते याचमाने तु तन्नरे । तौ द्वौ मायाविनौ मृद्व्या श्रेष्ठिनावूचतुर्गिरा ॥ ४३ ॥ मूष-कैर्जग्धबंधं ते पतित्वाभाजि तुंबकं । खंडान्येवात्र दृष्टान्या-वाभ्यां सत्पुरुषाग्रणि ॥ ४४ ॥ तुंबांतरस्य खंडानि दर्शितान्युपलक्ष्य सः । दक्षोऽज्ञासीदिमान्यन्य—तुंबस्य शकलानि वै ॥ ४५ ॥ ज्ञात्वा तुंबे रसं लोभं गतावेतौ मृषोत्तरैः । संगोप्य तुंबकं मां हि विप्रतारयतोऽधुना ॥ ४६ ॥ तत्कथयामि राजश्रे—

द्रसं गृह्णाति सोऽप्यमुं । वैदेशिकस्य मे हाहा द्विधाप्येषोऽद्य वै गतः ॥ ४७ ॥ ध्यात्वेति श्रेष्ठिना तेन तावूचाते उभावपि । भो ममार्पयतं तुंबं माकार्षीं कपटोत्तरं ॥ ४८ ॥ युवयोर्युज्यते नेदृक् कर्तुं न्यायव-तोर्यतः । अन्यथा भविनानर्थो महान् लोभवशात्मनोः ॥ ४९ ॥ ब्रुवाणावुत्तरं तौ तु तदेव कुपितो नरः । स्तंभयित्वा तथा सोऽगा—द्यथालं चलितुं न तौ ॥ ५० ॥ तथा चलयतो नांगं विस्फुटत्संधिबंधनं । जल्पंताविति तौ दीनौ पात पात म्रियावहे ॥ ५१ ॥ ग्रामांतरादितश्चागा—ल्लोभाकरसुतोऽखिलां । वार्त्तां कुटुंबाद्ज्ञासी—त्तथावस्थौ विलकितौ ॥ ५२ ॥ मंत्रवादादिके तेन सविशेषेऽथ कारिते । विशेषाद्ववृधे पीडा निराशास्तेऽभवंस्ततः ॥ ५३ ॥ उत्तिष्ठते यतो वह्निस्तत एवोपशाम्यति । अतस्तमेव पुरुष—मान-यामि कुतोऽप्यहं ॥ ५४ ॥ ध्यात्वेति गुणावर्मा तं नरं द्रष्टुमथाचलत् । सहायमेकमादाय तत्पुरुषोपलक्षकं ॥ ५५ ॥ मंदीभूतं सहायं त—मपि मुक्त्वा क्वचित्पुरे । एक एव स बभ्राम पितुर्दुःखेन दुःखितः ॥ ५६ ॥

अथैकं नगरं दृष्ट्वा धनाढ्यापणमंदिरं । निर्मानुषं रम्यतमं विस्मितः प्रविवेश सः ॥ ५७ ॥ ददर्शैकं नरं तत्र प्रदेशे सुंदरं क्वचित् । पप्रच्छे च स तेनैवं कुतस्त्वं वीरकुंजर ॥ ५८ ॥ अभाणि श्रेष्ठिपुत्रेण पांथः खिन्न इहाविशं । कोऽसि त्वं किमिहैकाकी शून्या ऋद्धापि का पुरी ॥ ५९ ॥ नरेणाभाणि भो भद्र

शृणु त्वं पृष्टमात्मनः । श्रियेदं स्वःपुरस्पर्द्धि नगरं कुशवर्द्धनं ॥ ६० ॥ अत्रासीद् भूपतिः शूरः सूरनामा गुणा-
ग्रणीः । जयविजयचंद्राख्यो तस्यावां तनयावुभौ ॥६१॥ जयचंद्रो मम भ्राता ज्येष्ठो राज्य उपाविशत् । पितर्यु-
परतेऽहं स्व–हंकाराद्निरगां पुरात ॥६२॥ सर्वत्राहं भ्रमन् पुर्यां चंद्रावत्यां गतोऽन्यदा । तदुद्याने मया दृष्टा
विद्यासिद्धो नरो वरः ॥ ६३ ॥ किंत्वतोसाररोगेण स तथा व्यथितो भृशं । यथा न चलितुं नैव वक्तुं
शक्तो मनागपि ॥६४ ॥ ततः करुणया सैष प्रत्यकारि मया तथा । यथाल्पैर्वासरैर्जज्ञे सुखेन पटुविग्रहः
॥ ६५ ॥ तत्पृष्टेन मयाख्याते नामस्थानादिके निजे । विद्ये तेन वितीर्णे द्वे प्रसन्नमनसा मम ॥ ६६ ॥

स्तंभकर्त्री वश्यकर्त्री पाठसिद्धे उभे अपि । रसतुंबं तथा चैकं दत्वाहं तेन जल्पितः ॥ ६७ ॥ दुःखे-
नैष मयाग्राहि स्वसिद्धो दुर्लभो रसः । अस्यांशस्पर्शमात्रेण लोहं भवति कांचनं ॥ ६८ ॥ रक्षितव्यः प्रय-
त्नेन ततोऽयं सर्वदा त्वया । ययौ श्रीपर्वते सिद्धो दत्वा शिक्षां ममेति सः ॥ ६९ ॥ परिभ्रमन् प्रविष्टोऽहं
चंद्रावत्यां पुनः पुरि । लोभाकरालोभनंदि—श्रेष्ठिनोरापणे गतः ॥ ७० ॥ दक्षाभ्यां प्रतिपत्त्याहं ताभ्या-
मावर्जितस्तथा । विश्वस्तेन यथा तत्र । तत्तुंबं न्यासितं मया ॥ ७१ ॥ स्थित्वा क्षिप्रः पुरीलक्ष्म्या त-
त्राहं कतिवासरान् । मातुरुत्कंठितः स्वीय—पुरंप्रत्युत्सुकोऽभवं ॥ ७२ ॥ कथंचिद्विज्ञातरसौ मया मार्गि-

ततुंवकौ । श्रेष्टिनौ तौ स्फुरल्लोभौ ददतुः कूटमुत्तरान् ॥ ७३ ॥ मृषोत्तराविति कृत्वा प्रतीकारं तयोरहं । आगतोऽत्र पुरं शून्यं सर्वमैक्षिष्ट पैतृकं ॥ ७४ ॥ श्रेष्टिसूश्चिंतयामास स एवैष पुमान्ननु । पितरौ येन मे दु खा–वस्थौ तौ विहितौ तदा ॥ ७५ ॥ तावन्नाविष्करोमि स्वं यावत्सम्यगवैमि न । गुणवर्मेति ध्यात्वोचे आयुष्मन्नग्रतो वद ॥ ७६ ॥ ऊचे विजयचंद्रोऽथ यावद्दुःखाकुलो भ्रमन् । सविस्मयश्च नापि स्वं पश्यन्मानुपमात्रकं ॥ ७७ ॥ गतो राजकुलस्य—मारुढो राजमंदिरे । भ्रातृजायां विजयाख्या–मपश्यं तावदेकिकां ॥ ७८ ॥ युग्मं ॥ वृत्तांतं सा मया पृष्टा पतदश्रुविलोचना । मधुरालापं पीठादिदानपूर्वमभापत ॥ ७९ ॥

पुरस्य वहिरुद्याने । मासं मासमुपोषितः । एको रक्तांवरो भिक्षु—रत्रासीज्जनरागभाक् ॥ ८० ॥ भवद्भ्रात्रा नरेंद्रेण कारितः पारणं स तु । नृपाज्ञया मयाक्षेपि जपतोऽस्य समीरणः ॥ ८१ ॥ तस्य पाखंडिनश्चित्तं सुरूपायां मयि स्थितं । ततो गोधाप्रयोगेण निशि सौधं स एयिवान् ॥ ८२ ॥ कामार्थं प्रार्थयमानो वाक्यैर्मा सामदंडजैः ॥ वोध्यमानोऽपि पापः स कथंचिद्विरराम न ॥ ८३ ॥ इतश्च राजा संप्राप्तो द्वारदेशे निशम्य तत् । क्रुद्धस्तं वंधयामास सापराधं तपस्विनं ॥ ८४ ॥ हस्यमानो जनैः प्रात–

निंद्यमानश्च भूभुजा । भ्रामयित्वा पुरीमध्ये चौरमारं स मारितः ॥ ८५ ॥ उत्पन्नो राक्षसो दुष्टः परिणामवशेन सः । स्मृत्वापमानतां स्वीयां गुरुवैरमुवाह च ॥ ८६ ॥ अत्रागत्य ततस्तेन निवेद्य स्वं च वैरिणं । हतस्ते बांधवो राजा भक्तिं कुर्वन्नपि क्षणात् ॥ ८७ ॥ जीवग्राहं ततो नष्टा हन्यमाना भयात्प्रजाः । ऋद्ध्याप्यलंकृतं शून्यं तेनेदं नगरं तव ॥ ८८ ॥ अहं तु तेन नश्यंती धृत्वेत्यूचेऽनुरागिणा । यदि यास्यसि भद्रे त्वं त्वामानेष्याम्यहं पुनः ॥ ८९ ॥ अतस्त्वया न गंतव्यं कर्त्तव्यं न भयं तथा । स्थितायां अत्र सर्वापि तव चिंता पुनर्मम ॥९०॥ इति स्थिते दिवा कापि राक्षसो याति सोऽनिशं । निश्यायाति पुनर्याति ममैवं वासरा इह ॥ ९१ ॥

अथोचे सा मया तस्य । मर्म किंचित्प्रकाशय । जित्वैनं येन वैरं स्वं राज्यं च वालयाम्यहं ॥९२॥ सोवाचास्य शयानस्य पादयुग्मं घृतेन चेत् । मृक्ष्यते स्यान्महानिद्रावशोऽचेतनवत्तदा ॥ ९३ ॥ परं पुंसः करेणैव पादाभ्यंगेऽस्य तादृशी । निद्राऽयाति न नारीणां करस्पर्शेन कर्हिचित् ॥ ९४ ॥ अन्यच्च चरणाभ्यंगात्पूर्वं चेद्वेत्ति मानुषं । पादाभ्यंगोऽपि नाऽऽदत्ते सुखं हंत्येव तं तदा ॥ ९५ ॥ इति भ्रातृप्रियाख्यात-दैत्यवृत्तांतमात्मनः । श्रुत्वा यावत्सहायाय कस्मैचिच्चलितोऽस्म्यहं ॥ ९६ ॥ तावत्त्वमपि मेऽत्रैव

मिलितोऽसि नरोत्तम । साहाय्यं कुरु येन स्यु—स्त्वादृशोऽन्योपकारिणः ॥ ९७ ॥ परकार्योद्यताः संतः
स्वकार्ये स्युः पराङ्मुखाः । धवलीकुरुते विश्वं कलंकं नात्मनः शशी ॥ ९८ ॥ तावन्मात्रं सुखं न स्या
—द्यावन्मात्रं सतोऽसुखं । अनुशोचयतस्तं तं यं यं पश्यति दुःखिनं ॥ ९९ ॥ निष्पेषः पिंजनं तर्कु—
कर्त्तनं कूर्चताडनं । कर्पासेनासुखं सोढं पश्यान्याच्छादनाय भोः ॥ १०० ॥ तरवस्तरणेस्तापं सूर्योऽभ्रो-
ल्लंघनक्रमं । नौः संक्षोभं च पाथोधेः । सोढा कूर्मः क्षितेर्भरं ॥ १ ॥ वारिदो वर्षणक्लेशं क्षितिर्विश्वासु-
मत्क्रमं । उपकारादृतेऽमीषां न फलं किंचिदीक्ष्यते ॥ २ ॥ युग्मं ॥

नैव नद्यः पिबंत्यंभो वृक्षाः खादंति नो फलं । मेघाः शस्यं च नाश्नंति क्रमोऽमीषां परार्थकृत् ॥३॥
तत्त्वैव प्रभावेण भवितेदं पुरं पुनः ॥ प्रजाशर्मप्रदं राज्य—लाभो मे ते यशोभरः ॥ ४ ॥ वणिग् दध्या-
वतः पुंसो ममोपकृतिभारितात् । कार्यं सेत्स्यति तत्कार्यं कार्यं दुष्करमप्यदः ॥ ५ ॥ ध्यात्वेति गुणवर्मा
स प्रतिपेदेऽखिलं हि तत् । विजयः स्माह कर्त्तव्यं रक्षोंह्रिम्रक्षणं त्वया ॥ ६ ॥ स्तंभित्वाहं करिष्यामि
वश्यं चांतर्मुहूर्त्ततः ॥ कृतसहस्रजापेना—मुं मंत्रेणाशु राक्षसं ॥ ७ ॥ मंत्रयित्त्वेति सामग्रीं मेलयित्वा-
खिलामपि । ततस्तौ द्वावपि छन्नौ सौधे तत्रैव तस्थतुः ॥ ८ ॥ अंधकारे घने जाते तलागात्सोऽपि राक्षसः

। अथाहो मानुषो गंधो वदन्निति पुनः पुनः ॥ ९ ॥ भद्रे ब्रूहि किमु क्वापि किंचित्तिष्ठति मानुषं । सो-
चेऽहं मानुषी हान्यः कुतो मानुषसंभवः ॥ १० ॥
प्रसुप्तस्य ततः पादौ गुणवर्मा वधूमिषात् । मर्दयामास निर्भीको दक्षोऽलक्ष्योऽस्य रक्षसः ॥ ११ ॥
जजाप स्तंभनं मंत्रं विजयोऽपि यथाविधि । रक्षोऽपि मर्त्यगंधेनो—त्तस्थौ तल्पात्पुनः पुनः ॥ १२ ॥ यथा
यथा यथा स उत्तस्थौ ममर्दान्यो भृशं तथा । शय्यायां सुखसंपर्का—न्निद्रालू राक्षसोऽलुठत् ॥१३॥ मंत्र-
जापे ततः पूर्णे मुक्ते पादविमर्दने । विचक्राम नरौ हंतुं तावुत्थाय स राक्षसः ॥ १४ ॥ अथोचे युवयो-
र्जातो दासोऽहं मंत्रयंत्रितः ॥ अत आदिशतं किं किं कर्त्तव्यमधुना मया ॥ १५ ॥ ततो जगाद विजय—
चंद्रः पूरय मे पुरे ॥ भांडागारान् धनस्नेह—रत्नकांचनकोटिभिः ॥ १६ ॥ प्राकारहट्टगेहानां शोभां कृत्वा
विधेहि च ॥ चेलोत्क्षेपसुगंध्यंभः—सेकस्वस्तिकतोरणान् ॥ १७ ॥ तदादिष्टमिदं सर्वं कुर्वाणे दासराक्षसे
। आगाद्विजयचंद्रेणा—हूतस्तत्र पुरीजनः ॥ १८ ॥ मूलामात्यैः प्रमोदेन राज्ये विजयचंद्रमाः । अभिषिक्तो
जनकव—त्पालयामास स प्रजाः ॥ १९ ॥ नामयामास सामंता—ननतानपि लीलया । प्रतापार्कातपा-
त्तीव्रं जघानान्यायजं तमः ॥ २१ ॥

इत्थं राज्ये कृते स्वस्थे गुणवर्माणमाह सः । एतत्सर्वं मया प्राप्तं त्वत्साहाय्येन सत्तम ॥ २२ ॥ यत्त-वैवाखिलं राज्य—मादत्स्वेदं यदृच्छया । कुरु प्रत्युपकारांगी—कारेण मुदितं च मां ॥ २३ ॥ अभाणि श्रेष्ठिपुत्रेण । चंद्रवत्यां नरेश्वर । तौ मे पितृपितृव्यौ यौ श्रेष्ठिनौ स्तंभितौ त्वया ॥ २४ ॥ तत्तयोर्बंधमोक्षं त्वं कुर्वेकं सह दुर्नयं । ततो राजा जगादैवं कालकूटात्सुधा हहा ॥ २५ ॥ तावुभावपि तादृक्षौ । त्वं तु सर्वोपकारकृत् ॥ अहो विधेर्विचित्रेयं सृष्टिर्दृष्टा मया स्फुटा ॥ २६ ॥ हे सत्पुरुष वाक्यं ते करिष्येहं किय-द्विदं । आकर्णय तदायत्तं पुनरस्तीह कारणं ॥ २७ ॥ पुरस्यास्य समीपस्थ एकशृंगाभिधे गिरौ । देवता-धिष्ठिता त्वेका सुगुप्ता कूपिका वरा ॥ २८ ॥

मीलदुन्मीलदस्त्यस्या मुखं नेत्रपुटे इव । अन्यच्च सलिलग्राही । भीतश्चेन्मृत एव सः ॥ २९ ॥ स्तं-भितस्यैव पुत्रेणा—नीतेनास्या जलेन चेत् । आच्छोत्यते पिता वद्ध—स्त्रीन् वारान् वीरकुंजर ॥ ३० ॥ बंध-मोक्षो भवेत्तर्हि नान्यथापि कथंचन । इत्याकर्ण्य वणिक् स्माह करिष्यामीदमप्यहं ॥ ३१ ॥ सामग्रिकां ततः कृत्वा । गतौ द्वावपि तत्र तौ । कूपिकाया मुखे क्षिप्तो वणिक्पुत्रो विकासिनि ॥ ३२ ॥ निर्भयो मंचिकारूढो राज्ञाकृष्य जलान्वितः । दक्षेण विकलद्वक्त्र—कूपिकाया बहिष्कृतः ॥ ३३ ॥ गृहीत्वा तज्जलं

मंधु तुरंगीभूतराक्षसं । आरुह्य तौ समायातौ नगर्यामिभ्यमंदिरे ॥ ३४ ॥ लोभाकरोऽभिषिक्तः स्व–जनको गुणवर्मणा । त्रिस्तेन सलिलेनाशु ततः सज्जीबभूव सः ॥ ३५ ॥ लोभनंदी द्वितीयस्तु तथैवास्थाद्व्यथार्दितः पुत्रं विना यतो नैव बंधमोक्षः कथंचन ॥ ३६ ॥ गुणवर्मोपरोधेन तुष्टेन विजयेंदुना । गृहांतः स्थापितः सोऽयं द्वितीयो विरसं रसन् ॥ ३७ ॥ मुद्रादेशादिदानाय नृपेणामंत्रितोऽपि सः । किंचनापि न जग्राह गुणवर्मात्र तस्थिवान् ॥ ३८ ॥ सत्कृत्यानेकधा राजा रसतुंबं समर्प्य तत् । पुनः स्वदेशयानाय विसृष्टो गुणवर्मणा ॥ ३९ ॥ अर्पयित्वा तु तस्यैव ततुंबं गुणवर्मणः । संसर्गं तस्य न त्यक्तुं शक्तोऽपि क्षितिपो ययौ ॥ ४० ॥

अयायं निजवृत्तांतो निवेद्येत्य गुणवर्मणा । कथितो देवि मे सर्वं उपायनपुरस्सरं ॥ ४१ ॥ न्यासापहारसंभूतं दोषं पितृपितृव्ययोः । वहुधा क्षमितश्चाहं गुणिना गुणवर्मणा ॥ ४२ ॥ प्रिये सूरतनूजेन गतं राज्यमुपार्जितं । वालितं च निजं वैरं तेन तद्विजयेंदुना ॥ ४३ ॥ द्विःस्वीकृत्यापि मरणं सुतेन गुणवर्मणा । आपदंभोधिपतितः पिता यस्य समुध्धृतः ॥ ४४ ॥ ततो देवि कृतार्थास्ते येषां पुत्रा अहं पुनः । अनपत्यो हतात्मेति चिंतायाः कारणं मम ॥ ४५ ॥ कोऽर्चिष्यति गुरून् देवान् धर्मस्थानानि कः पुनः ।

उद्धरिष्यति मे पश्चा—त्कः कुलं धारयिष्यति ॥ ४६ ॥ मत्तो धाराळपर्शोस्तु वंशोऽयं मूलकर्त्तनं । लप्स्यते
तेन चित्ते मे चिंतावह्निर्ज्वलत्यलं ॥ ४७ ॥ ऊचे चंपकमालाथ भर्त्तुर्दुःखेन दुःखिता । देवेदं दुस्सहं दुःखं
समानं ते ममापि हि ॥ ४८ ॥ केषांचित्सदपत्यानि धन्यानामंकसैकते । क्रीडंति मुग्धवाक्यानि प्रस्खल-
चरणानि च ॥४९॥ गेहं तदेव गेहं तु रणद्घर्घरकांह्रयः । द्वित्राः स्फुरच्छिखाः पुत्रा यत्र क्रीडंति लीलया ॥५०॥
तेनैव कृतकृत्यं स्वं नरजन्म विनिर्मितं । येनोत्तमरुचिः पुत्रः कुलदीपोऽत्र बोधितः ॥ ५१ ॥ पुत्रा-
दिसंततिर्देव पुण्यपुंजेन लभ्यते । पुण्योपचयहेतोस्त—द्यतितव्यमिहाधुना ॥ ५२ ॥ सामर्थ्येन न चार्थेन
यत्कार्यं नैव सिध्यति । स्वामिन् विवेकिनां तत्र न युक्ता परिदेवना ॥ ५३ ॥ ततः प्रसीद नाथ त्वं
चिंतादुःखं हृदस्त्यज । चिंतादुःखार्तिसंतप्तो विनश्यति यतो नरः ॥ ५४ ॥ सत्यवादी यदि क्वापि कोऽपि
देवः कथंचन । नरेंद्राराध्यते द्वाभ्या—मावाभ्यां पुत्रहेतवे ॥ ५५ ॥ ततस्तुष्टः सुतं दत्ते पूरयत्यात्मवांछितं ।
देवं विना पुनः शक्तिः कार्येऽस्तीदृशी कस्य वै ॥ ५६ ॥ हृष्टो राजा जगादाथ साध्वी बुद्धिः प्रिये तव ।
उपायः साधुराप्तस्त—देवं भवतु सुंदरि ॥ ५७ ॥ सुमुहूर्ते दिने देवं विधिना सत्यवादिनं । आवामारा-
धयिष्यावः सत्पुत्रोत्पत्तिहेतवे ॥ ५८ ॥ देवी स्माह पुनर्दीन—मुखी देव वचः शृणु । न जानेऽहं परं नेत्र

दक्षिणं मे स्फुरत्यदः ॥ ५९ ॥ निमित्तेनामुना नूनं । कोऽपि भूतग्रहो मम । विद्युत्पातोऽथवा किंवा सर्व-
स्वापहृतिः क्षणात् ॥ ६० ॥ रोगातंकोऽथवा कोऽपि किंवापत्प्राणसंशया । भविष्यति ततः क्वापि । संप-
द्यते न मे रतिः ॥ ६१ ॥ युग्मं ॥

राजा जगाद मा भैस्त्वं मा कार्षीरधृतिं हृदि । आशंकिष्टा विरूपं मां स्फुरत्यंगमिदं यदि ॥ ६२ ॥
तथा च पालयत्यत्र मयि राज्यं कुतस्तव । भीशंकाप्युदिते सूर्ये तमोलेशोऽपि न प्रिये ॥ ६३ ॥ कथं-
चिद्यदि किंचित्ते भविष्यत्यशुभं प्रिये । त्वया सह ममाप्यग्नि—शरणं द्राक् पतंगवत् ॥ ६४ ॥ इति सं-
स्थाप्य देवीं तां भयभ्रांतविलोचनां । सिंहासनोपविष्टः सन् राजा कार्यरतोऽभवत् ॥ ६५ ॥ यथा यथा-
स्फुरन्नेत्रं दक्षिणं सा तथा तथा । सौधे वने पुरे बाह्ये देवी नाप रतिं क्वचित् ॥ ६६ ॥ मध्याह्ने यावदा-
गत्य पल्यंके क्षणमस्वपीत् । किंचित् किंचित्तदा निद्रा—सुखं सेवितुमादृता ॥६७॥ इतश्च तस्यां वेलायां
ताडयंती शिरः करैः । चेटी वेगवती नाम्नी संप्राप्ता राजसन्निधौ ॥ ६८ ॥ सा जगादाश्रुधाराभिः क्षाल-
यंती निजं मुखं । देव्याश्चंपकमालाया देव जानामि नापि किं ॥६९॥ इत्यर्द्धकथिते राजा श्रुत्वा देव्याः
किमप्यदः । दृष्ट्वा चेटीं च शोकार्त्तां जगाद चकितो हृदि ॥ ७० ॥ हा देवी दैववशत—स्तत्राभूत्किम-

मंगलं । संजातं सफलं किं नु स्फुरितं दक्षिणेक्षणं ॥ ७१ ॥

हले वेगवति ब्रूहि विलंबं सहते न हृत् । देव्याश्चंपकमालाया बभूव किमु सांप्रतं ॥ ७२ ॥ रुदती वेगवत्याह धीर वीरशिरोमणे । द्वौ कर्णौ हृदयं चापि कुर्यास्त्वं विज्ञ कर्कशं ॥ ७३ ॥ दारयंती सतां हृदि स्निग्धानि मधुराणि च । अतुच्छागच्छति स्वेच्छा वज्राशनिरियं प्रभो ॥ ७४ ॥ ईक्षणे दक्षिणे स्वामिन् प्रस्फुरत्यधिकाधिकं । सौधे वने पुरे बाह्ये लेभे देवी न शं क्वचित् ॥ ७५ ॥ मध्यंदिने समागत्य शय्यायां सुप्तया तया । अपरिच्छदया देव्या पत्रार्थं प्रेषिता त्वहं ॥ ७६ ॥ पत्राण्यादाय तत्पार्श्वे प्राप्ता यावदहं पुनः । तावत्काष्टमिवाचेष्टा देवी सा ददृशे मया ॥ ७७ ॥ न जानेऽहं परं किंचि–द्देव्याः प्राणाः कथं गताः । किं रोगेण विषेणाथ किं दुःखेनात्मयत्यया ॥ ७८ ॥

इदं दंभोलिपाताभं हालाहलसमं वचः । शृण्वन्नतुच्छमूर्च्छोऽगाद्भूपीठं भूमिवल्लभः ॥ ७९ ॥ वीजितः शीतलैर्वातैः संसिक्तश्चंदनद्रवैः । गतमूर्छः समुत्तस्थौ भूपतिर्विलपन्निति ॥ ८० ॥ रे रे निष्कृप दैवाहं प्रथमं किं न मारितः । देव्यमंगलवृत्तांतं नाश्रोष्यं येन कंचन ॥ ८१ ॥ अरे दैव त्वयात्मा मे–ऽर्द्धछिन्नो विहितः कथं । पश्चार्द्धमपि तद्विद्धि पल्लीपुच्छमिव स्फुरत् ॥ ८२ ॥ हा दैवावगमे देवि दक्षे

दक्षिणचक्षुषः । स्फुरणेन त्वयाख्यायि मृत्युर्नो रक्षिता मया ॥ ८३ ॥ अज्ञानोऽहं महापापो बुद्धिलेशोऽपि
नास्ति मे । एवमेव स्थितो यस्माद्--ज्ञात्वापि विपदं तव ॥ ८४ ॥ स्वं निंदन्निति सिंचंश्च भूपीठं नेत्रवा-
रिभिः । राजा परिजनं सर्वं दुःखयामास तं सदा ॥ ८५ ॥ पपात पुनरुत्तस्थौ क्षणं तस्थौ क्षणं ययौ ।
शून्यमालोकयामास विललाप नृपः क्षणं ॥ ८६ ॥ संभूय सचिवाः सर्वे दुःखभारेण भंगुराः । नृपं विज्ञ-
पयामासु—र्भृशं गद्गदया गिरा ॥ ८७ ॥

शीघ्रं चलत हे स्वामिन् गत्वा तत्र विलोक्यते । देव्याश्चंपकमालायाः कावस्था कीदृशी पुनः ।८८।
न ज्ञायते कदाप्येषा नाभिसंस्थितजीविता । हालाहलादिभावेन गतश्वासापि जायते ॥ ८९ ॥ इत्युक्तो
मंत्रिभी राजा प्रस्खलच्चरणांबुजः । परिवारपरीतोऽगा—द्देव्यावासनिकेतनं ॥ ९० ॥ ददर्शासौ प्रियां तत्र
निश्चेष्टां काष्ठवन्नृपः । अब्रुवाणामकुर्वाणां सर्वथा वपुषः क्रियां ॥ ९१ ॥ पपात सहसाऽतुच्छ—मूर्छा-
च्छादितचेतनः । भूपो भूमीतले भ्रांत—नयनः स्नेहवत्सलः ॥ ९२ ॥ उन्मीलिताक्षियुगलः सिक्तः शी-
तलवारिणा । उत्तस्थौ तदवस्थां तां देवीं दृष्ट्वा मुमूर्छ च ॥ ९३ ॥ मूर्छांतः पुनरुत्तस्थौ मुमूर्छ पुनरेव हि
। उत्तस्थौ च पुनस्ताव—द्राजावस्थामिमां श्रितः ॥ ९४ ॥ सचिवास्तावदैक्षंत देव्यास्तत्सकलं वपुः । किंतु

क्कापि न तेऽपश्यन् दंष्ट्राघातव्रणादिकं ॥ ९५ ॥

अन्योऽन्यं मंत्रयामासुः सर्वे संभूय ते रहः । अक्षतांगी महादेवी किंतु प्राणा गता ननु ॥ ९६ ॥ तत्किं हृदयदुःखेन किं वा दैवेन वैरिणा । देव्याः प्राणा हृता अंग-मन्यथा कथमक्षतं ॥ ९७ ॥ मरिष्यति नृपो नूनं देवीस्नेहेन मोहितः । राज्यभ्रंशस्ततो भावी नास्ति राज्यधरो यतः ॥ ९८ ॥ ऊचे सुबुद्धिनामात्याः क्रियते काललंघनं । येन कालविलंबेन कोऽप्युपायः स्फुरेत्पुनः ॥ ९९ ॥ अन्यो मंत्री जगादाथ कालक्षेपः कथं पुनः । सुबुद्धिः स्माह राज्ञोऽस्य कथ्यते विषविक्रिया ॥ २०० ॥ जीवत्यद्यापि देवीयं नाभिपद्मस्थितासु का । क्रियते विषनाशोऽस्या मणिमंत्रौषधादिभिः ॥ १ ॥

मंत्रयित्वेति ते सर्वे स्तुवंतो मतिवैभवं । सर्वमावेदयामासु-र्भूपालस्यैत्य तत्तथा ॥ २ ॥ ततोऽमृतच्छटासिक्त इव सर्वांगमुच्छ्वसन् । इति स्माह प्रजापालो विकस्वरविलोचनः ॥ ३ ॥ भो भो धावत सर्वेऽपि शीघ्रमानयतौषधं । विषहंतॄन् मणींश्चापि निमंत्रयत मांत्रिकान् ॥ ४ ॥ राजादेशेन मिलिता सामग्री सकला ततः । सुबुद्धिशिक्षितैर्मंक्षु प्रारेभे मांत्रिकैः क्रिया ॥ ५ ॥ स्थापयित्वा रहो देवीं मंत्रिणो मांत्रिकैस्तथा । चिकित्सां कारयामासुर्यथा राज्ञेति चिंतितं ॥ ६ ॥ उत्थास्यत्यधुना देवी दृष्टिमुन्मीलयि-

ष्यति । इदानीं वक्ष्यति श्वासो वलिष्यत्यधुना पुनः ॥ ७ ॥ इति ध्यायति भूपाले दिनार्द्धं तन्निशापि सा । कथं कथंचित्कष्टेन धीसखैरनिवाहिता ॥ ८ ॥ प्रभाते सचिवाः सर्वे निरुपाया जगुर्मिथः । निपेरस्य-तेऽधुना भूमा-नस्माभिर्मरणात्कथं ॥ ९ ॥ देवीस्नेहनिबद्धोऽयं मरिष्यति नरेश्वरः । स्नेहस्याऽकृत्रिमस्या-स्ति न काप्यन्या गतिर्यतः ॥ १० ॥ राज्यं राष्ट्रं च कोशश्च चतुरंगा चमूरपि । वयं लोकाश्च निर्नाथा भविष्यामः कथं हहा ॥ ११ ॥

इति चिंताब्धिनिर्मग्ना-स्तस्थुः सर्वेऽपि मंत्रिणः । कांदिशीकाः समं शाखा—भ्रष्टाः शाखामृगा इव ॥ १२ ॥ दृष्ट्वा राजापि निश्चेष्टां पूर्ववन्निजवल्लभां । रुद्धकंठोऽतिदुःखेन विललाप सगद्गदं ॥ १३ ॥ एते सर्वेऽपि संजाता उपाया निष्फलास्त्वयि । केनोपायेन हा देवि नीरोगा त्वं भविष्यसि ॥ १४ ॥ अप्ये-तैरुपचारैस्त्वं कालेनैतावतापि चेत् । न श्रूपे तद्गता नूनं मुक्त्वा मामिह वल्लभं ॥ १५ ॥ दिवसेन समा यस्य त्वांविना घटिकापि मे । दिवसो मासवत्सोऽहं भविष्यामि प्रिये कथं ॥ १६ ॥ धिग्मे राज्यमिदं सर्वं धिक् शक्तिं धिक् च कौशलं । यदेषा रक्षिता नैव तदापद्विदतापि हि ॥ १७ ॥ त्यक्त्वा मां क्व गता देवि ममैतत्कथयैकशः । येन तत्रैत्य ते वीक्ष्य मुखं तृप्तो भवाम्यहं ॥ १८ ॥ जल्पन्निति पुनर्मूर्छा—मतुच्छां

प्राप दुःखितः । शीतोपचारैरुत्तस्था–वुवाचैवं च मंत्रिणः ॥ १९ ॥ अहो मंत्रीश्वरा यूयं शृणुतैकं वचो मम
। युष्माभिर्जीविता नैव देवी तावत्कथंचन ॥ २० ॥ तन्नूनमिह मर्त्तव्यं समं देव्या मयाधुना । प्राणा
ममोड्डयिष्यंते यदस्या विरहे स्वयं ॥ २१ ॥ चितां कारयताह्वाय काष्टैर्गोलानदीतटे । देवीवियोगदग्धोऽहं
यन्नवाम्यत्र निर्वृतः ॥ २२ ॥ आहुःस्म मंत्रिणो नेत्र—जलक्लिन्नमहीतलाः । हाहाहा देव सहसा वयं
याता रसातलं ॥ २३ ॥

अस्तं गते यथा सूर्ये भवंति कमलाकराः । पित्रोश्च मरणे बाला मत्स्या वा सलिलं विना ॥ २४ ॥
विना युष्मांस्तथा देव वयं पुण्यविवर्जिताः । दीना रुलंतो भूपीठे भविष्यामः कथं कथं ॥ २५ ॥ तत्प्र-
सीद विमुंचामुं मोहमाधेहि धीरतां । परिणाममभुं त्यक्त्वा स्वामिन् राज्यं चिरं कुरु ॥ २६ ॥ मास्म एकन्
द्विपो राज्यं रुलन्मास्म प्रजाप्यसौ । माभूद्धरा निराधारा निर्नाथाभूम मा वयं ॥ २७ ॥ रक्ष्यंति यदि
धीरत्वं स्वामिन् युष्मादृशा अपि । निराधारमिदं कुत्र स्थास्यत्यत्र समादिश ॥ २८ ॥ यद्देवी विगतप्राणा
जाता तत्रापि कारणं । कर्मणां हि परीणामः संसारासारता तथा ॥२९॥ यतः—राजानः खेचरेंद्राश्च केश-
वाश्चक्रवर्तिनः । देवेंद्रा वीतरागाश्च मुच्यंते नैव कर्मणः ॥ ३० ॥ तन्नाथ कर्ममाहात्म्यं जानतां भवता- ॥ १९ ॥

लय- मिह । युज्यते नेदृशं कर्तुं सर्वथा सुविवेकिनां ॥ ३१ ॥ जगादाथ प्रजानाथः शोकसंपूर्णमानसः । अहो मंत्रीश्वराः सर्व–मवगच्छाम्यहं पुनः ॥ ३२ ॥

० ॥ देव्याः स्नेहेन मूढात्मा युक्तायुक्तं न वेद्म्यहं । अन्यच्चांगीकृतो मृत्यु–स्तया सार्द्धं मया तदा ॥३३॥ अकुर्वन् सुकरं चापि स्वजिह्वाजल्पितं वचः । असत्यवादिनां मध्ये रेखां पूर्वां स्पृशाम्यहं ॥३४॥ दिनानीयंति नो जातं ममाजन्म वचोऽन्यथा । म्रियेऽहं नो यदीदानीं तन्मे यात्यमृषाव्रतं ॥ ३५ ॥ तावज्जीवंति संतोऽत्र यावत्कुर्वंति भाषितं । मृता एवान्यथा सत्य–मथैतेषां हि जीवितं ॥ ३६ ॥ कुरुताहो ततः शीघ्रं देव्या मेऽपि च तां चितां । मध्ये चितानलं येन ददे दुःखजलांजलिं ॥ ३७ ॥ ब्रुवन्निति नृपो वार्य–माणोऽमात्यैरनेकधा । देवीस्नेहेन मरणा–न्न व्यरंसीत्कथंचन ॥ ३८ ॥ ततोऽमात्याः स्थिता याव–न्मौनमाश्रित्य सर्वथा । अन्ये लोका नरेंद्रेण तावत्तत्र प्रणोदिताः ॥ ३९ ॥ कृत्वा देव्याः शरीरस्य स्नानपूजादिकं ततः । तदुदक्षेपि तैर्लोकैः शिबिकास्थं सुमार्चितं ॥ ४० ॥ सार्द्धं चचाल भूपालः परिवारसमन्वितः । सबालवृद्धलोकेषु क्रंदत्सु करुणस्वरं ॥ ४१ ॥ दिने तस्मिन् पुरे तत्र जलमन्नं च केनचित् । न गृहीतं परं भूमिः सिक्ताश्रुसलिलैर्भृशं ॥ ४२ ॥ नाहसत्कोऽपि नाकार्षी–दालापं केनचित् सह । एकमेवान्वभूच्छोकदुःखं

कृष्णमुखो जनः ॥ ४३ ॥ वज्राहत इव क्ष्वेडा–घूर्णायमानवत्तदा । हृतसर्वस्ववच्छून्यहृदयोऽजनि पूर्जनः ॥ ४४ ॥ शकुंतैर्मुमुचे चूणि–स्त्यक्ता चारिश्चतुष्पदैः । शोकेन विवशैस्तत्र तल्लोकानां तु का कथा ॥ ४५ ॥ हा वत्स देववातेन मंक्षु त्वं कुलदीपकः । विध्यापितोऽसि दुःखांध—कारे तेनापतन्मही ॥ ४६ ॥ वंशच्छेदो बभूवाद्य कोऽस्मच्चिंतां करिष्यति । इत्येवं कुलवृद्धासु विलपंतीष्वनारतं ॥ ४७ ॥ धौरेयान् राज्यभारस्य धिगस्मान् बुद्धिशालिनः । तदोच्चैरिति कंदत्सु महामात्यनरेषु च ॥ ४८ ॥ हा देव द्रक्ष्यसे क्व त्वं पुनः काममनोहर । इत्येवं पुरनारीषु रुदंतीषु पुनः पुनः ॥ ४९ ॥ पितृवत्पालिता देव रक्षिष्यंति प्रजा इमाः । इति स्मरत्सु लोकेषु राजमार्गानुयायिषु ॥ ५० ॥ वर्ध्यंते तरवो देव सेचं सेचं यथांबुभिः । तथा युष्मत्प्रसादांधे–र्धैर्यमाजन्मवर्द्धिताः ॥ ५१ ॥ म्रियमाणान् विना त्वां कोऽधुनास्मानुद्धरिष्यति । इत्येवं याचके लोके पुरो राज्ञः प्रजल्पति ॥ ५२ ॥ धीरता शूरता चापि दक्षता च गभीरता । दानं सत्यं च कारुण्यं दाक्षिण्यमुपकारिता ॥ ५३ ॥ निराधारा गुणाः सर्वे संजाता एवमादयः । सहास्माभिर्नरेंद्रेति ब्रुवाणे पंडिते जने ॥ ५४ ॥ हा देवेदं न युक्तं ते सर्वस्मिन्निति वादिनि । ददद्दानं नराधीशः प्राप गोलानदीतटं ॥ ५५ ॥ दशभिः कुलकं ॥

चितां कर्त्तुं समारेभे मुक्त्वा तत्र शवं नरैः । अवतेरे नृपेणापि स्नानं कर्त्तुं नदीजले ॥ ५६ ॥ ज-
नशोकाश्रुकवोष्णेषु गोलानद्या जलोर्मिषु । स्नानं कुर्वन्नृपो याव—त्तस्थौ सोत्साहमानसः ॥ ५७ ॥ अ-
नुश्रोतस्ततस्तावच्छुष्कं स्थूलतमं तदा । पुण्यै राज्ञो जनानां च काष्ठमेकं समाययौ ॥ ५८ ॥ तद् दृष्ट्वा
मंत्रिणोऽवोच—द्वधंभस्तारकान् प्रति । चितायोग्यानि काष्ठानि संति स्तोकतराणि भोः ॥ ५९ ॥
आकर्षत ततो वेगा—दिदं काष्ठं समापतत् । इत्यादिष्टाः प्रविष्टास्ते गंभीरे निम्नगाजले ॥ ६० ॥
तदाकृष्य नदीमध्या—त्तीरमानीय तारकैः । मुक्तं राजा समालोकि सन्नद्धं बहुबंधनैः ॥ ६१ ॥ राजादे-
शेन बंधेषु छुर्या छिन्नेषु सेवकैः । तदंतः शुषिरं वेगा—दृष्ट्वं विघटितं द्विधा ॥ ६२ ॥ मध्ये तस्य वि-
लिप्तांगी गोशीर्षचंदनद्रवैः । कस्तुरीघनसारादि—गंधद्रव्यैश्च चर्चिता ॥ ६३ ॥ कंठावलंबिसन्मुक्ता—
हारा निद्रालुलोचना । देवी चंपकमाला सा ददृशे दैवयोगतः ॥ ६४ ॥ युग्मं ॥ दृष्ट्वा नेत्रसुधाभां तां
राज्ञा लोकेन चोदितं । अहो चित्रमहो चित्र—महो पुण्यमहाभरः ॥ ६५ ॥ यज्जीवंती महादेवी लब्धा-
साभिर्विना मृतिं । रत्नावली च कुर्वद्भिः क्रीडां कचवरोत्करे ॥ ६६ ॥ आनीता शिबिकामध्ये क्षिप्त्वा किंतु
प्रियात्र सा । तत्किं नैषा न चाप्येषा किं चान्यच्छलकारणं ॥ ६७ ॥ प्रविष्टासौ च काष्ठे किं जीवंती

विभ्यती सती । ईक्षध्वं शिविकामध्ये ततोऽह्वायेत्युवाच राट् ॥ ६८ ॥

गत्वा राजनरा यावदपश्यन् शिविकां ततः । संघर्षयत् करौ तावद्वंचितोऽस्मीति च ब्रुवन् ॥ ६९ ॥ दंतैर्दंतान् भृशं पिंप–दुथयौ तच्छवं दिवि । पश्यतां विस्मयेनाचैर्लोकानां विकसद्दृशां ॥ ७० ॥ युग्मं ॥ ततस्ते कंपमानांगा भयेनागत्य भूपतेः । स्खलद्गिरा गदंतिस्म सर्वमुत्सुकचेतसः ॥ ७१ ॥ नरेश्वरो जगादाथ विस्मयानंदपूरितः । वेत्ति व्यतिकरस्यास्य परमार्थं न कश्चन ॥ ७२ ॥ अस्तु तावत्परं सर्वं देव्येवेहानुयुज्यते । इत्युदित्वा नृपेणोचे स्वं वृत्तांतं वद प्रिये ॥ ७३ ॥ अपनिद्रा ततो देवी दृशं चिक्षेप भूपतौ । सस्नेहं मिलितेवेयं हर्षाद्वर्षशतादथ ॥ ७४ ॥ गलद्बाष्पाऽमिलद्देवीदृष्टी राज्ञो दृशा सह । तयोस्तदा स कोऽप्यासीद्धर्षो यं वित्त एव तौ ॥ ७५ ॥ देवी पप्रच्छ हे देव यूयं नद्यास्तटे किमु । गलज्जलानि वस्त्राणि युष्माभिः प्रावृतानि किं ॥ ७६ ॥

किमत्र मिलितो लोकः स्वामिन् किं रचिता चिता । शवस्य शिविकेषा किं मृतः किं कोऽपि मे वद ॥ ७७ ॥ राजा जगाद निःशेषमिदं वक्ष्यामि देवि ते । किंतु त्वं निजवृत्तांतं पूर्वमाख्याहि नः स्फुटं ॥ ७८ ॥ क्व गता क्व स्थिता काष्टे प्रविष्टा घुणवत्कथं । हारलाभः कथं नद्याः कथं वाहे प्रवाहिता

॥ ७९ ॥ देवी जगाद यद्येवं यात यूयमिहाखिलाः । निकटस्थवटस्यास्य मूले छायातिशीतले ॥ ८० ॥ राजाथ हृष्टहृदयो गत्वा सर्वो जनोऽपि च । छायायां वटवृक्षस्य स्वे स्वे स्थान उपाविशत् ॥ ८१ ॥ ततो देवी निजं वृत्तं प्रारेभे गदितुं तदा । समाकर्णयतैकाग्रा यूयमित्युक्तिपूर्वकं ॥ ८२ ॥ देव त्वमपि जानासि स्फुरितं दक्षिणाक्षि मे । तेनाशुभनिमित्तेन नाभूत्कुत्रापि मे रतिः ॥ ८३ ॥ भ्रामं भ्रामं वनाद्येषु निर्विण्णा सौधमागता । ततो वेगवती दासी पत्रार्थं प्रेषिता मया ॥ ८४ ॥ निद्रया घूर्णमानाक्षी यावत्पल्यंकमाश्रिता । निद्राणा केनचित्तावदुत्क्षिप्ताहं दुरात्मना ॥ ८५ ॥ नत्वा तेन विमुक्ताहं शून्ये पर्वतमूर्द्धनि । स्वयं पलायितः क्वापि स दुष्टो निष्ठुरः पुनः ॥ ८६ ॥ कांदिशीका ततो भीतिकंपमानतनूरहं । दिशः सर्वाः प्रपश्यंती शिलातल्पात्समुत्थिता ॥ ८७ ॥

पुरः कमपि नापश्यं न पृष्ठे नापि पार्श्वयोः । शुश्राव केवलं शब्दान् सिंहव्याघ्रादिदेहिनां ॥ ८८ ॥ क्व गच्छामि क्व तिष्ठामि चिंतयंतीति चेतसि । कृत्वाथ साहसं वेगात्प्रस्थितैकां दिशंप्रति ॥ ८९ ॥ कुत्र सा नगरी रम्या क्व स मे प्राणवल्लभः । अपजह्रेऽहमेतेन किमकारणवैरिणा ॥ ९० ॥ उद्बंधयाम्यहं स्वं किं झंपामद्रेर्ददामि किं । स्वयं चेन्म्रियते हृच्च ततो दुःखाच्छुटाम्यहं ॥ ९१ ॥ इति ध्यायंत्यहं यावत्प्रस्ख-

लंती पदे पदे । गता स्तोकभुवं तावद्द्राक्षं जिनमंदिरं ॥ ९२ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ गत्वा तत्र मयाथैवं संस्तुतो वृषभः प्रभुः । अंधकारे यथा दीपो मरौ पद्माकरो यथा ॥ ९३ ॥ अवृक्षाद्रौ यथा कल्पवृक्षः पोतो यथांबुधौ । तथा पुण्यैर्मयासोऽसि छिंधि दुःखानि मे प्रभो ॥ ९४ ॥ युग्मं ॥ एवं विज्ञपयंत्या मे पार्श्वे नारी कुतश्चन । एका दिव्या समागत्य वक्तुमेवं प्रचक्रमे ॥ ९५ ॥ विलोक्य जिनभक्तिं ते दुःखभारं च सुंदरि । प्रकटास्म्यादिनाथस्य शासनस्याधिदेवता ॥ ९६ ॥

एतस्यादिजिनेंद्रस्य भवनिस्तारकस्य वै । वसंती भवने रक्षां कुर्वे चक्रेश्वरीत्यहं ॥ ९७ ॥ मलयाद्रौ ममैतस्मिन् भवनं तेन वर्त्तते । मलयेति द्वितीयं मे नाम लोके प्रसिद्धिभाक् ॥९८॥ तद्धीरा भव मा भैस्त्वं धीरयंत्यै मयेत्यथ । साधर्मिकीति पाणिभ्यां दत्तं वंदनमादरात् ॥९९॥ ततो देव मया पृष्टा सा देवी केन हेतुना । समानीता च केनाहं किं मिलिष्यामि बंधुभिः ॥३००॥ ऊचे चक्रेश्वरी देवी शुभे बंधुः प्रियस्य ते । वीरपालाभिधो वीरधवलस्याऽभवत्पुरा ॥ १ ॥ विविधान् स वधोपायांश्चिंतयन् राज्यकाम्यया । भूपस्य घातकीभूय प्रविष्टो मंदिरेऽन्यदा ॥ २ ॥ सोऽमुंचन्नृपतेर्घातं वंचयित्वा नृपोऽपि तं । घातंतमेकघातेन पातयामास भूतले ॥ ३ ॥ अंतेऽसो शुभभावेन मृत्वोत्पन्नोऽत्र कानने । प्रचंडो मे परीवारे भूत्वोऽपश्यद्-

,लप-

६ ॥

गतं भवं ॥ ४ ॥ स्मृत्वा तदात्मनो वैरं नरनाथस्य पृष्टतः । छलं गवेपयन्नेप परिबभ्राम सर्वतः ॥ ५ ॥
न शशाक पुनः किंचित्कर्तुं राज्ञः सुकर्मणः । ततोऽसौ चिंतयामास पापिष्ठो दुष्टचेतसि ॥ ६ ॥ दे-
व्यां चंपकमालायां प्रेमबंधो नरेशितुः । स कोऽपि दृश्यते वीरधवलस्यापरे न यः ॥ ७ ॥ मरणेन ततो
देव्या म्रियतेऽवश्यमप्ययं । एपापि न मया हंतुं शक्यते पुण्यपेशला ॥ ८ ॥ छन्नो भूत्वा छलं पश्यन्नप-
हर्तुं मनास्ततः । बभ्राम पृष्टतो लग्नो दुष्टो भूतः स सुंदरि ॥ ९ ॥ अथैका भुवने सुप्ता निद्राणा तेन
सुंदरि । अपहृत्यात्र मुक्ता त्वं शैले मलयनामनि ॥ १० ॥ ततस्त्वमागतेदानीं भवने मिलितात्र मे ।
तुभ्यं ददामि किं ब्रूहि सफलो मेऽस्तु संगमः ॥ ११ ॥ ततोऽभाणि मया देवी यदि तुष्टासि देवि मे ।
ततोऽपत्यविहीनायाः प्रसीदापत्यदा भव ॥ १२ ॥ ततश्चोत्सुकचित्तेन नृपेणाभाणि वल्लभा । देव्या किं क-
थितं देवि परोपकृतिलीनया ॥ १३ ॥ ऊचे चंपकमालाथ देव देव्येति भाषितं । पुत्रः पुत्री च युग्मं ते
भविष्यत्याशु सुंदरि ॥ १४ ॥ इयतो दिवसान् यस्माद्भूतेनानेन वैरिणा । युवयोः संतते रोधो विदधेऽनु-
चरेण मे ॥ १५ ॥ वारयिष्याम्यहं तं तु सांप्रतं भवतोर्द्वयोः । अपकुर्वंतमात्मीयं किंकरं वशवर्तिनं ॥१६॥
अथोत्पन्नमहासौख्यः प्रशशंसेति तां नृपः । उत्पन्ना ते मतिः साधुस्त्वया साधु च मार्गितं ॥ १७ ॥

चरित्रं

साध्वेष चोद्धृतो वंशः साधु चिंता हृता हृदः । त्वां विना मम दुःखानां संहर्त्ता कः परः प्रिये ॥ १८ ॥ नरित्रं
यद्देवि यच्च मंत्रोऽयं प्रागासीत्तव ममापि च । पुत्रस्य विषये तत्ते दुःखितायाः अपि स्मृतं ॥१९॥ तयाथो
मलयादेव्या किं किं चोपकृतं तव । इत्युक्ते नरनाथेन प्रोचे चंपकमालया ॥ २० ॥ लक्ष्मीपुंजाभिधं हारं
गृहाणामुं विवेकिनि । जल्पंत्येति तया क्षिप्तो हारो मे कंठकंदले ॥ २१ ॥ तयाभाणि च हारोऽयं दुर्लभः
सुंदरि त्वया । सप्रभावः सदा शस्यो धार्यः कंठावलंवितः ॥ २२ ॥ अपत्यानि प्रभावंति भविष्यंति मनो-
रथाः । युवयोः पूरयिष्यंते हारस्यास्यानुभावतः ॥ २३ ॥ दत्तः सुवृत्तमुक्तानां हारोऽयं देव मे वरः । मल-
याभिधया देव्या सतीर्थ्यत्वानुरक्तया ॥ २४ ॥ ततो मया पुनः पृष्टा सा देवी नरनायक । क गतो देवि
भूतः स येनाहं मंदिराद्धृता ॥ २५ ॥ देव्युवाच ततो मुक्त्वा शुभे त्वामिह पर्वते । चंद्रावत्यां पुनः पुर्यां
ययौ वेगेन सोऽमरः ॥ २६ ॥ त्वत्स्थाने च विकृत्याथ त्वदंगसदृशं शवं । तस्थौ तत्रैव भूतः स प्रच्छन्नः
पापचेष्टितः ॥ २७ ॥ ततोऽकस्मादजीवां त्वां विलोक्य स्वासुवत्प्रियां । यद्दुःखमन्वभूद्राजा तज्जानाति स
एव हि ॥ २८ ॥ युष्मद्दुःखे श्रुते प्राणसंशयेऽपृच्छि सा मया । किं जीविष्यति भूपालो मिलिष्यति कदा
मम ॥ २९ ॥ तयावादि शुभे सप्तप्रहरांते नृपस्तव । अपि दुस्सहदुःखार्त्तः पुनर्जीवन् मिलिष्यति ॥३०॥ ॥ २७ ॥

पृच्छाम्यहं पुनर्यावत्किं मे राजा मिलिष्यति । एका विद्याधरी तावत्सचेटी नभसाऽऽययौ ॥ ३१ ॥ इतश्च मम पश्यंत्या एव देवी तिरोदधे । एकाकिन्याः समीपे मे प्राप विद्याधरी तु सा ॥ ३२ ॥ विस्मिता खेचरी साह ममालोक्य तदैकिकां । दिव्यरूपा शुभे कासि शून्ये त्वमिह पर्वते ॥३३॥ ततः स्वकीयो वृत्तांतो मया तस्या निवेदितः । तया च भणितं हा हा विजृंभितमहो विधेः ॥ ३४ ॥

यदेषा भूपतेः कांता सुरूपा कुलसंभवा । हा हा निर्मानुषे शैले पतिता कलिता गुणैः ॥ ३५ ॥ शुभे त्वां नगरीं चंद्रावतीं भूयो नयाम्यहं । साधयिष्यामि विद्यां किंचिदानीमिह पर्वते ॥ ३६ ॥ साधयामि न चेद्विद्यामधुना तन्न सिध्यति । तद्दुःखे पतितायाः कमुपकारं करोमि ते ॥ ३७ ॥ एष एवोपकारस्ते ममास्तु कमलेक्षणे । यदत्र क्षणमात्रेण प्रियो मम समेष्यति ॥ ३८ ॥ स्त्रीलोलः स पुनश्चेत्त्वामीदृग्रूपामिहेक्षिता । करिष्यति ततो भार्यां शीलं ते खंडयिष्यति ॥ ३९ ॥ भविष्यति सपत्नीजं दुःखं मेऽपि सुदुस्सहं । तदेहि त्वं द्रुतं येन भवेत्सर्वं सुसूत्रितं ॥ ४० ॥ जल्पंतीति स्वहस्तेन गृहीत्वा मां नभश्चरी । आसन्नायास्तरंगिण्या वहंत्यास्तीरमन्वगात् ॥ ४१ ॥ मयाध्यायि किमेषा मां हनिष्यत्यथवा किमु । उद्बध्यतीह वृक्षाग्रे किं वा क्षेप्स्यति कंदरे ॥ ४२ ॥ किंवा नदीप्रवाहेऽत्र वाहयिष्यति वेद्मि न । किं-

वाथ चिंतया भूरिदुःखे दुःखमदुःखकृत् ॥ ४३ ॥ तत्राभूत्पतितं शुष्कं स्थूलं काष्टं स्वभावतः । विद्याशक्त्या ततश्चोर्द्ध्वं तद् द्वेधा विहितं तया ॥ ४४ ॥

ते मध्ये शुषिरे कृत्वा दले द्वे पुरुषप्रमे । गोशीर्षचंदनेनाहं सर्वांगमन्वलिप्सि च ॥ ४५ ॥ कर्पूरागुरुकस्तूरीप्रमुखैर्गंधवस्तुभिः । समलंकृत्य खेचर्या तयाभाणीति मांप्रति ॥ ४६ ॥ एहि त्वं हे शुभे शीलं येन रक्षसि तेऽधुना । जल्पंत्येति तदा क्षिप्ता फालीमध्येऽहमेतया ॥ ४७ ॥ काष्टफाली द्वितीया च दत्ता मंक्षु ममोपरि । न जानेऽतःपरं किंचिद्गर्भावास इव स्थिता ॥ ४८ ॥ अधुनात्र मया दृष्टा यूयं प्राक्पुण्ययोगतः । युष्माकं कथितः स्वामिन् वृत्तांतोऽयं निजोऽखिलः ॥ ४९ ॥ नृपेणाभाणि देवि त्वं पतिता हा महापदि । प्राणत्यागः समारब्धो मयापि विरहे तव ॥ ५० ॥ ज्वलच्चिताप्रवेशं मे दृष्ट्वा लोकोऽपि दुःखितः । तेनैव मिलितः सर्वो गोलानयास्तटेऽधुना ॥ ५१ ॥ मंत्री सुबुद्धिरूचेऽथ सपत्नीशंकया तथा । देवी चंपकमालैषा निक्षिप्ता काष्टसंपुटे ॥ ५२ ॥ काष्टसंपुटमेतच्च बध्ध्वालं रज्जुबंधनैः । नगोत्तरन्नदीवाहे खेचर्यात्र प्रवाहितं ॥ ५३ ॥ जीवघातेन नैवास्याः सा विद्या किल सिध्यति । तेनैव न हता देवी खेचर्यैवं प्रवाहिता ॥५४॥ अस्माकं पुण्यवत्काष्टं तरद्दूरात्तदागतं। दृष्टमादायि चास्माभिर्लब्धा देव्यप्यतर्किता॥५५॥

यद्यपूर्वयामांते युष्माकं मिलिता प्रिया । सत्यं देवीवचो जातं सत्यभामांतसंगमात् ॥ ५६ ॥ नृपो जगाद न ज्ञाता माया भूतस्य केनचित् । अहो राज्यक्षयं कर्तुं प्रवृत्तस्यातिमायिनः ॥ ५७ ॥ कुलस्य कुशलं तस्यात्पुत्रं देवी यदर्थिता । उपाद्रवत्त्रयं भूतो वारितस्तद्वरं ततः ॥ ५८ ॥ आधारस्तीव्रदुःखानामपहारोऽपि ते प्रिये । उग्रोपधनयेनैष बभूव शुभहेतवे ॥ ५९ ॥ काष्टफाल्यो नृपेणाथाऽमोच्येतां ते उभे अपि । भट्टारिकागृहे गोलानदीतीरविभूषणे ॥ ६० ॥ अत्रांतरे नरेंद्रस्य कालज्ञापनहेतवे । गंभीरोद्दामशब्देन पेठे वृत्तं सुवंदिना ॥ ६१ ॥ हेलोत्तीर्णविपद्धराणवजलः प्राप्तोल्लसच्छ्रीः प्रियः । स्वैरं विश्रमयाधराधरशिरश्चक्रे प्रतापं निजं ॥ तन्वानः सुपथो विकासिकमलामोदैर्जगत्प्रीणयन् । सर्वस्योपरि वर्त्तते रविरयं देवाधुना त्वं यथा ॥ ६२ ॥ ततः सुबुद्धिना राजा विज्ञप्तो देव सांप्रतं । संप्राप्तवांछिता यूयं पुरे गच्छत जेमितुं ॥ ६३ ॥ क्षुधापीडितगात्रापि देवीशक्ता न जल्पितुं । विस्मारयतु तद्दुःखं पूर्वं स्नानाशनादिभिः ॥ ६४ ॥ प्रतिदेवीं क्षिपन् राजा दृष्टिं स्नेहेन निर्भरां । गजारूढः प्रियायुक्तश्चचाल भवनंप्रति ॥ ६५ ॥ वाद्यमानेषु वाद्येषु पूरितांबरकुक्षिषु । पठत्सु वंदिवृंदेषु जय जीवेति मंगलं ॥ ६६ ॥ कृतासु हट्टशोभासु तत्कालं नागरैर्जनैः । निराकृत्य शुचं हर्षे सर्वतः परिसर्पति ॥ ६७ ॥ लोकानामाशिषः शृण्वन् गृह्णन्मंग-

लकानि च । देव्या सार्द्धं महीपालो निजं सौधं समासदत् ॥ ६८ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥

सामंतामात्यमुख्योऽपि लोकः सर्वोऽपि हर्षवान् । विसृष्टो भूपतिं नत्वा ययौ स्वं स्वं निकेतनं ॥६९॥ कृत्वा स्नानं नृपेणाथ देवपूजां च भोजनं । सकलेऽपि पुरे तस्मिन् वर्द्धापनमकारि च ॥ ७० ॥ तस्मिन्नेव दिने देवी दिव्याहारसमन्विता । गर्भं बभार सौभाग्यभाग्यसंभारशालिनी ॥ ७१ ॥ प्रवर्द्धमानगर्भस्याभिज्ञानानि यथा यथा । नृपोऽपश्यत्प्रमोदेन ममौ नांगे तथा तथा ॥ ७२ ॥ स देव्याः पूरयामास कल्पनां कल्पवृक्षवत् । कारयामास चांगस्य रक्षां दक्षो विशेषतः ॥ ७३ ॥

अथो दिनेषु पूर्णेषु राज्ञी पुण्यमुहूर्त्तके । सुषुवे युगलं पुत्रपुत्र्यो रूपगुणाधिकं ॥ ७४ ॥ नृपं वर्द्धापयामास दासी वेगवती तदा । नृपोऽप्यनाशयत्तस्या दासीत्वं दानकर्मभिः ॥ ७५ ॥ अपत्यागमहर्षेणोल्लसद्रोमा नरेश्वरः । आदिदेश दशाहानि स्पर्द्धावर्द्धापनं पुरे ॥७६॥ सुधाधौतानि सौधानि पौराणां चित्रितानि च । उत्तंभितानि सौवर्णमुशलानि हलानि च ॥७७॥ जनाः प्रज्ज्वालयामासुः श्रेण्यां कांचनदीपकान् । द्वारेषु स्थापयामासुः सौवर्णान् कलशांस्तथा ॥७८॥ स्थापिता लोकरक्षार्थं द्वारे कृष्टासयो भटाः । उच्छ्रिता मंदिरेषूच्चैर्वैजयंत्यः समंततः ॥ ७९ ॥ प्रमार्ज्य च पथो दासाः सिषिचुः कुंकुमद्रवैः । सहकारदलैरेते बबंधु- ॥ ३१ ॥

स्तोरणानि च ॥ ८० ॥ राजमार्गेषु सर्वेषु त्रिकेषु चत्वरेषु च । रत्नकांचनदानादि दापयामास भूपतिः ॥८१॥ अमुंचद् द्वेषिणो बद्धान् काराः सर्वा अशोधयत् । अमारिं घोषयामास देशेऽसौ दशवासरान् ॥८२॥

पूजयामास विंबानि जिनानां जिनमंदिरे । लोकं चकार चादंडयमकरं च नरेश्वरः ॥ ८३ ॥ नेदुर्दुंदुभयो दिव्या ननृतुर्वारयोषितः । अक्षतानां च पात्राणि विशंतिस्म नृपौकसि ॥ ८४ ॥ पुष्पतांबूलवस्त्राणि महार्घ्याभरणानि च । राजदत्तानि हर्षेण गृह्णंतेस्म च बंदिभिः ॥ ८५ ॥ युग्मजन्मोत्सवे तत्र प्रमोदेन पुरीजनः । न गेहे न च देहेऽपि ममौ क्वापि भवन्महान् ॥ ८६ ॥ सन्मान्याथ विशेषेण भोजनाच्छादनादिभिः । गोत्रवृद्धानुवाचैवं राजा द्वादशवासरे ॥ ८७ ॥ तुष्टया मलयादेव्याऽपत्ये दत्ते उभे इमे । अस्मभ्यमनपत्येभ्यो देवानामपि दुर्लभे ॥ ८८ ॥ देवीनाम्ना भवत्वस्य नाम युग्मस्य संप्रति । कुमारो मलयाकेतुः पुत्री मलयसुंदरी ॥ ८९ ॥ दत्वा नाम्नी तयोरेवं राजा राज्ञी च निर्वृतौ । स्मरंतौ मलयां देवीं तस्यतुस्तौ दिवानिशं ॥ ९० ॥ धात्रीभिः पंचभिर्नित्यं लाल्यमाने उभे अपि । फले इवैकवृंतस्था–पत्ये ते वृद्धिमापतुः ॥ ९१ ॥

यथा यथाहसस्थून्य–मजल्पच्चाऽस्फुटाक्षरं । विसंस्थुलपदन्यासं चक्रेऽपत्यद्वयं च तत् ॥ ९२ ॥ तथा

तथा तयोः पित्रो–र्ममौ हर्षो न मानसे । उदये रजनीजाने–र्नीरधेर्नीरपूरवत् ॥ ९३ ॥ लोकानां हस्ततो हस्ते संचरंतो शिशु क्रमात् । समारूढौ वयो रम्यं सुखेनोत्तरमुत्तरं ॥ ९४ ॥ पितृभ्यां योग्यतां ज्ञात्वा समये तत्समर्पितं । शस्त्रशास्त्रादिदक्षस्य पंडितस्य शिशुद्वयं ॥ ९५ ॥ कुमारेण कुमार्या च यथायोग्यं कलाः किल । गृहीताः स्तोककालेन पूर्वाधीताः स्मृता इव ॥ ९६ ॥ अश्वेन कर्हिचित्क्रीडां कदाचित्कुंजरेण च । कदाचिदसिना चक्रे कुमारो धनुपापि च ॥ ९७ ॥ यथा यथा स चिक्रीड स्वैरमेवं तथा तथा । दुर्जनानां भ्रसत्कारः प्रमोदश्च सतां हृदि ॥ ९८ धात्री वेगवतीमुख्य–परिवारसमन्विता । उद्यानादिषु चिक्रीड कुमार्यपि यदृच्छया ॥ ९९ ॥ कारुण्यपुण्यहृदया मृदुमुग्धवाणी प्राणप्रिया सकलबंधुजनस्य दक्षा । वाल्योज्झिता मलयसुंदरिनामधेया सद्धर्मकर्मरसिका ववृधे कुमारी ॥ ४०० ॥

॥ इत्यागमिकश्रीजयतिलकसूरिविरचिते ज्ञानरत्नोपाख्याने मलयसुंदरीचरित्रे मलयसुंदरीजन्मवर्णनो नाम प्रथमः प्रस्तावः संपूर्णः ॥

॥ अथ द्वितीयः प्रस्तावः प्रारभ्यते ॥

अथापूर्वेव सा वाला यौवनेन विनिर्ममे । समुल्लासयतांगेषु लावण्यं लोचनप्रियं ॥ १ ॥ खलवत्कु-

॥ ३३ ॥

टिलाः केशा माध्यं तुच्छं कुमैत्र्यवत् । सन्मनोरथवन्नाऽभात् तस्याः स्तनयुगं हृदि ॥ २ ॥ नासिका सरला तस्याः साधूनां चित्तवृत्तिवत् । केशपाशः प्रलंबश्च मैत्र्यभावः सतामिव ॥ ३ ॥ सुस्निग्धं लोचनद्वंद्वं जनन्या इव मानसं । कटाक्षवीक्षणं वक्त्रं तस्याः सापत्न्यकृत्यवत् ॥ ४ ॥ विलासिन्या इवाचारः सरागोऽधरपल्लवः । कंठो लेखाभिरामोऽभू—त्तस्याः स्वर्ग इवान्वहं ॥ ५ ॥ सुकुमारं वपुस्तस्याः शालिग्रामसुवर्णवत् । मनोहरवरच्छायं चाभवद्वटवृक्षवत् ॥ ६ ॥ सविलासा गतिस्तस्याः प्रशस्या वनभूरिव । विशालं जघनं चासीद्भूपानामिव पत्तनं ॥ ७ ॥ अंगे मालिकवत्सर्वे—ऽवयवाः सुमनोहराः । तस्या मलयसुंदर्या बभूवुर्यौवनागमे ॥ ८ ॥

इतश्चात्रैव भरते पृथ्वीस्थाने पुरेऽभवत् । विक्रमाक्रांतभूपालः सूरपालो महीपतिः ॥ ९ ॥ तस्यासीन्मेदिनीभर्त्तु—रतिरूपानुकारिणी । पद्मावतीति दयिता सर्वांतःपुरसुंदरी ॥ १० ॥ राज्ञस्तस्य कुमारोऽभू—न्माररूपो वपुःश्रिया । महाबलोऽभिधानेन वीर्येणापि महाबलः ॥ ११ ॥ अन्यदोदारचित्तस्य कुमारस्यास्य संगतः । विद्यासिद्धः पुमानेकः स तेनावर्जितो भृशं ॥ १२ ॥ सम्यग्रूपपरावर्त्त—कारकास्तेन भापिताः । पुनः स्वरूपकर्त्तारो योगा राजांगजन्मनः ॥ १३ ॥ गृहीत्वाथ कुमारेण प्रयुक्तास्ते यथाविधि ।

लय-

१ ॥

ज्ञातसत्येन सत्कृत्य विद्यासिद्धो व्यसर्जि च ॥ १४ ॥ सूरपालनृपेणाथ प्रेपितैर्मंत्रिपुरुषैः । सार्द्धं वीरधवलस्य पार्श्वे कार्येण केनचित् ॥ १५ ॥ आपृच्छय पितरौ देशदर्शनाय कथंचन । कुमारोऽपि जगामैष पुरीं चन्द्रावतीं वरां ॥ युग्मं ॥ प्राभृतानि पुरो मुक्त्वा । नत्वा च नृपमादरात् । उपविष्टा यथास्थानं सर्वे तेऽमात्यपुंगवाः ॥ १७ ॥ पृष्टाश्चंद्रावतीशेन कुशलं सूरभूपतेः । प्रभो राज्ये शरीरे च ते सर्वेऽप्यकथन् शिवं ॥ १८ ॥ पप्रच्छे वीरधवलो राजा दृष्ट्वा महाबलं । क एप लक्षणोपेतः कुमारो मारविग्रहः ॥ १९ ॥ तेपामेकेन दक्षेण नरेणाभाणि हे प्रभो । स्नेहेन सममायातो ममैप लघुबांधवः ॥ २० ॥

इत्यालापे कृते पूर्वं राज्ञश्चंद्रावतीपतेः । तैरात्मस्वामिनः सर्वः । कार्यभारो निवेदितः ॥ २१ ॥ ते सन्मान्य ततो राज्ञा विसृष्टाः सूरपुरुपाः । निजावासमनुप्राप्ताः कुर्वाणास्तत्प्रशंसनं ॥ २२ ॥ महाबलकुमारोऽथ बभ्रामाल्पपरिच्छदः । लोकलोचनलोलेणवागुरः पूर्दिदृक्षया ॥ २३ ॥ इतस्ततो भ्रमन् सैप स्वसौधांतिकमागतः । तया मलयसुंदर्याऽदर्श्यानंग इवांगवान् ॥ २४ ॥ तत्कालमाहता पंचबाणबाणैः समंततः ॥ कुमारो चिंतयामास हर्पोल्लसितमानसा ॥ २५ ॥ अहो मृदुतलौ पादावशोकपल्लवारुणौ । अहो कांतिभरोऽप्यस्य नखदर्पणसंभवः ॥ २६ ॥ अहो करिकराकारं जंघायुग्मं मनोहरं । रंभास्तंभोपमावूरू

लग- अहो पुंसोऽस्य सुंदरौ ॥ २७ ॥ अहो कटीतटाभोगो नाभेश्चाहो गभीरता । मुष्टिग्राह्यमहो मध्यं त्रिवली- चरित्रं
परिशोभितं ॥ २८ ॥ वक्षःस्थले विशालेऽस्य धन्या कापि शयिष्यति । अतिदीर्घौ भुजादंडौ कस्याः कंठे
लगिष्यतः ॥ २९ ॥ तेजोभरेण दुष्प्रेक्ष्या भांति पाणिनखा अमी । कृता दीपा दशाऽन्याय-तमो हंतुं ६ ॥
दिशामिव ॥ ३० ॥ रेखास्तिस्राऽस्य शोभंते कंठे कंबुसमाकृतौ । मनसः स्वच्छतां द्रष्टुं संप्राप्तेव त्रिमा-
र्गगा ॥ ३१ ॥ प्रवालदलसच्छायः स्वच्छो भात्यधरोऽप्ययं । मन्ये मां हृदयाद् द्रष्टु-मनुरागो बहिः स्थितः
॥ ३२ ॥ कटरे सरला नासा कपोलौ कामदर्पणौ । नेत्रे कर्णांतविश्रांते श्रवणौ स्कंधसंगतौ ॥ ३३ ॥
श्यामः केशकलापोऽस्य राजते शिरसि स्थितः । नवशाद्वलतारुण्य-वृक्षस्येव दलोच्चयः ॥ ३४ ॥

कुमारमिति पश्यंती तं सर्वांगमनोहरं । चित्रन्यस्तेव सा याव-त्तस्थौ मलयसुंदरी ॥ ३५ ॥ महा-
बलोऽपि तां ताव-त्पश्यन् वातायनस्थितां । दध्याविल्यवतीर्णा किं स्वर्गात्कापीयमप्सरा ॥ ३६ ॥ गाढा-
नुरक्तया दृष्ट्या पश्यंती मां पुनः पुनः । हरत्येषा मनो मे किं परिणीताथवा कनी ॥ ३७ ॥ दध्यौ सापि
कुमारीति क एष कस्य नंदनः । कुमारो मेऽहरच्चित्तं पश्यन् स्नेहलया दृशा ॥ ३८ ॥ उत्सुका सा ततो
भूर्जे लिखित्वा श्लोकयुग्मकं । प्रच्छन्नं निजचित्तेन सार्द्धं चिक्षेप तंप्रति ॥ ३९ ॥ कुमारेणापि तज्ज्ञात्वा ॥ ३६ ॥

रोमांचं दधता तनौ । कुमार्या सह हर्षेण वाचितं निजचेतसि ॥ ४० ॥ कोऽसि त्वं तव किं नाम क वा-
स्तव्योऽसि सुंदर । कथय त्वयकाजह्रे मनो मे क्षिपता दृशं ॥ ४१ ॥ अहं तु वीरधवल-भूपतेस्तनया कनी
। त्वदेकहृदया वर्त्ते नाम्ना मलयसुंदरी ॥ ४२ ॥

ईक्षांचक्रे कुमारोऽथ कन्यां मलयसुंदरीं । निर्निमेषाक्ष एकाग्र-मानसो योगिराजवत् ॥ ४३ ॥ तयो-
स्तथा मिथो लग्ना देहे दृष्टिस्तथाचिरात् । जतुयुक्तेव जंबाल-कलितेवोत्पपात न ॥ ४४ ॥ लोचनान्येव
जानंति संबंधं पूर्वजन्मनः । यतो हर्षं प्रिये दृष्टे वहंति वाऽप्रिये रुषं ॥ ४५ ॥ दृष्टिभ्यां दर्शिताध्वाना-वा-
त्मानौ व्यत्यये स्थितौ । तयोः सिद्धः परपुर-प्रवेशो ध्यानतां विना ॥ ४६ ॥ दृष्टी मेलयता तेना—ऽनु-
रागसूत्रधारिणा । तथा तौ मेलितौ सम्यग् यथा संधिर्न लक्ष्यते ॥ ४७ ॥ कुमारोऽचिंतयत्तात्र-देतया
ज्ञापितो निजः । विदग्धयानुरागो मे सपरिच्छदयापि हि ॥ ४९ ॥

इति ध्यायन् कुमारः स यावत्तस्थौ सुनिश्चलः । तत्रागत्य पुमानेक-स्तावत्तंप्रत्यभाषत ॥ ५० ॥
कुमारालं विहारेण नगर्यामेहि मंदिरं । प्रयाणमधुना येन भविष्यति पुरंप्रति ॥ ५१ ॥ अहो मनोहरा
एते प्रासादा गोपुरान्विताः । अहो वातायना रम्याश्चित्तमत्रैव मे स्थितं ॥ ५१ ॥ ब्रुवन्निति कुमारोऽथ

पश्चाद्ग्रीवं पुनः पुनः । पश्यन्नावासमानीतस्तेन पुंसा कथंचन ॥ ५२ ॥ युग्मं ॥ दध्यौ कुमार औत्सुक्या-
दहो मम समर्थता । आत्मानमपि यत्तस्याः प्रकाशयितुमक्षमः ॥ ५३ ॥ तया पृष्टो न शक्तोऽहं अपि दातुं
तथोत्तरं । अहो कलासु नैपुण्यमहो विदग्धता मम ॥ ५४ ॥ अत्रागतोऽपि नाहं चेन्मिलिष्यामि तया सह
। आवयोस्तत्कथं मेलः पश्चात्तापः सदा मम ॥ ५५ ॥ तत्संजाताधुना रात्रिस्तिमिरेण विजृंभितं । ततो
यावज्जनोऽप्येष प्रयाणप्रगुणो भवेत् ॥ ५६ ॥ प्रच्छन्नस्तावदेकाकी तत्र गच्छामि संप्रति । तस्या विरह-
खिन्नाया मिलित्वा तं ब्रवीम्यहं ॥ ५७ ॥ युग्मं ॥ ध्यात्वेति प्रगुणीभूय निःसृत्यालक्षितो निशि । कुमारी
भवनाधस्तात्कुमारः प्राप सत्वरं ॥ ५८ ॥ प्राकारं तं समुल्लंघ्य विद्युत्क्षेपानुकारिणा । किरणेनाविशद्वेगा-
त्प्रथमां सौधभूमिकां ॥ ५९ ॥

वसंत्या तत्र कनकवत्या राजन्यभार्यया । अपरिच्छदयादर्शि कुमारः प्राविशन्निशि ॥ ६० ॥ धैर्येण
कलितोऽपूर्वो दिव्यरूपः क एष ना । कथं चात्र प्रविष्टोऽयं द्वारपालेषु सत्स्वपि ॥ ६१ ॥ तन्नूनं खेचरः
कोऽपि नरः सत्त्वाधिकोऽथवा । प्रयोजनेन केनापि हृष्टचित्तः समेत्ययं ॥६२॥ ध्यायंतीति कुमारस्य दिव्य-
रूपेण मोहिता । नरेंद्रवल्लभा वक्तुं प्रारेभे तं प्रतीति सा ॥ ६३ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ भो भो नरोत्तमाग-

च्छ त्वमास्यात्रासने वरे । मां मानय च निःशंकं मम पूरय वांछितं ॥ ६४ ॥ कुमारश्चिंतयामास किमेषा राजवल्लभा । राजस्त्वसाथ किं नूनं राज्ञी वेयं विचार्यते ॥ ६५ ॥ यद्यात्मा मुच्यते स्वैरं प्रविष्टैः स्थान ईदृशि । नारीभिर्मुह्यते ब्रह्मव्रतं स्वस्य च खंड्यते ॥ ६६ ॥ तदा समीहितं कार्यं साध्यते नोत्तमैर्नरैः । इति निश्चित्य हृदये कुमारस्तामभाषत ॥ ६७ ॥ योग्यं मलयसुंदर्या लात्वाहं किंचिदागतः । तद् ब्रूहि सत्वरं राज्ञः सा कन्या कुत्र तिष्ठति ॥ ६८ ॥ पश्चाद्भणिष्यसि त्वं यत्करिष्येऽहं तदेव हि । इत्युक्ते दर्शितो मार्ग ऊर्ध्वभूमेस्तया ततः ॥ ६९ ॥

ऊर्ध्वभूमिं समारूढे कुमारे सा नृपप्रिया । अनुगम्य स्थिता द्वारे प्रच्छन्ना शृण्वती वचः ॥ ७० ॥ ययौ यावत्कुमारः स कुमारीवासवेश्मनि । तावद्ददर्श तां बालां विन्यस्तास्यां करांबुजे ॥ ७१ ॥ तत्रैवासनआसीनां पश्यंतीं तां दिशं मुहुः । एकाग्रमानसां किंचिद्ध्यायंतीं श्यामलाननां ॥ ७२ ॥ युग्मं ॥ कुमारेण ततः प्रोक्त-मितः पश्य मृगेक्षणे । सोऽहं पुरोऽत्र तिष्ठामि निःसृत्य हृदयात्तव ॥ ७३ ॥ निशम्य वलितग्रीवं सुधासममिदं वचः । तं दृष्ट्वा सा ह्रिया जज्ञे हसंती द्रागधोमुखी ॥ ७४ ॥ कुमारेणोदितं चित्त-सर्वस्वं मे त्वयार्पितं । श्लोकयुग्मेन यत्पृष्टं मत्स्वरूपं च तत् शृणु ॥ ७५ ॥ पृथ्वीस्थानपुरे रम्ये

सूरपालनरेशितुः । देवीपद्मावतीजातः पुत्रो नाम्ना महाबलः ॥ ७६ ॥ देशस्य दर्शनायात्र परिवारसम-
न्वितः । सर्वामलकलावास आगतोऽहं वरानने ॥ ७७ ॥ युग्मं ॥ इमामाश्चर्यसंपूर्णां नगरीमवलोकयन् ।
तव प्रासादमूलेऽत्र प्रदेशे यावदागमं ॥ ७८ ॥ तावत्तव ममाप्येष संजातो दृष्टिमेलकः । दर्शयन् कमपि
स्नेहं मिथो जन्मांतरोद्भवं ॥ ७९ ॥ अतःपरं च यज्जातं तदत्र प्रकटं तव । प्रविश्य संकटेऽप्यत्र मिलि-
तोऽस्मि तवाधुना ॥ ८० ॥ तदहं यामि येनाशु प्रयाणं संभविष्यति । परिवारजनः सर्वो मुक्तः सज्जीभ-
वन्मया ॥ ८१ ॥ सोचे सुभग गंतव्यं न त्वया स्थेयमत्र तु । तवाऽदर्शनतो येना–हं प्राणान् धर्तुम-
क्षमा ॥ ८२ ॥ यदि यास्यसि त्वत्वा मा–मवज्ञायातिनिष्ठुरः । त्वया सुभग दातव्य–स्तन्मे प्राणजलां-
जलिः ॥ ८३ ॥ तत्प्रसीदात्र तिष्ठ त्वं संपूरय ममेप्सितं । यावत्पश्याम्यहं त्वां मे तावत्सुभग निर्वृतिः
॥ ८४ ॥ अन्यच्चाहमिहातिथ्यं किं करोमि कुमार ते । एकं तावन्मया तुभ्य–माजन्मात्मा समर्पितः ॥
॥ ८५ ॥ लक्ष्मीपुंजमिमं हारं गृहाण त्वं द्वितीयकं । जल्पंतीति निचिक्षेप हारं कंठेऽस्य सा निजं ॥ ८६ ॥
उवाच च मया हार–मिषादेष गले तव । प्रक्षिप्ता वरमाला तद् गंधर्वोद्वाहमातनु ॥ ८७ ॥ त्वया सा-
र्द्धमहं पश्चा—दागमिष्यामि सुंदर । वियोगजनितं दुःखं माभूत्कर्हिचिदावयोः ॥ ८८ ॥ कुमारेण ततः

प्रोचे युक्तमुक्तं त्वयाखिलं । स्वकीयचित्तसंकल्पः साधु साधु निवेदितः ॥ ८९ ॥ परंतु जनप्रत्यक्षं पितृभ्या-
मिह दीयते । यावत्कन्या कुलीनानां तावद्वोढुं न सांप्रतं ॥ ९० ॥ मास्म ताम्यः शुभे त्वं त–न्मा भूश्चो-
त्सुकमानसा । तिष्ट निर्वृतचित्तात्र सुखेन कतिवासरान् ॥ ९१ ॥ बुद्धिं तथा तथा धास्ये यतिष्येऽहं तथा
तथा । यथा दत्तां पितृभ्यां त्वां परिणेष्याम्यहं ननु ॥ ९२ ॥ विशालाक्षि प्रतिज्ञैषा मया चक्रे पुरस्तव ।
सुप्रसन्नाधुना भूत्वा त्वं मां विसृज सुंदरि ॥ ९३ ॥ तया कनकवत्या तु प्रच्छन्नं द्वारभूस्थया । तयोर्व्य-
तिकरः सम्य–गेष दृष्टः श्रुतोऽपि च ॥ ९४ ॥ क्रुद्धा साऽचिंतयन्नूनं कोऽप्येष विप्रतार्य मां । कृतसंके-
तको वीरः कुमारीपार्श्वमभ्यगात् ॥ ९५ ॥

द्वारं पिधाय सहसा तया दत्तं च तालकं । ददतो तालकं दृष्टा सा ताभ्यां च दुराशया ॥ ९६ ॥
कुमार्योक्तमियं मातुः सपत्नी जननो मम । नाम्ना कनकवत्यत्र सौधाधोभुवि वासिनी ॥ ९७ ॥ एतया छ-
न्नया द्वारे स्थितया व्यतिकरः श्रुतः । वीक्षितश्चावयोः सर्वो दत्तं तेनेति तालकं ॥ ९८ ॥ तदेषा कुपिता
किंचि–दनर्थं चालयिष्यति । न ज्ञाता हा मयाप्येषा सपत्नी मातुरागता ॥ ९९ ॥ कुमारः स्माह कामार्थ
–मागच्छन् प्रार्थितोऽनया । किंतु कूटोत्तरं कृत्वा–ऽहमायातोऽत्र सुंदरि ॥ १०० ॥ मम पृष्टे विलग्नेयं नूनं

हेरितुमागता । अस्मद्व्यतिकरं दृष्ट्वा जाता कोपपरा ध्रुवं ॥ १ ॥ जल्पंताविख्यभूतां तौ यावत्तावन्यवेदयत् ।
गत्वा कनकवत्येत-त्सविशेषं क्षमापतेः ॥ २ ॥ राजा समाययौ तत्र ततो रोषारुणेक्षणः । हत हतेति
जल्पद्भिः सुभटैर्वेष्टितो भृशं ॥ ३ ॥ कांदिशीका जगादाथ राजकन्या विमूढधीः । भविष्यसि कथं त्वं हा
कुमार प्रवराकृते ॥ ४ ॥ धिक् पापां विषकन्यां मां या जाता क्षयकारिणी । पुण्यप्राग्भारलभ्यस्य पुंरत्नस्य
तवाधुना ॥ ५ ॥ मा भैस्त्वमपि मा ध्यासी-रनिष्टं किंचनापि मे । इति जल्पन् स्वधम्मिला-त्कुमारो गु-
टिकामधात् ॥ ६ ॥ गुटिकायाः प्रभावेण प्रक्षिप्ताया मुखांतरे । रूपं चंपकमालाया दृष्टाया राजसन्निधौ
॥ ७ ॥ कृत्वा कुमार आसीनः कुमार्याः सन्निधौ क्षणात् । तथाभूतं तमालोक्य कुमारी च विसिस्मये
॥ ८ ॥ युग्मं ॥

भंक्त्वा तालकमुद्घाट्य द्वारं यावत्समीक्षितं । दृष्टा मातृयुता ताव-न्नाज्ञा मलयसुंदरी ॥९॥ राज्ञा
कनकवत्यास्या-ऽभिमुखं वीक्ष्य भाषितं । प्रिये पश्य स्वयं ताव-त्त्वया किं कथितं मम ॥ १० ॥ यावद्दे-
क्षत मध्ये सा कुमारीं मातृसंयुतां । तावद्विलोक्य वेगेन विलक्षवदनाऽभवत् ॥ ११ ॥ स्मयमानः कुमारो-
ऽथ जगादागच्छ हे स्वसः । राजा किं कुपितः कस्मै किं मह्यमपि तद्वद ॥ १२ ॥ जल्पंतीमिति चंपक-

मालामालोक्य ते जनाः । आक्रोशंतिस्म सर्वेऽपि तामेव नृपवल्लभां ॥ १३ ॥ ततः कनकवत्याख्य–द्धारो दत्तोऽनया प्रभो । इहागताय कस्मैचि–द्धीरायाऽतः स ईक्ष्यतां ॥ १४ ॥ श्रुत्वा कनकवत्यास्त–द्वाक्यं भूपतिसूनुना । स तथोच्छालितो हारो यथा दृष्टोऽखिलैर्जनैः ॥ १५ ॥

ततो व्यावृत्य ते सर्वे स्वं स्वं स्थानं ययुः क्षणात् । दध्यौ कनकवत्येवं सविषादा स्वचेतसि ॥ १६ ॥ क्व गतः स कथं जातः कुमारो यो मयेक्षितः । किं मे हताशमनसः संजातः कोऽपि विभ्रमः ॥ १७ ॥ हाहाऽहं निंदिता सर्वै–र्विख्याता कूटभाषिणी । तदेतस्याः कुमार्या मे लघुताभवदीदृशी ॥ १८ ॥ वैरिणी· वाथ सेयं वै नूनं मलयसुंदरी । गच्छंति भाषमाणापि ममोद्वेगं करोत्यलं ॥ १९ ॥ कदा कथं महानर्थे पतिष्यति मरिष्यति । कदा चैपेति कनक–वत्यस्थाचिंतयंत्यलं ॥ २० ॥ मुखादाकृष्य गुटिकां कृत्वा रूपं निजं ततः । कुमारः स्माह तन्वंगि गुटिकावैभवं ह्यदः ॥ २१ ॥ तिष्ठतोऽत्र पुनः किंचिद्विरूपं मे भविष्यति । द्रुतं तयाम्यहं त्वं तु तिष्ठेः स्वस्थात्र सुंदरि ॥ २२ ॥ आवयोरनुकूलोऽस्ति विधिः संप्रति वेद्म्यहं । संयोगो दुर्लभो यस्मा–देषोऽभूदवितर्कितः ॥ २३ ॥ करिष्यति स एवेदं कार्यो चिंता त्वया न हि । श्लोकोऽयं सर्वदा ध्येय––श्चित्तस्वास्थ्यविधायकः ॥२४॥ विधत्ते यद्विधिस्तस्या––न्न स्याद् हृदयचिं-

तितं ।.एवमेवोत्सुकं चित्त–मुपायांश्चिंतयेद्बहून् ॥ २५ ॥

टंकोत्कीर्ण इव श्लोको लग्नस्तस्या अयं हृदि । स्वं शिरो धुन्वती तस्थौ तत एषा मृगेक्षणा ॥२६॥ शिवास्ते संतु पंथानः कुमारेत्युक्तिपूर्वकं । पश्यंत्यां दीर्घया दृष्ट्या कुमार्यामनिमेषया ॥ २७ ॥ ततो निः- सृत्य केनापि न ज्ञातः स महाबलः । यथाऽयातस्तथा यातः स्वजनानां च संगतः ॥ २८ ॥ युग्मं ॥ चिंतयन् परिणेतुं तां स उपायाननेकशः । पृथ्वीस्थानपुरं प्राप—दविलंबप्रयाणकैः ॥ २९ ॥ प्रणम्य च- रणो हार—मर्पयामास तं पितुः । नृपोत्तरं च चक्रे स कुमारः सारविक्रमः ॥ ३० ॥ चंद्रावतीशपुत्रेण संतुष्टेनेष सौहृदात् । लक्ष्मीपुंजाभिधानो मे हारः सारः समर्पितः ॥ ३१ ॥ राजा जगाद हे वत्सा— ऽतुच्छा कापि कला तव । मैत्री यदीदृशी जज्ञे तेन स्तोकदिनैरपि ॥ ३२ ॥ प्रशंसन्निति तं पुत्रं तं हारं दिव्यमादरात् । पद्मावत्यै कुमारस्य जनन्यै व्यतरन्नृपः ॥ ३३ ॥ प्रशंसंती निजं पुत्रं देव्यपि हृष्टमा- नसा । निजकंठे निचिक्षेप तं हारं कांतिभासुरं ॥ ३४ ॥ कुमारोऽथ निजे चित्ते दध्यावेवं दिवानिशं । पितृदत्तां कथं कन्यां परिणेष्यामि तामहं ॥ ३५ ॥ सुदुर्वहा पुरस्तस्याः कृता संधा मया तदा । निर्वाह्या कथमेषा तु रहस्यं कस्य कथ्यते ॥ ३६ ॥

इति चिंतापरे तत्र समागाद्दूतपूरुषः । चंद्रावतीनरेंद्रेण प्रेषितः प्रीतिशालिना ॥ ३७ ॥ प्रणम्य भूपतिं दूतः प्रतीहारनिवेदितः । कार्यं निवेदयामास क्षेमवार्त्तापुरस्सरं ॥ ३८ ॥ अस्माकं स्वामिनो वीर-धवलस्यास्ति भूपतेः । कुमारी मारभार्याभा नाम्ना मलयसुंदरी ॥ ३९ ॥ प्रारब्धे देव भूपेन तन्निमित्तं स्वयंवरे । सर्वत्र प्रहिता दूता आह्वातुं नृपनंदनान् ॥ ४० ॥ युष्मत्पार्श्वे त्वहं देव प्रेषितोऽस्मन्महीभुजा । महाबलं कुमारं तमाह्वातुं रूपदर्पकं ॥ ४१ ॥ अथास्ति ज्येष्ठमासस्य कृष्णैवैकादशी तिथिः । आगामिन्यां चतुर्दश्यां भवितैष स्वयंवरः ॥ ४२ ॥ प्रेषितस्य ममाभूवन् वासरा बहवः परं । मंदीभूतोंतरालेऽहं त्रिलंबस्तेन हेतुना ॥ ४३ ॥ अतः प्रसीद देवाशु कुमारं प्रेषयाधुना । विलंबः सहते नैव यतो लग्नं समीपगं ॥ ४४ ॥ हृष्टचित्तस्ततो राजा सर्वं स्वीकृत्य तद्वचः । वस्त्रादिभिश्च सत्कृत्य दूतं प्रेषितवान् पुनः ॥ ४५ ॥ कुमारोऽपि सभासीनः सर्वमाकर्ण्य तद्वचः । प्रमोदपूर्णहृदय-श्चिंतयामासिवानिति ॥ ४६ ॥ मया स्वकीयचिते च यद्ध्यातं जातमेव तत् । इतः क्षुधासमुल्लास इतः स्थालेऽपतत्सिता ॥ ४७ ॥ सामर्थ्येनापि चार्थेन यत्कार्यं संशये स्थितं । तदहो दैवयोगेन मुष्टिमध्ये समागतं ॥ ४८ ॥ चिंताभारः कियानेष मूलाउझटिति निष्ठितः । प्रणष्टो दुःखसंचारः पूर्णं तोषेण मानसं ॥ ४९ ॥

सिद्धं विंशोपकान् कार्यं यावदेकोनविंशतिं । कटरे पुण्यमाहात्म्य–मनुकूलो ध्रुवं विधिः ॥ ५० ॥ तातादेशेन गत्वाहं परिणेष्यामि तत्र तां । कृतार्थश्च भविष्यामि कुमारानवमंन्य तान् ॥ ५१ ॥ इति हर्षाकुले तस्मिन् कुमारे प्रक्षिपन् दृशं । राजा जगाद हे वत्स गच्छ त्वं द्राक् स्वयंवरं ॥ ५२ ॥ निश्चयैव प्रयाहि त्वं रथोद्दामबलान्वितः । मान्योऽस्माकं यतो वीर–धवलोऽसौ महान्नृपः ॥ ५३ ॥ संयोज्याथ करौ शीर्षे कुमारो नामयन्निजं । उवाचेति प्रमाणं मे तातादेशः प्रमोदकृत् ॥ ५४ ॥ सज्जीभवति सैन्येऽथ गमनाय नृपाज्ञया । राज्ञोचे वत्स तं हारं गृहाण सह सुंदरं ॥५५॥ कुमारेण ततोऽभाणि न जाने तात कारणं । अलक्षः कोऽपि निद्राण–मुपद्रवति मां निशि ॥ ५६ ॥ कदाचिद्धरते वस्त्रं शस्त्रं चाभरणं तथा । कदाचिद्रौद्रशब्देन सोऽट्टहासं च मुंचति ॥ ५७ ॥ लक्ष्मीपुंजो मया हारो गृहीतो मातृकंठतः । सुतस्याद्य हृतस्तेन रजन्यां मम पार्श्वतः ॥ ५८ ॥ ज्ञात्वा तं तु गतं हारं देवी दुःखं तथाकरोत् । यथाहं मातृदुःखेन भृशं चिंताकुलोऽभवं ॥ ५९ ॥

प्रतिज्ञाथ कृतास्तीति देव देव्याः पुरो मया ॥ पंचाहांतर्न चेद्धारं ददेऽग्निं साधये तदा ॥ ६० ॥ देव्यापि भणितं देव तं हारं न लभे यदि । मर्त्तव्यं तन्मया नूनं संदेहो नात्र विद्यते ॥ ६१ ॥ अदृश्यः

कोऽपि भूतोऽयं घटते वाथ राक्षसः । जन्मांतरस्य वैरी मे प्रचंडः परमेश्वरः । ६२ ॥ एकं द्वौ त्रीन् वा यामान् यावदद्य ततो निशि । स्थास्यामि प्रहरे तस्य ताताहमसिना युतः ॥ ६३ ॥ यद्यद्यैष्यति दुष्टः स तं विजित्य तदा ततः । सर्वं लात्वा च तं हारं पुनर्मातुः समर्प्य च ॥ ६४ ॥ पश्चात्पश्चिमयामिन्यां करिष्यामि प्रयाणकं । इत्युक्त्वा विरते पुत्रे पित्रोक्तमेवमस्तु भोः ॥ ६५ ॥ युग्मं ॥ अथो निशि निजावासे स्वयं कृत्वा स दीपकं । द्वारं दत्वा गृहीत्वासिं दीपच्छायांतरे स्थितः ॥ ६६ ॥ निशीथसमये यावत्-प्रसुप्ते ऽखिलनागरे । वातायनाध्वना तत्र तावदेकः करोऽविशत् ॥ ६७ ॥ भ्रमंतं तं करं दृष्ट्वा कुमारोऽचिंतयद् हृदि । अहो चित्रं विना देहं यदेको दृश्यते करः ॥ ६८ ॥ तदेवेदं किमप्यत्र विधत्ते यदुपद्रवं । चिराद् दृष्टं कलं सर्व-मधुना तु भविष्यति ॥ ६९ ॥ कंकणप्रमुखैर्यश्च भूषितो भूरिभूषणैः । नूनं संभाव्यते नार्या-स्तदयं सरलः करः ॥ ७० ॥ तन्नूनं रमणी कापि भविष्यत्यत्र संस्थिता । देवमायावशान्नैति परं मे दृष्टिगोचरं ॥ ७१ ॥ असिघातेन चेदेनं छिंदेऽहं देवताकरं । यास्यत्येषा ततो घात—हतापि न चटिष्यति ॥ ७२ ॥ ध्यात्वेति सहसोत्प्लुत्य तमारुह्य करं क्षणात् । उभाभ्यां निजपाणिभ्यां दृढं जग्राह राजसूः ॥ ७३ ॥ ततो निःसृत्य भवना-द्वेगाद्व्योम्न्युद्ययौ करः । तत्र स्थितः कुमारोऽपि सर्ववीरशिरोमणिः

॥ ७४ ॥ कुमारे निर्भये तत्र व्योममार्गेण गच्छति । चकंपे स करः कामं वातोद्धूत इव ध्वजः ॥ ७५ ॥
करेणाच्छोटितोऽप्येष गाढं चक्रे करग्रहं । निर्विण्णः स ततो हस्तः समुत्प्लुत्य निपत्य च ॥ ७६ ॥

इतश्च प्रकटीभूतां पुरो दृष्ट्वा सुरांगनां । कुमारश्चिंतयामास सैवैषा कापि देवता ॥ ७७ ॥ तदेषा मां रुषा कापि गह्वरे क्षेप्स्यति ध्रुवं । इति मत्वा कुमारो द्राग् वज्रमुष्ट्या जघान तां ॥ ७८ ॥ आरटंती ततो दीन-वदना करुणस्वरं । मुहुर्मुहुर्वदंतीति मुंच मुंच कृपां कुरु ॥ ७९ ॥ मुक्ता करात्कुमारेण कारुण्यादाशु सा सुरी । तथा नष्टा यथा तस्या यांत्या मार्गोऽपि नेक्षितः ॥ ८० ॥ युग्मं ॥ निराधारः कुमारोऽथ पपात सहसांबरात् । फलभारातिनम्रस्य चूतवृक्षस्य मूर्द्धनि ॥ ८१ ॥ अनुभूय क्षणं मूर्छां मीलिताक्षो नृपात्मजः । वनवातेन शीतेन पुनः प्राप स चेतनां ॥ ८२ ॥ सहकारलताधार—पातादल्पव्यथान्वितः । कुमारश्चिंतयामास प्रदेशोऽहं क हाऽपतं ॥ ८३ ॥ शून्ये वसति वा शैले वृक्षाग्रे भूतलेऽथवा । पस्पर्शेति धिया रात्रि—तमःस्तोमे करेण सः ॥ ८४ ॥ शिखरं चूतवृक्षस्य ज्ञात्वा पक्वफलान्वितं । शाखा भारक्षमा नैषा हृदीति तेन चिंतितं ॥ ८५ ॥ क्षणेनोत्तीर्य शिखरा—न्मूलस्कंधमुपागतः । कुमारश्चिंतयामास निशामध्ये निशातधीः ॥ ८६ ॥

चरितं

अहो कथमवस्थां कां संप्राप्तोऽपहृतस्तया । काहं संप्रति तं हारं कथं द्रक्ष्यामि लोचनैः ॥ ८७ ॥
प्रतिज्ञां पूरयिष्यामि कथमंबापुरः कृतां । असंप्राप्ते पुनर्हारे हा माता जीविता कथं ॥ ८८ ॥ देवीमृतेः
कथं तातः प्राणान् धर्तुं सहिष्यते । तन्मे संप्रति वंशस्य संहारः समुपस्थितः ॥ ८९ ॥ इति ध्यायंस्तरु-
स्कंधे तस्थौ यावन्नृपात्मजः । तावच्छुश्राव मूलेऽस्य गाढं भूघर्षणारवं ॥ ९० ॥ सावधानदृशाऽपश्य—
त्कुमारो मूलसन्मुखं । आगच्छंतमजगर—मर्द्धग्रस्तांगिनं गुरुं ॥ ९१ ॥ कुमारश्चिंतयामास स्कंधेनास्फा·
लनेच्छया । क्रूरः कवलितप्राणी जीवः कोऽपि समेत्ययं ॥ ९२ ॥ दीयते चेदजगर–ग्रस्तस्यैतस्य देहिनः
। जीवितं तन्ममाप्यत्रा–गमनं सफलं भवेत् ॥ ९३ ॥ उत्ततार तरुस्कंधा–दवलंब्याथ साहसं । करुणा-
पूर्णहृदयः प्रच्छन्नो निभृतक्रमः ॥ ९४ ॥ यावत्सोऽजगरो वेष्टं समं मूलेन दास्यति । कुमारस्तत्पुरस्ताव
—त्स्थानमास्थाय संस्थितः ॥ ९५ ॥ दक्षत्वेन ततस्तस्य गृहीत्वौष्ठयुगं समं । कराभ्यां पाटितं तेन
तन्मुखं जीर्णवस्त्रवत् ॥ ९६ ॥ तन्मुखात्पतिता चैका युवती मंदचेतना । जल्पंतीति कुमारः स शरणं मे
महाबलः ॥ ९७ ॥ दृष्ट्वा तामात्मनो नाम गृह्यमाणं तया स्त्रिया । श्रुत्वा च विस्मितश्चित्ते कुमारोऽति-
शयेन सः ॥ ९८ ॥ मुक्त्वाथाजगरस्यास्य हस्ताभ्यामुभये दले । पश्यन्नासन्न एतस्याः सोऽपश्यन्मुख-

पंकजं ॥ ९९ ॥ ततो मलयसुंदर्याः सदृक्षां वीक्ष्य तां दशां । चमत्कृतः स चिक्षेप वातं वस्त्रेण शीतलं ॥ ६०० ॥ मूर्छापरवशा बाला सा तं श्लोकमचीकथत् । कुमारेण ततोऽज्ञायि सैषा मलयसुंदरी ॥ १ ॥ आदरेण ततस्तस्या देहसंवाहनापरे । कुमारे स्वस्थताभाजो दृष्टिरुन्मिलिताऽचिरात् ॥ २ ॥ कुमारः स्माह मुंचाशु निद्रामुद्रां मृगेक्षणे । गृहाण स्फुटचैतन्यं ममातिव्याकुलं मनः ॥ ३ ॥ उन्मील्य नयने सम्यगुत्थिता सा नृपात्मजा । वपुःसंवाहनासक्तं वीक्षांचक्रे नृपात्मजं ॥ ४ ॥ वपुः संवृत्य पश्यंती बाला तं स्निग्धया दृशा । उवाच जीविताहं तु कथं मे तेऽपि संगमः ॥ ५ ॥ कुमारः स्माह तन्वंगि प्रत्यासन्नापगाजले । प्रक्षालय वपुस्ताव–ज्जंबालाविलमात्मनः ॥ ६ ॥ पश्चादावां गदिष्यावो वृत्तांतं तं निजं निजं । इत्युत्थाप्य कुमारी सा नीता तेन नदीतटं ॥ ७ ॥ वपुः प्रक्षाल्य पीत्वा च जलं व्यावृत्य तावुभौ । उपविष्टौ पुनः स्वस्थौ तस्यैवाम्रतरोस्तले ॥ ८ ॥ ततो मलयसुंदर्या पृष्टः संतुष्टचेतसा । कुमारेणाखिलोऽभाणि स्ववृत्तांतोऽतिचित्रकृत ॥ ९ ॥ चमत्कारकरं श्रुत्वा वृत्तांतं तस्य विस्मिता । कुमारी कंपयामास स्वं मूर्द्धानं पुनः पुनः ॥ १० ॥ क्षिपंती स्नेहलां दृष्टिं कुमारे सा जगौ पुनः । अनुभूतमहो कष्टं त्वया सुंदर कीदृशं ॥ ११ ॥ कुमारः स्माह तन्वंगि स्ववार्त्तां ब्रूहि मूलतः । उदरेऽजगरस्यास्य कथं त्वं पतिता किल ॥ १२ ॥

तादृशं सौधमारूढा रक्ष्यमाणा महाभटैः । अनेन त्वमिहानीता मिलित्वा पाप्मना कथं ॥ १३ ॥ सा जगाद प्रवेशं न जानाम्यजगरोदरे । अन्यत्तत्वं शृणु त्वं मे भूत्वा वज्रसमोऽधुना ॥ १४ ॥ इतश्चाकर्णयामास कुमारो मर्त्यसंचरं । चित्ते च चिंतयामास रजन्यां कश्चरेदिह ॥ १५ ॥ चौरश्चेद् द्यूतकारो वा भवेज्जारोऽथ घातकृत् । तन्नारीसन्निधौ कर्त्तुं शक्यतेऽस्य न किंचन ॥ १६ ॥ भविष्यत्यथवा कोऽपि कुमार्याः पूर्वसंस्तुतः । स इमां वीक्ष्य मत्पार्श्वे करिष्यत्यसमंजसं ॥ १७ ॥ ध्यात्वेति गुटिकां केशपाशादाकृष्य लीलया । संघृष्याम्ररसेनास्याश्चित्रं भालेऽकरोदसौ ॥ १८ ॥ तत्प्रभावेण पुंरूपां दृष्ट्वा तामवदच्च सः । मन्निष्ठ्युतेन न स्पृष्टं यावच्चित्रमिदं तव ॥ १९ ॥ तावत्स्वाभाविकं रूपं भविष्यति न ते क्वचित् । चक्रे रूपपरावर्त्त आगच्छद्दुष्टशंकया ॥ २० ॥ यतो न ज्ञायते सम्यग् रजन्यास्तिमिरे सति । चौरो वान्यतरः कोऽप्यागच्छत्युन्मार्ग एव हि ॥ २१ ॥

इहागच्छत्वसावेक एवावां द्वौ जनौ पुनः । पश्यत्वाशु विलक्षो वा यातु स्थानं यथेप्सितं ॥ २२ ॥ यावन्न ज्ञायते सम्यक् पर्यंतोऽस्य कथंचन । स्थातव्यं तावदावाभ्यां मौनेनात्रैव सुंदरि ॥ २३ ॥ मा कार्षीस्त्वं भयस्यापि लेशं लोलेक्षणे हृदि । वारयिष्यामि गच्छंतमपि वातं तवोपरि ॥ २४ ॥ एवं संस्थाप्य

तां बालां कुमारो यावदैक्षत । तावदेकामपश्यत्स्त्रीमागच्छंतीं द्रुतं द्रुतं ॥ २५ ॥ ततोऽभाणि कुमारेण
स्वरेण मृदुना शुभे । कासि त्वमसहाया किं कंपः किं तव वर्ष्मणि ॥ २६ ॥ किं चास्ति भूप्रदेशोऽत्र
१ ॥ नगरं किं नृपश्च कः । आवां वैदेशिको विद्वो न किंचिदुषितावि‍ह ॥ २७ ॥ आश्वासिताथ मधुरालापेना-
नेन सा वशा । तयोः कुमारयोर्जातविश्वासैयमभाषत ॥ २८ ॥ हे क्षत्रियकुमारौ यत्पृष्टं तच्छृणुतं युवां ।
सैषां गोलानदी नाम्ना तटे यस्याः स्थितौ युवां ॥ २९ ॥ इतश्चंद्रावतीनाम समीपेऽस्ति महापुरी । श्री-
वीरधवलो राजा राज्यं तस्य करोति च ॥ ३० ॥ कुमारश्चिंतयामास चित्रं चित्रमहो महत् । निपतन्
निपतन् स्थाने क्वाहं निपतितोऽधुना ॥ ३१ ॥ तातेन प्रेषितो यत्र तदेव मम वांछितं । मया तन्मंक्षु
संप्राप्तमहो पुण्यस्य वैभवं ॥ ३२ ॥ कुमार्या मिलितश्चाहं गतथापि यमानने । मयैषा जीविता चाहो
अनुकूलो विधिर्मम ॥ ३३ ॥ कुमारः स्माह किं भद्रे वभूवास्य महीभुजः । बभाषे साथ तस्यासीत्कन्या
मलयसुंदरी ॥ ३४ ॥ प्रारब्धो मंडपस्तस्या राज्ञा वर्यः स्वयंवरः । सर्वत्र प्रहिता दूता आह्वातुं राजनंद-
नान् ॥ ३५ ॥अतो दिनात्तृतीयेऽह्नि चतुर्दश्यां स्वयंवरः । राज्ञा हृष्टेन सर्वापि सामग्री प्रगुणीकृता ॥३६॥
इतश्चास्त्यत्र तन्मातुः सपत्नी कनकावती । तस्या मलयसुंदर्या द्वितीया जननीति सा ॥ ३७ ॥

तस्याः कनकवल्यास्तु सोमाख्याहं महल्लिका । स्थानं सर्वरहस्यानां सर्वकार्यविधायिका ॥ ३८ ॥ सदा कनकवल्येषा वहंती द्वेषमुत्कटं । तस्याश्छिद्राणि पश्यंती कुमार्यास्तस्थुषी रुषा ॥ ३९ ॥ ऊचेऽथ नरनेपथ्यधारिण्या राजकन्यया । प्रद्वेषस्य निमित्तं किं गण्यते तत्र सुंदरि ॥ ४० ॥ कुमारोऽवक् सपत्नीनां तज्जातानां च सर्वदा । वैरं स्यादथ सा स्माह भविष्यति किमप्यदः ॥ ४१ ॥ एतावंति दिनान्यस्याः पश्यंत्याश्छिद्रसंततिं । तया निर्गमितानीह दुष्टया क्लिष्टचित्तया ॥ ४२ ॥ अतिक्रांतनिशायां तु तस्थुष्यां मयि सन्निधौ । तस्याः कंठेऽपतद्धारो लक्ष्मीपुंजाभिधः कुतः ॥ ४३ ॥ तद्वचोऽमृतवत् श्रुत्वा कुमार इव जीवितः । पुनर्जगाद हारः स पतितः स्थानकात्कुतः ॥ ४४ ॥

सा स्माहाकाशताऽकस्मात्पतितः किंतु वीक्षितः । अस्माभिः कोऽपि नाकाशे न च दिक्षु विदिक्ष्वपि ॥ ४५ ॥ कुमारोऽचिंतयत्तस्या व्यंतर्याः पार्श्वतोऽपतत् । अथ स्नेहेन केनापि तस्याः कंठे विमोचि वै ॥४६॥ इयत्कालमभूद्यस्य न शुद्धिः क्वापि केनचित् । एवंविधे महाकष्टे यदर्थं पतितोऽस्म्यहं ॥४७॥ यस्य स्वप्नाधिगम्यस्य लाभाशापि न चाभवत् । प्रवृत्तिस्तस्य हारस्य लब्धाहो पुण्यतोऽधुना ॥ ४८ ॥ तन्नूनं पूरयिष्यामि प्रतिज्ञां तां कृतां निजां । जीविष्यति कुलं सर्वमंबा हृष्टा भविष्यति ॥ ४९ ॥ लब्ध्वा कनक-

त्वया तं किं किं सुंदरि निर्मितं । कुत्र गतश्च हारः स लक्ष्मीपुंजो मनोरमः ॥ ५० ॥ सोमा स्माह तथा देव्या हृष्टयाऽभाणि सांप्रति । अहो अपूर्वमाश्चर्यं हले त्वं पश्य पश्य भोः ॥ ५१ ॥ पतितो यदिहस्थाने निःसंचारे शरीरिणां । कुतोऽप्यागत्य कंठे मे कुमार्या हार एष सः ॥ ५२ ॥ पश्य सर्वत्र कोऽप्यत्र वत्से तिष्ठति कुत्रचित् । इत्युक्ते कोऽपि पश्यंत्या मया दृष्टस्तथापि न ॥ ५३ ॥ क्षणं ध्यात्वा महाकूटं किमप्यूचेऽहमेतया । कथनीयो न कस्यापि हारलाभस्त्वयैष तु ॥ ५४ ॥ हारं संगोप्य भूपस्य पार्श्वे सागान्मया सह । याचित्वैकांतमेवं च पृथ्वीपालं व्यजिज्ञपत् ॥ ५५ ॥ पृथ्वीस्थानपुरे स्वामिन् सूरपालोऽस्ति भूपतिः । महाबलकुमारश्च तस्य रूपकलानिधिः ॥ ५६ ॥ अत्र प्रच्छन्नमायाति तस्यैकं मानुषं सदा । पार्श्वे मलयसुंदर्या वल्लभाया अतीव नः ॥ ५७ ॥ लक्ष्मीपुंजो महाहारः स्वामिंस्तेन जनेन सह । कुमार्या प्रेषितः सोऽद्य कुमारस्यास्य हेतवे ॥ ५८ ॥ संदिष्टं च तथा तस्मै कुमाराय त्वया पुरे । एतव्यं बलयुक्तेन स्वयंवरमिषाद् द्रुतं ॥ ५९ ॥ अन्येऽपि बहवो भूपा मिलिष्यंति तवात्र ते । मत्संकेतादिदं राज्यं गृहीत्वा उद्वहेश्च मां ॥ ६० ॥ कुमारी सरला देव तेनैवं विप्रतारिता । राज्यलुब्धेन धूर्तेन गर्वितेन निजौजसा ॥६१॥ तत्किमपि मृगाक्षीणां चित्ते तुच्छधियामिह । स्वामिन्मधुरवाणीनां प्रस्फुरत्यसमंजसं ॥ ६२ ॥ यत्प्रभावेण

भर्त्तारं भ्रातरं पितरं तथा । पातयंति महाऽनर्थजाले ता हतबुद्धयः ॥ ६३ ॥ अनर्थोऽयं मया देव भवि-
ष्यन् कथितस्तव । हृदये रोचते यच्च कर्त्तव्यं तत्त्वयाधुना ॥ ६४ ॥ यदि न प्रत्ययोस्त्यत्र विषये तव मा-
नसे । याचस्व तं महाहारं सुतां मलयसुंदरीं ॥ ६५ ॥

इत्यनेकमृषावाक्यैर्वैरिण्या पूर्वजन्मनः । तथा प्रकोपयांचक्रे तया राज्ञातिदुष्टया ॥ ६६ ॥ यथा रोपां-
धलो जातो विस्तृत्यावां नरेश्वरः । देवीं चंपकमालां तामेकांते समजूहवत् ॥ ६७ ॥ सर्वं निवेदितं तस्याः
सापि रोषारुणा जगौ । न चेद्दास्यति तं हारं पुत्री सत्यं तदाखिलं ॥ ६८ ॥ नृपेणाकारिता तत्र तं हारं
याचिता सती । प्राक् संभ्रांता ततो भीता कुमारी मौनमाश्रिता ॥ ६९ ॥ पश्चात्संकल्प्य सा चित्ते ददा-
वेवं नृपोत्तरं । मत्पार्श्वात्तात केनापि स हारोऽपहृतो ननु ॥ ७० ॥ कुपितेन ततो राज्ञा जगदे सा पुरो
व्रज । हा पापेऽपसरावासे मा मुखं दर्शयात्मनः ॥ ७१ ॥ जननीसहितं तातं दृष्ट्वा सा कुपितं भृशं । ततो
व्यावृत्य वेगेन संप्राप्ता निजमंदिरं ॥ ७२ ॥ अप्रियं स्निग्धपित्रोः किं कृतमज्ञातया मया । न स्मरामि हहा
किंचिद्भविष्यामि कथं कथं ॥ ७३ ॥ हारे हृतेऽपि कथिते परस्मिन्नपि नेदृशः । पित्रोर्भवति मे कोपोऽपरं
नावैमि किंचन ॥ ७४ ॥

इत्यादि चिंतयंती सा स्मरंत्यागोऽपि मूलतः । कुमारी दुःखिता तस्थौ विलक्षायाननपंकजा ॥ ७५ ॥
नृपेणोचे स्फुटं देवि कुमार्या दुष्टचित्तया । लक्ष्मीपुंजाभिधो हारः कुमाराय समर्पितः ॥ ७६ ॥ ततः कन-
कवत्या यत्कथितं तन्नृपा न हि । मारयिष्यति मामेषा वैरैर्दुष्टैर्मिलिता घनैः ॥ ७७ ॥ एषा दुष्टात्रयोरि-
ष्टाऽतीव स्वप्राणतोऽपि हि । संजाता वैरिणी कापि किं तु पुत्रीमिषादियं ॥ ७८ ॥ जीवयत्यनुरक्ता स्त्री
विरक्ता मारयत्यपि । मित्रं करोत्यमित्रं द्रागमित्रं मित्रमीर्ष्यया ॥ ७९ ॥ ततो यावदियं दुष्टैर्न संगच्छेत
वैरिभिः । तावत्सुखेन हन्येत विनष्टांगुलिवत्प्रिये ॥ ८० ॥ गमयित्वा त्रियामां तामतिकृच्छ्रेण भूभुजा । एवं
प्रभातवेलायामादिष्टो दंडपाशिकः ॥ ८१ ॥ रे रे मम सुताप्येषा पापा मलयसुंदरी । हंतव्याशु त्वया
लात्वा पृष्टव्यं न पुनः पुनः ॥ ८२ ॥

ज्ञात्वा व्यतिकरं चेमं समागत्याशु बुद्धिमान् । सुबुद्धिसचिवो रोषाद्दुष्प्रेक्ष्यं भूपमब्रवीत् ॥ ८३ ॥
देवेदं किं त्वयारब्धं दारुणं ह्यसमंजसं । इदानीं किं भवेत्पुत्री न सा मलयसुंदरी ॥ ८४ ॥ क स स्नेहो
गतः किं वापराद्धं कन्ययानया । कार्यं सर्वमपि स्वामिन् कर्तुमालोच्य युज्यते ॥ ८५ ॥ विचारवर्जितं
कार्यं क्रियमाणं न सुंदरं । पश्चात्तापो भवेत्पश्चात्स कोऽपि क्रियते यतः ॥ ८६ ॥ राजा कनकवत्युक्तं सर्व-

माख्याय तत्ततः । तथा संबोधितो मंत्री यथा तुष्णीं भयादभूत् ॥ ८७ ॥ राजादेशेन गत्वाथ तलारक्षो जनान्वितः । कन्यासौधस्थितां कन्यामब्रवीन्मंदवागिति ॥ ८८ ॥ आदिदेश वधं राजा कुमारि कुपितस्तव । आदेशं देहि मे हंतुं हतकर्मा करोमि किं ॥ ८९ ॥ सुदीनवदनाऽश्रांतपतद्बाष्पा जलार्द्रिता । किंकर्त्तव्यतया मूढा जगादेवं नृपांगजा ॥९०॥ अहो किमपि भूपस्य ज्ञायते कोपकारणं । स स्माहाहं न जानामि परमार्थं नृपात्मजे ॥ ९१ ॥ दध्यौ सा मानसे हा हा कोपो निष्कारणो मयि । तात जाने ततो भावी पश्चात्तापो महांस्तव ॥ ९२ ॥ अयं केन विसंवादः कृतस्तेऽकारणारिणा । तवाऽविचारकारित्वमियत्कालमभून्न हि ॥ ९३ ॥ निःसीमस्ते गतः कुत्रापत्यस्नेहः स तादृशः । अदर्शनेन मे येनानिष्टशंको क्षणादभूः ॥ ९४ ॥ अंब चंपकमालेऽहं तादृक्स्नेहेन लालिता । युक्तायुक्तं तथा सर्वं ज्ञापिता हितया त्वया ॥ ९५ ॥ कथं त्वमपि संजाता पाषाणकठिनाधुना । कथमेको न सोढोऽयमपराधः कृतो यदि ॥ ९६ ॥ असमस्नेहयुक्तोऽपि बांधवो मलयाह्वयः । न कथं कथयत्येत्य वृत्तांतममुमादितः ॥ ९७ ॥

अहो ममोपरि स्नेहः सर्वेषां मूलतोऽत्रुटत् । सर्वे वक्षःकठोरास्तु जाता दोषेण केनचित् ॥ ९८ ॥ नूनं पुण्यानि मे मूलादपि छिन्नानि संप्रति । स्नेहलोऽपि यतो जातो जनोऽयं वैरिसन्निभः ॥ ९९ ॥ ततो

इत्यादि चिंतयंती सा स्मरंत्यागोऽपि मूलतः । कुमारी दुःखिता तस्थौ विलक्षाननपंकजा ॥ ७५ ॥ नृपेणोचे स्फुटं देवि कुमार्या दुष्टचित्तया । लक्ष्मीपुंजाभिधो हारः कुमाराय समर्पितः ॥ ७६ ॥ ततः कनकवत्या यत्कथितं तन्मृषा न हि । मारयिष्यति मामेषा तैर्दुष्टैर्मिलिता घनैः ॥ ७७ ॥ एषा दुष्टात्वयोरिष्टाऽतीव स्वप्राणतोऽपि हि । संजाता वैरिणी कापि किं तु पुत्रीमिषादियं ॥ ७८ ॥ जीवयत्यनुरक्ता स्त्री विरक्ता मारयत्यपि । मित्रं करोत्यमित्रं द्रागमित्रं मित्रमीर्ष्यया ॥ ७९ ॥ ततो यावदियं दुष्टैः संगच्छेत वैरिभिः । तावत्सुखेन हन्येत विनष्टांगुलिवत्प्रिये ॥ ८० ॥ गमयित्वा त्रियामां तामतिकृच्छ्रेण भूभुजा । एवं प्रभातवेलायामादिष्टो दंडपाशिकः ॥ ८१ ॥ रे रे मम सुताप्येषा पापा मलयसुंदरी । हंतव्याशु त्वया लात्वा पृष्टव्यं न पुनः पुनः ॥ ८२ ॥

ज्ञात्वा व्यतिकरं चेमं समागत्याशु बुद्धिमान् । सुबुद्धिसचिवो रोषाद्दुष्प्रेक्ष्यं भूपमब्रवीत् ॥ ८३ ॥ देवेदं किं त्वयारब्धं दारुणं ह्यसमंजसं । इदानीं किं भवेत्पुत्री न सा मलयसुंदरी ॥ ८४ ॥ क स स्नेहो गतः किं वापराद्धं कन्ययानया । कार्यं सर्वमपि स्वामिन् कर्तुमालोच्य युज्यते ॥ ८५ ॥ विचारवर्जितं कार्यं क्रियमाणं न सुंदरं । पश्चात्तापो भवेत्पश्चात्स कोऽपि क्रियते यतः ॥ ८६ ॥ राजा कनकवत्युक्तं सर्व-

माग्याय तत्ततः । तथा संबोधितो मंत्री यथा तूष्णीं भयादभूत् ॥ ८७ ॥ राजादेशेन गत्वाथ तलारक्षो जनान्वितः । कन्यासौधस्थितां कन्यामब्रवीन्मंदवागिति ॥ ८८ ॥ आदिदेश वधं राजा कुमारि कुपितस्तव । आदेशं देहि मे हंतुं हतकर्मा करोमि किं ॥ ८९ ॥ सुदीनवदनाऽश्रांतपतद्बाष्पा जलार्द्रिता । किंकर्त्तव्यतया मूढा जगादेवं नृपांगजा ॥९०॥ अहो किमपि भूपस्य ज्ञायते कोपकारणं । स स्माहाहं न जानामि परमार्थं नृपात्मजे ॥ ९१ ॥ दध्यौ सा मानसे हा हा कोपो निष्कारणो मयि । तात जाने ततो भावी पश्चात्तापो महांस्तव ॥ ९२ ॥ अयं केन विसंवादः कृतस्तेऽकारणारिणा । तवाऽविचारकारित्वमियत्कालमभून्न हि ॥ ९३ ॥ निःसीमस्ते गतः कुत्रापत्यस्नेहः स तादृशः । अदर्शनेन मे येनानिष्टशंको क्षणादभूः ॥ ९४ ॥ अंब चंपकमालेऽहं तादृक्स्नेहेन लालिता । युक्तायुक्तं तथा सर्वं ज्ञापिता हितया त्वया ॥ ९५ ॥ कथं त्वमपि संजाता पाषाणकठिनाधुना । कथमेको न सोढोऽयमपराधः कृतो यदि ॥ ९६ ॥ असमस्नेहयुक्तोऽपि बांधवो मलयाह्वयः । न कथं कथयत्येत्य वृत्तांतममुमादितः ॥ ९७ ॥

अहो ममोपरि स्नेहः सर्वेषां मूलतोऽत्रुटत् । सर्वे वक्षःकठोरास्तु जाता दोषेण केनचित् ॥ ९८ ॥ नूनं पुण्यानि मे मूलादपि छिन्नानि संप्रति । स्नेहलोऽपि यतो जातो जनोऽयं वैरिसन्निभः ॥ ९९ ॥ ततो

चरित्रं

देवि स्फुटाहाय विवरं भूमि देहि मे । गत्वा रसातलं येन निर्वृताशु भवाम्यहं ॥ ७०० ॥ खिद्यमानेति सा दध्यौ तातं विज्ञपयाम्यहं । एकशो भवतात्पश्चाद्राव्यं यत्कर्मणा मम ॥ १ ॥ आकार्याथ द्रुतं वेगवतीं कार्यं निवेद्य च ॥ तया प्रस्थापिता राज्ञः पार्श्वे विज्ञापनाकृते ॥ २ ॥ गत्वा वेगवती वेगात्प्रजापालं व्यजिज्ञपत् । स्वामिन् विज्ञपयत्येवं त्वां सा मलयसुंदरी ॥ ३ ॥ अपराधोऽत्र युष्माकं पादपंकेरुहां कृतः । पुत्रीमिषेण वैरिण्या मया यः कोऽपि पापया ॥ ४ ॥ तं ब्रूहि म्रियमाणाया मम स्याद्येन निर्वृतिः । प्रसद्य नाथ मे देहि यथेच्छं मरणं तथा ॥ ५ ॥ अन्यच्चाह यदि स्वामि संगच्छेऽहं तदेकशः । पित्रोः पादान्नमस्यामि दुर्लभानधुना स्वयं ॥ ६ ॥ नो चेदंत्यनमस्कारो वाच्यस्तातस्य मे त्वया । अंबायाः कनकवतीसंयुक्तायाश्च सांप्रतं ॥ ७ ॥

राजा जगाद कृत्वाऽपि कार्याण्यनुचितानि वै । पृच्छत्येषापराधं तु कुमारी मम पार्श्वतः ॥ ८ ॥ अहो गूढो ह्यभिप्रायो योषितां कपटान्यहो । अहो मधुरवाक्यानि परप्रत्यायनान्यहो ॥ ९ ॥ एतस्याः किं प्रणामेन सुधाभाया वचोभरैः । हृदये विषतुल्यायाः कुमार्याः कूटताजुषः ॥ १० ॥ ततोऽस्माकं मुखं नैव दर्शनीयमिहानया । यथेष्टं चास्तु मरणं तलारक्षे समीपगे ॥ ११ ॥ ततो वेगवती स्माह प्रसरच्छोकसंकुला ।

दक्षिणस्यां दिशि स्वामिन् गोलानद्या शुभे तटे ॥ १२ ॥ पातालमूलनामास्ति सुगंभीरोंधकूपकः । चरित्र
दत्वा झंपां कुमारी सा तत्र स्वं साधयिष्यति ॥ १३ ॥ युग्मं ॥ इत्युक्त्वा सा वेगवती रुदती बाष्पपूर्ण-
॥ दृक् । कथयामास वेगेन गत्वा राजसुतापुरः ॥ १४ ॥ राजांगजापि कठिनं मनः कृत्वा स्वकर्मणः । ददती
दोषमालंब्य साहसं धीरिमान्विता ॥ १५ ॥ ध्यायंती हृदये पंचपरमेष्ठिनमस्क्रियां । प्रचचालांधकूपं तं
कृत्वा मनसि साहसं ॥ १६ ॥ युग्मं ।

गच्छंती पादचारेण वेष्टिता राजपूरुषैः । साऽपतत्पुनरुत्तस्थौ प्रास्खलच्च पदे पदे ॥ १७ ॥ हा कुमारि
किमस्माकं हृदयं न स्फुटेदिह । उड्डीयंते न किं प्राणा दुःखदग्धाः स्थिताः किमु ॥१८॥ हा हा ते मधु-
रालापाः क्व सन्मानमपि क तत् । क्व मिथो मंत्रितं तच्च जल्पतीति सखीजने ॥ १९ ॥ स्वामिन्येषा त-
वावस्था किमस्माकं बभूव न । जीवंतः किं करिष्यामो निर्नाथाश्चाधुना वयं ॥ २० ॥ त्वां विना दुःखिता
वाढं स्थास्यामः स्थानकांतरे । जल्पंतीति मुहुः कर्मकरलोके च गच्छति ॥ २१ ॥ हा हा महानराधीश
त्वयाऽस्थाने कृता रुपः । अपराधेऽपि किं हंत स्वमपत्यं निहन्यते ॥ २२॥ यद्येष चिंतितोऽनर्थस्त्वया नाथ
विचक्षण । कथं तदेष आरब्धः स्वयंवरणमंडपः ॥ २३ ॥ कन्योद्वाहोत्सुकानां तु प्राप्तानामिह भूभुजां । ॥ ५९ ॥

सर्वेषां सांप्रतं तेषां हा दास्यसि किमुत्तरं ॥ २४ ॥ हा हा चंपकमाले त्वं माताऽस्यास्तत्कथं बलात् । राजा न वारितो दुष्टाध्यवसायादपि त्वया ॥ २५ ॥ हा हा सुमानुषीरत्नशून्यं सर्वमभूज्जगत् । एतावतां गुणानां च क आवासो भविष्यति ॥ २६ ॥ विलपत्येवमत्यर्थं विज्ञपय्य नृपं बहु । विलक्षीभूय मिलिते समंतान्नगरीजने ॥ २७ ॥ राजांगजा विदारितचरणा कंटकादिभिः । क्षरद्रक्तांधकूपस्य तस्य कंठं समासदत् ॥ २८ ॥ एकादशभिः कुलकं ॥

महाबलकुमारः स सूरपालस्य नंदनः । सांप्रतं शरणं मेऽस्तु जल्पंतीति पुनः पुनः ॥ २९ ॥ हाहारवेषु लोकानामुत्थितेषु समंततः । अंधकूपे ददौ बाला झंपां शंपाभ्रमप्रदा ॥ ३० ॥ युग्मं ॥ ततो बाष्पजलैः सिंचन् भुवं निंदंश्च भूपतिं । उपालंभं ददौ दुष्टदैवस्य निखिलो जनः ॥ ३१ ॥ जगाम दुःखी व्यावृत्य स्वं स्वं स्थानं निशागमे । गत्वा भूमीपतेः सर्वं कथितं राजपूरुषैः ॥ ३२ ॥ युग्मं ॥ सकुटुंबोऽथ भूपालो मुदितोऽचिंतयत्तदा । निहता सुष्ठु सा दुष्टा जातं क्षेमं कुलस्य मे ॥३३॥ स्वयंवराहूतभूमीभृतां सांप्रतमित्यहं । ज्ञापयामि मृता रोगवशान्मलयसुंदरी ॥३४॥ आगंतव्यं न युष्माभिरत्र कार्येऽधुना ततः । किंतु पृच्छामि कनकवतीमप्युपकारिणीं ॥ ३५ ॥ ततो यावद्ययौ राजा सुबुद्धिसचिवान्वितः । तस्या वासगृहं

ग- ॥

तावद् द्वारं दत्तं ददर्श सः ॥ ३६ ॥

कुंचिकाविवरेणाथ यावदेवेक्षत भूपतिः । दीपोद्योतेन कनकवतीं तावद्व्यलोकत ॥ ३७ ॥ तां कृतोत्कटशृंगारां प्रमोदेन करस्थितेः । जल्पंतीमिति हारस्य लक्ष्मीपुंजस्य सन्मुखं ॥ ३८ ॥ युग्मं ॥ हंहो हारवर त्वं मे हस्ते पुण्यैश्चिरादागतः । सर्वं तव प्रसादेन वांछितं साधितं मया ॥ ३९ ॥ त्वामत्र गोपयित्वा तु कोपयित्वा नराधिपं । मयाद्य घातिता कन्या सा जन्मांतरवैरिणी ॥ ४० ॥ ततश्चिंतामणिकल्प हार त्वं मम दुर्लभः । अतः प्रभृति राजेव प्रसन्नो भव सर्वदा ॥ ४१ ॥ तत् श्रुत्वा हारमालोक्य दुःखार्त्तो भूपतिर्जगौ । हा हा पापे त्वया कूटं विधाय छलितोऽस्म्यहं ॥ ४२ ॥ पुत्रीपार्श्वात्स्वयं हारं गृहीत्वा कथितं मम । महाबलकुमाराय हारः प्रादायि कन्यया ॥ ४३ ॥ सकुटुंबस्त्वया दक्षः पापेऽहं विप्रतारितः । निर्दोषा घातिता पुत्री जीवितं मम संहृतं ॥ ४४ ॥ हाहा दुष्टेऽपराद्धं किं मम पुत्र्याऽनया तव । इयत्कालं न दूनं यत् कीटिकामात्रमप्यहो ॥ ४५ ॥ द्वाभ्यामपि कराभ्यां द्वौ कपाटौ ताडयन् दृढं । पूत्कुर्वन्नुच्चकैर्हा हा वंचितोऽस्मीति च ब्रुवन् ॥ ४६ ॥ प्राप मूर्छामतुच्छां स भूपालो दुःखविह्वलः । सर्वोऽपि मिलितो लोकः सहसा सर्वतोऽपि च ॥ ४७ ॥ युग्मं ॥

सुसंभ्रांतो जनो यावत् हा हा किं किमिति ब्रुवन् । शीतलैर्जलवाताद्यैरुपचारपरोऽभवत् ॥ ४८ ॥ तावद्गवाक्षमार्गेण तया मरणभीतया । देव्या कनकवत्या द्राक् दत्ता झंपा मयापि च ॥ ४९ ॥ अहं मत्स्वामिनी चापि कापि शून्यगृहे स्थिते । अन्योऽन्यं लोकसंलापान् श्रुतवत्याविति क्षणं ॥ ५० ॥ राजा कथमपि प्राप्य चैतन्यं पृच्छकार सः । ततश्चंपकमालापि तत्रायाता भयाकुला ॥ ५१ ॥ सा पप्रच्छ किमेतन्नो अस्माकं प्राणपातनं । मुंचन्नश्रूण्यथो मंत्री सुबुद्धिः स्फुटमभ्यधात् ॥ ५२ ॥ कूटं कनकवत्यास्तथा यथा दृष्टं श्रुतं यथा । तथा मंत्रिमुखात् श्रुत्वा सर्वं शोकभरार्दिता ॥ ५३ ॥ देवी चंपकमालाथ कंठमालंब्य भूपतेः । महावेदनयाक्रांता पूच्चकार शुरुस्वरं ॥ ५४ ॥ युग्मं ॥ ततः कथंचित्संबोध्य भणितौ तौ च मंत्रिणा । विलोकयतमद्यापि कूपे तत्र कुमारिकां ॥ ५५ ॥ लभ्यते यदि जीवंती क्षिप्तापि प्राणसंशये । कुमारी सा ततोऽस्माकं पुण्यलेशोऽपि विद्यते ॥ ५६ ॥ तत्कालं स ततो गत्वा नृपस्तत्रांधकूपके । मध्ये निक्षिप्य पुरुषान् वीक्षयामास तां सुतां ॥ ५७ ॥ पश्यद्भिरपि तैस्तत्रांधकूपेऽतिभयानके । ददृशे कापि नो तस्याः कुमार्याश्चिह्नमप्यहो ॥ ५८ ॥ हताशोऽथ स्फुरत्कोपो विलक्षवदनो नृपः । प्रासादं पुनरागत्य मत्स्वामिन्या गृहं ययौ ॥ ५९ ॥ उद्घाट्याथ गृहद्वारमदृष्ट्वांतश्च तां नृपः । जाज्वल्यमानकोपाग्निर्वक्तुमेवं

प्रचक्रमे ॥ ६० ॥ नष्टा सा वैरिणी कुत्र रे रे पश्यत पश्यत । तस्याः पदं निरीक्षध्वं गता वातायनेन किं ॥ ६१ ॥ अथ सर्वस्वमेतस्या लुंटितं राजपुरुषैः । राजादेशेन चाग्राहि परिवारजनोऽखिलः ॥ ६२ ॥ निर्दोषायास्तनूजाया निग्रहेणानुमूर्छितः । पश्चात्तापेन भूपालः सार्द्धं चंपकमालया ॥ ६३ ॥ जीविष्यति लियामायाः पश्चाद्यामयुगं यदि । प्रातश्चिताप्रवेशेन मरिष्यति तदा ध्रुवं ॥ ६४ ॥ पंचदशभिरर्थकुलकं ॥

आवां दृष्ट्वा विलोक्याथ भ्रमतो राजपूरुषान् । ऊचे कनकवत्याहमेवमातंकयुक्तया ॥ ६५ ॥ न सुंदरमिदं तावदेकत्रावामुभे अपि । यत्स्थिते यदि केनापि ज्ञाते वद्धे तदा ध्रुवं ॥ ६६ ॥ इत्युक्त्वा सारमादाय लक्ष्मीपुंजादिकं निजं । वेश्यायाः स्वस्निग्धसख्याः सा मगधाया गृहं गता ॥ ६७ ॥ अहमेकाकिनी तत्र स्थाने तु स्थातुमक्षमा । कांदिशिका विनिःसृत्य वेगेनात्र समागता ॥ ६८ ॥ यन्मे पृष्टं कुमारौ भो युवाभ्यां भयकारणं । तन्मया कथितं सर्वमपि दुःखौघपूर्णया ॥ ६९ ॥ कुमारोऽथावदद्दुष्टयोपितां चरितान्यहो । विनाशितं सुदुष्प्रापं कन्यारत्नं कथं तया ॥ ७० ॥ जीवितव्यस्य संदेहे स्थापितोऽपि नरेश्वरः । कृताः प्रजाश्च निर्नाथा इदं राज्यं च कंपितं ॥ ७१ ॥ आत्मनः सर्वनाशश्च देशत्यागश्च निर्मितः । अकीर्त्तिर्वर्द्धिता लोके तुच्छा धीर्योपितामहो ॥ ७२ ॥ सोमा स्त्री यावदत्तावद्विभातैषा विभावरी । तदेश्यति

कुनोऽप्यत्र कोऽपि भूपालपूरुषः ॥ ७३ ॥ गच्छाम्यहं पुरः क्वापि जल्पंतीति चचाल सा । कुमारौ तौ च पश्यंती प्रसन्नस्निग्धया दृशा ॥ ७४ ॥ कुमारोऽथ कुमारीं तां प्रत्युवाचावयोस्तया । तद्दिने क्रुद्धयाद्यैव वैरमेवं विशोधितं ॥ ७५ ॥ अस्याः कनकवत्यास्तु दास्या एवेति मूलतः । ज्ञातः सर्वोऽपि वृत्तांतस्तावको राजनंदने ॥ ७६ ॥ अहो स्वल्पेन कालेन भुक्तं दुःखं त्वया महत् । ईदृग्दुःखैर्न यच्छिन्नमहो ते हृदयं दृढं ॥ ७७ ॥ अंधकूपस्य मध्ये त्वं निपातगतचेतना । नूनमेतेन गलिताऽजगरेण दुरात्मना ॥ ७८ ॥ कूपोऽपि सोऽत्र कुत्रापि प्रत्यासन्नो भविष्यति । तस्मात्केनापि मार्गेणाऽजगरोऽयं विनिःसृतः ॥ ७९ ॥

आम्रस्कंधेन संश्लेषं दातुमेषोऽत्र चागतः । कराभ्यां च मया धृत्वा निर्विलंबं विदारितः ॥ ८० ॥ अस्य मध्यात्कुमारो त्वं पतिता मिलिता च मे । पुण्यैरतर्कितो जात आवयोरेष संगमः ॥ ८१ ॥ दृष्ट्वा साजगरं भिन्नदेहं कंपसमन्विता । भणिता भूपपुत्रेण कार्या शंका न हि त्वया ॥ ८२ ॥ आवां यत्संगतावेवमीदृग्दुःखार्दितावपि । तन्नूनमनुकूलोऽयं आवयोर्भगवान् विधिः ॥ ८३ ॥ ततस्तौ द्वावपि श्लोकं तं पठंतौ पुनः पुनः । गत्वा गोलानदीतीरे चक्रतुर्मुखधावनं ॥ ८४ ॥ तस्यैवाम्रतरोः पक्वफलान्यास्वाद्य तावुभौ । नदीतीरे स्थितं भट्टारिकायाभवनं गतौ ॥ ८५ ॥ अद्राष्टां तत्र तौ काष्ठफालीयुग्मं यदंतरा ।

देवी चंपकमाला सा तदा लब्धा महीभुजा ॥ ८६ ॥ तदंतः शुषिरं दृष्ट्वा शिरः कंपयता भृशं । महाबलेन किमपि विचिंत्य हृदि भाषितं ॥ ८७ ॥ इदानीं त्रीणि कार्याणि कर्त्तव्यानि मया शुभे । तावदेकं कुटुंबं ते त्रातव्यं मरणोद्यतं ॥ ८८ ॥ द्वितीयं तु रत्नमुद्राख्या पितृदत्ता मया ननु । तृतीयं हारदानेन देयं मात्रे तु जीवितं ॥ ८९ ॥ लक्ष्मीपुंजे गते हारे पद्मावत्याः पुरो यका । स्वयं कृता प्रतिज्ञा सा पूरणीया मया खलु ॥ ९० ॥ तद्गच्छ त्वं पुरस्यांतर्मगधागणिकागृहे । अनेनैव नृरूपेण गंतव्यं दिवसात्यये ॥ ९१ ॥ सा कनकवती तत्र दृष्टव्या हारसंयुता । वर्त्तितव्यं तथा तत्र हारश्चटति मे यथा ॥ ९२ ॥ गत्वाहं तु नृपं पामि प्रविशंतं चितानले । केनापि धीप्रयोगेण देवीयुक्तं सुदुःखितं ॥ ९३ ॥ देहि मह्यं कुमारि त्वं मुद्रारत्नमिदं निजं । मुद्राचोर इति ज्ञात्वाऽन्यथा त्वं रुत्स्यसे भटैः ॥ ९४ ॥ नामांकितं तदादाय मुद्रा-रत्नं कचेषु सः । क्षिप्त्वा चाह त्वया भद्रे भ्रमणीयमलक्ष्यया ॥ ९५ ॥ अथ रात्रिः समग्रापि वेश्यावासे प्रयास्यति । पश्यंत्याः कनकवतीं हारं तं च कुमारि ते ॥ ९६ ॥ गमयित्वा दिनं पश्चात्सायं पुनरिहैव हि । आगंतव्यं त्वया येनावयोर्भवति संगमः ॥ ९७ ॥ यत्तो विधाय कार्याणि चिंतितानि यथा यथा । कल्ये सायं समेष्येऽहमपि भट्टारिकागृहे ॥ ९८ ॥ कुमारकथितं चित्ते धृत्वा सा प्रस्थिता ततः । चंद्राव- ॥ ६५ ॥

त्रीपुरीमध्यं प्राप पुंरूपधारिणी ॥९९॥ विचिंत्यागामिकार्याणि यथाकार्याणि चेतसि । पश्चान्महाबलोऽप्येष प्रतस्थे नगरींप्रति ॥ ८०० ॥

अत्रान्ये बहवो भूपा मिलिष्यंति ससेवकाः । एकस्य पांथतुल्यस्य प्रवेशोऽपि कथं मम ॥ १ ॥ ततस्तथा मया कार्यं यथा भूपेषु सत्स्वपि । दत्ते कन्यामिमां मह्यं पिताऽसाविति चिंतयन् ॥ २ ॥ कृतनैमित्तिकाऽकल्पो यावत्कतिपदान्यगात् । वृक्षमूले गजं बद्धं तावदैक्षत भूपभूः ॥ ३ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ निगाल्यमानमालोक्य पुरीपं तस्य दंतिनः । तेन पृष्टाः कुमारेण ते जना इत्यचीकथन् ॥ ४ ॥ अत्रागतेन भूपस्य पुत्रेण ह्यस्तने दिने । वेष्टितेक्षुलता कंठादुत्तार्य स्वर्णशृंखलां ॥ ५ ॥ क्रीडयोल्लालिता हस्तिसमीपे सेक्षुयष्टिका । निपतंती करस्याहं सुखे क्षिप्ताशु दंतिना ॥ ६ ॥ राज्ञोऽग्रे कथितं मेंठैर्निष्कासयितुमक्षमैः । राजादिष्टा वयं तेन गालयामः पुरीपकं ॥७॥ कदाप्येकमुभे त्रीणि चत्वार्यपि कदाचन । लभ्यंते तस्य खंडानि हस्तिविट् तेन गाल्यते ॥ ८ ॥ महाबलेन तन्मुद्रारत्नमादाय केशतः । प्रच्छन्नं चिक्षिपे तत्र करिणो घासपूलके ॥ ९ ॥ तं घासपूलकं यावज्जग्रसे स मतंगजः । तावत्तत्र कुमारोऽपि स्थित्वाऽचालीत्ततोऽग्रतः ॥ १० ॥ गच्छताथ कुमारेण दृष्टो गोलानदीतटे । मिलितः प्रचुरो लोकः कुर्वन् कोलाहलं

भृशं ॥ ११ ॥ स दध्यौ नूनमेतत्तद्यदर्थं चलितोऽस्म्यहं । उद्गच्छंती चितावह्नेर्धूमलेखा यदीक्ष्यते ॥ १२ ॥ ऊर्ध्वहस्तोऽथ वेगेन स नैमित्तिकवेषभाक् । दधावेऽभिचिताधूमं वदन्नेवं मुहुर्मुहुः ॥ १३ ॥ मुधा मा साहसं कार्षीर्भूपतेऽपत्यवत्सल । नूनं जीवति ते पुत्रीरत्नं मलयसुंदरी ॥ १४ ॥

तस्येदं वचनं श्रुत्वा कर्णयोरमृतोपमं । मुंचन्नश्रूणि लोकोऽथ दधावे तं नरंप्रति ॥ १५ ॥ लोको जगाद शीघ्रं भो आगच्छागच्छ सन्नर । उत्तार्यतां त्रिसंध्यं सजिह्वाया लवणं तव ॥ १६ ॥ जीवंती विद्यते कापि किं सा भूपालनंदना । दृक्ष्यते किं कदास्माकं नेत्रैरेभिर्वदाशु भोः ॥ १७ ॥ ऊचे नैमित्तिकः सोऽपि जलमानीय भो जनाः । विध्यापयत वेगेन चिताग्निं प्रथमोत्थितं ॥ १८ ॥ विध्यापिते चितावह्नौ राजा देवीसमन्वितः । बाह्याभ्यंतरतापेन संतप्तोऽपि बहिष्कृतः ॥ १९ ॥ नैमित्तिको बभाषे च राजन् मा भूस्त्वमाकुलः । सा जीवंत्यस्ति कुत्रापि पुत्री मलयसुंदरी ॥ २० ॥ निमित्तस्य बलेनाहं जानामि नरनायक । तस्येत्युक्तिसुधासेकान्निर्वृतो भूपतिर्जगौ ॥ २१ ॥ युग्मं ॥ अहो नैमित्तिकेतावान् पुण्यभारोऽस्ति मे न हि । जीवंतीं स्वसुतां येन कापि दृक्ष्याम्यहं पुनः ॥ २२ ॥ तादृक्षे यदि कूपे सा कृतांतोदरसन्निभे । पतितापि मृता नैव न कोऽपि म्रियते ततः ॥ २३ ॥ किंच पश्चान्मया पश्चात्तापसंतप्तचेतसा । अवटे तत्र नो

लब्धा बहुधापि विलोकिता ॥ २४ ॥ कुमारी तन्मृता नूनं अथवा जीवेन केनचित् । अतो मम सुखेनामो
मरणं किं न गच्छथ ॥ २५ ॥ नैमित्तिकस्ततः स्माह शृणु राजन् वचो मम । अद्येयं वर्त्तते कृष्णा द्वादशी
तिथिरुत्तमा ॥ २६ ॥ अतो दिनात्तृतीयेऽह्नि गते च प्रहरद्वये । मिलितेषु समग्रेषु लोकेषु क्षितिपेषु च
॥ २७ ॥ आहूतेषु कुमारेषु मंडपेऽत्र स्वयंवरे । यथास्थानोपविष्टेषु पाणिग्रहणवांछया ॥ २८ ॥ कुतोऽपि
सहसा तस्याः कुमार्या दर्शनं तव । वस्त्रालंकारयुक्ताया भविष्यत्यविचिंतितं ॥ २९ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ य-
थेच्छं सन्निधातव्यः स्वयंवरणमंडपः । आगच्छंतो नृपा नैव वारणीयाः प्रभो त्वया ॥ ३० ॥ अत्रार्थे यदि
ते नेतः संदिग्धं क्षितिवासव । ज्ञानदृष्टयोपलब्धांस्तच्छृण्वेतान् प्रत्ययानिह ॥ ३१ ॥ नामांकितं कुमार्या-
श्चन्मुद्रारत्नं कुतोऽपि ते । आगच्छति करे कल्ये सत्यं तन्मम भाषितं ॥ ३२ ॥ तथा चतुर्दशीघस्रे प्रत्यूषे
नगराद्बहिः । पूर्वप्रतोलिकापार्श्वे परीक्षार्थं महीभुजां ॥ ३३ ॥ षड्हस्तप्रमितं स्तंभं नानावर्णैर्विचित्रितं ।
कुतोऽप्यानीय मोक्ष्यंति तत्र गोत्राधिदेवताः ॥ ३४ ॥ युग्मं ॥ स च देव त्वया स्थाप्यः स्वयंवरणमंडपे ।
वज्रसाराभिधं यच्च कोदंडं तेऽस्ति वेश्मनि ॥ ३५ ॥ पूर्वजानां च तच्चापं कृत्वा नाराचसंयुतं । पूजयित्वा
महाभक्त्या स्थाप्यं स्तंभस्य सन्निधौ ॥ ३६ ॥ तत्कोटौ समारे - - -

स ज्ञेयः कन्यायास्ते वरो ननु ॥ ३७ ॥ स्तंभस्यास्ति पुनस्तस्य विशिष्टः पूजनक्रमः । निमित्तेन मया ज्ञातमिदं सर्वमपि प्रभो ॥ ३८ ॥ इमानि यदि चिह्नानि न मिलंति सुतापि न । ततस्तिष्ठंति काष्ठानि स्वायत्तान्यग्निना समं ॥ ३९ ॥ तस्यैवं वचनं श्रुत्वा जनः सर्वः प्रमोदभाक् । निमित्तज्ञनरस्येति चक्रे संस्तवनं तदा ॥ ४० ॥ पुण्यैरस्माकमत्र त्वं समायातोऽसि सन्नर । जगतः सकलस्याप्युपकारोऽद्य त्वया कृतः ॥ ४१ ॥ फणींद्रकूर्मराजाभ्यां बाहुमात्रेण धृता मही । नूनं सत्पुरुषैर्युष्मादृक्षैः सत्पुरुषोऽधृता ॥४२॥ अहो सद्ज्ञानलक्ष्मीस्ते परोपकृतिबंधुरा । तत्त्वं नंद चिरं जीव निस्सीमगुणसेवधे ॥४३॥ तस्योपरि जनः सर्वो हर्षोत्कर्षवशात्तदा । वस्त्राण्युत्तारयामास सर्वाण्याभरणानि च ॥ ४४ ॥ उत्क्षिप्ताभरणो लोकः संयोज्य करकुड्मलो । जगादेति गृहाणेदं प्रसीदास्मासु सन्मते ॥ ४५ ॥ दीयते यदि सर्वस्वं हर्षदानेऽत्र तेऽधुना । तथाप्यस्योपकारस्य पुरः स्वल्पं महामते ॥ ४६ ॥ तेनोक्तं ननु युष्माकं मया ग्राह्यं न किंचन । यदि गृह्णे ततः कीदृगुपकारो भवेन्मम ॥ ४७ ॥

अथाह नृपतिस्तस्य स्तंभस्य पुरुषोत्तम । यः कोऽपि पूजनविधिः स कर्तव्यस्त्वयैव हि ॥ ४८ ॥ ववंधे शकुनग्रंथिस्तथेति भणता पुनः । पप्रच्छेऽसौ पुनर्ज्ञानी राज्ञेति मुदितात्मना ॥ ४९ ॥ यथैतावत्त्वया

ज्ञानिन् सर्वमेतन्निवेदितं । पुरो ब्रूहि तथा को मे परिणेष्यति कन्यकां ॥ ५० ॥ तेनोचे पृथिवीस्थाने
सूरपालस्य नंदनः । महाबलकुमारस्ते परिणेष्यति नंदनां ॥ ५१ ॥ अनुरूपतया लोके प्रशंसामुखरे सति
। एकेन वंदिना पेठे तत्र कालनिवेदिना ॥ ५२ ॥ संत्यक्तपूर्वकाष्ठोऽयं दुरालोकः स्वतेजसा । सूरः प्रवर्त्तते
देव लोकानां स्वमिवोपरि ॥ ५३ ॥ विज्ञप्तो मंत्रिणा राजा प्रसीद परमेश्वर । गम्यते नगरीमध्ये मध्या-
ह्नसमयोऽभवत् ॥ ५४ ॥ ज्ञानिनाथ समं राजा चचाल स्वगृहंप्रति । प्रसरत्यतुले तुर्यरवे लोकप्रमोदिनि
॥ ५५ ॥ पौराणां नयनानंदं कुर्वन् शृण्वंस्तथाशिषः । ददानो दानमर्थिभ्यो भूपालः प्राप मंदिरं ॥ ५६ ॥
प्रथमं ज्ञानिना तेन कारयित्वा ततः स्वयं । स्नानाशनादिकां चक्रे भूपतिः सकलां क्रियां ॥ ५७ ॥ ते-
नैव सह राजाथ कुर्वता संकथादिकं । दिनार्द्धं गमितं किंचिच्छयानेन निशापि च ॥ ५८ ॥ समादिष्टा-
स्ततः कुंभेर्विष्टागालनकर्मणि । प्रातरागत्य सर्वेऽपि भूपमेवं व्यजिज्ञपन् ॥ ५९ ॥

न जानीमो वयं किंचिदस्माभिः कुंभिनो मलं । गालयद्भिरिदं लब्धं मुद्रारत्नं प्रभोऽधुना ॥ ६० ॥
तैरित्युक्त्वार्पिते हस्ते मुद्रारत्ने नरेश्वरः । सुतानामांकितं दृष्ट्वा तच्छिरोऽकंपयन्मुहुः ॥ ६१ ॥ पश्यत्यभि-
मखं राज्ञि ज्ञानिना जगदे वचः । ज्ञानदृष्टं कदाप्येतन्नान्यथा भवति प्रभो ॥ ६२ ॥ राजा जगाद दुःखा-

र्त्कुमारीपार्श्वतः कथं । मत्तेभस्यास्य जठरे गतमेतन्नरोत्तम ॥ ६३ ॥ ज्ञानी जगाद नो सत्यं ज्ञायते देव
किंचन । प्रभावः कुलदेवीनां किंतु संभाव्यतेऽप्ययं ॥ ६४ ॥ प्रत्यये मिलिते तस्मिन् राजा हर्षवशंवदः ।
विशेषात्कारयामास कन्यावीवाहसज्जतां ॥ ६५ ॥ विशालः कारितो राज्ञा स्वयंवरणमंडपः । आवासा भूभु-
जां योग्याः सर्वेऽपि प्रगुणीकृताः ॥ ६६ ॥ जनोऽथोचदहो चित्रं वीक्षध्वं कन्यकां विना । देवेनात्र समारेभे
यद्विवाहमहोत्सवः ॥ ६७ ॥ न भविष्यति चेत्कन्यालाभस्तत्किं गदिष्यति । आयातानामयं राज्ञां लाघवं
भवितास्य तु ॥ ६८ ॥ ते सर्वे मिलिता भूपा विलक्षीभूतचेतसः । क्रुद्धा उत्थापयिष्यंति किमप्यत्रासमं-
जसं ॥ ६९ ॥ इदं युक्तमयुक्तं वाऽधुना न ज्ञायते किल । कार्ये निष्पद्यमाने तु ज्ञास्यते भविता यथा ॥७०॥
अथ सायं समाजग्मू राजानः सपरिच्छदाः । आवासितानि वासेषु दर्शितेषु पृथक् पृथक् ॥ ७१ ॥ नैमि-
त्तिको नृपं प्रोचे मंत्रो मेऽस्त्यर्द्धसाधितः । न चेदं साधयाम्यद्य ततोऽसौ नैव सिध्यति ॥ ७२ ॥ तन्मामे-
यतनीमेकां तमिस्रां विसृज प्रभो । नियमेनागमिष्यामि निशांते पुनरप्यहं ॥ ७३ ॥ सोऽनुज्ञातस्ततो
राज्ञा मंत्रसाधनहेतवे । यत्किंचिद्द्रविणं युज्येत्तद्गृहाणेति जल्पता ॥ ७४ ॥ कियद्द्रव्यमुपादाय नत्वा
तं स विनिर्ययौ । राजापि गमयामास तां निशां चिंतया भृशं ॥ ७५ ॥ प्रातरुद्घाट्यमानेषु गोपुरेषु स-

मंततः । स पुनः प्राणमद्भूपं समागत्य निमित्तवित् ॥ ७६ ॥ पृष्टस्तुष्टेन भूपेन सन्मान्य स पुमानिति ।
सुखेन मंत्रसंसिद्धिः संजाता तव सत्तम ॥ ७७ ॥

स स्माहामृत्कियन्माला सिद्धिर्मंत्रस्य मे नृप । दुःसाध्यस्य कियन्मात्रा भविष्यत्यधुना पुनः ॥ ७८ ॥
किंतु स्मरंस्तवादेशं तदैवाहमिहागमं । स्तंभार्चनविधिं कृत्वा पुनर्यास्यामि वेगतः ॥ ७९ ॥ अहो परोपका-
र्येष मंत्रं मुक्त्वार्द्धसाधितं । उक्तायामेव वेलायां मत्कार्येण समागतः ॥ ८० ॥ ईदृशा एव जायंते नराः
स्वीकृतकारिणः । इति ध्यायन्नृपस्तस्थौ यावत्स्वस्थमतिस्तदा ॥ ८१ ॥ स्तंभस्य शुद्धये तावत्प्रेषितो योऽ-
भवत्पुमान् । समागत्य स भूपालं दत्तकर्णं व्यजिज्ञपत् ॥ ८२ ॥ युष्मदादेशतो गत्वा देव गोपुरतो बहिः
। यावदीक्षांबभूवाहं तत्समीपमितस्ततः ॥ ८३ ॥ प्रतोलीवामतस्तावद्दृष्टः प्राकारकोणके । चित्रचित्रविचित्र-
संयुक्तः स्तंभ एको मया महान् ॥ ८४ ॥ श्रुत्वेति ज्ञानिनं शंसन् सहैवादाय तं नरं । ययौ तत्र मही-
पालः स स्तंभो यत्र विद्यते ॥ ८५ ॥ चित्रीयमाणचित्तोऽथ विस्फारितविलोचनः । यावद्भूपोऽपि लोको-
ऽपि स्तंभं तं पूजयिष्यति ॥ ८६ ॥ तावन्नैमित्तिकेनोचे स्तंभेऽस्मिन् केनचिन्न हि । लागनीयः करो येन
कुप्यंति कुलदेवताः ॥ ८७ ॥ आनाय्य ज्ञानिना सर्वं ततः पुष्पादिकं स्वयं । पूजाविधिः समारेभेस्तंभ-

स्यानेकभंगिभिः ॥ ८८ ॥ उपविश्य पुरस्तस्य कृत्वा पद्मासनं च सः । ध्यानस्थ इव वक्त्रेण चक्रे श्रीकर-
भापणं ॥ ८९ ॥ कारित्ते प्रेक्षणे तत्र मिलित्ते च पुरीजने । सार्द्धयामे गतेऽथाह्न आदिष्टास्तेन ये नराः
॥ ९० ॥ शुचीभूता दृढस्कंधाः पुष्पमालालिमालिताः । उत्पाट्य ते महास्तंभं प्रचेलुर्नगरींप्रति ॥ ९१ ॥
॥ युग्मं ॥ नरेंद्रे सह लोकेन पादचारेण गच्छति । नाटके क्रियमाणे च बंदिवृंदे पठत्यपि ॥ ९२ ॥
नागरैः क्रियमाणेपु मंगलेपु पदे पदे । महेन महता निन्ये स तैः स्तंभः स्वयंवरं ॥ ९३ ॥ युग्मं ॥

आनाय्य ज्ञानिना तेन पड्हस्तप्रमिता शिला । निक्षेपिता भुवो मध्ये द्वौ हस्तौ तत्र मंडपे ॥९४॥
ऊर्ध्वीकृतो महास्तंभः स तेन ज्ञानिना स्वयं । तस्याः पार्श्वेन संयोज्य स्वप्रयोगेण यंत्रितः ॥९५॥ त-
च्चापं वज्रसाराख्यं पश्चिमेन शिलामिमां । तत्र संस्थापितं दूरे नाराचेन समन्वितं ॥ ९६ ॥ सिंहासनानि
राज्ञां तां दक्षिणेनोत्तरेण च । संस्थापितानि तेनेह परिवारासनानि च ॥ ९७ ॥ गंधर्वैश्च समारेभे गां-
धर्वं मधुरस्वरैः । नर्त्तितं नर्त्तकीभिश्च तालमानलयानुगं ॥ ९८ ॥ कारयित्वा ततः पूजां स्तंभकोदंडयो-
स्तयोः । नृपेण आह्वयामास ज्ञानी सर्वान् महीभुजः ॥ ९९ ॥ आगच्छत्सु महीपेपु पूर्णपार्श्वेपु सेवकैः ।
तत्रोपवेश्यमानेषु ज्ञानी वेगेन निर्ययौ ॥ १०० ॥ कृत्वा स्वाभाविकं रूपं गत्वा गांधर्वसंसदि । नैमित्तिक-

पुमानेष आसीनः सर्वैरैक्षत ॥ १ ॥ क गतः सोऽभवच्चात्रेत्यादि जल्पन् ससंभ्रमः । नृपस्तं वीक्षयामास जनैः कापि स नेक्षितः ॥ २ ॥

जगादाथ नृपः सर्वं विधाय निजभाषितं । अर्द्धप्रसाधितं मंत्रं साधितुं स गतो ननु ॥ ३ ॥ नैमित्तिकवचः सर्वं मिलितं नैकमेव तु । महाबलकुमारो यत्कन्यायाः कथितो वरः ॥ ४ ॥ केनापि कारणेनात्र स न प्राप्तो महोत्सवे । इदं मम सुतारत्नं स कथं परिणेष्यति ॥ ५ ॥ शृण्वन्निति कुमारः स हसंश्च पिहिताननः । चित्ते जगाद सर्वं हि निदाने ज्ञास्यते पुनः ॥ ६ ॥ अथ सर्वेषु भूपेषु निविष्टेषु यथाक्रमं । श्रुतांधकूपनिक्षेपमुख्यकन्याकथोक्तिषु ॥ ७ ॥ यूयं यामिह कन्यां भोः परिणेतुं समागताः । हृता सा तत्किमासीना अन्योऽन्यमितिवादिषु ॥ ८ ॥ राजादेशेन वंद्यूचे यूयं सर्वेऽपि भूभुजः । बाह्वोर्बलेन दुष्प्रेक्ष्या आकर्णयत मद्वचः ॥ ९ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ वज्रसाराभिधं चापमिदमारोप्य लीलया । एकेनैव प्रहारेण नाराचस्य दृढीयसा ॥ १० ॥ द्विहस्तमानमेतस्य स्तंभस्याग्रं निरावृति । आहत्याशु द्विधा योऽत्र करिष्यति महाबलः ॥ ११ ॥ परिणेष्यति कन्यां स आविर्भूतां कुतोऽप्यतः । इत्युक्तं कुलदेवीभिरस्माकमिह पर्वणि ॥ १२ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥

अथोत्थाय महोत्साहो वंदिवाक्येन वेगतः । दुर्द्धर्षधनुरालोक्य लाटः पाटवमुज्जहौ ॥ १३ ॥ वांदिना प्रेरितश्चोडो भूपीठे चरणं दधौ । कोदंडोद्दंडतां वीक्ष्य कालिमानं मुखे पुनः ॥ १४ ॥ आददानो धनुर्गौडो भारेण निपतन् भुवि । जहसे राजलोकेन दत्ततालं परस्परं ॥ १५ ॥ चापमादाय कर्णाटो बाणं तूर्णं च मुक्तवान् । तस्थौ शरीरसंकोचं दधानोऽयं पुनश्चिरं ॥ १६ ॥ स्थानान्न चलिताः केऽपि केऽपि लक्ष्याच्च्युता नृपाः । केऽपि जघ्नुः शरैः स्तंभं संरंभेण समन्विताः ॥ १७ ॥ अभिन्ने तत्र ते स्तंभे लज्जया भूभुजो भृशं । आत्मानं बहु निंदंतो वीर्याहंकारमत्यजन् ॥ १८ ॥ राजापि वीरधवलश्चिंतयामास चेतसि । प्रकटा नाऽभवत्कन्या जने हास्यं भविष्यति ॥ १९ ॥ चिंताचक्रसमारूढो यावदेवं स भूपतिः । तस्थौ वीणाकरस्तावदुपस्तंभं महाबलः ॥ २० ॥ स्तंभयित्वा जनं सर्वं वीणावाद्येन तत्र सः । ग्रहीत्वा धनुराचख्यौ सर्वं पश्यत मे समे ॥ २१ ॥ मा ग्रहीस्त्वं धनुर्मुंच मुंच गांधर्विक द्रुतं । एभिर्भिन्नो न यः स्तंभः स त्वया भेत्स्यते कथं ॥ २२ ॥

इति लोकनिषेधोक्तीः शृण्वन्नारोप्य तद्धनुः । चक्रे टंकारवं लोकश्रुतीर्बधिरयन्नयं ॥ २३ ॥ मुक्त्वा तत्स्थानकं ज्ञातस्थानमध्यस्थकीलिकां । छिंदंस्तीक्ष्णेन बाणेन स्तंभं तं हतवानसौ ॥ २४ ॥ ऊर्ध्वं विघ-

टिते तस्मिन् सुदृढे स्तंभसंपुटे । पुण्यमुद्घटितं वीरधवलस्यास्य भूपतेः ॥ २५ ॥ कर्पूरमिश्रश्रीखंडकस्तूरीकृतलेपना । दिव्यालंकारवसना तांबूलपूरिताननां ॥ २६ ॥ वामेन पाणिना चारुत्रोटकं दक्षिणेन च । वरमालां च तं हारं श्रीपुंजं बिभ्रती हृदि ॥ २७ ॥ तन्मध्ये ददृशे राज्ञा कन्या मलयसुंदरी । आनंदपूर्णमनसा समकालं जनेन च ॥ २८ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ अथाप्रच्छि कुमारी सा नृपेण मुदितात्मना । वत्से कथय काष्ठे त्वं प्रविष्टात्र कथं कदा ॥ २९ ॥ ततो जगाद सा बाला पश्यंती पितरं दृशा । जीविता यत्प्रसादेन कुलदेव्यो निदंति ताः ॥ ३० ॥ कुमार्यामिति जल्पंत्यामवतार्यावतारणं । वस्त्राद्यैर्वस्तुभिर्भूरिलोको राजादिकोऽवदत् ॥ ३१ ॥ कुमारि त्वमिहास्माकं मिलिता स्मरतामिति । द्रक्ष्यामो नयनैरेभिः किं कदापि कुमारिकां ॥ ३२ ॥ उच्चे चंपकमालाथ जाताहं वैरिणीव ते । त्वया वत्स कथं सोढं दुःखं तत्तादृशं पुनः ॥ ३३ ॥

राजा जगाद वत्से त्वं निपतंत्यंधकूपके । धृताऽस्मत्कुलदेवीभिः स्थापिता चात्मसन्निधौ ॥ ३४ ॥ माभूदस्याः कुमार्यास्तु योऽपि सोऽपि वरः किल । इति राजकुमाराणां सत्वस्य कषहेतवे ॥ ३५ ॥ मध्येस्तंभं कुमारि त्वां क्षिप्त्वा शृंगारबंधुरां । वरमालाकरां चारुचंदनादिभिरर्चितां ॥ ३६ ॥ अपहृतेन कन-

कन्दलीपार्श्वाद्दलादपि । लक्ष्मीपुंजाख्यहारेण कंठक्षिप्तेन भूषिता ॥ ३७ ॥ एताभिरेव ह्यस्माकमेष स्तंभः समर्पितः । अधुना कुलदेवीभिः पाणिग्रहणपर्वणि ॥ ३८ ॥ चतुर्भिः कलापकं ॥ राजाख्यद् ज्ञानिनो ज्ञातं सर्वमस्तीति संप्रति । स्वप्नेऽप्यागत्य किमपि नोक्तं ताभिरिति ध्रुवं ॥ ३९ ॥ अहो समीहितं सर्वं सिद्धं संप्रति मामकं । सा च दूरे गता चिंता भाग्यमुद्घटितं पुनः ॥ ४० ॥ स्वाद्करोति महामात्यास्तदेकं हृदये मम । यत्तेन ज्ञानिना दिष्टो वरः पुत्र्या महाबलः ॥ ४१ ॥ यद्यथा कथितं तेन तत्सर्वं मिलितं तथा । एतदेवान्यथा जातं यत्कुमार्या वरो न सः ॥ ४२ ॥ यद्देपोऽत्र महांस्तंभो वैणिकेन महौजसा । अनेन दारितो नूनं कुमार्या वर एप तत् ॥ ४३ ॥ शृण्वन्निति नरेंद्रस्य वाक्यान्येप महाबलः । कृतकृत्योऽहसच्चित्ते वस्त्रेण पिहिताननः ॥ ४४ ॥

इतश्चोचे कुमार्येपा क ■ वरः कलानिधिः । मत्पितुः सह दुःखेन स्तंभो येन विदारितः ॥ ४५ ॥ जल्पंतीति मृदु स्तंभफालीमध्याद्विनिर्ययौ । वेगवल्लोपमात्राशु दत्तहस्तोपसृत्य सा ॥ ४६ ॥ लोकानां चित्तसंतोपं ददती गमनेन च । भंजती भूभुजां मूलात्तां मनोरथमालिकां ॥ ४७ ॥ धृतगांधर्विकाकारसारविभ्रमधारिणः । महाबलकुमारस्य कंठे मालामलोठयत् ॥ ४८ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ अथो मिथो नरेंद्रास्ते

चरितं

तद्रूपेण चमत्कृताः । वदंतिस्म परीक्षाहो कुमार्या इह कीदृशी ॥ ५० ॥ यदेषूत्तमवंशेषु राजपुत्रेषु सत्स्वपि
। अज्ञातकुलवंशादिर्गत्वा गांधर्विको वृतः ॥ ५१ ॥ ततो वयं सहिष्यामो नवं नैतत्पराभवं । हत्वा गांध-
र्विकं स्वेनं गृहीष्यामः पतिं वरां ॥ ५२ ॥ इति संभूय ते सर्वे यावत्तं हंतुमुद्यताः । तावच्छ्वसुरसैन्येन
वेष्टितो वैणिकः क्षणात् ॥ ५३ ॥ वज्रसारं तदेवाशु चापमादाय लीलया । आविश्चक्रे कुमारः स बाण-
वर्षेण विक्रमं ॥ ५४ ॥ महाबले महाबाहो तस्मिन्निघ्नति भूभुजः । लगुडे पतिते काका इव नेशुर्दिशो
दिशि ॥ ५५ ॥ अत्रांतरे कुमारः स रोमांचकवचं वहन् । एकेन भट्टपुत्रेण दृष्टः पूर्वमबुध्यत ॥ ५६ ॥
पेठे तेनेत्ययं सूनुः सुरपालनरेशितुः । महाबलो महावीर्यश्चिरं जयतु भूतले ॥ ५७ ॥ चिंतितं तेन
भूपेन स्वयंवरविधायिना । अहो किं श्रूयते कर्णसुधासारोपमं वचः ॥ ५८ ॥ ऊचे च ब्रूहि रे सम्यक् कु-
मारः कोऽयमीदृशः । सोऽवोचदेव संदेहो न कोऽप्यत्र मनागपि ॥ ५९ ॥ प्रसादैरहमेतस्य वृद्धिमेतावतीं
गतः । अपि दृष्टं न किं वेद्मि कुमारं तं महाबलं ॥ ६० ॥ उवाच भूपतिर्वृष्टिरनभ्राभूदहो इयं । अकस्मा-
देव तज्जातमगम्यं मनसापि यत् ॥ ६१ ॥ अहो अवितथं जातं कथितं तस्य चाधुना । प्रचलेन्मेरुचूलापि
न पुनर्ज्ञानिनो वचः ॥ ६२ ॥ तत्किं तारापथात्किं वा दिक्चक्रात्किं रसातलात् । कुमारोऽयं समायातः

सम्यग्न ज्ञायतेऽपि किं ॥ ६३ ॥ अस्तु तावदियं चिंता सांप्रतं ज्ञास्यते यतः । पश्चादपि कुमारस्य मुखेनैवाखिलं ह्यदः ॥ ६४ ॥

करोम्यहं विनश्यंति कार्याण्यन्यानि सांप्रतं । ध्यात्वेति ते नृपास्तेन बोधयित्वाऽपसारिता ॥ ६५ ॥ कुमारं जेमयामास कुमारीं स्वजनानपि । भोजनं प्रेषयामास राजान्येषां च भूभुजां ॥ ६६ ॥ विलोकितेऽपि सर्वत्र न लब्धे ज्ञानिपूरुषे । दध्यौ भूपो गतो नूनं निरीहः सोऽन्यकार्यकृत् ॥ ६७ ॥ बुभुजे भूपतिः पश्चात्सार्द्धं चंपकमालया । सामग्रीं कारयामास लग्ने चासन्नसंस्थिते ॥ ६८ ॥ पूजयामास भूपालो विधिवत्कुलदेवताः । बंधुवृद्धगुरुंश्चापि वस्त्रतांबूलभोजनैः ॥ ६९ ॥ प्रावर्त्तंत महे तत्र सज्जनानां परस्परं । विलेपनानि किं मूर्त्ता अनुरागा बहिःस्थिताः ॥ ७० ॥ सिक्ता दानांबुना राज्ञा यशोवल्ली तदा तथा । प्रसरंत्या यथा तस्यास्तुच्छोऽभूद्विश्वमंडपः ॥ ७१ ॥ विनिघ्नन् श्रुतिमर्माणि तदा तूर्यरवो महान् । चतुरक्षांश्चकारोच्चैर्जीवान् पंचेंद्रियानपि ॥ ७२ ॥ स्थिरास्थिराणि लोकानां मनःशीर्षाणि कुर्वती । मधुरा विस्तृता गीतिर्गंधर्वाणामिहोत्सवे ॥ ७३ ॥ नृत्यन्नारीत्रुटद्धारमौक्तिकैर्मंडपाजिरं । कुंकुमद्रवसंसिक्तं । बभौ हर्षांकुरैरिव ॥ ७४ ॥ सारशृंगारधारिण्यः कोकिलामधुरस्वराः । जगूरंगेण कामिन्यः सधवा धवलानपि ॥७५॥

वधूवरतनुन्यस्तं बभौ चांदनलेपनं । तरंगितं तु लावण्यं नूनं यौवनवायुना ॥ ७६ ॥
वधूवरं सदोदारं भूषितं भूरिभूषणैः । कल्पवल्लीकल्पवृक्षश्रियं तदवहत्तदा ॥ ७७ ॥ आरक्तसूत्र-वल्लीकमदनाख्यफलोपधैः । ताभ्यां भोक्तुं सरागः किं स्नेहग्रंथिः करे कृतः ॥ ७८ ॥ वेदध्वनौ प्रवृत्तेऽथ भट्टानां च जयारवे । मंगले क्रियमाणे च वेदी ताभ्यामलंकृता ॥७९॥ वेद्यंगानि व्यराजंत चत्वारि परि-तस्तयोः । सेवावसरमिच्छंतः पुरुषार्थाः स्थिता इव ॥ ८० ॥ ज्वलनः प्रज्वलंस्तत्र बभौ नूनं तयोर्द्वयोः । नृत्यन्निवानुरागोऽयं बहिर्भूत्वा प्रमोदतः ॥ ८१ ॥ कारिते विधिना तत्र विधिशेषे पुरोधसा । निष्प्रत्यूहं प्रववृते तत्पाणिग्रहणोत्सवः ॥ ८२ ॥ उज्ज्वलनेपथ्यधरो वरोऽभाद्वल्लभान्वितः । सुखलक्ष्म्यान्वितो मूर्त्त इव पुण्यमहोत्करः ॥ ८३ ॥ आशासितावुभावेवं पितृभ्यां तौ तु दंपती । संयोगो युवयोरस्तु ज्योत्स्नाचं-द्रमसोरिव ॥ ८४ ॥
प्रभूतं नरनाथेन कुमाराय प्रकल्पितं । निजलक्ष्म्यनुमानेन गजवाजिरथादिकं ॥ ८५ ॥ ततस्ता-भ्यां प्रहृष्टाभ्यां आश्रिते वासवेश्मनि । तदैव भूपतिर्गत्वा पप्रच्छेति महाबलं ॥ ८६ ॥ कुमार त्वं पुरा-त्स्वीयादेकाकी कथमागतः । अतर्कितोऽत्र पुण्यैर्नः कार्यस्यैव क्षणे वद ॥८७॥ पूर्वप्रपंचितं स्वीयकूटस्य

सदृशं वचः । कुमारः श्लिष्टमाचख्यौ दृष्ट्या संज्ञापयन् प्रियां ॥ ८८ ॥ उत्पाट्याहं महाराज देव्यानीतो-
ऽत्र रंहसा । राजाह घटते सर्वं तत्कृतं कुलदैवतैः ॥ ८९ ॥ कुमारः स्माह मे नूनं पितरौ विरहाऽसहौ ।
अस्थातामतिदुःखेन पश्यंतौ मामितस्ततः ॥ ९० ॥ यदि द्वादशयामांतर्लप्स्येते नेत्र मामिमौ । मरिष्य-
तस्तदा नूनमतिस्नेहलमानसौ ॥ ९१ ॥ ततः प्रसादमाधाय देव मां विसृजाधुना । मह्यं मम पितृभ्यां
च देहि त्वं ननु जीवितं ॥ ९२ ॥ प्रतिपद्दिवसे सूर्येऽनुद्गतेऽहं गतो यदि । पृथ्वीस्थानपुरे तन्मे पितृभ्या-
मस्ति संगमः ॥ ९३ ॥ इति श्रुत्वा नृपेणोचे न कुमाराऽधृतिस्त्वया । कर्त्तव्या कापि यच्चिंता सर्वेषां
वर्त्तते मम ॥ ९४ ॥ द्वाषष्टियोजनानीतः पृथ्वीस्थानपुरं हि तत् । रजन्याः प्रथमं यामं तिष्ट त्वं तावदत्र
भोः ॥ ९५ ॥ यावद्यानान्य करभिं प्रगुणां कारयाम्यहं । स्वस्थानेषु नृपान् क्रुद्धान् सत्कृत्य प्रेषयामि च
॥ ९६ ॥ युग्मं ॥ इत्युदित्वा गते भूपे प्रोक्तकार्यचिकीर्षया । कुमारः स्माह हे कांते जातं तावदभीप्सितं
॥ ९७ ॥ परिणेष्याम्यहं साक्षात्त्वां दत्तां जनकादिभिः । प्रतिज्ञेति कृता याभून्मया साप्यद्य पूरिता ॥
॥ ९८ ॥ मिलिताभ्यां तदा किंत्वावाभ्यां भट्टारिकागृहे । कार्योत्सुकतया स्तोका स्वस्ववार्त्ता प्रकाशिता
॥ ९९ ॥ इदानीं सा पुनर्वार्त्ता स्फुटा वाच्या परस्परं । यावदायाति भूपालः प्रयाणप्रेरणाय मे ॥१०००॥

इतस्तत्रागता वेगवती धात्री तमब्रवीत् । किमिदं देवताकृत्यं किं वान्यत्कथय स्फुटं ॥ १ ॥ ऊचे मलयसुंदर्या गुह्यस्थानमियं मम। अनो निःशंकमाख्याहि वेगवत्या ममापि च ॥ २ ॥ कथयित्वा ततः सर्वं मुद्राप्रक्षेपणादिकं । द्वितीयदिवसे सायं यावत्तत्र कृतं पुरा ॥ ३ ॥ कुमारः कथयामास श्रूयतामग्रतः प्रिये । कार्यसिद्धिकृते यत्नमयात्र विहितं निशि ॥ ४ ॥ युग्मं ॥ कृत्वा सायं पुरो राज्ञो मंत्रसाधनकैतवं । किंचिद्द्रविणमादाय निर्गतोऽहं नृपांतिकात् ॥ ५ ॥ गृहीत्वा तेन वित्तेन तक्षोपकरणादिकं । कर्पूरवर्णकार्यं च गतो भट्टारिकागृहं ॥ ६ ॥ ये अंतःशुषिरे दृष्टे तदोर्व्यौं काष्ठफालिके । रमणीयतमे कामं तक्षित्वा ते मया कृते ॥ ७ ॥ तयोर्मध्ये मया नष्टाः कीलिकाश्च विनिर्मिताः । ऊर्ध्वभागे तथा चैका गूढा यंत्रप्रयोगतः ॥ ८ ॥ इतश्च तस्कराः केऽपि आदाय मंजूषामिह । समागताश्च वेगेन भयाकुलशरीरिणः ॥ ९ ॥ दृष्ट्वा मां च विशेषेण भीता नष्टाः कुतोऽपि ते । मंजूषामुपभित्तिकं क्षिप्त्वा द्रविणसंयुतां ॥ १० ॥ आगत्याहमर्थेकेन लोलुपेनेति याचितः । तालं भंक्तुमहं नालं तत्त्वमुद्घाट्य देहि मे ॥ ११ ॥ मया तथा कृते तेन मंजूषासंस्थितं वरं । बध्वा पोट्टलके वस्तु होनसत्वेन जल्पितं ॥ १२ ॥ यदि यास्याम्यहं चौरा—स्तेऽन्ये वा राजपूरुषाः । आगत्यानुपदं शीघ्रं मां हनिष्यंति निश्चितं ॥ १३ ॥ कथं करोमि तद्वीर

सुधियं मे समादिश । कारुण्येन मया तस्य रक्षोपायोऽथ चिंतितः ॥ १४ ॥ पद्मशिलां मयोद्घाटथ तत्र भट्टारिकागृहे । निक्षिप्तः शिखरे चौरः स लोप्त्रेण समन्वितः ॥ १५ ॥

तथैव तां शिलां मुक्त्वा स्थितं देवीगृहांगणे । वटवृक्षं समारुह्य यावत्तावहितः स्थितः ॥ १६ ॥ सर्वं तावन्मया दृष्टं तत्रागमनमिच्छता । मध्ये वटकोटरं स्वं वस्त्रालंकरणादिकं ॥ १७ ॥ तथा देवतया मत्तो हृत्वैतानीह कोटरे । मुक्तानीति मया ज्ञात्वा गृहीतान्यखिलान्यपि ॥ १८ ॥ इतस्त्वामागतां वीक्ष्य तत्रोन्मार्गेण मंदिरे । उत्तीर्याहं वटस्कंधान्मिलितोऽस्मि त्वया सह ॥ १९ ॥ इत्याख्यातं मया कांते तवाग्रे चरितं निजं । त्वमप्याख्याहि मे मूलादात्मीयं विहितं तदा ॥ २० ॥ सा जगाद ततः स्वामिन् शिक्षा ते दधती हृदि । पुंरूपेण ततः स्थानाद्गताहं पुरमंतरा ॥ २१ ॥ पृच्छंत्या मागधावासं भ्रमंत्या तत्र वेश्मसु । एकस्मिन्मागधा दृष्टा मया देवकुले तु सा ॥ २२ ॥ परमेकेन धूर्तेन क्षिप्ता सा संकटे दृढे । लभते चलितुं नापि का कथा भोजनादिके ॥ २३ ॥ मया पृष्टाथ साचख्यौ सगद्गदमिदं वचः । अहो सत्पुरुषाहं किं ब्रवीमि प्रतिभोज्झिता ॥ २४ ॥ उपविष्टास्म्यहं यावदात्मीयमंदिराजिरे । तावद्देव समागत्य धूर्तः पार्श्वे ममासितः ॥ २५ ॥ हा स चोक्तो मया नैष ज्ञातो धूर्तशिरोमणिः । संवाहय ममांगं भोस्तुभ्यं

दास्यामि किंचन ॥ २६ ॥ अनेन मर्दितं मेंगं चतुःसंवाहनाक्रमात् । तुष्टयाऽयं मयाऽभाणि भोजनं कुरु सुंदर ॥ २७ ॥ एष स्नाहाऽशनेनालमुक्तं किंचन देहि मे । वस्त्रद्रम्मशतायं च मानितं क्रमतो मया ॥ ॥ २८ ॥ न गृह्णाति किमप्येष धूर्तः किंचन याचते । अतोऽयाहं धूतानेन दत्तेऽपि चलितुं न हि ॥ २९ ॥ ततो नाथ मया ध्यातं पतिताया महापदि । अस्याः सेत्स्यति मे कार्यमुपकारे कृतेऽधुना ॥ ३० ॥ मागधाया मया किंचित्कथयित्वा ततः श्रुतो । पश्चात्तौ गदितो गत्वा भोजनं कुरुतं युवां ॥ ३१ ॥ आगंतव्यं युवाभ्यां हि तृतीये प्रहरे पुनः । भंजनीयो मयाऽवश्यं विवादो युवयोरयं ॥ ३२ ॥ महाबलो जगादाशु विवादो विषमस्तयोः । कथं भग्नस्त्वया मंक्षु सोवाच श्रूयतां पुरः ॥ ३३ ॥ मार्गश्रमादहं खिन्ना सुप्ता तत्रैव वेश्मनि । तौ द्वावपि समायातौ तृतीये प्रहरे पुनः ॥ ३४ ॥ उत्थापिताहमात्मीयदास्या मागधया ततः । छन्नो देवकुलस्यांतः पिहितो मोचितो घटः ॥ ३५ ॥

तावुभौ वादिनावुक्तौ विधाय साक्षिणो मया । भनज्मि युवयोर्वादं दत्वा किंचन सांप्रतं ॥ ३६ ॥ प्रतिपन्ने ततस्तेन कथं दास्यति किंचन । इत्येवं विस्मिते लोके मागधा संज्ञिता मया ॥ ३७ ॥ ततो मागधयावादि प्रतिवादी सुरौकसः । मध्येऽस्ति किंचन घटः स्वयं गत्वा गृहाण तत् ॥ ३८ ॥ मध्ये

गत्वाथ यावत्स उद्घाट्य च पिधानकं। चिक्षेपाशु घटे हस्तं तावद्दष्टोऽहिरुच्छ्वसन् ॥ ३९ ॥ तेनाशु
कर्षता हस्तं जगदेऽस्तीह किंचनं। ततो मागधयाभाणि हसंत्या हर्षयुक्तया ॥ ४० ॥ मयासीन्मानितं
यत्ते तदिदं त्वं गृहाण भोः। मम तेऽपि न संबंधस्तव मुक्तास्म्यहं ग्रहात् ॥ ४१ ॥ हसंतोऽथ जनाः प्रोचुः
सर्वे तत्रेत्यहो मतिः। अनेन योग्यमेतस्य दत्तं सुष्ठुतिकिंचन ॥ ४२ ॥ सर्पदष्टो महाधूर्त्तः स नीतस्तोत-
लामठं। अहं तु स्वगृहं नीता तया मागधयाग्रहात् ॥ ४३ ॥ प्रविशंत्या मया गेहं भणितं न विशाम्यहं
। येनात्र वसति द्वेष्यं राज्ञः किंचन मानुषं ॥ ४४ ॥ संभ्रांता मागधा दध्यौ नूनं सामान्य एष न। नरः
कोऽपि चरज्ञानी प्रच्छन्नो भ्रमति क्षितौ ॥ ४५ ॥ ततो मत्पादयोर्लग्ना दीना सती व्यजिज्ञपत्। प्रसद्य
सत्पुमन् वार्ता कर्त्तव्या न बहिस्त्वया ॥ ४६ ॥ राज्ञी कनकवत्येषा कूटं कृत्वा नृपात्मजां। मारयामास
भूपेन वैरिणीव निरागसं ॥ ४७ ॥ कूटेऽथ प्रकटीभूते वीक्ष्यमाणा नृपेण सा। पूर्वस्नेहेन मे गेहे रजन्या-
मेत्य तस्थुषी ॥ ४८ ॥ कृत्वा प्रसादमेतां तज्ज्वलंती गड्डुरीमिव। त्वं सत्पुरुष मे गेहान्निष्काशय कथंचन
॥ ४९ ॥ मयोचे नाथ यद्येनां गृहान्निष्काशयामि ते। ततो मे स्यान्महद्वैरं सांप्रतं सार्द्धमेतया ॥ ५० ॥
अन्यच्चाहमिमां कर्षन् प्राप्तश्चेद्भूपपूरुषैः। पतिष्यावस्तदानर्थजाले ह्यावामुभावपि ॥ ५१ ॥ परं

तवोपरोधेन करिष्ये सर्वमप्यदः । मेलये रहसि त्वं तु रजन्यामथ तां मम ॥ ५२ ॥ तुष्टा सा जेमयामास मां तदा गुरुभक्तितः । एकांते निशि जातायां मेलिता सा तया मम ॥ ५३ ॥ पश्यंती मां च जल्पंती नर्मवाक्यान्यनेकशः । कामार्थं प्रार्थयामास सा विद्धा कामसायकैः ॥ ५४ ॥ मयाप्युक्तं वयस्यो मे वल्लभो रूपमन्मथः । भार्यार्थी विद्यते किंतु कार्येणाथ गतः क्वचित् ॥ ५५ ॥ आगामिन्यां रजन्यां तु संकेतोऽस्ति कृतो मम । गोलातरंगिणीतीरे तेन भट्टारिकागृहे ॥ ५६ ॥ आगच्छेस्त्वं ततस्तत्र सोऽप्यायास्यति निश्चितं । तर्हि सुष्ठुतरं याहि युवयोर्मिलति द्वयोः ॥ ५७ ॥ अन्यथा मनस्वी नूनं मिलिते स्तस्तवापि मे । तया प्रोक्तं युवां कस्मादिहायातौ च कीदृशौ ॥ ५८ ॥ मयोक्तं क्षत्रियावावां चलितौ विषयांतरे । सत्यं कनकवत्यापि सर्वमंगीकृतं ततः ॥ ५९ ॥ तस्यामात्मकृतं सर्वं कथयंत्यां पुरो मम । विभातायां विभावर्यां पुनः पृष्टं मया ततः ॥ ६० ॥ सुंदर्याख्याहि किं चित्ते पार्श्वेऽस्त्याभरणादिकं । अथानीय तया सर्वं दर्शितं प्रीतया मम ॥ ६१ ॥ एतावन्मात्रमेवैतत्पुनः पृष्टे तयोदितं । लक्ष्मीपुंजाभिधो हारो निक्षिप्तोऽस्ति मया कुतः ॥ ६२ ॥ दिवाहं नैव शक्नोमि तत्र गंतुं कथंचन । रजन्यामपि यास्यामि नृपात्कृच्छ्रेण बिभ्यती ॥ ६३ ॥

ज्ञात्वा स्थानं महाहारं तमाक्रष्टुं यदि क्षमा । तदाऽगच्छ गृहीत्वा त्वं पश्चाद्यात्र उभावपि ॥ ६५ ॥ अन्यथागत्य संध्यायां कथनीयं त्वया मम । इत्यालोच्य मिथो मालादुत्तीर्णाहं ततः प्रिय ॥ ६६ ॥ पृष्टे मागधयाशंसि मयाप्येवं तदग्रतः । तव प्रार्थनया भद्रे तथास्ति विहितं मया ॥ ६७ ॥ वारयंत्यामपि यथा त्वय्येषा निशि यास्यति । ततो भोजनसामग्रीं हृष्टा मे मगधा न्यधात् ॥ ६८ ॥ मया प्रच्छन्नया तत्र गत्वा प्रेक्षि समंततः । गर्त्तापूरोऽस्य स्तंभस्य प्रापि हारः परं न सः ॥ ६९ ॥ ततः कनवत्येतन्निशि गत्वा मयोदिता । गृहीत्वा तं महाहारं तत्रागच्छेस्त्वमित्यपि ॥ ७० ॥ आपृच्छ्य मागधावेश्यां ततः स्थानात्कथंचन । संकेतस्थानमायांती भ्रष्टाहं मूलमार्गतः ॥ ७१ ॥ भ्रामं भ्राममुन्मार्गेण तदा तत्राहमागता । मिलिता पुण्ययोगेन तव हारकथार्थिनः ॥ ७२ ॥ स्वयं सा कनकवती गृहीत्वा हारमेष्यति । अत्र त्वां पतिमिच्छंती मयेति कथितं वचः ॥ ७३ ॥ नार्येदृश्या समं वक्तुमपि नो युज्यते मम । इत्युक्त्वाथ च मे शिक्षां दत्वा स्वामी तिरोऽभवत् ॥ ७४

इतश्चागता कनकवतीसालापिता मया । आगच्छ निभृता तिष्ट क्षणमायांति तस्कराः ॥ ७५ ॥ तव पार्श्वेऽस्ति यत्किंचित्तत्सर्वं मे समर्पय । येन वक्षाम्यहं भीत्या । तदानीं च तयार्पितं ॥ ७६ ॥ लक्ष्मी·

पुंजं महाहारं वरमेकं च कंचुकं । तन्मध्यान्मयादाय शेषमेकत्र मेलितं ॥ ७७ ॥ मध्ये तस्करमंजूषं स
क्षिप्तो ग्रंथिको मया । सा चात्का तस्करा एते यावद्गच्छंति सुंदरि ॥ ७८ ॥ तावत्त्वं विश मंजूषामध्ये
॥ साध्वसकातरा । प्रविष्टायां ततस्तस्यां मया दत्तं च तालकं ॥ ७९ ॥ आकार्य स्वामिनं मातर्मंजूषां ता-
मुत्पाटय च ॥ क्षिप्त्वा मध्येसरिद्वैरमावाभ्यां वालितं तदा ॥ ८० ॥ स्वनिष्ठ्युतेन भाले मे स्वामिना
मर्दितं ततः । जातं मलयसुंदर्या रूपं स्वाभाविकं च मे ॥ ८१ ॥

एतस्यानुज्ञया मातर्वैपुर्लिप्त्वा विलेपनैः । परिधाय दुकूले ते कोटराप्ते च कुंडले ॥ ८२ ॥ मनो-
हारं तथा हारं लक्ष्मीपुंजं च ह्वयहं । बिभ्राणा वरमालां च करे काष्टदले स्थिता ॥ ८३ ॥ युग्मं ॥ भव-
त्या स्वस्थया स्थेयमित्थमित्थं भविष्यति । एवमेवं च कर्त्तव्यं सर्वं सुंदरी तत्र तु ॥ ८४॥ वादयिष्याम्यहं
तत्र वीणां किंतु स्वयंवरे । यदा शृणोषि वीणायाः स्वरं तं त्वं विचक्षणे ॥८५॥ तदेमाः कीलिका नष्टाः
कर्षणीयास्त्वया किल । इत्युक्त्वा स्वामिनाऽयोजि द्वितीयं दारुणो दलं ॥ ८६ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ दत्ता-
श्च कीलिका नाथ नाहं जानाम्यतः परं । ततः प्रसीद जल्प त्वं किं किं देव कृतं त्वया ॥ ८७ ॥ महा-
बलो बभाणाथ मया स्तंभोऽनुचिलितः । तथाशु वर्णकैश्चित्रैर्न किंचिद्ज्ञायते यथा ॥ ८८ ॥ शेषं तद्- ॥ ८८ ॥

र्णकायं तु क्षिप्तं गोलानदीजले । इतश्च ते समायाता महाचौराः सलोप्त्रकाः ॥ ८९ ॥ पश्यंतस्तं समं-
जूषं चोरं यांत इतस्ततः । आभापिता मया चोरा—स्तत्संकेतेन ते तदा ॥ ९० ॥ विश्वस्तैस्तैरहं पृष्टः
समंजूषं मलिम्लुचं । तांबूलदानपूर्वं ते पुनश्चौरा मयोचिरे ॥ ९१ ॥ नीत्वा स्तंभं यदीमं प्राक् प्रतोली-
द्वारसन्निधौ । यूयं मुंचथ युष्मांस्तं तस्करं तर्ह्यहं ब्रुवे ॥ ९२ ॥ तथेत्युक्त्वा ततो लोप्त्रं तैः क्षिप्त्वा च
नदीतटे । संभूयोत्पाटितः स्तंभः पुनरागत्य तस्करैः ॥ ९३ ॥ मया तत्पृष्ठलग्नेन पूर्वगोपुरसन्निधौ । स्था-
नके वांछिते स्तंभो मोचितोऽतिप्रयत्नतः ॥ ९४ ॥ तत्र क्षिप्तो वराकः स मया मा मृत तस्करैः । ध्या-
त्वेति हृदि चोराणां तेषां दत्तं मृषोत्तरं ॥ ९५ ॥ अहो तेनातिलुब्धेन मंजूषायाः कथंचन । उद्घाट्य ता-
लकं सर्वं गृहीतं भवतां धनं ॥ ९६ ॥ प्रवाहे तारितां नद्या मंजूषामधिरुह्य तां । ततः स तस्करो मध्ये
नदीवेगेन निर्ययौ ॥ ९७ ॥

मया दृष्टमिदं सर्वं छन्नेनाभ्यर्णवर्त्तिना । ततस्तैर्भणितं चौरैः सत्यं ज्ञातं स्फुटं त्वया ॥ ९८ ॥ या-
वन्निशास्ति तावत् स यास्यत्येवं प्रगे पुनः । त्यक्त्वा पेटीं गृहीत्वा च तत्सर्वं क्व गमिष्यति ॥ ९९ ॥ यत्र
वा तत्र वा यातु मिलिष्यति कदापि नः । इत्युक्त्वा दस्यवस्तेऽपि निर्ययुर्मम पार्श्वतः ॥ ११०० ॥ युग्मं ॥

॥ २४ ॥ तत्किं करोमि यामि क्व जल्पन्निति नरेश्वरः । यावत्तस्थौ विमूढात्मा मग्नश्चिंताभरांबुधौ ॥ २५ ॥
तावद्वेगवती स्माह देवाधीश्वर निश्चितं । महाबलः स एवैष सैषा मलयसुंदरी ॥ २६ ॥ किंतु रात्रौ बहि-
र्यातौ पातयित्वा छले बलात् । हतौ केनापि देवेमाविति संभाव्यते ध्रुवं ॥ २७ ॥

ततो देशांतरारण्यनदीपर्यंतभूमिषु । विलोकयत सर्वत्र संप्रेष्य निपुणान्नरान् ॥ २८ ॥ पृथ्वीस्था-
नपुरे पूर्वं शुद्धिं कारयताचिरात् । तत्रोपायेन केनापि तौ भवेतां गतौ यदि ॥ २९ ॥ इमं व्यतिकरं सर्वं
सूरपालमहीपतेः । ज्ञापयताशु यत्सोऽपि समदुःखो विलोक्यते ॥ ३० ॥ साधुः साधुस्तवैषा धीः साधूपा-
यस्त्वयोदितः । इति प्रशंसता तेन सर्वं तत्कथितं कृतं ॥ ३१ ॥ दत्त्वाथ शिक्षां मलयादिकेतुनामा कु-
मारः प्रहितो नृपेण । श्रीसूरपालस्य नरेश्वरस्य वृत्तांतमाख्यातुममुं समग्रं ॥ ३२ ॥

॥ इत्यागमिकश्रीजयतिलकसूरिविरचिते ज्ञानरत्नोपाख्याने मलयसुंदरीचरित्रे
तत्पाणिग्रहणप्रकाशनो नाम द्वितीयः प्रस्तावः समाप्तः ॥

॥ अथ तृतीयः प्रस्तावः प्रारभ्यते ॥

अथ कांता कुमारेण गतेनोचे पुराद्बहिः । श्मशाने निशि नो युक्तं स्त्रीणां संचरणं प्रिये ॥ १ ॥ तत्ते करोमि पुंरूपमित्युक्त्वाम्ररसेन सः । घृष्ट्वा तां गुटिकां चक्रे तस्या भाले विशेषकं ॥ २ ॥ नृरूपा साऽभवत्तेन ततस्तौ पुरुषावुभौ । गत्वा देवीगृहं तस्मात्तं चौरं चक्रतुर्बहिः ॥ ३ ॥ ऊचतुश्चेति रे कल्ये चौरास्त्वां वीक्ष्य ते गताः । त्वं तु क्षेमेण गच्छाद्य यत्र ते मनसो रुचिः ॥ ४ ॥ प्राणलाभः स्वलाभश्च प्रसादाद्युवयोर्मम । इति जल्पन्नमंश्चापि शिरसा तस्करोऽगमत् ॥ ५ ॥ तौ द्वावपि समुत्तीर्य पुरीगमनहेतवे । देवीभवनद्वारेण वटस्याधो गतौ यदा ॥ ६ ॥ तदाभ्यां शिखरेऽश्रावि भूतालापाः परस्परं । अथो प्रोक्तं कुमारेण तिष्ठ तिष्ठ प्रिये क्षणं ॥ ७ ॥ दत्तकर्णा सकर्णे त्वं शृणुभूता वदंति किं । उपरिष्टाद्वटाग्रस्य स्थिता एते परस्परं ॥ ८ ॥ माऽमी हार्पुः पुनर्हारं ध्यात्वेति नृपसूनुना । गृहीत्वा तं प्रियाकंठात्क्षिप्तः कटिपटांतरे ॥ ९ ॥ छन्नौ द्वावपि भूत्वा तौ प्रविष्टौ वटकोटरे । अवहितचित्तौ सर्वं श्रोतुं लग्नौ महामती ॥१०॥ उवाचैको महाभूतो यूयं शृणुत मे वचः । पृथ्वीस्थानपुरेशस्य नंदनोऽभून्महाबलः ॥ ११ ॥ जनन्या-

॥ २४ ॥ तर्कि करोमि यामि क्व जल्पन्निति नरेश्वरः । यावत्तस्थौ विमूढात्मा मग्नश्चिंताभरांबुधौ ॥ २५ ॥
तावद्वेगवती स्माह देवाधीश्वर निश्चितं । महाबलः स एवैष सैषा मलयसुंदरी ॥ २६ ॥ किंतु रात्रौ बहि-
र्यातौ पातयित्वा छले बलात् । हतौ केनापि देवेमाविति संभाव्यते ध्रुवं ॥ २७ ॥

ततो देशांतरारण्यनदीपर्वतभूमिषु । विलोकयत सर्वत्र संप्रेष्य निपुणान्नरान् ॥ २८ ॥ पृथ्वीस्था-
नपुरे पूर्वं शुद्धिं कारयताचिरात् । तत्रोपायेन केनापि तौ भवेतां गतौ यदि ॥ २९ ॥ इमं व्यतिकरं सर्वं
सूरपालमहीपतेः । ज्ञापयताशु यस्सोऽपि समदुःखो विलोक्यते ॥ ३० ॥ साधुः साधुस्तवैषा धीः साधूपा-
यस्त्वयोदितः । इति प्रशंसता तेन सर्वं तत्कथितं कृतं ॥ ३१ ॥ दत्वाथ शिक्षां मलयादिकेतुनामा कु-
मारः प्रहितो नृपेण । श्रीसूरपालस्य नरेश्वरस्य वृत्तांतमाख्यातुममुं समग्रं ॥ ३२ ॥

॥ इत्यागमिकश्रीजयतिलकसूरिविरचिते ज्ञानरत्नोपाख्याने मलयसुंदरीचरित्रे
तत्पाणिग्रहणप्रकाशनो नाम द्वितीयः प्रस्तावः समाप्तः ॥

॥ अथ तृतीयः प्रस्तावः प्रारभ्यते ॥

अथ कांता कुमारेण गतेनोचे पुराद्बहिः । श्मशाने निशि नो युक्तं स्त्रीणां संचरणं प्रिये ॥ १ ॥ तत्ते करोमि पुंरूपमित्युक्त्वाम्नरसेन सः । घृष्ट्वा तां गुटिकां चक्रे तस्या भाले विशेषकं ॥ २ ॥ नृरूपा साऽभवत्तेन ततस्तौ पुरुषावुभौ । गत्वा देवीगृहं तस्मात्तं चौरं चक्रतुर्बहिः ॥ ३ ॥ ऊचतुश्चेति रे कल्ये चौरास्त्वां वीक्ष्य ते गताः । त्वं तु क्षेमेण गच्छाद्य यत्र ते मनसो रुचिः ॥ ४ ॥ प्राणलाभः स्वलाभश्च प्रसादाद्युवयोर्मम । इति जल्पन्नमंश्चापि शिरसा तस्करोऽगमत् ॥ ५ ॥ तौ द्वावपि समुत्तीर्य पुरीगमनहेतवे । देवीभवनद्वारेण वटस्याधो गतौ यदा ॥ ६ ॥ तदाभ्यां शिखरेऽश्रावि भूतालापाः परस्परं । अथो प्रोक्तं कुमारेण तिष्ठ तिष्ठ प्रिये क्षणं ॥ ७ ॥ दत्तकर्णा सकर्णे त्वं शृणुभूता वदंति किं । उपरिष्टाद्वटाग्रस्य स्थिता एते परस्परं ॥ ८ ॥ माऽमी हार्षुः पुनर्हारं ध्यात्वेति नृपसूनुना । गृहीत्वा तं प्रियाकंठात्क्षिप्तः कटिपटांतरे ॥ ९ ॥ छन्नौ द्वावपि भूत्वा तौ प्रविष्टौ वटकोटरे । अवहितचित्तौ सर्वं श्रोतुं लग्नौ महामती ॥१०॥ उवाचैको महाभूतो यूयं शृणुत मे वचः । पृथ्वीस्थानपुरेशस्य नंदनोऽभून्महाबलः ॥ ११ ॥ जनन्या-

स्तस्य केनापि हारोऽदृश्यात्मना हृतः । ततस्तेन कुमारेण पुरो मातुरितीरितं ॥ १२ ॥ चेत्पंचरात्रमध्ये न हारं हस्तेऽर्पयामि ते । तदाहं प्रविशाम्यग्नौ मातर्ज्वालाकुले खलु ॥ १३ ॥ मात्रापि भणितं वत्स तं हारं न लभे यदि । दिनपंचकमध्येऽहं निश्चयेन म्रिये तदा ॥ १४ ॥ नास्ति तस्य कुमारस्य शुद्धिर्हारानुयायिनी । दिवसः पंचमः सूर्योदये किल भविष्यति ॥ १५ ॥ तस्यामलभमानायां कुमारं हारमप्यमुं । मृत्यवे तिष्ठमानायां समायातोऽस्म्यहं ततः ॥ १६ ॥ किं विषेण जलेनाथ शस्त्रघातेन वाग्निना । पातेनोद्वंधनेनापि न जाने सा मरिष्यति ॥ १७ ॥ बहुलोकयुतस्तां तु नृपोऽप्यनुमरिष्यति । शृण्वन्निति कुमारोऽपि कोटरस्थो व्यचिंतयत् ॥ १८ ॥

नूनमेते सुराः केऽपि प्रजल्पंति परस्परं । ततः सत्यमिदं वाक्यं नैते वितथवादिनः ॥ १९ ॥ अहो विगतसत्योऽहं वर्त्ते जीवन्निहैव हि । मम तत्र कुलं सर्वं दुःखार्त्तं क्षीयते पुनः ॥ २० ॥ पुनर्जगाद भूतोऽथ गम्यते तत्र सांप्रतं । कौतुकं वीक्ष्यते कामं रक्तायं स्वाद्यते तथा ॥ २१ ॥ मुक्तः सर्वैश्च हुंकार उत्पपात वटस्ततः । वटकोटरसंस्थौ तौ कुमारो द्वौ च जग्मतुः ॥ २२ ॥ गच्छन् वेगेन स प्राप पृथ्वीस्थानपुरं वटः । क्षणेनालंबशैलस्य मेखलायां च तस्थिवान् ॥२३॥ नगरासन्नवर्तिन्या गोलानद्यास्तटे स्थितं ।

धनंजयस्य यक्षस्य भवनं ते सुरा ययुः ॥ २४ ॥ महाबलोऽपि तद् दृष्ट्वा प्रदेशमुपलक्ष्य च । जगादा-
द्यापि पुण्यानि जाग्रति ह्यावयोः प्रिये ॥ २५ ॥ वटो यदेष संप्राप्तः पृथ्वीस्थानपुरं मम । तत्त्यजावोऽधुना
शीघ्रमावां न्यग्रोधकोटरं ॥ २६ ॥ देवादेशेन कुत्रापि पुनर्यास्यति चेद्वटः । पतिष्यावस्ततः कापि गत्वावां
विषमे ननु ॥ २७ ॥

मंत्रयित्वेति सहसा निरीय वटकोटरात् । यावत्तौ तस्थतुः स्वस्थावासन्ने कदलीवने ॥ २८ ॥ उत्प-
तंतं वटं तावद्दृष्ट्वा ताविति दध्यतुः । एष वृक्षो निजस्थानं पुनः संप्रति गच्छति ॥ २९ ॥ इतश्च
वनिताक्रंदं श्रुत्वा दीनं महाबलः । पुंरूपां स्थापयामास तत्र तां दयितामिति ॥ ३० ॥ अधुनैवागतोऽ-
त्राहं कर्त्तव्या नाधृतिः प्रिये । इत्युक्त्वानुस्वरं यातः कुमारः कृपया ततः ॥ ३१ ॥ महाबलकुमारस्य प-
श्यंती मार्गमेकिका । शून्ये रंभावने तत्र तस्थौ मलयसुंदरी ॥ ३२ ॥ अतिक्रांता निशा तस्याः स ना-
यातीति चिंतया । प्रभाते सति सा दध्यौ यामि तावत्पुरांतरे ॥ ३३ ॥ भविष्यति गतस्तत्र पित्रोरु-
त्कंठितो हि सः । ध्यात्वेति चलिता यावत्साऽविशद्गोपुरं पुरः ॥ ३४ ॥ तलाध्यक्षेण तावत्स दिव्यवेषो
विलोकितः । उक्तश्चाहो युवन् कोऽसि त्वमपूर्वोऽत्र मे पुरे ॥ ३५ ॥ अत्रत्राणे किमप्यस्मिन् दिशो मौनेन

पश्यति । सम्यगालोकितं दंडपाशिकेनेतरैरपि ॥ ३६ ॥ तानि कुंडलवस्त्राणि देहे तस्योपलक्ष्य तैः । ऊचे कुमारसत्कानि नूनमेतान्यदः किमु ॥ ३७ ॥ तलारक्षेण तेनाशु राजांतिकमनायि सः । तस्य तं वेषमालोक्य विस्मितास्ते नृपादयः ॥ ३८ ॥ ऊचुश्च कः पुमानेषोऽदृष्टपूर्वोऽतिरूपवान् । महाबलस्य सर्वोऽयं वेष एतस्य निश्चितं ॥ ३९ ॥

अथावादीत्तलारक्षो गोपुरं प्रविशन्नयं । दृष्टः पृष्टश्च बहुधा न किंचिद्दत्त उत्तरं ॥ ४० ॥ पृष्टो राज्ञापि सैषोऽथ कोऽसि त्वं कस्य वा कुतः । सोऽचिंतयन्निजे चित्ते सत्यं वक्ष्यामि चेदहं ॥ ४१ ॥ प्रत्येष्यंति तथाप्येते न मे वचसि संप्रति । येनावयोरसंभाव्यो वृत्तांतः सकलोऽप्ययं ॥ ४२ ॥ कुमारेण विना तस्माद्वृत्तांतः कोऽपि न स्वकः । प्रकाश्योऽयं मया नूनं यच्च भाव्यं तदस्तु मे ॥ ४३ ॥ अथोचे तेन राजेंद्र तस्य मिलमहं प्रियं महाबलेन तेनैष वेषो दत्तोऽखिलोऽपि मे ॥ ४४ ॥ सूरपालोऽवदत्कुत्र सोऽधुनास्ति महाबलः । सोऽप्योचदत्र कुत्रापि स्वेच्छाचारेण तिष्ठति ॥ ४५ ॥ नृपोऽवोचत्कुमारश्चेत्त्वत्रापि पुण्यैर्भवेदिह । तत्किमागत्य नास्माकमह्नायोक्त्वा मिलेदहो ॥ ४६ ॥ किं तु नास्ति कुमारोऽत्र पतितः क्वापि संकटे । बहुधा वीक्षितोऽप्यत्र नापि कुत्रापि येन सः ॥ ४७ ॥ यदि त्वं स्नेहलं मित्रं कुमारस्य सुतस्य

मे । तत्किं कोऽपि जनोऽस्माकं मध्ये त्वां नोपलक्षयेत् ॥ ४८ ॥

इत्याद्युक्तोऽपि यावत्स ददे किंचन नोत्तरं । ततो राज्ञा पुनः प्रोचे हुं ज्ञातं घटते हृदः ॥ ४९ ॥ अदृष्टं यद्गतं पूर्वं कुमारवसनादिकं । तत्सर्वं तेन चौरेण प्रचंडेन हृतं खलु ॥ ५० ॥ यः कल्ये निग्रहीतोऽत्र पौरसर्वस्वमोषकः । लोभसारोऽभिधानेनालंबाद्रेः कंदरास्थितः ॥ ५१ ॥ युग्मं ॥ तस्यैष बांधवः कोऽपि संबंधी वापरो नरः । सांप्रतं तद्वियोगेन निर्बुद्धिश्चलिताशयः ॥ ५२ ॥ संभ्रमी बंभ्रमीत्यत्र तं पश्यन्निजबांधवं । विभ्रद्वेषं कुमारस्य बहुमौनोऽल्पभाषकः ॥ ५३ ॥ युग्मं ॥ संभाव्यते हतोऽमीभिः कुमारोऽपि महाबलः । अत एषोऽपि मे वैरी नीत्वा तत्र निहन्यतां ॥ ५४ ॥ इति श्रुत्वापि सा दध्यौ चित्ते मलयसुंदरी । अहो पुनः समायातं ममैतदसमंजसं ॥ ५५ ॥ प्राणांतिका महापन्मे पुनरेषा समाययौ । अलक्षितानि केनापि विधेर्विलसितान्यहो ॥ ५६ ॥

चिंतयंत्यां तमेवैकं श्लोकं मौनेन चेतसि । तस्यामूचे महामात्यैः सम्यग्न ज्ञायतेऽपि किं ॥ ५७ ॥ न साधुः कोऽपि चेदेष न चौरश्चेष्टयानया । पुरुषस्योचितं दातुं दिव्यमेतस्य देव तत् ॥ ५८ ॥ यद्यशुद्धस्तदा चौरः साधुः शुद्धश्च यद्ययं । इत्थं कृते तु युष्माकं नापवादो जने भवेत् ॥ ५९ तत्स्वीकृत्य नृपे-

णोचे दिव्यं देयं तु कीदृशं । तैः प्रोचे घटसर्पस्य दिव्यं गाढं नरेश्वर ॥ ६० ॥ राजादिष्टास्ततो जग्मुः सर्पमानेतुमुत्कटं । मेखलायामलंबाद्रेस्तस्यां गारुडिका द्रुतं ॥ ६१ ॥ लात्वा कुंडलवस्त्राणि स नरो नरवज्रिणा । नृपं विज्ञपयामास रुद्धकंठा शुचां भरैः ॥ ६३ ॥ देवी विज्ञपयत्येवं देव न ज्ञायते क्वचित् । महाबलकुमारः स तावत्सर्वगुणाकरः ॥ ६४ ॥ तदेवाद्य दिनं तेन यदुक्तं पंचमं तदा । मृतो नूनं कुमारस्तदागतोऽभूदिहान्यथा ॥ ६५ ॥ लक्ष्मीपुंजस्य हारस्य शुद्धिस्तस्यापि नाभवत् । मृते तस्मिन् कुमारे मे हारप्राप्तिस्तु दुर्लभा ॥ ६६ ॥

अलब्धे दुर्लभे हारे कुमारे च महाबले । न क्षमा जीवितं धर्तुं दुःखभारेण भारिता ॥ ६७ ॥ भृगुपातं करिष्येऽहं गत्वाऽलंबगिरौ ततः । क्षंतव्योऽतस्त्वया सर्वोऽधुना दुर्विनयो मम ॥ ६८ ॥ नृपोऽप्योचदथो देवी वाच्या मम गिरा त्वया । समानं मे तवाप्येतद् दुःखं देवि सुदुस्सहं ॥ ६९ ॥ मया प्रस्थापिताः संति कुमारं वीक्षितुं नराः । दर्शं दर्शं समायांतु तावत्सर्वेऽपि ते त्विह ॥ ७० ॥ प्रवृत्तिं तस्य चेत्कांचिल्लभंते ते कथंचन । लभ्यश्च दिवसो देवि कुमारेणाद्य पंचमः ॥ ७१ ॥ कुमारस्याद्य शुद्धिर्न यदि क्वापि भविष्यति । शरणं मेऽपि ते मार्गः प्रभाते त्वं त्वरस्व मा ॥ ७२ ॥ तस्य कुंडलवस्त्राणि लब्धान्य-

द्येव देवि हे । अपूर्वपुरुषाद्यस्मात्कुमारस्य मया खलु ॥ ७३ ॥ अर्पयैतान्यये देव्यै कथनीयं तथा त्वया ।
यथैतानि कुमारोऽपि हारोऽप्यत्र तथैष्यति ॥ ७४ ॥ अनेन कारयिष्यामः पुंसा दिव्यं तु सांप्रतं । इत्यु-
क्तेऽनेन सा दासी देव्यै गत्वाखिलं जगौ ॥ ७५ ॥ तेषु कुंडलवस्त्रेषु तया दत्तेषु विस्मिता । देव्यब्रवी-
त्किमेतद्भो लब्धान्येतान्यहो कुतः ॥ ७६ ॥ तेषां कुंडलवस्त्राणां लाभवृत्तांतमाह सा । ततो जगाद सा
देवी हर्षशोकाकुला समं ॥ ७७ ॥ अभीष्टो मत्कुमारस्य किं कोऽप्येष पुमानिह । शुद्धिं कामपि गदितुं
कुतोऽप्यत्र समागमत् ॥ ७८ ॥ किंवा केनापि रिपुणा छलघातेन तं सुतं । हत्वा कुंडलवासांसि गृही-
तान्यत्र कुत्रचित् ॥ ७९ ॥

ततो गत्वेक्ष्यते सेष दिव्येन स्यात्कथं कथं । इति यक्षगृहं देवी ययौ सा सपरिच्छदा ॥ ८० ॥
पूर्वमेवागतस्तत्र राजा यक्षस्य मंदिरं । धनंजयस्य लोकोऽपि कौतुकेनामिलत्ततः ॥ ८१ ॥ तेऽपि गारुडि-
कास्तत्राऽऽयाता भूपं व्यजिज्ञपन् । देवाऽलंवाद्रिछिद्राणि दर्शं दर्शमनेकधा ॥ ८२ ॥ कज्जलाभो महाकायः
फूत्कारैरतिदारुणः । एष सर्पो घटे क्षिप्त आनिन्येऽस्माभिरत्र हि ॥ ८३ ॥ साहिं धनंजयस्याग्रे मोचयि-
त्वाथ तं घटं । राज्ञोचे तं नरं शीघ्रमत्रानयत रे भटाः ॥८४॥ खड्गव्यग्रकरैर्गाढं वेष्टितः सुभटैः पुमान् ।

शुचीभूतः स आनीतस्तत्र रूपश्रियाधिकः ॥ ८५ ॥ दृष्ट्वा तं चिंतयामास देवी लोकोऽप्यहो कथं । कि- चरित्र
सर्ग- लेटश्यैतयाऽकृत्या भवत्येष मलिम्लुचः ॥ ८६ ॥ उत्तिष्ठते जलाद्वह्निरिंदोरंगारवर्षणं । अमृताद्यदि दाहो-
१०० । ऽपि कार्यमस्मादिदं ततः ॥ ८७ ॥ इदं दिव्यं नरस्यास्य न दातुं देव युज्यते । राज्ञोचे कोऽपि दोषो न
दिव्ये दत्तेऽत्र भो जनाः ॥ ८८ ॥ शुद्धानामिह दिव्येन वर्णिका चटति ध्रुवं । सुवर्णस्येव जात्यस्य नि-
र्गतस्याग्निमध्यतः ॥ ८९ ॥ पुंरूपा वनिता साथ स्मरंती हृदये तदा । परमेष्ठिमहामंत्रं श्लोकार्थैकृतनि-
श्चया ॥ ९० ॥ घटमुद्घाट्य जग्राह महासर्पं स्थिराशया । करेण सर्वलोकस्य चमत्कारं विधायिनी ॥९१॥

सर्पोऽपि रज्जुसदृशो भूत्वा तस्थौ तदाननं । संपश्यन् स्नेहभावेन वीक्षितो विस्मितैर्जनैः ॥ ९२ ॥
ततो निःशेषलोकेन शुद्धः शुद्ध इति द्रुतं । जल्पता युगपत्ताला पाणिभ्यां पातितात्मनः ॥ ९३ ॥ तेना-
हिना करात्तेन मुखादाकृष्य लीलया । तस्याः कंठे महाहारः स्वमुखेनैव चिक्षिपे ॥ ९४ ॥ राजा लोकश्च
सर्वोऽपि विस्मितो हारदर्शनात् । उपलक्ष्य च तं हारं मिथो वक्त्राणि दृष्टवान् ॥ ९५ ॥ अहो किमेतदा-
श्चर्यं देवीहारः स एव हि । लक्ष्मीपुंजोऽयमित्यूचे सर्वः कोऽप्यतिविस्मितः ॥ ९६ ॥ लिलिहे पन्नगेनास्य
पुंसो भालं स्वजिह्वया । सहसा सोऽभवद्दिव्यरूपा स्त्री तरुणी ततः ॥ ९७ ॥ विस्तार्योपरि तस्याः स्वां ॥ १०० ॥

फणां सर्पेण तस्थुपा । पुंसश्छलधरस्यैकं क्षणं लोलाविडंबिना ॥ ९८ ॥ अपूर्वमिदमाश्चर्यं पश्यन्नेत्रैर्जने-
स्तदा । वक्तुं शशाक नो किंचिदेवमेव स्थितः परः ॥ ९९ ॥ नृनाथोऽपि महाभीत्या कंपमानोऽब्रवीदिदं ।

मूर्खेणेदं हहा कार्यमयुक्तं विहितं मया ॥ १०० ॥

वारयन्नपि लोकोऽयं देवी चापि न मानिता । उत्थापितो मयाऽनर्थः स्फुटमेप स्वयं ततः ॥ १ ॥
न सामान्यो भुजंगोऽयं सर्परूपेण किंत्वसौ । देवो वा दानवो वापि किंवा शेपः स्वयं ह्ययं ॥ २ ॥ विचि-
त्रशक्तिकौ किंवा कावप्येतौ नरावुभौ । प्रच्छन्नौ केन कार्येण क्रीडतोंतःपुरं किल ॥ ३ ॥ ज्ञायते परमार्थो
नाधुना तत्किं करोम्यहं । आराधयामि भक्त्येमौ भक्तिग्राह्या हि देवताः ॥ ४ ॥ उच्चिक्षेपागुरुं भूपः पु-
ष्पाद्यैस्तमपूजयत् । जजल्प च प्रसद्याहिराजं मुंचाशु सुंदरि ॥ ५ ॥ भगवन्नहिराज त्वं मया दूनोऽस्य-
नेकधा । तत्प्रसद्य त्वया सर्पः सोढव्यो दुर्नयो मम ॥ ६ ॥ तया मुक्तोऽथ सर्पः स रमण्याशु करांबुजात्
। राजा च ढौकयामास पुरस्तस्य पयो द्रुतं ॥ ७ ॥ पायं पायं च तद्दुग्धं यावत्सौहित्यमाप सः । राज्ञा
तावत्समादिष्टास्त एवेत्यहिचंडिकाः ॥ ८ ॥ अहो एप महासर्प आनीतः स्थानकाद्यतः । गृहीत्वा तत्र

युष्माभिर्मोक्तव्योऽतिप्रयत्नतः ॥ ९ ॥ यदि स्तोकापि पीडास्य नागराजस्य निर्मिता । ततो युष्मानहं

सर्वान् हनिष्यामि स्वयं ननु ॥ १० ॥ तथेत्युक्त्वाऽहिमादाय मुक्त्वा तत्र सुखेन ते । पुनरागत्य भूपाया-
ऽशंसन् राजनरैः सह ॥ ११ ॥ अथोचे सा नृपेण त्वं पुंरूपाभूः शुभेऽधुना । अस्माकं पश्यतामेव संजाता
युवती स्फुटं ॥ १२ ॥ परमार्थः क ईदृक्षः कासि त्वं वररूपभाक् । सत्यमाख्याहि नः सर्वं येन स्याच्चित्त-
निर्वृतिः ॥१३॥ दध्यौ साग्रेऽपि संजातं रूपं स्वाभाविकं मम । निष्ठ्यूतेन कुमारस्य भालदेशनिवेशनात्
॥ १४ ॥ अधुना त्वहिजिह्वाया लेहनेन बभूव तत् । हारोऽप्यर्पित एतेन स किं सर्पोऽभवत्ततः ॥ १५ ॥
न त्वेतद्घटते सम्यक् परमार्थं च न वेद्म्यहं । घटते यावदेवात्र तावदेव वदामि च ॥ १६ ॥
इदं जगाद सा बाला लज्जानम्रमुखी ततः । एतावदेव जानामि नान्यत्किंचिन्नरेश्वर ॥ १७ ॥ अहं
चंद्रावतीस्वामिश्रीवीरधवलात्मजा । अतीवेष्टा पितुर्देव नाम्ना मलयसुंदरी ॥ १८ ॥ बभाषे भूपतिर्नाहो
युक्तियुक्तमिदं वचः । यतोऽन्यत्पूर्वं व्याख्यायि नररूपस्यैतया ॥ १९ ॥ चंद्रावती पुरी क्वास्ते श्रीवीरध-
वलस्य सा । क्व चेदं पृथिवीस्थानमेषा क्वैकाकिनी पुनः ॥ २० ॥ भविष्यति कुतोऽप्यस्य वृत्तांतस्य प्रका-
शनं । एषापि यदि सत्यास्ति नार्यत्र वरवर्णिनी ॥ २१ ॥ आगमिष्यति शीघ्रं तत्कोप्यस्याः पृष्ठतो ननु ।
सत्कृत्यैतां तदा तस्मै दास्यामो दिव्यकामिनीं ॥ २२ ॥ देवि त्वं सह हारेण लक्ष्मीपुंजेन सांप्रतं । सुखे-

नेतां भर स्वीयपार्श्वे चाटुलल्लोचनां ॥ २३ ॥ हारोऽपि चटितो देवि मध्ये पंचाह्न एव ते । सुखी दुःख्य-
थवा क्वापि सुतोऽभूत्तत्वसंगरः ॥ २४ ॥ मोक्तव्योऽप्यवसायस्तन्मरणस्य त्वयाधुना । हाराऽप्राप्तौ कुमर-
णमंगीकृतमभूयतः ॥ २५ ॥

देव्युवाच महाराज किमनेन करोम्यहं । हारेण जीवितं धर्तुं न शक्नोमि विनात्मजं ॥ २६ ॥ हा
मया मूढया तादृक् पुत्ररत्नं महापदि । अस्य हारस्य कार्येण पातितं दुर्लभं पुनः ॥ २७ ॥ रत्नं पाषाण-
कार्येण सुधा पानीयहेतवे । कल्पवृक्षश्च निंबार्थं देव निर्गमितो मया ॥ २८ ॥ जीवित्वा किं करिष्यामि
तन्निर्भाग्यशिरोमणिः । देव प्रेषय मां येन भृगुपातं तनोम्यहं ॥ २९ ॥ राजा जगाद देवि त्वं स्थापिता-
सि पुरा मया । आप्रभातं न वक्तव्यमत्रार्थे किमपि त्वया ॥ ३० ॥ तावद्धारोऽपि लब्धोऽयमतर्कित इहा-
धुना । समेष्यति कुमारोऽपि पुण्यैरेवं कुतोऽपि नः ॥ ३१ ॥ संधीर्येति प्रियां राजा ययौ निजनिकेतनं
। स्वं स्वं स्थानं समस्तोऽपि जनो विस्मितमानसः ॥ ३२ ॥ देव्या समं गतावासं सा स्त्री मलयसुंदरी ।
कारिता भोजनादीनि कृत्यान्यगमयद्दिनं ॥ ३३ ॥ देव्या सह महीपोऽपि कुमारविरहार्दितः । दिनशेषं
निशां चापि तां कृच्छ्रेणात्यवाहयत् ॥ ३४ ॥ प्रेषिताः शुद्धिकार्येण प्रातरागत्य ते नराः । सर्वेऽप्यूचुः कु- ॥ १०३ ॥

मारस्य शुद्धिर्नाप्ता प्रभो क्वचित् ॥ ३५ ॥ निराशौ तौ ततो राजा राज्ञी च द्वावपि द्रुतं । जग्मतुर्गिरि-
पादांतं यावन्मरणहेतवे ॥ ३६ ॥ तावत्तत्र समागत्य केऽपि वास्तव्यपूरुषाः । श्वासपूर्णमुखा भूमीपाल-
मेवं व्यजिज्ञपन् ॥ ३७ ॥

धनंजयस्य यक्षस्य पार्श्वे गोलानदीतटे । यत्रोद्बद्धोऽस्ति चौरः स लोभसारो वटद्रुमे ॥ ३८ ॥ त-
त्रैवातिदृढस्थूलशाखायुग्मस्य मध्यतः । निक्षिप्तांह्रियुगश्चोर्ध्वपादश्चाधोमुखस्तथा ॥ ३९ ॥ बहुदुःखभ-
राक्रांतो वल्गुल्याः कलयन् कलां । चौरास्तोकांतरेऽदर्शि कुमारोऽस्माभिरादृतैः ॥ ४० ॥ त्रिभिर्विशेषकं
॥ परमार्थं वयं नान्यं जानीमः किमपि प्रभो । यथादृष्टं तथा देवपादानामिह भाषितं ॥ ४१ ॥ इत्याक-
र्ण्य नृपो देवीयुक्तः सिक्त इवामृतैः । अन्यमृद्विस्मयानंदरसौ द्वौ युगपत्तदा ॥ ४२ ॥ त्यक्त्वा सर्वं ततो
वेगाद्भृगुपातक्रियोद्यमं । महाबलकुमारस्य दर्शनोत्कंठितो भृशं ॥ ४३ ॥ तयाऽभिनवया नार्या पद्माव-
त्या च भार्यया । उत्तालं मिलिताशेषलोकेन च समन्वितः ॥ ४४ ॥ चित्ते तं वटमाधाय प्रस्थितो भूप-
तिर्द्रुतं । अपश्यच्च यथाख्यातं कुमारं तं तथास्थितं ॥ ४५ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ मुंचन्नश्रूणि लोकेन सार्द्धं
राजा जगाविति । हा वत्स स्वच्छचित्तैषा दुःखावस्था कथं तव ॥ ४६ ॥ तिष्ठत्येकत्र चौरोऽयं लंबमानो

वटद्रुमे । वत्स त्वमीदृशं दुःखमन्यतोऽनुभवन्पुनः ॥ ४७ ॥ धिग् धिग् राज्यमिदं सर्वं धिग्मे दोर्दंडविक्रमं । यदेषा ते समायासीन्महती विपदीदृशी ॥ ४८ ॥ जल्पन्निति महीपाल आह्वाय्याह्वाय वर्द्धकिं । छेदयित्वा च शाखे ते सुखेनाकर्पयत्सुतं ॥ ४९ ॥ पीडाभरसमाक्रांतमक्षमं वक्तुमप्यमुं । महाबलं सुतं वीक्ष्य विह्वलं घूर्णितेक्षणं ॥ ५० ॥ शीतलं कारयामास वातं भूपः स्वसेवकैः । अंगं संवाहयामास कदलीदलकोमलं ॥ ५१ ॥ युग्मं ॥

समुन्मीलितनेत्रोऽथ विस्फुरच्चारुचेतनः । पद्मावत्या जनन्येति सादरं भाषितः सुतः ॥ ५२ ॥ हा वत्स दुर्लभालोक मया त्वं हीनसत्वया । हारालोकनकार्येण समादिष्टस्तदाज्ञया ॥ ५३ ॥ क्व गतस्त्वं स्थितः कुत्रानुभूतं किं किमु त्वया । कुमारैषा कथं जाता दुःस्थावस्था तवापि च ॥ ५४ ॥ राजोचे कथयास्माकं चित्तं वत्स समुत्सुकं । नालं कालविलंबाय गर्जिते शिखिनाब्दवत् ॥ ५५ ॥ क्षिपन् सर्वत्र नेत्राणि विशेषेण नरस्त्रियां । कुमारः स्माह वृत्तांतमनुभूतं ततो निजं ॥ ५६ ॥ मध्ये सौधं यथाऽयातः करस्तेन हृतो यथा । इत्यादि पुनरेवात्र रंभोद्यानागमावधि ॥ ५७ ॥ तथैव सर्वमाख्याय कुमारः पुनरब्रवीत् । मुक्त्वा युष्मद्वधूं तत्रागां ताताहमनुस्वरं ॥ ५८ ॥ युग्मं ॥ इतश्च कृतनीरंगीसावधानां प्रियांप्रति ।

क्षिपन्नेत्रे जगादेप कुमारः शृणुतामतः ॥ ५९ ॥ गच्छताथ मया दृष्टो मंत्रं कमपि साधयन् । एकाक्येव महायोगी सज्जितोपस्करो वने ॥ ६० ॥

मद्दर्शनेन मुक्त्वाशु सर्वं व्यापारमात्मनः । अहमभ्यर्थितस्तेन कृताभ्युत्थानकर्मणा ॥ ६१ ॥ अहो कुमार वीरेन्द्र परोपकृतिकर्मठ । त्वमद्यात्राऽसहायस्य संप्राप्तः सुकृतैर्मम ॥ ६२ ॥ अयं येन महामंत्रः प्रारब्धोऽस्ति प्रसाधितुं । सिद्धे मंत्रेऽत्र कनकपुरुषः सेत्स्यति ध्रुवं ॥ ६३ ॥ सामग्रीयं मया सर्वा मेलितास्ति कुमार वै । एक एव परं नास्ति नर उत्तरसाधकः ॥ ६४ ॥ क्षणमेकं ततस्तिष्ठ त्वं भवोत्तरसाधकः । साहाय्येनैव मंत्रस्ते मम शीघ्रं हि सेत्स्यति ॥ ६५ ॥ अंगीकृत्य वचस्तस्य देवाहं दयया स्थितः । खड्गमादाय वेगेन भूत्वा चोत्तरसाधकः ॥ ६६ ॥

योगिनोक्तमथो वीर नार्येषा यत्र रोदिति । वटे तत्राक्षतांगोऽस्ति शाखाबद्धो मलिम्लुचः ॥ ६७ ॥ गृहीत्वा तं कुमारात्रानय चौरं सलक्षणं । तेनेत्युक्तेऽसिना सार्द्धं यावत्तत्राहमीयिवान् । ६८ ॥ तावन्न्यग्रोधशाखायां बद्धदस्योरधोभुवि । उपविष्टा मया दृष्टा रुदत्येका वरा वशा ॥ ६९ ॥ आभाषिता च कासि त्वं करुणं किं च रोदिषि । एकाकिनी श्मशानेऽत्र किं रात्रौ भीषणे भृशं ॥ ७० ॥ सहसा मुखमुद्घाट्य

पश्यंती संमुखं मम । दृष्टया निश्चलया साथ वक्तुमेवं प्रचक्रमे ॥ ७१ ॥ हंहो सत्पुरुषाहं किं मंदभाग्या वदामि ते । उद्बद्धो वटशाखायां यः पुमानत्र विद्यते ॥ ७२ ॥ स एष लोभसाराख्य ऋद्धो मुषितनागरः । अज्ञातस्थानकोऽलंबगिरिवासी मलिम्लुचः ॥ ७३ ॥ तृतीयेऽद्यतनस्याह्नो यामे राजनरैः क्वचित् । लब्ध एष नृपेणाथ सायमेवं च घातितः ॥ ७४ ॥ एतस्याहं प्रियाभीष्टा दुःखिता तेन रोदिमि । प्रत्यूपेऽद्यैव संजात आवयोरिह संगमः ॥ ७५ ॥ परं स्नेहः स कोऽप्यद्यानेन प्रौढः प्रकाशितः । खाट्कुर्वन्नपि यश्चित्ते गदितुं शक्यते न हि ॥ ७६ ॥ तथा कथं विधेहि त्वमेकाश्लेषं ददाम्यहं । मुखं चास्य विलिंपामि चंदनेन यथा सुधीः ॥ ७७ ॥

तयेत्युक्ते मया देव कथितं कृपया तदा । भद्रे स्कंधं समारुह्य यथेष्टं त्वं समाचर ॥ ७८ ॥ समुत्प्लुत्य मम स्कंधमारूढा सहसाथ सा । शवस्योत्कंठिता कंठं यावदालिंगति प्रभो ॥ ७९ ॥ तावत्तेन शवेनास्या दंतैरात्ताशु नाशिका । रसंती विरसं भूरि लग्ना सा कंपितुं ततः ॥ ८० ॥ गाढात्तायानसस्तस्याः कर्पत्यास्त्रुटितस्तदा । अग्रभागः शवस्यास्य मुखमध्ये स्थितः किल ॥ ८१ ॥ ममेदं पश्यतो हास्यं स्फुटित्वास्यं समागतं । प्रजल्पितं ततस्तेन शवेन हसता मनाक् ॥ ८२ ॥ ममेदं चरितं दृष्ट्वा हससि

ऽभूत्परः साक्षाद्दिव्यरूपा नितंबिनी । इत्यादि देव निखिलं प्रत्यक्षं भवतामपि ॥ २१ ॥ बहुधाराध्य भी-
तेनालंबशैलस्य गह्वरे । तत्रैव मोचितः सर्पः स त्वयेति कथावधि ॥ २२ ॥ युग्मं ॥ नृपोऽथ कथयामास
कथं सोऽभिनवः पुमान् । अस्माकं पश्यतामेव वत्साभूद्दिव्यकामिनी ॥ २३ ॥ कुमारः स्माह देवेह मध्य-
रात्रे तदा मया । संप्राप्तेन श्रुतो दीनः स्वरो नार्याः कुतोऽपि हि ॥ २४ ॥ गच्छतानुस्वरं तत्र मया मुक्ता
वधूस्तव । पुंरूपा कदलीगेहे मद्वस्त्राभरणान्विता ॥२५॥ ततो नवनरस्यास्याऽत्रायातस्य कथंचन । युष्मा-
भिर्घटसर्पस्य दिव्यं दत्तं सुदुष्करं ॥ २६ ॥ युष्माकं भूरिपुण्येन दिव्ये तत्र नरेश्वर । अहमेव सर्परूपो
विधिना ढौकितः किल ॥ २७ ॥

मया करगृहीतेन स सम्यगुपलक्षितः । ततो भालतलं तस्य निष्ठ्यूतेन च मर्दितं ॥ २८ ॥ जज्ञे
युष्मासु पश्यत्सु कामिनी स नरस्ततः । इत्येष परमार्थस्तु वृत्तांतस्यास्य भूपते ॥ २९ ॥ नरेंद्रप्रमुखाः
सर्वे सानंदा दृष्टिमक्षिपन् । नीरंग्याच्छादितांग्या द्राग् वध्वास्तस्या उपर्यथ ॥ ३० ॥ कुमारानुज्ञया साथ
ननाम श्वसुरादिकान् । तेऽपि प्रमुदितास्तस्यै ददुः सर्वे वराशिषः ॥ ३१ ॥ मुंचन्नश्रूणि धुन्वंश्च शिरोऽत्रो-
चन्नृपस्ततः । अहो मया समाचेरे स्ववध्वां शात्रवोचितं ॥ ३२ ॥ जनो जगाद हे देव कार्यः खेदोऽत्र ॥ १११ ॥

न त्वया । अपराध्यति येनैकमज्ञानं नापरं पुनः ॥ ३३ ॥ पद्मावत्या महादेव्या स्वोत्संगे सा वधूर्धृता । भणिता च त्वया वत्से कथं नात्मा प्रकाशितः ॥ ३४ ॥ अथवाऽकारि हे वत्से युक्तं मौनं त्वया यतः । मन्येताघटमानं कः कथ्यमानमपि त्वया ॥ ३५ ॥ अहो अज्ञैस्तवास्माभिः कीदृशं विहितं सुते । अभविष्यदनिष्टं चेत्किंचित्तस्यो गतिश्च का ॥ ३७ ॥

अस्माकं कानिचिन्नूनं पुण्यान्यद्यापि जाग्रति । संजातं ते शुभोदर्कं यतः कष्टमपीदृशं ॥ ३८ ॥ ततोऽस्माकमयं मंतुः क्षंतव्यस्तनये त्वया । परमार्थविदो येन भवंति हि कुलोद्भवाः ॥ ३९ ॥ धन्या वत्से वयं सर्वमस्माकं सफलं तथा । आत्माप्युद्धूयमानोऽयं सुखमग्नः स्थितोऽद्य वै ॥ ४० ॥ यत्त्वया गुणशालिन्या विभिनोद्धृतया तया । वध्वा सह समायातः कुमारः सत्यसंगरः ॥ ४१ ॥ अथो मलयसुंदर्यै देवी पद्मावती ददौ । स्वहस्तेनैव दिव्यानि वस्त्राण्याभरणानि च ॥ ४२ ॥ सत्कुर्वंती प्रशंसंती वह्निघेति वधूं निजां । यावत्तस्थौ महादेवी तावद्भूपोऽवदत्सुतं ॥ ४३ ॥ त्वया वत्स विमुक्तेनाऽलंबशैलस्य कंदरे । अहिरूपधरेणानुभूतं किं किं महाबल ॥ ४४ ॥

कुमारः स्माह तत्रैव स्थितेन गमितं मया । दिनशेषं सुखेनैव पवनाहारकारिणा ॥ ४५ ॥ संध्यायां

योगिना तेन तत्रायातेन गह्वरे । मम भालं पुनः स्वामिन्नर्कक्षीरेण घर्षितं ॥ ४६ ॥ सजज्ञेऽहं पुनर्दैव नै-
सर्गिकवपुः पुमान् । तेनोक्तश्च कुमारैष महामंत्रश्च साध्यते ॥ ४७ ॥ पार्श्वे ज्वलनकुंडस्य द्वावप्यावां गतौ
ततः । योगिनोक्तं महावीर पुनरानय तं शवं ॥ ४८ ॥ अत्रागत्य तथैवाथ गृहीत्वा तच्छवं पुनः । सम-
र्पितं मया तस्मै योगिने मंत्रसिद्धये ॥ ४९ ॥ स्नपयित्वा च तत्तेन स्थापितं मंडलांतरा । प्रज्ज्वालितो-
ऽनलश्चाहं कृतश्चोत्तरसाधकः ॥ ५० ॥ यथा यथा जजापैष योगी मंत्रं तथा तथा । उत्तस्थौ मृतकं तत्र
निपपात पुनः पुनः ॥ ५१ ॥ अर्द्धरात्रौ ययौ तस्य जापमेवं वितन्वतः । ततो डमरुकध्वानाः श्रूयंतेस्म वि-
हायसि ॥ ५२ ॥ कुशुद्धं मृतकं ह्येतत् पुरुषो रे न सेत्स्यति । जल्पंतीत्यवतीर्णाथ्राद्देवता कुपिता तदा ॥
॥ ५३ ॥ तया देवतया योगी केशग्राहं स साधकः । उच्छाल्य चिक्षिपे मध्ये ज्वलज्ज्वलनकुंडके ॥ ५४ ॥
तद् दृष्ट्वाहं दृढांगोऽपि क्षुब्धः किंचन मानसे । अतस्तया निबद्धौ मे हस्तौ पन्नगपाशकैः ॥ ५५ ॥ कुमारं
सुंदराकारं क एनं मारयिष्यति । जल्पंतीति ययौ व्योम्नि । सा मां धृत्वाशु पादयोः ॥ ५६ ॥

शाखायुग्मस्य मध्येऽत्र क्षिप्त्वांह्रियुगलं मम । गता सा देवता शीघ्रं लंबमानः स्थितस्त्वहं ॥ ५७ ॥
अत्रेदं मृतकं चापि तथैवागत्य तस्थिवत् । ईक्षांबभूवुस्ततसर्वे वालयित्वाथ कंधरां ॥ ५८ ॥ ऊचुश्चाक्षत-

सर्वांगं कुशुद्धं मृतकं कथं। ततोऽवदन्नृपः शीर्षं धुन्वन् किंचिद्विचिंतयन् ॥ ५९ ॥ अहो यत् त्रोटिकं दंतैः मीनासाग्रं किलामुना। भविष्यत्यास्यमध्ये तत् कुशुद्धं तेन नन्विदं ॥ ६० ॥ शिरः सर्वेऽपि धुन्वंतो जल्पंतिस्म नृपंप्रति। एवमेव नरेंद्रेदं नान्यथा ते वरा मतिः ॥ ६१ ॥ राजापि वीक्षयामास तन्मुखं निजपूरुषैः। नासाग्रे वीक्षिते तत्र सर्वेषां प्रत्ययोऽभवत् ॥ ६२ ॥ सखेदो राजसूराख्यन्नैतद् ज्ञातं मयापि हा। महद्विनाशितं कार्यं योगिनः कथितं न यत् ॥ ६३ ॥ राजोचे वत्स मा खेदं कार्षीस्त्वं हृदये वद। नागबंधः कथं नष्टः स दृढो भुजयोस्तव ॥ ६४ ॥ कुमारः स्माह देवाऽहिपुच्छं लग्नं तु लंबितुं। इतस्ततश्चलद्दैवयोगादागान्मुखे मम ॥ ६५ ॥

रोषेणाथ मया तच्च दशनैश्चर्वितं मुहुः। पीडितः पन्नगः सोऽथ बंधादुच्चलितः क्षणात् ॥ ६६ ॥ पतितश्च महीपीठे न लग्नः कापि मे तनौ। विषापहारिमंत्राणामौषधेश्च प्रभावतः ॥ ६७ ॥ मया निर्गमितं रात्रियामयुग्मं कथंचन। पुनः संप्रति युष्माभिरापदेषा हता मम ॥ ६८ ॥ यदेतेन शवेनोक्तं संमुखं मे भयंकरं। अद्यैव देव संजातं सत्यं तद्वचनं पुनः ॥ ६९ ॥ मया तदेष सर्वोऽपि वृत्तांतः कथितोऽधुना। ममानुभूतः कायेन धृत्वा मनसि धीरतां ॥ ७० ॥ शक्यते यन्न गदितुं न श्रद्धातुं च केनचित्। कथ्य-

चरित्रं

मानं च बहुधा चित्ते माति न कस्यचित् ॥ ७१ ॥ एवंविधस्य कार्यस्य यासि पारं त्वमेव हि । धुर्य एव
वहेद्भारं विषमे न तु वर्णकः ॥ ७३ ॥ अहो ते साहसं बुद्धिर्निर्भयत्वं सुधीरता । महापरोपकारित्वं कारु-
५ ॥ ण्यं दक्षतापि च ॥७४॥ अहो सुकृतसंभारः कुमार प्राक्तनस्तव । येनाप्तैवंविधा भार्याऽस्माकं च मिलि-
तोऽचिरात् ॥ ७५ ॥ सर्वेऽप्येवं प्रशंसन्तु कुमारं तमनेकधा । नृपोऽवोचत्कुमार त्वं तत्स्थानं दर्शयास्मकान्
॥ ७६ ॥ युवाभ्यां यत्र मंत्रः स प्रारेभे साधितुं निशि । कथं बभूव योगी स गत्वा तत्र विलोक्यते ॥७७॥
अनुयातस्ततः सर्वैस्तदोत्थाय स भूपभूः । गत्वा तद्दर्शयामास मंत्रसाधनमंडलं ॥ ७८ ॥ यावत्सर्वेऽपि ते
तत्र लग्नाः सर्वत्र वीक्षितुं । तावन्मध्येऽग्निकुंडस्याऽपश्यन्कांचनपूरुषं ॥ ७९ ॥ कर्षयित्वाथ तं राजा कोशे
चिक्षेप पूरुषं। पुनर्भवंति छिन्नानि तस्यांगानि विना शिरः ॥८०॥ सकुटुंबोऽथ भूपालः संप्राप्तो निजमंदिरं।
दशाहानि पुरे तत्र वर्द्धापनमकारयत् ॥ ८१ ॥

अथो मलयकेतुः स प्रस्थितोऽनुवधूवरं । शुद्धिं सर्वत्र कुर्वाणस्तस्य तत्र समागमत् ॥ ८२ ॥ मिलि-
त्वा भूपतेरुक्तं तेनागमनकारणं । राज्ञापि मेलितः सोऽथ स्वसुः स्वसृपतेरपि ॥ ८३ ॥ ताभ्यामपि प्रहृष्टाभ्यां
पित्रोः पृष्टोंगमंगलं। सर्वं जगाद तद्दुःखमाविष्कुर्वन्नयं ततः ॥ ८४॥ पृष्टौ तेनापि तौ मूलाद्वृत्तांतं तं

निजं निजं। कथयामासतुः सर्वमनुभूतं यथा यथा ॥ ८५ ॥ कुमारो मलयात्केतुः शिरो धुन्वन् जगाविति ।
अनुभूतमहो दुःखं युवाभ्यां कथमीदृशं ॥८६॥ इत्थं परस्परप्रीतिवार्त्तारसवशंवदाः । ते सर्वेऽपि क्षुधां तृष्णां
निद्रां चान्वभवन्न हि ॥ ८७ ॥ राज्ञा मलयकेतुः स कुमारः सत्कृतो भृशं । स्नानभोजनवस्त्राद्यैः स्वसुः
स्नेहेन तस्थिवान् ॥ ८८ ॥ कतिचिद्दिनपर्यंते तेनोक्तं भूपतिंप्रति । मां प्रेषय नराधीशाधुना यामि निजं
पुरं ॥ ८९ ॥ जामातृसुतयोर्येन चिंतयंतावमंगलं । दुःखेन गमयंतौ च कालं मे पितरौ स्थितौ ॥ ९० ॥

गत्वादेशेन युष्माकमहं वर्द्धापयामि तौ । विदधामि तथा प्रत्युज्जीवितानंदिमानसौ ॥ ९१ ॥ अन्यथा
दुःखनिर्मग्नौ नूनमेतौ मरिष्यतः । प्राणेभ्योऽपि तयोर्यस्मादेषाभीष्टा सुताधिकं ॥ ९२॥ श्रुत्वेति भूपतिः
स्माह प्रहितुमसहोऽपि तं । यद्येवं वत्स तद्गच्छ वदामो नैव किंचन ॥ ९३ ॥ अग्रेऽप्यस्त्यावयोः प्रीति-
वल्ली संबंधवारिणा । सिक्तानेनाधुना वाच्यं पितुरित्यात्मनस्त्वया ॥ ९४ ॥ महाबलं स्वसारं चापप्रच्छे मल-
यस्ततः । गमनायाऽसुखं पित्रोराविष्कुर्वंस्तयोः पुरः ॥ ९५ ॥ महाबलो जगादेति वाच्यं स्वसुरयोर्मम ।
कुमार सारसौजन्य नमस्कारपुरस्सरं ॥९६॥ अनाख्याय स्ववृत्तांतं कन्यामादाय गच्छता । महाबलेन चौरेण
यद्दुःखं युवयोः कृतं ॥ ९७ ॥ युवाभ्यां मम निःशेषमागः क्षंतव्यमेव तत् । उत्पाट्याहं समानीतस्ततः

चरित्रं

परवशो यतः ॥९८॥ ऊचे मलयसुंदर्या भ्रातरागमनादिकं। त्वयांबा तातपादानां विज्ञप्यं सर्वमप्यदः ॥९९॥ चिंता कापि न कर्त्तव्या सुखेन च स्थितास्म्यहं। इति च भ्रातराख्येयं गंतव्यं पथि सुष्टु च ॥ ३०० ॥ कुमारो मलयः सोऽपि सर्वमभ्युपगत्य तत्। विमुंचन्मोचयंश्चापि बाष्पांबु प्रस्थितः पथि ॥ १ ॥ पुरीं चंद्रावतीं प्राप्य निर्विलंबप्रयाणकैः। सुताजामातृलाभोक्त्या स पित्रोरकरोन्मुदं ॥ २ ॥ तयोर्वृत्तांतमाकर्ण्य कुमारात्स नरेश्वरः। नित्यमानंदितस्तस्थौ महादेव्या समं ततः ॥ ३ ॥ महाबलस्य तत्राथ भुंजानस्य महा- सुखं। सार्द्धं मलयसुंदर्या ययौ कालः कियानपि ॥ ४ ॥ अथान्यदा तयोर्गेहगवाक्षांकोपविष्टयोः। दंप- त्योश्छिन्ननासा सा नारी द्वारमुपागता ॥ ५ ॥ महाबलेन तां दृष्ट्वा जगदे वल्लभांप्रति। सैषा यस्याः स्वरं श्रुत्वाऽनुयातोऽहं प्रिये तदा ॥ ६ ॥ ततो मलयसुंदर्या स्थिरदृष्ट्या निरीक्ष्य तां। उपलक्ष्यांगचिह्नैश्च प्रोचे विस्मितचेतसा ॥ ७ ॥ नूनं कनकवत्येषा सैवावाभ्यां तदा प्रियः। मंजूषांतः स्थिता नद्याः प्रवाहे या प्रवाहिता ॥ ८ ॥ गुह्यं वक्ष्यति किंचिन्न लज्जयैषोपलक्ष्य मां। अपदृश्यन्तः शृणोम्यत्र तदहं युष्मदा- ज्ञया ॥ ९ ॥ प्रियादेशेन तस्थुष्यां तस्यां कांडपटांतरे। प्रविष्टा तत्र सा नारी प्रतीहारनिवेदिता ॥ १० ॥ पृष्टा साथ कुमारेण प्रतिपत्तिपुरस्सरं। सम्यक् सर्वं समाख्याहि शुभे त्वं चरितं निजं ॥ ११ ॥

सा जगाद कुमारेंद्र चंद्रावत्याः पुरः प्रभोः । भार्या वीरधवलस्य नाम्ना कनकवत्यहं ॥ १२ ॥ चुकोप भूपतिर्मह्यमेवमेवान्यदा ततः। त्यक्त्वा सर्वमहं कोपान्निर्गता राजवेश्मतः ॥ १३ ॥ मिलितो मे पुमानेको दक्षो वैदेशिको युवा । तेन संकेतिता गोलानद्यां देवीगृहे त्वहं ॥१४॥ तस्याहं मिलिता तत्र गत्वा रात्रौ कथंचन । धूर्तेनोक्तं ततस्तेन चौराः संत्यत्र मा वद ॥ १५ ॥ गृहीत्वा तेन मत्पार्श्वात्सर्वं वस्त्रादि भाषितं। भद्रे प्रविश मंजूषां यावद्गच्छंति तस्कराः ॥१६॥ प्रविष्टा तत्र भीताहं तेनापि मम कंचुकं। हारं चादाय शेषं तु मंजूषायां प्रचिक्षिपे ॥ १७ ॥ मंजूषाया मुखं तेन पापेन पिहितं द्रुतं । संकेतितो द्वितीयोऽथ कोऽपि तत्र समागतः ॥१८॥ ताभ्यामुत्पाट्य मंजूषा द्वाभ्यां गोलानदीरये । मुक्ता तरीतुमारब्धा तरीवत्तरितुं ततः ॥ १९ ॥ कुमारेण ततोऽभाणि त्वं ताभ्यां किमु सुंदरि । अज्ञाताभ्यां नदीवाहे पेटांतःस्था प्रवाहिता ॥ २० ॥ अभिज्ञास्ति तयोः काचित् किंचिज्जानासि कारणं । सा प्रोवाच ममाज्ञातौ तौ निष्कारणवैरिणौ ॥ २१ ॥ अनिमित्तमहो चक्रे ताभ्यां तदसमंजसं । इति जल्पन् शिरःकंपं कुमारः कृतवान्मुहुः ॥२२॥

जगादाथ पुरो ब्रूहि मंजूषा कुत्र सा गता । सा स्माह रजनीप्रांते कुमारात्र समागता ॥ २३ ॥ धनंजयस्य यक्षस्यासन्नगोलानदीतटे । प्रासाकृष्य बहिश्चक्रे लोभसारेण दस्युना ॥ २४ ॥ भंक्त्वा तालक-

मुद्घाट्य द्वारं यावद्विलोकितं । तावद् दृष्टा गृहीता च तेनाहं वस्त्रसंयुता ॥ २५ ॥ नीत्वाऽलंबगिरौ तेन विषमे कापि कंदरे । एकत्र दर्शयांचक्रे गुप्तं मे निजमंदिरं ॥ २६ ॥ पुरलक्ष्मीः समस्तापि नीत्वा क्षिप्ता- स्ति तत्र या । दर्शिता सापि मे तेन बहुमानपुरस्सरं ॥ २७ ॥ नामादि कथितं सर्वं मिथः स्नेहेन तेन तु । तथा व्यवहृतं चित्तं यथा मे तत्र संस्थितं ॥ २८ ॥ स्थित्वा याममुगं सोऽत्रागतः कार्येण केनचित् । प्रापि क्वापि नरेंद्रेण हताशः पश्यतोहरः ॥ २९ ॥ राज्ञा गोलातटेऽलंबशैलमूलेऽथ तस्करः । सायमुद्- बंधयांचक्रे तत्र न्यग्रोधपादपे ॥ ३० ॥ मया दृष्टोऽद्रिशृंगाग्रस्थितया स ततो निशि । गताहं तत्र शोकेन रुदती मिलिता च ते ॥ ३१ ॥ अतः परं च यज्जातं तत्र तत्प्रकटं तव । इत्येष मम निःशेषो वृत्तांतो राजनंदन ॥ ३२ ॥ गृहाण द्रविणं तत्त्वं स्थानं तद्दर्शयाम्यहं । अथाचख्यौ तया सार्द्धं गत्वा राज्ञेऽखिलं स तत् ॥ ३३ ॥ पुरस्कृत्याथ तां भूपो गत्वा तत्र च सत्वरं । यस्य यद्वस्तु तत्राभूत्तस्मै सर्वं तदार्पयत् ॥ ॥ ३४ ॥ प्रभूतं शेषमादाय द्रविणं स पुरं ययौ । पुष्टकोशोऽभवत्तेन द्रव्येण पुरुषेण च ॥ ३५ ॥ राजदत्तो- चितद्रव्या नारी सा छिन्ननासिका । कुमारेण समं यावत्कुमारावासमाययौ ॥ ३६ ॥

तत्र तावदपश्यत् सा बालां मलयसुंदरीं । लक्ष्मीपुंजेन हारेण भूषितां ह्यतर्कितां ॥ ३७ ॥ चम- चरितं

कृताथ सा दध्यौ दुष्टैषा जीविता कथं। कथं च निःसृता कूपात्परिणीतामुना कथं ॥ ३८ ॥ प्रष्टुकामापि नापृच्छत् किंचित्तत्रेति सा वशा। यदेषोक्त्वा चरित्रं मे सर्वं प्रकटयिष्यति ॥ ३९ ॥ लक्ष्मीपुंजोऽपि हारोऽयमानीयास्यै समर्पितः। पापायै मम वैरिभ्यां ताभ्यां काभ्यामपि द्रुतं ॥ ४० ॥ न ज्ञायतेऽथवैताभ्यामेवैष मम पार्श्वतः। हारः केनाप्युपायेन तदाग्राहि नदीतटे ॥ ४१ ॥ तन्नूनं वैरिणावेतौ मम दुष्टावुभावपि। ध्यायंतीमिती तामेवमूचे मलयसुंदरी ॥ ४२ ॥ अनघेयं कुतो दृष्टिस्त्वमत्रैकाकिनी कथं। दुःस्थावस्था कथं युष्मन्नासाया इयमीक्ष्यते ॥ ४३ ॥

इतश्चोक्तं कुमारेण प्रष्टव्यं न प्रिये त्वया। ज्ञातमस्ति मया सर्वं कथयिष्याम्यहं तव ॥४४॥ अलं कालविलंबेन त्वं याहीत्यनुगम्य तां। कुमारः कनकवतीं गृहं शून्यमदीदृशत् ॥ ४५ ॥ चित्ते दुष्टा मुखे मिष्टा स्थिता सा तत्र नित्यशः। पार्श्वे मलयसुंदर्या आजगामापनासिका ॥ ४६ ॥ तथाजल्पत्तथा तस्थौ तथा वार्ताश्चकार सा। यथा प्रत्येति धूर्त्तां तां विश्वस्ता भूपभूप्रिया ॥ ४७ ॥ एवं मलयसुंदर्याः पश्यंतो छिद्रसंततिं। कालं निर्गमयामास सा निष्कारणवैरिणी ॥ ४८ ॥ अथो मलयसुंदर्या भुंजानाया निरंतरं। सुखं वैषयिकं तत्राऽभवद्गर्भस्य संभवः ॥ ४९ ॥ ततस्तस्याः सुखेनैव काले गच्छति लीलया। पूर्यमाणासु

सर्वासु वांछासु नृपसूनुना ॥ ५० ॥ मनोरथेषु सर्वेषु वर्द्धमानेषु नित्यशः। तस्या लावण्यपूर्णाया वेलामासः समागमत् ॥ ५१ ॥ युग्मं ॥ अत्रांतरे नरेंद्रेण कुमारः स महाबलः। आदिष्टो वत्स गच्छ त्वमुद्भटैः सुभटैर्वृतः ॥ ५२ ॥ उपद्रवंतमात्मीयदेशं दुर्गस्थितं सदा। पल्लीशं क्रूरनामानं निग्रहाणोग्रविग्रहं ॥ ५३ ॥ प्रमाणं तात युष्माकमादेश इति संसदि । जल्पित्वागत्य चाचख्यौ कुमारस्तत्प्रियांप्रति ॥ ५४ ॥

उत्सुका सह यानाय बोधयित्वा कथंचन । सा प्रिया स्थापिता तत्र कुमारेण महौजसा ॥ ५५ ॥ उक्तं च सांप्रतं कांते न युक्तः स्थानचालकः । तवासन्नप्रसूतेस्त्वं तिष्ठात्रैव सुस्थिता ॥५६॥ तां गदित्वेति बहुधा तया ज्ञातास्ति या पुरा । तां भालचित्रगुटिकामर्पयित्वेति सोऽब्रवीत् ॥ ५७॥ तातादेशमहं कृत्वा दिनैः स्तोकतरैस्तव । पुनः शीघ्रं समागत्य मिलिष्येऽहं सुलोचने ॥ ५८ ॥ अथ साश्रूणि मुंचंती निःश्वसंत्यतिमंदवाक् । अनुमेने तमेतव्यं पुनराश्विति वादिनी ॥ ५९ ॥ रुद्धकंठः कुमारोऽपि पश्चाद्ग्रीवं पुनः पुनः । पश्यंस्तां जनकादेशाद्गलिताश्रुर्विनिर्ययौ ॥ ६१ ॥ तत्कालमिलिताशेषसारसैन्यसमन्वितः । क्रूरं साधयितुं भिल्लाधीशं राजसुतो ययौ ॥६२॥ सा कनकवती पश्चात्पश्यंती छलमन्वहं । दध्यावेकाकिनी जाताऽधुनैषा सुकृतैर्मम ॥ ६३ ॥ किंचित्संकल्प्य कूटं सा सुंदर्या गृहमागता । समुद्विग्नामपश्यत्तां न्यस्ता-

स्यां पाणिपंकजे ॥ ६४ ॥ तथा वार्त्ताश्चकारैषा कथाश्चाकथयत्तथा । सुखेनामगयद् घस्रं यथा मलयसुं-
दरी ॥ ६५ ॥ तयाऽभाण्यथ हे अंब त्वं तिष्ठात्रैव निश्यपि। सुखेनैव निशा येन याति मे वचनैस्तव ॥६६॥
शर्करा पतिता दुग्धे च्युत्वा हस्ततलादहो । चिंतयंतीति हृष्टा सा वचस्तस्या अमन्यत ॥ ६७ ॥

यथा दिनं तथा तस्या गता रात्रिरपि प्रगे । तया कनकवत्योक्तमेवं कपटपूर्णया ॥ ६८ ॥ उपद्रो-
तुमगुत्र त्वां भ्रमंतो राक्षसी निशि। दृष्टैका प्रतिजघ्ने च जाग्रत्या तनये मया ॥ ६९ ॥ ततो यदि त्वमा-
ख्यासि भूत्वाहं तादृशी ततः । तथा तां विदधाम्यत्र पुनर्नायाति सा यथा ॥७०॥ न श्रुतं किं त्वया संति
रक्षसामपि भेषजाः । ततो मलयसुंदर्या मुग्धया मानितं तथा ॥ ७१ ॥ तस्मिंश्च समये तत्र नगरे मार्यु-
पद्रवं । ज्ञात्वा दुष्टा गता छिन्ननासा सा राजसन्निधौ ॥७२॥ याचित्वैकांतमाभापि तया भूपश्छलज्ञया ।
तवाख्यामि हितं स्वामिन् यदि त्वं मे प्रसीदसि ॥ ७३ ॥ दत्वाभयं ततो राज्ञा सादरं भणिता वद। सावो-
चन्नृप युष्माकं वधूरेषा हि राक्षसी ॥ ७४ ॥ प्रत्ययश्चेन्न मे वाक्ये युष्माभिर्दूरसंस्थितैः । दृष्टव्येयं ततः
पापा निजावासस्थिता निशि ॥७५॥ देवैषा निशि राक्षस्या रूपेण स्वगृहांगणे । परिभ्रमति वल्गंती
पश्यंती सर्वतो दिशः ॥ ७६ ॥ मंदं मंदं च फेत्कारान् मुंचत्येषा भयंकरान् । तेनोच्छलति लोकानां मारि-

रेषा पुरे तव ॥ ७७ ॥ म्रियमाणा तदा रात्रौ किंतूपद्रोष्यति त्वकं । प्रभाते देव तेनैषा निग्राह्या सुभटै-
स्त्वया ॥ ७८ ॥ पुराप्यासीन्नृपो मारिहेतुं ज्ञातुं समुत्सुकः । अचिंतितमिदं श्रुत्वा तदा चित्ते चम-
त्कृतः ॥ ७९ ॥ अहो अभद्रमेतत्किं ममैतद्विमलं कुलं । सर्वतो विस्फुरल्लोके सकलंकं करिष्यति ॥ ८० ॥
रजन्यां ज्ञास्यते नूनं समये तद्यथास्थितं । कथितस्य विसंवादो यद्यस्या न भविष्यति ॥ ८१ ॥ ध्यात्वेति
भूपतिः स्माह चिंताचांतमुखच्छविः । कथनीयं न कस्यापि गोप्यमेतत्त्वया शुभे ॥ ८२ ॥ सोवाचाहं किम-
ज्ञाना ज्ञाता युष्माभिरीदृशी । भवेयं यदि नैकांते न ब्रूयां तत्तवैव हि ॥ ८३ ॥ ततः सत्कृत्य सा राज्ञा
विसृष्टागान्निजं गृहं । वेषादिकं च राक्षस्यास्ततः सर्वमसज्जयत् ॥ ८४ ॥

रजन्यां सा समागत्याऽजल्पन्मलयसुंदरीं । स्थातव्यं तावदत्रैव त्वया पुत्रि गृहांतरे ॥ ८५ ॥ यावद्
द्वारस्थिता दुष्टां हत्वा तां राक्षसीमहं । आगच्छामि समीपं तेऽन्यथानिष्टं भविष्यति ॥ ८६ ॥ शिक्षां
दत्त्वेति सा गत्वा बहिर्वस्त्रविवर्जिता । चकार राक्षसीरूपं वर्णकैश्चित्रितांगका ॥ ८७ ॥ दधारोल्मुकमा-
स्येन कपालक्षुरिकाकरा । राज्ञो यथायथाख्यातं चकार च तथा तथा ॥ ८८ ॥ अत्रांतरे समीपस्थाऽन्यवे-
श्मोपरिवर्त्तिना । दृष्टा छन्नेन पापिष्टा तथारूपा नृपेण सा ॥ ८९ ॥ सत्यं तत्किल संजातं यत्तया कथितं

मम । तदंको मे कुले माभून्मृत मास्म जनोऽप्ययं ॥ ९० ॥ करिष्यति ममैषा किं दुष्टा सुस्थितचेतसः ।
निर्जनायां त्रियामायां घातनीयाधुनैव हि ॥ ९१ ॥ इति प्रजल्पता तेन तीव्रकोपेन भूभुजा । अपट्करं
समादिष्टा निजविश्वासपुरुषाः ॥ ९२ ॥ अहो दुष्टामिमां गत्वा यूयं धत्त दृढग्रहाः । रथं चारोप्य वेगेन
निर्वासयत पत्तनात् ॥ ९३ ॥ रौद्राख्यामटवीं नीत्वा रात्रिमध्ये तथा हत । प्रच्छन्नं न यथा वार्तामपि
जानाति कश्चन ॥ ९४ ॥ आगच्छतोऽथ दृष्ट्वा तान् खड्गहस्तान्महाभटान् । प्रविवेशाशु भीता सा मध्ये
राजसुतागृहं ॥ ९५ ॥ कंपमाना भयेनोचे हे वत्से केऽप्यमी नराः । आगच्छंति द्रुतं हंतुं मां राज्ञा प्रेषि-
ताः किल ॥ ९६ ॥ राजादेशं विना येन स्थिताहं तव सन्निधौ । मृगाक्षि कुपितस्तेन मारयिष्यति मां नृपः
॥ ९७ ॥ तत्त्वं क्वापि क्षिपैतो मां यत्र पश्यंति नागताः । ततस्तादृशरूपा सा विवस्त्रा छिन्ननासिका ॥
॥ ९८ ॥ मंजूषायां तया क्षिप्ता मंक्षु दत्तं च तालकं । अथ ते कोपदुष्प्रेक्षाः प्राविशन् राजपुरुषाः ॥९९॥
युग्मं ॥ दृष्ट्वा मलयसुंदर्या रूपं स्वाभाविकं ततः । दध्युस्ते राक्षसीरूपं त्यक्तं भीत्यानया खलु ॥ ४०० ॥
आः पापेऽद्यापि लोकांस्त्वं कियत्कालं हनिष्यसि । इति वादिभिरात्ता तैर्दृढं मलयसुंदरी ॥ १ ॥ बहिष्कृष्टा
समारोप्य रथं प्रगुणितं च तां । चलिता वायुवेगेन सुभटा अटवींप्रति ॥ २ ॥

ततः साचिंतयच्चित्तेऽधिक्षिपंतो नरास्त्वमी । निहंतुमथवा त्यक्तुं नयंति क्वापि मामतः ॥ ३ ॥ अपराधं परं कंचिन्न जानाम्यहमात्मनः । अथ पूर्वार्जितं कर्म ममाशुभमुपस्थितं ॥ ४ ॥ ततो रे जीव यद्दुःखं तवागच्छति सांप्रतं । तत्सर्वं सह देहेनामुना भूत्वातिकर्कशा ॥ ५ ॥ चिंतयंतीति सा चित्ते विपाकं निजकर्मणः । महाबलकुमारेणाख्यातं श्लोकमथास्मरत् ॥ ६ ॥ सा तैर्नीत्वाटवीं छन्ना मुक्ता मलयसुंदरी। दुःखं न लभते कोऽत्र पूर्वकर्मोदयेन यत् ॥ ७ ॥ आगताः कृतकर्तव्या इत्याख्याते प्रग्रेऽथ तैः । सविशेषां च पुरक्षां राजाशिथिलयत्ततः ॥ ८ ॥ दापयामास सर्वत्र तालकानि वधूगृहे । निर्नासां प्रेक्षयामास तां नारीं किंतु नाप सः ॥ ९ ॥ अथ निर्जित्य तं भिल्लं कतिभिर्दिवसैः पुनः । महाबलः समायातो दयितोत्कंठितो भृशं ॥ १० ॥ नमस्कृत्य पितुः पादौ गदित्वोदंतमात्मनः । यावन्मलयसुंदर्याः प्रस्थितः स गृहं प्रति ॥ ११ ॥ तावद् धृत्वा करे तस्मै सूरपालेन भूभुजा । सर्वं मलयसुंदर्याः कथितं तद्विजृंभितं ॥१२॥ कुमारो निःश्वसन् दीर्घं घर्पेन्नात्मकरौ ततः । सगद्गदं ससीत्कारं वक्तुमेवं प्रचक्रमे ॥ १३ ॥

हा हा भ्रांतोऽसि जातस्त्वं किं विचारबहिर्मुखः । तात धातुविपर्यासोऽधुना तव बभूव किं ॥ १४ ॥ त्वया दीर्घधिया देव यावन्मम समागमं । विलंबितं न किं कार्यमिदं दोषेण गुर्वपि ॥ १५ ॥ निर्नासा सा

वशा भूरिकूटानां मंदिरं प्रभो । जानाम्यहं पुराप्यस्या माहात्म्यं मूलतोऽपि च ॥ १६ ॥ इदानीमावयोः
कास्ति सा निष्कारणवैरिणी । आनीय तां दर्शयध्वं येन पृच्छाम्यहं स्वयं ॥ १७ ॥ नृपः स्माह कुमाराधि
क्षेपवाक्यैरधोमुखः । नो सा विलोक्यमानापि लब्धा नष्टा तदैव सा ॥ १८ ॥ निराशोऽथ कुमारोऽवक्
छलं लब्ध्वा हहा प्रिये । प्रणष्टा कापि सा कूटं । वितत्यैतत्तवोपरि ॥ १९ ॥ नूनं तात त्वया तस्या वच-
नेन मुधा निजे । कुले लांछनमानीतं वंशच्छेदश्च निर्मितः ॥ २० ॥ इत्युक्त्वा बहुधा कांतावियोगविधुर-
स्ततः । चिंताभरसमाक्रांतः कुमारोऽगान्निजं गृहं ॥ २१ ॥ पृष्टलग्नो नरेंद्रोऽपि तत्रागारपुत्रवत्सलः । स्वयं
दत्तानि सर्वत्र तालकान्युदघाटयत् ॥ २२ ॥उच्चे च राक्षसीरूपा चेष्टमानेह सा मया । बहुधा ते प्रिया
दृष्टा स्वयं मलयसुंदरी ॥ २३ ॥ दोषस्ततो न मे कश्चित् कुर्वतो दंडमीदृशं । येनेष्टापि निजा वत्स विनष्टा
छिद्यते भुजा ॥ २४ ॥ तन्मा ताम्य कुमार त्वं स्वच्छं कृत्वा निजं मनः। पश्यासीद्गेहसारं स्वं किं किम-
स्ति च सांप्रतं ॥ २५ ॥ असंभाव्यमहो यन्मे वल्लभा सापि राक्षसी । उपद्रवति लोकांश्च सर्वान्मयसुंदरी
॥ २६ ॥ ज्ञास्यते किंतु सत्त्वं चेज्जीविष्यति कथंचन । इति ध्यायन् कुमारः स लग्नः सर्वमपीक्षितुं
॥ २७ ॥ युग्मं ॥

यावदुद्‌घाटयामास मंजूषां तां कुमारकः। अपश्यंस्तत्र सर्वेऽपि तावत्तां छिन्ननासिकां ॥ २८ ॥ विवस्त्रां राक्षसीरूपां क्षुधाशुष्कां विलोक्य तां। विस्मयेन क्षणं तस्थुस्ते सर्वेऽपि नृपादयः ॥ २९ ॥ कुमारोऽथ नृपं प्रोचे दृष्टा या राक्षसी त्वया। एषैव सा महाराज कृतवेषा कथंचन ॥३०॥ कर्षयित्वा ततस्तां स्त्रीं ताडयामास निष्ठुरं। कुमारः स तथा सर्वं यथा सा स्वकृतं जगौ ॥ ३१ ॥ कुपितेन ततो राज्ञा पापा निर्भर्त्स्य सा भृशं। देशत्यागेन निर्दिष्टा निंद्यमाना पुरीजनैः ॥३२॥ कुमारो मौनमालंब्य शोकेन विवशो भृशं। त्यक्त्वा चतुर्विधाहारं मर्तुकामः स्वयं स्थितः ॥ ३३ ॥ ततो राजा च देवी च परिवारजनोऽपि च। संजातो दुःखतोऽथोऽनुकुमारं मरणोत्सुकः ॥३४॥ राज्योच्छेदभयाज्जाता व्याकुलाः सचिवा अपि। चिंताचक्रे समरूढः पुरलोकोऽपि विह्वलः ॥ ३५॥ इतश्च तत्र संप्राप्तः प्रतीहारनिवेदितः। एकोऽष्टांगनिमित्तज्ञो गणकः पुस्तकान्वितः ॥ ३६ ॥ ततः किंचित्समाश्वस्तैर्मंत्रिभिः कृतभक्तिभिः। परोपकारी प्रपच्छे नैमित्तिकशिरोमणिः ॥ ३७ ॥ इत्थमित्थं च हस्तान्नो वधूर्मलयसुंदरी। निष्कलंका समुत्तीर्णा कुमारस्यास्य वल्लभा ॥ ३८ ॥ दुःखेन तेन राजासौ सकुटुंबोऽशनं विना। मरणैकमना आस्ते भयभीतो जनोऽपि च ॥ ३९ ॥ ततो ब्रूहि निमित्तज्ञः सास्माकं सुकृतैरिह। जीवंती म्रियते कापि किंवा नास्त्येव सर्वथा ॥ ४० ॥ चिंत-

यित्वा ततोऽवादीदादेशीति विचक्षणः। जीवंत्यस्ति कुमारस्य वर्षांते सा मिलिष्यति ॥ ४१ ॥ जीवंती विद्यते सेति श्रुत्वा वाक्यं सुधोपमं । उज्जीवित इवाजल्पत् कुमारः स्फारितेक्षणः ॥ ४२ ॥ अहो नैमित्तिक ब्रूहि विलंबस्वापि मा क्षणं । क्व सा तिष्ठति जीवंती सुंदरी मम वल्लभा ॥ ४३ ॥ ज्ञानी स्माह कुमारैषा स्थिता न ज्ञायते क्वचित् । शून्ये वसति वा स्थाने सुखिता दुःखिताथवा ॥ ४४ ॥ ततो यैः सुभटैस्त्यक्ताटव्यां सा सुंदरी तदा । नृपेणाहूय ते पृष्टा वितीर्याभयमंजसा ॥ ४५ ॥

हहो ब्रूत नराः सम्यक् तदारण्ये ममाज्ञया । नीत्वा मलयसुंदर्या वत्सायाः किमु किं कृतं ॥ ४६ ॥ ऊचुस्ते देव सा यावन्नीत्वा तत्र व्यमुच्यत । भवद्दीनमुखी भीत्या कंपमानारुदद्भृशं ॥ ४७ ॥ दध्येऽस्माभिस्ततश्चिह्नैरेभिरेषा न राक्षसी । भ्रांतः केनापि दुष्टेन नूनं व्यामोहितो नृपः ॥ ४८ ॥ स्त्रीहत्या भ्रूणहत्या च महापापमिदं ततः । न हंतव्यात्र मुक्तेयं स्वयं शून्ये मरिष्यति ॥४९॥ ध्यात्वेति रुदतीं मुक्त्वा जीवंतीमेव तत्र तां । अत्रागत्य तवास्माभिर्भीत्या मिथ्या प्रजल्पितं ॥ ५० ॥ नृपोऽत्रोचदहो योऽभूद्दया- मीषां न सापि मे । बुद्धिरेषाममूषां च हताशस्य न सापि मे ॥ ५१ ॥ इत्यात्मानं नृपो निंदन् प्रशंसंश्च भृशं नरान् । प्रसादैः प्रीणयामास तांस्तं च गणकोत्तमं ॥ ५२ ॥ कुमारः स्माह भो ज्ञानिन् मिलिते

यत्त्वयोदितं । जीवंती सा यतोऽमीभिर्मुक्ता बाला हता न हि ॥ ५३ ॥ ततो विलोक्यते तात तत्रान्यत्रापि साधुना । चंद्रावत्यां नगर्यां च प्रेष्यते कोऽपि पुरुषः ॥ ६४ ॥ श्रीवीरधवलस्यापि वृत्तांतोऽयं निवेद्यते । अस्माकं तत्र सा पुण्यैर्गता स्याच्चेत्कथंचन ॥ ५५ ॥ अथायाता न तत्रोऽपि गवेषयति भूपतिः । कुमारोक्तं ततः सर्वं राज्ञा तत्समनुष्ठितं ॥ ५६ ॥ प्रतिबोध्य कुमारः स भोजितो भूभुजा ततः । स्वयं भुक्तं स्थितं चापि चिंतामग्नेन चेतसा ॥ ५७ ॥ कालेन कियता तेऽथ संप्राप्ताः प्रेषिता नराः । बालायाः कापि तस्यास्तु शुद्धिर्लब्धा न केनचित् ॥ ५८ ॥ कुमारोऽथ निराशः सन् दुःखमग्नो व्यचिंतयत् । अपुण्यानि ममाहो यद्वियोगः प्रियया सह ॥ ५९ ॥ हा हा शून्ये महारण्ये कराभ्यां हृदयं स्वयं । आहत्य हृदयस्फोटं भविष्यसि मृता प्रिये ॥ ६० ॥ अथवैतस्ततो यांती केनाप्याप्ता भविष्यति । अथवा क्रूरजीवैस्त्वं भक्षिताशु भविष्यसि ॥६१॥ त्वं मेऽपि दयिता भूत्वा पतितासीदृगापदि । यूथभ्रष्टा कुरंगीव भ्रमस्येकाकीनी वने ॥६२॥ उत्सुकापि प्रिये स्वच्छे सहागमनहेतवे । मया दैवहतेन त्वं पश्चान्मुक्ता कथं तदा ॥६३॥

अनुभूय सुखं तादृगीदानीं दुःखसागरे । निमग्ना दयिते गाढं भविष्यसि कथं कथं ॥६४॥ इत्यादि बहुधा चित्ते स्मारं स्मारं नरेंद्रसूः । हृदीव शल्यितो भल्ल्या रतिं नाप कथंचन ॥ ६५ ॥ ततो नैमित्तिका-

ख्यातं स्मरन् खड्गयुतो निशि । कुमारो निरगाच्छन्नः प्रियां सर्वत्र वीक्षितुं ॥ ६६ ॥ प्रभाते पितरौ पुत्रमपश्यंतौ च कुत्रचित् । ऊचतुर्न क्षमः स्थातुं वत्सोऽगाद्वीक्षितुं प्रियां ॥ ६७ ॥ आपदं लप्स्यते कापि नानादुःखं सहिष्यते । पांथवत्पादचारी स भूशायी च भविष्यति ॥ ६८ ॥ लब्ध्वा तां सुवधूं सुतं पुनरिहायांतं कदा लोचने—र्द्रक्ष्यावः पितराविति प्रतिदिनं चिंतातुरौ तस्थतुः ॥ एकाकी नृपनंदनस्तु वनितां पश्यन्प्रणश्यत्तृषा—क्षुन्निद्रासुखसंगमः क्षितितलं बभ्राम हृल्लेखवान् ॥ ६९ ॥

॥ इत्यागमिकश्रीजयतिलकसूरिविरचिते ज्ञानरत्नोपाख्याने मलयसुंदरीचरित्रे श्वसुरकुलसमागमप्रकाशनो नाम तृतीयः प्रस्तावः ॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथ चतुर्थः प्रस्तावः प्रारभ्यते ॥

इतश्च प्रोज्झिता रात्रौ बाला मलयसुंदरी । अरण्ये क्रूरसत्वानां शब्दान् श्रुत्वा व्यचिंतयत् ॥ १ ॥ शून्येऽरण्ये तमस्विन्यामुज्झित्वा मां गताः खलु । निर्दया रथमादाय हा हा ते राजपूरुषाः ॥ २ ॥ अपराधमनाख्याय कृतो दंडो यदीदृशः राज्ञा मे तन्महादुःखमेकमेव दुनोति मां ॥ ३ ॥ अहो चित्रमिदं

केनाप्येष यद्विप्रतारितः । श्वसुरः सूरपालो मे बुद्धिमानपि सर्वथा ॥ ४ ॥ हा सूरपालभूपाल निर्विचारः किमीदृशः । पश्चात्तापेन पश्चात्त्वं भविष्यसि कथं पुनः ।. ५ ॥ सुखहेतोर्विमुक्तायास्तदा प्रियतम त्वया ।
१ ॥ गच्छता मम जातेयमवस्था सांप्रतं पुनः ॥ ६ ॥ हा वल्लभातिदुर्लभ ज्ञास्योदंतमिमं मम । विरहानलसंतप्तो भविष्यसि कथं कथं ॥ ७ ॥ हा मातस्तात हा भ्रातर्मिलिष्यामि कथं हि वः । एतावंत्यपपुण्याया मम पुण्यानि संति न ॥ ८ ॥ अभविष्यन्न चेजन्म मृत्युर्वा जन्मतोऽपि मे । अभविष्यं तदा नाहमीदृग्दुःखस्य भाजनं ॥ ९ ॥ बहुना शोचितेनापि परित्राणं कदापि न । कारणं विधिरेवेति सा तं श्लोकं ततोऽस्मरत् ॥ १० ॥

इत्यादि बहुधा तस्या विलपंत्या महाव्यथाः । दुखार्त्तायाः समुत्पेदे जठरे गर्भपूरिते ॥ ११ ॥ वेदनाविधुरा साथ सुपुवे नंदनं वरं । पूर्वेव तरणेर्बिंबं तेजःपुंजविराजितं ॥ १२ ॥ आनंदितांकमारोप्य पश्यंती तं निजं सुतं । स्वयमेव वितन्वाना सूतिकर्मेत्युवाच च ॥ १३ ॥ हा वत्स स्वच्छ कुर्वेहं तवारण्येऽत्र कीदृशीं । मनोरथशतास्य वर्द्धापनपरंपरां ॥ १४ ॥ खिद्यमानेति बहुधा सहमाना च यातनां । कंप्यमाना भयेनोच्चैर्गमयामास तां निशां ॥ १५ ॥ प्रभाते सा समीपस्थां नदीं गत्वाभवच्छुचिः । स्मृत्वा

देवान् गुरून् चापि फलान्याददबुभुक्षिता ॥ १६ ॥ निकुंजे कापि सा यावत्पालयंती स्तनंधयं । युगपच्छो-
कहर्षाभ्यां तस्थौ संकीर्णमानसा ॥ १७ ॥ तत्र तावद्वहन् मार्गे परिवारेण भूयसा । बलसाराभिधस्तस्थौ
सार्थवाहो नदीतटे ॥ १८ ॥ इतस्ततो जनाश्चेलुर्घासैधोदकहेतवे । निर्ययौ सार्थवाहोऽपि सार्थतः काय-
चिंतया ॥ १९ ॥ यत्र पुत्रद्वितीयाभूत् कुंजे मलयसुंदरी । यावत्तन्निकपा सोऽगादरोदीत्तावदर्भकः ॥ २० ॥
श्रुत्वा डिंभस्वरं सार्थवाहो विस्मितमानसः । निकुंजं प्रविशन् बालामपश्यत्पुत्रसंयुतां ॥ २१ ॥ अपूर्वा
कापि रूपश्रीर्लावण्यमसमं तथा । एतस्याश्चितयन्नेव सोऽपृच्छत्सार्थनायकः ॥ २२ ॥ कासि त्वं किमरण्ये-
ऽत्र सुंदर्येकाकिनी किमु । आकारोऽपि तवाख्याति प्रसूतिं प्रवरे कुले ॥ २३ ॥ अपहारेण रोपेणाथवाभी
ष्टवियोगतः । वने बभूव वासस्ते पुत्रस्य प्रसवोऽत्र च ॥ २४ ॥ बलसाराभिधानोऽहं व्यवहारी महर्द्धिकः
। सागरतिलके त्वंगे वसाम्यन्यत्र यामि च ॥ २५ ॥ भव्यं जातं मया सार्द्धं यत्तेऽभूदेष संगमः । ममा-
स्त्यत्र पटावासस्तत्रागत्य सुखं भज ॥ २६ ॥ तयाथ चिंतितं चित्ते शीलं मे खंडयिष्यति । धनाढ्योऽयं
युवा दृसस्तद्ददामि मृषोत्तरं ॥ २७ ॥ ध्यात्वेत्युक्तं तया श्रीमन्नहं मातंगबालिका । पितृभ्यां कलहे रोषा-
न्निर्गत्यात्र समागता ॥ २८ ॥ तत्त्वं याहि निजावासमागमिष्याम्यहं न तु । निजपित्रोर्मिलिष्यामि गत्वा

 दुःखेन तस्थुषोः ॥ २९ ॥ आकारचेष्टितैरेभिर्नैषा मातंगबालिका । कारणेन तु केनापि करोति कपटो-
त्तरं ॥ ३० ॥ ध्यात्वेति वलसारः स जगदे चपलेक्षणे । चांडालत्वमिदं नैव प्रकाश्यं क्वापि ते मया ॥३१॥
 तदागच्छ ममावासे तिष्ठ त्वं निजवांछया । करिष्यामि तदेवाहं यत्त्वं वक्ष्यसि भामिनी ॥ ३२ ॥

इति जल्पन्नसौ लुब्धस्तदंकादाशु तं सुतं । गृहीत्वा चलितो गेहान्निधानमिव तस्करः ॥ ३३ ॥ खंडयिष्यति मे शीलं पापोऽयमिति चिंतया । जाता कार्यविमूढा सा पतिता संकटे भृशं ॥३४॥ पुत्रस्नेहवशेनैषा लग्ना तस्याथ पृष्ठतः । जीवे गच्छति किं पश्चाच्चेतना क्वापि तिष्ठति ॥ ३६ ॥ प्रहृष्टः सार्थवाहस्तां भाषमाणो मृदूक्तिभिः । पुत्रं संगोप्य वस्त्रेण प्राविशन्निजमंदिरं ॥ ३६ ॥ गुप्तस्थाने निवेश्याथ खिद्यमानां नृपात्मजां । किंचिदाश्वासयामास पुत्रवालसमर्पणात् ॥ ३७ ॥ यत्किंचन वदत्येषा कर्त्तव्यं तत्त्वया शुभे । शिक्षयित्वेति दास्येका नियुक्ता तेन तांप्रति ॥ ३८ ॥ वरभोजनवस्त्रालंकाराद्यं सर्वदा ददौ । वभाषे न वचः किंचित्तस्याः सोऽप्रीतिकारकं ॥ ३९ ॥ किंचित्स्वस्था ततस्तेन पृष्टा सा तव नाम किं । तया मंदं वभाषेऽहं नाम्ना मलयसुंदरी ॥४०॥ वलसारस्ततो दध्यौ स्वं सम्यग् मा वदत्वियं । नाम्नैव ज्ञायते कापि
विशिष्टकुलसंभवा ॥ ४१ ॥

ततः स्थानादयं प्राप निर्विलंबप्रयाणकैः । सागरतिलकं नाम वेलाकूले निजं पुरं ॥ ४२ ॥ गुप्तगेहे ततः कापि मुक्ता सा ससुता तथा । न जानाति यथा कोऽपि तामेकां दासिकां विना ॥४३॥ अथ तेनान्यदाभाणि सैवं मलयसुंदरी । प्रतिपद्यस्व मामद्य वल्लभत्वेन सुंदरि ॥ ४४ ॥ ममास्याः सर्वलक्ष्म्यास्त्वं स्वामिनी भव मानिनि । आजन्माहं तवाज्ञायाः कारकः सपरिच्छदः ॥ ४५ ॥ ममाऽपुत्रस्य पुत्रोऽयं भवतात्तव पुत्रकः । प्रत्यहं प्रार्थयामास मदनांधः स भामिनी ॥ ४६ ॥ ऊचे मलयसुंदर्या महापापमिदं तव । न युज्यते कुलीनस्य विरुद्धं जन्मनोर्द्वयोः ॥ ४७ ॥ अपि नश्यतु सर्वस्वं भवत्वंगं च खंडशः । कलंकयामि शीलं स्वं न तथापींदुनिर्मलं ॥ ४८ ॥ बहुप्रकारमित्यादि वारितः स तथा तया । यथा विधाय तूष्णीकां बाढं रोषारुणोऽभवत् ॥ ४९ ॥ तस्यास्तं पुत्रमादाय दत्वा तालं च वेश्मनि । स्वप्रियाप्रियसुंदर्या अर्पयामास स क्रुधा ॥ ५० ॥ ऊचे चेप प्रिये बालं तेजस्वी रूपवानन्मया । अशोकवनिकामध्ये लेभे लक्षणसंयुतः ॥ ५१ ॥

भविष्यत्युज्झितो नार्या स्वैरिण्यात्र कदाचन । ततोऽयं भवतात्पुत्र आवयोरनपत्ययोः ॥ ५२ ॥ तस्यास्मनामलेशेन बल इत्यभिधां व्यधात् । धात्रीं च स्थापयामास स्तन्यपानाय सार्थपः ॥ ५३ ॥ शिक्षां

दत्त्वाथ भार्याया आपृच्छ्य स्वजनानपि । गेहाच्छन्नं गृहीत्वा तां बलान्मलयसुंदरीं ॥ ५४ ॥ पूर्वं सज्जीकृतं पोतं सार्थवाहोऽधिरूढवान् । उत्क्षिप्ता नांगराः सर्वे शीघ्रं कर्मकरैस्ततः ॥ ५५ ॥ ॥युग्मं॥ आज्ञया सार्थवाहस्य ततः पोतः स पूरितः । तटं बर्बरकूलाख्यं प्रत्यचालीज्जलाध्वना ॥ ५६ ॥ यानपात्रे पयोराशौ पूर्णवेगेन गच्छति । दुःखिता चिंतयामास चित्ते मलयसुंदरी ॥५७॥ विक्रेष्यते विदेशे मां किंवा क्षेप्स्यति सागरे । मारयिष्यति किं वैष सार्थवाहो दुराशयः ॥ ५८ ॥ यद्भाव्यं तन्ममात्रास्तु स परं पुत्रकः कथं । भविष्यतीति दुःखेनाभवज्जीवन्मृतेव सा ॥ ५९ ॥

तयाऽश्रूणि विमुंचंत्या स पृष्टो रुद्धकंठया । हंहो सत्पुरुषाख्याहि मत्पुत्रो विहितः कथं ॥ ६० ॥ स स्माह हृष्टचेता मे मन्यसे यदि वांछितं । मेलयित्वा सुतं तत्ते पूरयामि समीहितं ॥ ६१ ॥ तं व्याघ्रदुस्तटीन्यायं वीक्ष्य सात्मन्युपस्थितं । मुनिवन्मौनमादाय शीलरक्षाकृते स्थिता ॥६२॥ अनुकूलेन वातेन प्राप बर्बरकूलकं । कतिभिर्दिवसैर्यानपात्रं क्षेमेण तस्य तत् ॥ ६३ ॥ सर्वं भांडं समुत्तार्य शुल्कदानपुरस्सरं । बलसारस्ततो लग्नो विधातुं क्रयविक्रयं ॥६४॥ विक्रीता भूरिद्रव्येण तेन सापि महासती । कृमिरागवस्त्रकारिकारूणां निर्दये कुले ॥ ६५ ॥ तत्रापि दिव्यरूपा सा प्रार्थिता कामहेतवे । कामांधैर्युवभिः सामदा-

नदंडैरनेकधा ॥ ६६ ॥ तस्यास्तु चलितं चेतो न कदापि मनागपि । एवंरूपा महासत्यो भवंति भुवने यतः ॥ ६७ ॥ ततस्तैर्युवभिः क्रुद्धैस्तक्षं तक्षं वपुर्ध्रुवं । तथा रुधिरमादायि यथा मूर्छामवाप सा ॥ ६८ ॥ कारं कारमंतराले कतिचिद्दिवसान् पुनः । ततश्चुस्ते महापापा रक्तार्थं तां सतीमिति ॥ ६९ ॥ साचिंतय- दहो पूर्वं तद् दुष्कर्म मयार्जितं । उपर्युपरि दुःखाली येनैवं ढौकते मयि ॥ ७० ॥ उत्पन्ना कुत्र कुत्राहं परिणीता गता क च । यद्यद्यापि मे भावि सोढव्यं तत्तदेव हि ॥ ७१ ॥ अन्यदा साथ सर्वांगं तैस्तक्षि- त्वात्तलोहिता । मूर्छिता पतिता भूमौ लिप्ता रक्तेन सर्वतः ॥७२॥ इतश्च सहसाकाशादुत्तीर्यामिषवांछया। भारंडपक्षिणा चंचुपुटेनोत्पाटिता सका ॥ ७३ ॥

स यावद्गगने गच्छन् प्रापोपरि पयोनिधेः । पुरस्तादपरः पक्षी तावद्भारंड आययौ ॥ ७४ ॥ मां- सखंडस्य लोभेन युयुधे सह तेन सः । ततश्चंचुपुटाद्बाला गलिता चेतनान्विता ॥ ७५ ॥ परमेष्ठिनम- स्कारं जल्पंती पतिताथ सा । नीरोपरि तरद्धस्तिमत्स्यपृष्ठे विधेर्वशात् ॥ ७६ ॥ भारंडस्य मुखात्तावत्प- तिता हंत वारिणि । महामत्स्यस्य पृष्ठे तु स्थिता दैवनियोगतः ॥ ७७ ॥ यदा तु जलधेर्नीरे मत्स्य एष निमंक्ष्यति । निराधारा मरिष्यामि तदाहमपि निश्चितं ॥ ७८ ॥ इति निश्चित्य चित्ते सा चकारानशनं

स्वयं । परमेष्ठिनमस्कारं पपाठोच्चैः पुनः पुनः ॥ ७९ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ परमेष्ठिनमस्कारं शृण्वन् वक्रितकंधरः । पृष्ठोपरि स्थितां तां स वीक्षांचक्रे पुनः पुनः ॥ ८० ॥ क्षणमेकं झषः स्थित्वा तरन् पश्चाज्जलोपरि । स्थिरचित्तस्तथैवैकां दिशं गंतुं प्रचक्रमे ॥ ८१ ॥ अहो नयति मामित्थं सुखेनाथ क नेष्यति । प्रकृष्टहितकृत्कोऽपि मत्स्योऽयमिति विस्मिता ॥ ८२ ॥ जलकेलिनिमित्तं किं गजारूढाब्धिनंदनां । एषा कल्पलता किं वा चलाद्रेरुपरि स्थिता ॥ ८३ ॥ इत्येवं विविधां शंकां जनयंती खचारिणां । जलक्षालितसर्वांगी ययौ सा मत्स्यसंस्थिता ॥ ८४ ॥ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ सुखं सुखमयं गच्छन् मत्स्यः प्राप सुपोतवत् । सागरतिलकाख्यास्य वेलाकूलस्य सन्निधौ ॥ ८५ ॥ इतश्चाधिपतिस्तस्य वेलाकूलस्य निर्ययौ । कंदर्पाख्यस्तदा राजपाटिकायां जनैर्वृतः ॥ ८६ ॥ यावद्गजाधिरूढः स समागादंबुधेस्तटं । अपश्यत्तावदायांतं तं मीनं नगरंप्रति ॥ ८७ ॥ तमारूढजनं मीनं दृष्ट्वा सर्वेऽपि विस्मिताः । अपूर्वमिदमाश्चर्यं दृश्यतेऽद्येति वादिनः ॥ ८८ ॥ गजारूढ इहायाति हरिवद्गरुडस्थितः । क एष जलमार्गेणेत्यवदंस्ते परस्परं ॥ ८९ ॥ राज्ञाभाण्यस्य मत्स्यस्य मानुषस्यापि केनचित् । स्वैरमागच्छतो नैव कार्यं किमपि भो भटाः ॥ ९० ॥

ततः कौतूहलाकृष्टाः सर्वे मौनेन संस्थिताः । अपश्यन्मत्स्यमायांतं व्यापारितविलोचनाः ॥ ९१ ॥

स्वयं राजा जगादाथ प्रेम्णा मां मन्यसे यदि । तदा भव्यं यतः प्रेम वरं लोके द्विपाक्षिकं ॥१७॥ अन्यथा कामयिष्येऽहं सुंदरि त्वां बलादपि । यतो मम मनो लग्नं तव रूपेऽतिचारुणि ॥ १८॥ ततोऽसौ चिंतयामास प्रागेव स्वरचेतसा । अनेनाहं समानीता तदद्य प्रकटीकृतं ॥ १९ ॥ धिग् धिग् मे रूपचारुत्वं पातालं यातु यौवनं । अमुना येन सर्वत्र मया प्राप्ता कदर्थना ॥ २० ॥ जलधौ किं निमग्नाहं मत्स्येनोत्तारिता च किं । पतिताहमिहागत्य दुःखे श्वभ्रोपमे यतः ॥ २१ ॥ कामांधो यदि मे शीलं खंडयिष्यत्ययं बलात् । मर्त्तव्यं तत्तदा नूनं मयोपायेन केनचित् ॥२२॥ वरं मृत्युर्न शीलस्य भंगो येनाऽक्षतव्रतः । देवत्वं लभते याति नरकं तु क्षतव्रतः ॥ २३ ॥ अथोचे सा महाराज नयनिष्ठा नृपाः प्रजाः । पितृवत्पालयंत्यत्र सर्वकालं हितार्थिनः ॥२४॥ त्यक्त्वा न्यायं त्वमप्येवं यद्यकार्यं करिष्यसि । ततो नष्टाः प्रजाः सर्वाः शरणाद्भयमुत्थितं ॥ २५ ॥ सतीनां शीलविध्वंसः कृतो लोकेऽत्र निश्चितं । अकीर्तिं कुरुते कामं तीव्रदुःखान्यमुत्र तु ॥ २६ ॥ किं च शीलं सतीनां हि खंड्यमानं सुदुष्करं । केसरिणः सटा यद्वद् दृग्विषाहेर्मणिर्यथा ॥ २७ ॥ यत्र प्रकुपिताः सत्यस्तं कुर्युः क्षारपुंजकं । बुध्यस्व त्वं ततो राजन् स्वकुलं मा कलंकय ॥ २८ ॥ विशालस्तव वंशोऽयं कुलं च विमलं नृप । गुणाधारस्त्वमेकोऽसि कुकार्यं युज्यते कथं ॥२९॥

स तया बोधितोऽप्येवं महासत्या नरेश्वरः । दुष्टाभिप्रायतस्तस्मात् कामांधो न ह्यपासरत् ॥ ३० ॥ खंड-
यिष्याम्यहं शीलसस्या नार्या बलादपि । क्षारपुंजं करोत्वेषा मां चित्ते चिंतयन्निति ॥ ३१ ॥ ततो निर्ग-
त्य कंदर्पो राजकार्याणि निर्ममे । ध्रुवं शल्यायमानायां तस्यामेव स्त्रियां हृदि ॥ ३२ ॥ युग्मं ॥ धर्मध्यान-
परा सापि नित्यं मलयसुंदरी । बद्धकक्षा मृतौ तस्थौ विच्छायमुखपंकजा ॥ ३३ ॥ स्वयं बभाण राजा स
भाणयामास चापरैः । भोगार्थं तां सतीं सा तु बिभेदे नैव किंचन ॥ ३४ ॥ यद्यद्वस्तु समायातमपूर्वं त-
त्तदर्पितं । चित्तावर्जनकार्येण तस्यैतेन महीभुजा ॥ ३५ ॥

अथान्यदा शुकस्यास्याद्गच्छता पुष्कराध्वना । एकमाम्रफलं पक्वं स्रस्तं भारेण सुंदरं ॥ ३६ ॥
उत्संगे राज्ञ आकाशे समासीनस्य पश्यतः । पतितं पाणिनादाय तेनैवं चिंतितं पुनः ॥ ३७ ॥ कुतोऽत्र
संभवश्चूतफलानां मासि फाल्गुने । हुं ज्ञातं छिन्नटंकोऽस्ति नगरंनिकषा गिरिः ॥ ३८ ॥ तस्यातिविषमो-
त्तुंगशृंगसंस्थारसदाफलात् । रसालात्फलमादाय समुड्डीनः शुकः किल ॥ ३९ ॥ भारेणाम्रमिदं कीरमुखा-
त्स्रस्तं भविष्यति । स्वयं स्वादाम्यदस्तत्किं ददे कस्मै प्रियाथवा ॥ ४० ॥ ध्यात्वेत्यूचे स भोस्तस्यै
समर्प्येदं कलं फलं । तामानीयावरोधेऽद्य मुंचताहं भजे बलात् ॥ ४१ ॥ इत्युक्त्वा प्रेषितास्तेन गत्वा तत्र ॥ १४१ ॥

जनास्तु ते । तदाम्रमर्पयामासुः सापि जग्राह विस्मिता ॥४२॥ प्राप्तं फलमकालेऽपीदं पुण्यैश्चिंतयंत्यदः।
तैरानीयात्ररोधे सा क्षिप्ता मलयसुंदरी ॥ ४३ ॥ ततस्तैः पुनरागत्य राज्ञे सर्वं न्यवेद्यत । कृच्छ्रेणापालय-
द्राजाप्यागच्छंतीं विभावरीं ॥ ४४ ॥ अथ सा चिंतयामास सती मलयसुंदरी। कंदर्पोऽयं सकंदर्पो दर्पान्मां
व्यथयिष्यति ॥४५॥ केशेभ्यो गुटिकां कृष्ट्वा तां घृष्ट्वाम्ररसेन च । ततश्चकार सा भालतलके तिलकं निजे
॥ ४६ ॥ ततः सा पुरुषो भूत्वा दिव्यरूप उपाविशत् । विस्फुरद्वरलावण्यो विश्वस्तो मत्तवारणे ॥ ४७ ॥
दृष्ट्वात्यद्भुतरूपं तमाकस्मिकमिवागतं । विस्फारिताक्षिपत्रास्ता व्यस्मयंत नृपप्रियाः ॥ ४८ ॥ किं कोऽप्येष
पुमान् दिव्यः पातालादिह निर्गतः । अवतीर्णो दिवः किंवा किंवा विद्याधरात्मजः ॥ ४९ ॥ इति चिंता-
कृतां तासामभवन् स्वांतविक्रियाः । राकाचंद्रोदये वार्द्धेरिव वेलाजलोर्मयः ॥५०॥ तासां कटाक्षविक्षेपास्त-
दंगे पतिताः समं । प्रसरन्मंजरीगंधे रसाले भ्रमरा इव ॥ ५१ ॥ नरं तं तादृशं दृष्ट्वाऽवरोधं च विसंस्थुलं।
गत्वा प्राहरिकाः सर्वे विस्मिता भूपतेर्जगुः ॥ ५२ ॥ आगतोऽथ नृपोऽपश्यन्नरं तं विस्मयावहं । धीरं सौम्यं
सुखासीनं प्रत्यक्षमिव मन्मथं ॥ ५४ ॥ कोऽयं कथं प्रविष्टोऽत्र बहुधेति विकल्पयन् । यावत्तां तत्र सोऽप-
श्यत्तावन्नेक्षिष्ट सुंदरीं ॥ ५५ ॥ अत्रानीयाथ मुक्ता या क सा मलयसुंदरी । उत्पाद्य चक्रुर्दि- पृष्टाः

चरित्रं

॥ ११ ॥

प्राहरिका इति ॥५६॥ इदानीमेव सा देव समासीनात्र खल्वभूत् । निर्गता न बहिः क्वापि येन द्वारस्थिता वयं ॥ ५७ ॥ तैरित्युक्ते नृपोऽत्रोचाचिंतयित्वा क्षणं हृदि । सैव स्त्री पुरुषो जातः कथंचन किलाधुना ॥५८॥ ततः पृष्टः स ना कीदृक् स्वमात्मानं निवेदय । स स्माह यादृशोऽहं किं न मां पश्यथ तादृशं ॥ ५९ ॥ विद्याधरादिसिद्धादिलक्षणेभ्यो विलक्षणं । सामान्यनरचिह्नालंकृतं धीरस्थिरांतरं ॥६०॥ वेषं मलयसुंदर्या दधतं तं तथैव च । पश्यन्नुवाच भूनाथो हुं ज्ञातमिति विस्मितः ॥ ६१ ॥ युग्मं ॥ मद्वांछितमनिच्छंती भोस्त्वं मलयसुंदरी । प्रतिपन्नासि पुंरूपं प्रकारेणात्र केनचित् ॥ ६२ ॥ रे नीत्वा बहिरावासे तदेनं धत्त रक्षकाः । स्थितोऽत्रांतःपुरेऽनर्थं सकलेऽपि करिष्यति ॥ ६३ ॥ इत्युक्ते तेन नीत्वा स पुमान् मलयसुंदरः । धृतस्तैस्तत्र हृष्टोऽस्याद्धर्मध्यानोद्यतः सदा ॥ ६४ ॥ सकंदर्पः स कंदर्पः क्ष्मापोऽप्यागत्य तं सदा । पप्रच्छोपचरन् भूरि परैश्चैवमपृच्छयत् ॥६५॥ नृरूपं किं त्वया चक्रे प्रयोगेणेह केन च । स्वाभाविकं कथं रूपं भविष्यति पुनस्तव ॥६६॥ किंतु नोवाच किंचित्स जितकासी ततो नृपः । रोषेणाताडयन्नित्यं नानाताडनकर्मभिः ॥ ६७ ॥ ताड्यमानो भृशं सोऽथ पुमान्मलयसुंदरः । तध्यायद्यतः स्थानात्कथंचिन्निःसराम्यहं ॥ ६८ ॥ ततो मुच्ये महादुःखादतो नरकसोदरात् । कदाचिदन्यदा रात्रौ प्रसुप्तो यामिकस्ततः ॥ ६९ ॥

ततो निःसृत्य सोऽज्ञात आगतो नगराद्बहिः । मर्तुकामः कचिद्वेश्यकुडयामेकत्र तस्थिवान् ॥ ७० ॥ नाति-
दूरेऽस्ति तस्यास्त्वंधकूपोऽल्पबलाभिधः । स परिभ्रमता तेन पुंसा दृष्ट इतस्ततः ॥ ७१ ॥ स्थित्वा तत्र
वटे दृष्टो राजा मां लप्स्यते यदि । मारयिष्यति रोषांधो मारेण विविधेन तत् ॥ ७२ ॥ युक्तं ततोऽधुना
मर्तुं पतित्वा मेऽत्र कूपके । स्मृत्वाभीष्टं ततो देवं चकाराराधनां च सा ॥ ७३ ॥ अरे दैव त्वया वैरिन्
वियोज्येत्थं स्वबंधुतः । निर्भाग्याहं कृता तादृग् दुःखानां भाजनं भृशं ॥ ७४ ॥ महाबलेन निस्सीमताद्दृ-
कूस्नेहेन तेन मे । समं प्रियतमेनात्र वियोगो विदधे त्वया ॥ ७५ ॥ तमेव मेलयेस्तन्मे प्रसयापि भवां-
तरे । यतो यद्विदधासि त्वमवश्यं भवतीह तत् ॥ ७६ ॥ इत्युपालंभमाना सा दैवं पुंरूपधारिणी । कूपे
झंपाप्रदानाय सज्जनां कर्त्तुमुयता ॥ ७७ ॥ चतुर्भिः कलापकं ॥

इतश्च स्वप्रियां पश्यन् स सर्वत्र महाबलः । भ्रामं भ्रामं समागत्य तस्यैवाह्नो निशागमे ॥ ७८ ॥
तस्यामेव प्रसुप्तोऽभूद्वेश्यकुडयां श्रमातुरः । प्रियावियोगसंतप्तः प्रमीलां प्राप नो पुनः ॥ ७९ ॥ युग्मं ॥
कुत्र कुत्र मयेदानीं द्रष्टव्या सेति चिंतयन् । उक्तं मलयसुंदर्याः सर्वं शुश्राव तत्तदा ॥ ८० ॥ अहो मल-
यै किं प्रियाया [illegible] भाषितं । श्रूयते वनितावाक्यं प्र

मृथा विलंवस्व क्षणं शुभे । इति जल्पन् दधावैष यावत् शीघ्रं महाबलः ॥ ८२ ॥ तन्नात भणती यावत् शरणं मे महावलः । दत्तांधकूपके झंपा कुमारेणापि पृष्टतः ॥ ८३ ॥ ततः सोऽस्फुटचैतन्यो नरो मूर्छाभरार्दितः । मंदं मंदं जगादेति शरणं मे महावलः ॥ ८४ ॥ विस्मितोऽथ कुमारः स तस्यांगं समवाहयत् । मूर्छाभंगे ततः सोऽपि चैतन्यं प्राप पूरुषः ॥ ८५ ॥ पुमान्मां किं स्मरत्येष किं वा मन्नामकं परं । कमपीष्टमिति ध्यात्वा ततः प्रोचे महावलः ॥ ८६ ॥ हे साहसिक कोऽसि त्वं किमित्थं पतितस्त्विह । उपलक्ष्य स्वरेणाथ सम्यक् तेनेति भाषितं ॥ ८७ ॥ कोऽसि त्वं कथमायातः कूपे किं पतितोऽनु मां । पृष्टव्योऽसीति पश्चाद्भोः प्रागेकं कुरु मे वचः ॥ ८८ ॥ स्वनिष्ठ्यूतेन मे भालतलं घर्ष यथा तव । पुण्यप्राप्यस्य वृत्तांतं स्वकीयं कथयाम्यहं ॥ ८९ ॥ स्वनिष्ठ्यूतेन तेनापि तस्य भालेऽथ घर्षिते । पुमान् सोऽथ प्रिया तस्य जज्ञे मलयसुंदरी ॥ ९० ॥ इतश्च कूपभित्तेस्तु सर्पेणास्यं कृतं वहिः । उद्योतितोंधकूपः स तच्छिरोमणिना तदा ॥ ९१ ॥ दुष्प्रापात्मप्रियालोकोत्कंठितोऽथ महावलः । अकस्मात्तां पुरोऽपश्यत् प्रियां मलयसुंदरीं ॥ ९२ ॥ अनभ्राहो महावृष्टिर्यदेषा दृश्यसे प्रिये । भ्रामं भ्राममियत्कालं नैव लब्धा कुतोऽपि या ॥ ९३ ॥ अहो विधेर्नियोगो यदित्थमत्रांधकूपके । वभूवान्निति तोऽकस्मात्तवापि मम संगमः ॥ ९४ ॥ ज-

ल्पन्नित्यादि मुंचंश्चाश्रूण्यश्रांतं महाबलः । उवाचामूलमाख्याहि प्रिये वृत्तांतमात्मनः ॥ ९५ ॥ सापि सर्वं स्ववृत्तांतं मुंचंत्यश्रुपरंपरां । दुःखसंपूर्णहृदया कंपमानतनुर्जगौ ॥ ९६ ॥ कुमारः स्माह बाष्पौघनिर्मितांधांधुजीवनः । त्वमप्येवंविधे हा हा पतिता व्यसनार्णवे ॥ ९७ ॥ वपुर्यष्ट्यानया भोगयोग्यया सुकुमारया । दुःखानि तानि सोढानि त्वया तन्वि कथं कथं ॥ ९८ ॥ शून्यारण्ये तदानेन पार्श्वान्ते व्यवहारिणा । जगृहे बालकः सोऽस्ति कुत्रेदानीं मम प्रिये ॥ ९९ ॥ सा स्माहात्रैव नगरे क्वापि मुक्तोऽस्ति तेन सः । ज्ञास्यते तु कथं पुत्रो मिलिष्यत्यावयोः कथं ॥ १०० ॥

कुमारोऽब्रूत चेत्कूपा--दस्मादावां कथंचन । निर्यास्यावस्तदा चिंता कर्त्तव्यैषाखिला खलु ॥१॥ विरहे मे त्वया नाथ वासरा गमिताः कथं । इति पृष्टस्तया सर्वं स वृत्तांतं निजं जगौ ॥ २ ॥ अन्योऽन्यालापपीयूषपानसंप्रीणितश्रुती । चिरेण संगतौ यावत्तत्र तौ तस्थतुः सुखं ॥३॥ विभाता रजनी तावदागाच्चानुपदं नृपः । दृष्ट्वा द्वावपि कूपे तौ जगादैवं च विस्मितः ॥ ४ ॥ युक्ता प्रियेण केनापि नूनं मलयसुंदरी । एषा नैसर्गिकांगश्रीः स्नेहालापं वितन्वती ॥ ५ ॥ अनुरूपमहो रूपं सौभाग्यं यौवनं तथा । संयोगोऽप्येतयोर्युक्तः पंडितो भगवान् विधिः ॥६॥ देवदेव्योरिव स्वर्गे कामरत्योरिवोच्चकैः । इदं हि मिथुनं लोके सफलं

जन्म चतयोः ॥ ७ ॥ अभयं स्वामहो कूपात्सुवां निर्यातमप्युभौ । इत्यूचे स पुनर्लुब्धः कंदर्पो दर्पकांधलः ॥ ८ ॥ रज्जुवद्धे उभे कूपे क्षेपयामास मंचिके । एते भोश्चटतं येनाकर्पयामीति चाह सः ॥ ९ ॥ अथो मलयसुंदर्या प्रोचे कंदर्प एप सः । ममानुपदमायातो राजा रागेण वल्लभ ॥ १० ॥

कामांधेनात्र येनाहं भूरिघस्त्रान् कदर्थिता । मयि लुब्धस्ततो नूनमयं त्वां मारयिष्यति ॥११॥ कुमारः स्माह चेत्कांते कूपादस्मात्कथंचन । निर्गतस्तत्करिष्येऽहं योग्यमेतस्य यद् ध्रुवं ॥ १२ ॥ मा भैपीस्त्वं द्रुतं भद्रे चटैका मंचिकां द्वयोः । इति ब्रुवन् कुमारः स आरुरोहैकमंचिकां ॥१३॥ ततस्ते मंचिके ऊर्ध्वं लग्नः कर्पयितुं नृपः । आत्मोच्छेदाय पातालादिव सर्पकरंडिके ॥ १४ ॥ कूपोपकंठमायाता यावन्मलयसुंदरी । तावन्मृदुगिरा राज्ञा सुखेनोत्तारिता वहिः ॥ १५ ॥ महावलकुमारस्तूपकंठं यावदाययौ । मूर्त्तं काममिवालोक्य तावत्तं स व्यचिंतयत् ॥ १६ ॥ निस्सीमरूपलावण्यो यस्येपोऽधिगतः प्रियः । सा किं विहीनरूपं मां मन्यते ताडिताप्यलं ॥ १७ ॥ ततो जीवत्ययं यावत्संमुखं वीक्षते मम । तावन्नैवेयमथवा मणिवांछा तृणे कथं ॥ १८ ॥ छुर्या छित्वा ततस्तेन रज्जुः प्राप्ततः पुनः । कुमारः कूपतलकमनुगम्य प्रियामिमां ॥ १९ ॥ झंपां दातुं पुनः कूपे समुत्तालाथ सुंदरी । धृत्वा कृच्छ्रेण भूपेन निन्ये सा निजमंदिरं ॥ २० ॥

कः किं नामा वथं चैष मिलितस्ते कुतस्त्विह । इति पृष्टापि सा नाख्यत्केवलं रुदती स्थिता ॥ २१ ॥
आहारं नापि जग्राह सा मुमूर्छ च दुःखतः । यदि द्रक्ष्यामि तं भोक्ष्ये तदाहमिति चावदत् ॥ २२ ॥ कृ-
त्वाथ यामिकायत्तां मुक्त्वा तां चैकमंदिरे । स्वयं जगाम राजा स कंदर्पो राज्यचिंतया ॥ २३ ॥

भविष्यति कथं कूपे निर्यास्यति कथं ततः । प्रियो मे चिंतयंतीति वासरं सात्यवाहयत् ॥ २४ ॥
रतिं नाप्नुवती कापि लुठती निशि भूतले । दष्टातिदुष्टसर्पेण निर्गतेन कुतोऽपि सा ॥ २५ ॥ मम पाद-
तले लग्न एष दुष्टो भुजंगमः । जल्पंतीति चकारैषा गुरुदेवनमस्क्रियां ॥ २६ ॥ आगतैर्यामिकैस्तत्र निजघ्ने
स भुजंगमः । तेभ्यो विज्ञाय तत्रागाद्व्याकुलः सोऽपि भूपतिः ॥ २७ ॥ कृता विषप्रतीकारा विशेषो नाभ-
वत्पुनः । प्रत्युत क्ष्वेडकल्लोला बभूवुरधिकाधिकाः ॥ २८ ॥ इंद्रियाणां ततश्चेष्टा सर्वेषां नाशमागमत् । एक
एवास्फुरच्छ्वासस्तस्या वपुषि केवलं ॥ २९ ॥ अनिच्छंतीव तां द्रष्टुं मन्येऽहं रजनी गता । सज्जितांगो-
मिवोद्धर्तुं व्युष्टेन स्फुरितं ततः ॥ ३० ॥ निःशेषनिष्ठितोपायस्ततो राजातिदुःखितः । पटहं वादयामासे-
त्युद्घोषणपुरस्सरं ॥ ३१ ॥ सज्जीकरोति यो बालामिमां गरलमूर्छितां । रणरंगं गजं कन्यां देशं चाप्नोति
सोऽधुना ॥ ३२ ॥ न निषिद्धः स केनापि पटहः कापि पत्तने । निराशः स ततो जातः कंदर्पो नरनायकः

॥ ३३ ॥ अथैकेन कुतोऽप्येत्य नरेणाभिनवेन सः । पटहो विधृतः सोऽपि विधृतो नृपपुरुषैः ॥ ३४ ॥ अनेन पटहो देव धृतस्तैरिति वादिभिः । नीत्वा भूमीपतेः पार्श्वे स पुमान् दर्शितस्ततः ॥ ३५ ॥ दृष्टो मलयसुंदर्याः स एवायमहो पुमान् । अंधकूपात्ततः पापः कथंकारं विनिर्ययौ ॥ ३६ ॥ केन दैवहतेनैष परोक्षे मे बहिष्कृतः । को निर्गंतुं यतस्तस्मात्स्वयं शक्नोति कूपतः ॥ ३७ ॥ ध्यायन्निति नृपो मंक्षु विधायाकारसंवरं । ऊचे साधो विधेहि त्वं सज्जां मलयसुंदरीं ॥ ३८ ॥ येन तं रणरंगेभं कन्यां देशं च ते ददे । सोऽप्यूचे नृप मादास्त्वमपरं मम किंचन ॥ ३९ ॥ देहि देशांतरायातामेतां मलयसुंदरीं । क्षणमात्रेण येनाहं विदधामि निरामयां ॥ ४० ॥ संकटे पतितो राजा ततः स्माह ददेऽप्यदः । आदेशान् यदि मे कांश्चित्करोष्यनु नरोत्तम ॥ ४१ ॥ यद्वक्त्येष तदहं कृत्वा सत्वाधिकः क्षणात् । गृहीत्वा च निजां भार्यां गमिष्यामीति चिंतयन् ॥ ४२ ॥ प्रतिश्रुत्य नरेंद्रोक्तं ततोऽसौ नृपसंयुतः । पार्श्वे मलयसुंदर्या विषमूर्छायुजो ययौ ॥ ४३ ॥ युग्मं ॥ तदवस्थां ततो दृष्ट्वा दुर्लभां वल्लभामिमां । क्रोधाश्रुप्रवाहं स कुमारः प्रसभं निजं ॥ ४४ ॥ ऊचे चाहो नरेंद्रास्या बालायाः सर्वथा गताः । सर्वांश्चेष्टास्ततो नैव श्वासस्पंदोऽपि लक्ष्यते ॥ ४५ ॥ तथापि कारयाहाय भूपतेऽत्र महीतलं । निरुद्धजनसंचारं सिक्तं चामलवारिणा ॥ ४६ ॥ राजा-

देशेन सर्वं तन्नियुक्तैर्विदधे नरैः । नृपो लोकोऽपि तत्स्थानाद्बहिर्झटिति तस्थिवान् ॥ ४७ ॥

एकाकिना कुमारेण प्रारेभे विषवालनं । आलिख्य मंडलं चक्रे मंत्रस्याप्यर्चनाविधिः ॥४८॥ कृत्वा ध्यानं महामंत्रं स्मृत्वा च कटिपट्टकात् । कृष्ट्वा मणिः कुमारेण क्षालितोऽमलवारिणा ॥४९॥ तद्वारि नेत्रयोस्तस्या यावत्तेन प्रचिक्षिपे । सा तावल्लोचने किंचिदुन्मीलितवती शनैः ॥ ५० ॥ ततः क्षिप्तं मुखे नीरं श्वासोऽपि स्फुरितस्ततः । युग्ममुद्घटितं चाक्ष्णोस्तयोः पुण्यमिव द्वयोः ॥ ५१ ॥ सिक्ता तेनाथ सर्वांगं मध्ये तद्वारि पायिता । समुत्तस्थौ कुमारस्यानंदपूरेण सा समं ॥५२॥ कुतस्त्वं प्रिय तस्माच्चांधकूपान्निःसृतः कथं । कथं चक्रे त्वया सज्जदेहाहं चेत्युवाच सा ॥ ५३ ॥ कुमार ऊचे भद्रेऽहं रज्जुच्छेदेन पातितः । यावत्कूपे स्थितस्तावत्सर्पस्तत्रैव सोऽभवत् ॥ ५४ ॥ कूपभित्तीस्ततः सर्वाः समंतात्पश्यता मया । दृष्टा द्वारे शिला तत्र स सर्पो यत्र संस्थितः ॥५५॥ गत्वा छन्नं ततो द्वारशिला सा मुष्टिना हता। द्वारमुज्जघटे तत्र सर्पश्चागात् पराङ्मुखः ॥५६॥ यावद् द्वारेण तेनाहं प्राविक्षं साहसान्वितः। तावदग्रे फणी सोऽपि दीपिकाधरवद्ययौ ॥५७॥

नूनमेषा सुरंगात्राऽकारि चौरेण केनचित् । ततः पुरः क्वचिद् द्वारमस्या गुप्तं भविष्यति ॥ ५८ ॥ पुमानिव ज्वलद्दीपकरो ययात्यहिः पुरः । तन्ममाद्यापि जागर्ति कोऽपि पुण्यलवो ननु ॥५९॥ चिंतयन्नि-

चरित्रं

त्यहं यावत्कियतीं भूमिकां गतः । तावत्सर्पः स नष्टो द्राक् ध्वांतं चोल्लसितं भृशं ॥६०॥ ध्वांतेऽप्यहं तथैवानुव्रजन्नास्फालितोऽश्मनि । ततः पादप्रहारेणाहताऽलं सा शिला मया ॥ ६१ ॥ द्वारमुद्घटितं तस्मान्निर्गतेन मया बहिः । गर्भवासादिव प्राप्तं पुनर्जन्मेति चिंतितं ॥ ६२ ॥ किंचिद्विश्वाससमायातः पश्यन्नहिपदं भुवि । गंतुं लग्नः प्रिये सावधानचित्तोऽहमग्रतः ॥ ६३ ॥ कियद्गतेन दृष्टोऽहिः शिलाकुंडलितो मया । वशीकृतस्य मंत्रेण तस्यात्तश्च शिरोमणिः ॥ ६४ ॥ गिरिनद्यां सुरंगात्र यदेषा पितृकानने । चौरस्थानं तदेतद्धि स परं तस्करो मृतः ॥६६॥ जानन्नप्यात्मनोऽनर्थं नृपात्ते विरहं पुनः । अत्यर्थमक्षमः सोढुं प्रस्थितोऽहं पुरंप्रति ॥ ६७ ॥

आगां चात्र पुरे यावत्तावत् श्रुत्वा च डिंडिमं । मामिवाकारयंतं त्वां सज्जीकर्तुं विषाकुलां ॥ ६८ ॥ पृष्ट्वा ज्ञात्वा च वृत्तांतं लोकात्ते डिंडिमो धृतः। मणिनानेन सर्पस्य मया त्वं सज्जिता प्रिये ॥ ६९ ॥ मयैषोऽपि नृपो वाक्यसंकटे पातितोऽस्ति यत् । कर्तव्या न त्वया काचिदनिवृत्तिस्ततः प्रिये ॥ ७० ॥ निःसंदेहमयं त्वां मे वितरिष्यति वल्लभे। सुधासिक्तेव संजज्ञे ततोऽसौ निर्वृता भृशं ॥ ७१ ॥ अथाहूतः कुमारेण राजाऽयातो विलोक्य तां । उपविष्टां प्रजल्पंतीं प्रमोदविवशोऽभवत् ॥७२॥ उवाच च शिरो धुन्वन् ॥ १५१ ॥

कटरे शक्तिरस्य यत् । सुखेन सार्द्धमस्माकमस्याः प्रादायि जीवितं ॥७३॥ तव किं नाम भो ब्रूहि पृष्टे राज्ञेति राजसूः । तस्मै सिद्ध इति स्वीयनामधेयमचोकथत् ॥ ७४ ॥ कल्येऽपीयं न भुक्तास्ति किंचिद्बाला ततोऽधुना । जेमयोचितमेतां त्वमित्युवाच महीपतिः ॥ ७५ ॥

शर्कराक्षोदसंयुक्तमानाय्य क्वथितं पयः । कुमारेण स्वहस्तेन यथेष्टं पायिताथ सा ॥ ७६ ॥ कुमारेण नृपः प्रोचे गृहीत्वैनां व्रजाम्यहं । मां प्रेषय निजं चोक्तं कुरु त्वं सत्यवागसि ॥७७॥ रविवन्मेघवन्नीरराशिवच्च नरेश्वरः । नातिक्रामति मर्यादामन्यथैषा हता प्रजा ॥ ७८ ॥ अप्युक्तं पुरलोकेनार्पयेमामस्य बालिकां । तवास्तु भाषितं सत्यं मिलतां दुःखिताविमौ ॥ ७९ ॥ इत्यादिबोधितो गूढकोपवह्निः शमीव सः । क्षणं तूष्णिं क्षणं चक्रे वार्त्ता अन्याश्च भूपतिः ॥ ८० ॥ अपृच्छच्चैष हे सिद्ध तवैषा भवतीह किं । स समाह गृहिणी दैवाद्वियुक्ता मिलिताधुना ॥ ८१ ॥ अथोचे भूपतिः साधो कुर्वेकं मे प्रयोजनं । तथाहि मे शिरो नैव तुदत्तिष्ठति कर्हिचित् ॥ ८२ ॥ ततस्त्वं लक्षणैर्यादृक् तादृक्षोऽपि नरो यदि । लभ्यते दह्यते चापि निक्षिप्यांतश्चितं ततः ॥ ८३ ॥ रक्षा तस्याश्चिताया हि हरेत्पीडां शिरःस्थितां । त्वया संपादितं तन्मे भवत्वेव महौषधं ॥ ८४ ॥ नूनं मलयसुंदर्यां लुब्धोऽयं मां जिघांसति ।

प्रागेव याचितोऽनेन क्षुद्रादेशानहं ततः ॥ ८५ ॥ ततोऽयमकृते कार्ये भार्यां मे नार्पयिष्यति । कार्यं पुन-
र्विना मृत्युं कर्तुं शक्यं न केनचित् ॥ ८६ ॥ इति ध्यात्वा चिरं तेन समालंब्य च साहसं । ऊचे नरेंद्र
चिंतेयं कर्त्तव्या कापि न त्वया ॥८७॥ मया संपाद्यमेतत्तेऽप्यतिदुर्लभमौषधं । समर्प्य मे परं भार्यां राज्यं
कुर्याश्चिरं पटुः ॥ ८८ ॥ मिथ्या विहस्य सोऽवोचच्चित्ते दुष्टो नृपस्ततः । महोपकारिणे सिद्ध दातव्या ते
प्रिया मया ॥ ८९ ॥ तयोः प्राहरिकान्मुक्त्वा जायापत्योः पृथक् पृथक् । हृष्टचित्तः स पापिष्टः क्ष्मापोऽगा-
न्निजमंदिरं ॥ ९० ॥ प्रास्थापयत्कुमारोऽथ श्मशाने काष्टसंचयान् । लोकोऽप्यूचे मुधा हा हा नररत्नं वि-
नंक्ष्यति ॥ ९१ ॥ विहितांतिमश्रृंगारो वेष्टितो राजपूरुषैः । दिनस्य पश्चिमे यामे श्मशानं प्राप भूपभूः ॥
॥ ९२ ॥ ज्ञात्वा व्यतिकरं लोकादूचे मलयसुंदरी । धिग् धिग् मे जन्म धिक् चेदं सौंदर्यं वपुषोऽखिलं ॥
॥ ९३ ॥ येनैतस्य कुमारस्य पुंरत्नस्य महौजसः । सर्वत्राप्यहमेवात्र जातानर्थस्य हेतवे ॥ ९४ ॥ पुरा
नाथ त्वमुत्तीर्णः सदैवापन्महार्णवात् । एतस्यामापदीदानीं पुनः स्वास्यसि हा कथं ॥ ९५ ॥ धृत्वा राज-
भटैः क्षिप्तश्चिताकाष्टेषु वल्लभ । प्रज्वालितेऽनले विष्वक् निर्यास्यसि कथं ततः ॥ ९६ ॥ जीवन्नेव चिता-
वह्नेर्मध्ये प्रज्वलितः प्रिय । सर्वांगदाहपीडा त्वं सहिष्यसि कथं कथं ॥ ९७ ॥ एतस्त्वं किमिह स्वामिन्

ममाथ मिलितः कथं । त्वयात्रेत्याहिना दष्टा पापाहं जीविता च किं ॥ ९८ ॥ बहुप्रकारमित्यादि खिद्यमा-नाक्षिवारिभिः । दयिताय प्रयच्छंती जलांजलिमनारतं ॥९९॥ यदि द्रक्ष्यामि भर्तारं करिष्ये भोजनं ततः। इति निश्चित्य सा तस्थौ सर्वचेष्टाविवर्जिता ॥ ३०० ॥ युग्मं ॥

कुमारेणापि धीरेण संवीक्ष्येतस्ततो भुवं । गुर्वीं विरचयांचक्रे स्थाने चात्रेप्सिते चितां ॥ १ ॥ दृष्ट्वा तस्य कुमारस्य साहसं नागरो जनः । संभूयागत्य चात्यंतं दूनो भूपं व्यजिज्ञपत् ॥ २ ॥ न्यायोऽयं कियद्देषोऽत्र देव रक्षामिषात्त्वया । हन्यते पशुवत्सिद्धः परोपकृतिकर्मठः ॥ ३ ॥ ततो वरमिमां बालामस्मै मा दास्म कर्हिचित् । एनं तथापि जीवंतं मुंच नो वचसा प्रभो ॥ ४ ॥ ततोऽभाणि नृपेणैषा न गृह्णात्यपि नाम मे । वीक्षते संमुखं नैव जीवत्यस्मिन्नरे तथा ॥ ५ ॥ ममेमां तु विना बालामात्मा तिष्ठति नो सुखं। पतितः संकटेऽमुष्मिन् भवामि तदहं कथं ॥ ३ ॥

ततो जीवाभिधानेन मंत्रिणाभाणि निर्दयं । अहो किंचिन्न कर्तव्यं वराको म्रियतामयं ॥७॥ नरेश्वरोऽपि मंत्री च महापापावुभाविमौ । महिलामात्रकार्येण नररत्नं हतो यतः ॥ ८ ॥ कुरुतोऽनर्थमेतौ यद्दुर्मती क्षारदंभतः । क्षार एवानयोर्मूर्ध्नि निश्चितं तद्भविष्यति ॥९॥ इत्यन्योऽन्यं ब्रुवाणः स लोकः स्वस्था-

नमीयिवान् । कुमारोऽपीष्टदेवानां चकार स्मरणं क्षणं ॥ १० ॥ हाहारवेण लोकानां सार्द्धं सुभटवेष्टितः । कुमारः काष्टनिचितां प्रतस्थेऽथ चितांप्रति ॥ ११ ।. लोकानां हृदये शोकः कुमारश्च चितांतरा । प्रविष्टो निर्गतश्चाशु तेषामश्रुभरस्तदा ॥ १२ ॥ प्रज्ज्वालितो नृपायुक्तैः समंताज्ज्वलनो नरैः । सार्द्धं समस्तलोकानामंगेष्वसुखवह्निना ॥ १३ ॥ प्रशशंस जनस्तस्य धीरत्वं ज्वलितेऽनले । सीत्कारमात्रमप्युच्चैरशृण्वन् भूपजन्मनः ॥ १४ ॥ अथ निर्ज्वलितप्रागे ज्वलने राजपूरुषाः । स्वामिने कथयामासुर्यथाविहितमात्मनः ॥ १५ ॥ तस्यां रात्रौ नृपं मुक्त्वा जीवामात्यं च सर्वथा । निःशेषे नगरे तत्र निद्रा कस्यापि नाययौ ॥१६॥ प्रभातसमये जाते स सिद्धः क्षारपुट्टलं । कृत्वा शीर्षे समायासीत्स्वस्थानेन पुरे पुनः ॥ १७ ॥ दृष्ट्वा तं विस्मितो लोको जगादानंदितो भृशं । हंहो सत्पुरुषेदं किं शीर्षे त्वं चागतः कुतः ॥ १८ ॥ तस्यास्थित्तैर्गृहीत्वाहं भस्म भूपस्य हेतवे । आयातोऽस्मीति कथयन् स ययौ राजमंदिरं ॥ १९ ॥ ग। रक्षामर्पयामास भूभुजे कथयन्निति । प्रक्षिप त्वं निजे शीर्षे रक्षां रोगः प्रयातु ते ॥२०॥ राजोचे किमहो सिद्ध न दग्धस्त्वं चिताग्निना । कुमारोऽचिंतयच्छद्म कर्तव्यं छद्मिनो ननु ॥ २१ ॥ ऊचे चाहं नराधीश दग्धः सत्वेन मे पुनः । समायाताः सुरास्तत्र सिक्ता तैः सुधया चिता ॥ २२ ॥ जीवितोऽहं पुनस्तेन गृहीत्वा भस्मपुट्टलं ।

तव योग्यमिहायातः कुरु त्वं निजजल्पितं ॥२३॥ राजा दध्यौ जनानां हि वंचयित्वा दृशो बहिः । स्थिते धूर्तेऽत्र चित्याया ज्वालितो ज्वलनो भटैः ॥ २४ ॥ ज्ञात्वाथ दयितं तत्रायातं मलयसुंदरी । आरक्षकयुता प्राप्ता हृष्टा चोत्कंठिता भृशं ॥ २५ ॥ एकांतं कारयित्वा च सर्वं पप्रच्छ तं प्रति । प्रविष्टोऽपि कथं नाथ न दग्धस्त्वं चिताग्निना ॥ २६ ॥ मंदं मंदं बभाषे स प्रियेऽहं निर्ययो यदा । सुरंगया द्रुतं तस्मादंधकूपान्नयंकरात् ॥ २७ ॥ सुरंगाया मुखे तस्या गुर्वी विरचिता चिता । प्रविष्टे मयि तन्मध्यं यदा प्रज्वालितोऽनलः ॥ २८ ॥ सुरंगायास्तदा द्वारमुद्घाट्येतः प्रविश्य च । पुनर्विधाय तद्द्वारं तत्रैवाहं स्थितोंतरा ॥ २९ ॥

ज्वलन् ज्वलन् चितावह्नौ निर्वाणे द्वारमादरात् । उद्घाट्याहं च निर्गत्य क्षेमेणात्र समागमं ॥३०॥ इदं गुह्यं त्वया कांते प्रकाश्यं नैव कस्यचित् । येनैव भूपतिर्दुष्टो मम छिद्राणि पश्यति ॥ ३१ ॥ अत्रांतरे समागत्य नृपेणाभाणि सिद्ध भोः । अद्येमां भोजयात्मीयां भार्यां मलयसुंदरीं ॥३२॥ कथयित्वा ततस्तेन दयिता भोजिता निजा । पश्चादुक्तं मया राजंस्तव कार्यमसाध्यत ॥ ३३ ॥ तन्मां प्रहिणु गच्छामि भार्यामादाय संप्रति । सिध्यतात्प्रतिपन्नं ते माऽनेशत्सूनृतं व्रतं ॥ ३४ ॥ नृपेण प्रेषिता दृष्टिर्जीवामात्यस्य संमुखं । क्षणं विमृश्य मंत्री स ततो लग्नः प्रजल्पितुं ॥ ३५ ॥ अहो सिद्ध त्वया तावत्कृतमेकं प्रयोजनं।

द्वितीयं चापि भूपस्य कुरु सत्वमहोदधे ॥ ३६ ॥ पुरस्यास्यैव नेदिष्ठे छिन्नटंकाभिधे गिरौ । चूतवृक्षः समस्त्यस्य प्रस्थमारोह्यमुच्चकैः ॥३७॥ उपरिष्टात्तस्य चूतस्य देया झंपा ततस्त्वया। फलान्यादाय दातव्या पुनर्झंपा भुवंप्रति ॥ ३९ ॥ पश्चादत्र समागत्य फलान्येतानि भूभुजे । अर्पणीयानि येनास्य पित्तपीडोपशाम्यति ॥४०॥ ततो दध्यौ कुमारोऽयं क्षुद्रादेशोऽतिदुष्करः । मर्त्तव्यं हि मया तत्र बुद्धिः कापि न विद्यते ॥ ४१ ॥ कार्येऽस्मिन्नकृतेऽनात्तभार्योऽहं मृत एव तत् । द्वाभ्यामपि प्रकाराभ्यामथ मृत्युः स्थितं मम ॥४२॥ कुतोऽपि चेद्विधिवशात्क्षुद्रादेशं करोम्यमुं । तज्जीवितं कलत्रं च द्वयमप्यस्ति मेऽधुना ॥ ४३ ॥ ध्यात्वेत्युवाच हे मंत्रिन् राजकार्यं करोम्यदः । इति ब्रुवन् कुमारो द्रागुत्तस्थावासनाद् द्रुतं ॥४४॥ पतत्सु दुःखपूरेण दयिता नयनाश्रुषु । कुमारश्छिन्नटंकाख्यं प्रतस्थे तं गिरिंप्रति ॥ ४६ ॥ यथायथाद्रिमारोहत्कुमारः स तथा तथा । लोकानां हृदये शोको हर्षश्चामात्यभूभुजोः ॥ ४५ ॥ पर्वताग्रं स आरुढ उदयाद्रिमिवार्यमा। ततो नृपनरैस्तस्य दूरे चूतः स दर्शितः ॥४७॥ न्यायस्थितेन यत्किंचिन्मयास्ति शुभमर्जितं । ततस्तस्य प्रभावेण सफलं मेऽस्तु साहसं ॥ ४८ ॥ इति जल्पन् रसालं तं लक्ष्यीकृत्य स साहसी । झंपासंपातमातेने लोकहाहारवे सति ॥ ४९ ॥ पतन् वेगेन शृंगात्स क्षणेनागाददृश्यतां । कुमाराऽहितकर्तॄणां मूलतः ॥ १५७ ॥

पुण्यराशिवत् ॥ ५० ॥

अहो अन्याय आः पाप मिलितानि पृथक् पृथक् । भूत्वा कचिद्वविष्यंति गतान्यमिलितानि ही ॥
॥ ५१ ॥ इति ब्रुवंतस्ते सर्वे शंकमानास्त्वमंगलं । नरेंद्रस्य पुरस्यापि व्यावृत्य स्वगृहान् ययुः ॥ ५२ ॥
राजपुंभिः समाख्याते निःशेषे नृपमंत्रिणो । कृतार्थं मन्यमानौ स्वं गमायामासतुर्निशां ॥ ५३ ॥ संजाते-
ऽथ प्रभाते स सिद्धो मध्ये पुरं वहन् । शिरस्याम्रफलापूर्णं करंडं पुनरराययौ ॥ ५४ ॥ महात्मा जीवितो
नूनमेष देवानुभावतः । कृतभूपालकर्त्तव्यः क्षेमेणात्र समागतः ॥ ५५ ॥ ब्रुवाणैरिति हृष्टास्यैर्विस्मितैर्मि-
लितैः पथि । अनेकधा पृच्छ्यमानः स्थाने स्थाने पुरीजनैः ॥ ५६ ॥ प्रष्टव्यो नाधुना किंचिद्युष्माभिस्ता-
निति ब्रुवन् । जनैः परिव्रतो राज्ञः समीपे स ययौ पुमान् ॥ ५७ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ कृष्णास्येनातिभी-
तेन विस्मितेन च भूभुजा । यावन्नाभाषितः किंचित्स पुमांस्तत्र संसदि ॥ ५८ ॥ मंत्रिणा तावदाख्यायि
कृत्वा कार्यं सुदुष्करं । हे सिद्ध त्वं किमायासीः कुशलेनात्र सत्वरं ॥ ५९ ॥ एवमित्यालपन्नेष शीर्षादु-
तार्य मुक्तवान् । सहकारकरंडं तं तयोरासीनयोः पुरः ॥ ६० ॥ ऊचे चैतानि चूतस्य फलान्यादध्वमत्त
च । यूयं कुटुंबसंयुक्ताः पित्तं शाम्यंतु सर्वथा ॥ ६१ ॥ भीताः सर्वेऽपि मौनेन यावत्तस्थुर्नृपादयः । ताव-

दुद्घाटयांचक्रे सिद्धेनाम्रकरंडकः ॥ ६२ ॥ द्वित्रीण्यादाय चूतानि भूपमापृच्छ्यचागमत् । पार्श्वे मलयसुंदर्या दुःखिताया नृपात्मजः ॥ ६३ ॥ ततोऽसौ हृष्टहृदया मयूरीव घनागमे । प्रतिपत्तिं विधायोच्चैः पप्रच्छोदंतमेतकं ॥ ६४ ॥ स स्माह वल्लभे पूर्वं यो योगी वह्निकुंडके । दग्धः परिचितो मे स मृत्वात्र व्यंतरोऽभवत् ॥६५॥ स चूते निवसत्यत्र भागधेयेन नौ प्रिये । प्रजल्पन्निपतंश्चापि तेनाहमुपलक्षितः ॥ ६६ ॥ स्वकराभ्यां ततस्तेन धृतोऽहं चपलं पतन् । उक्तश्चोपकृतेः कर्त्ता मा भैस्त्वं नृपनंदन ॥ ६७ ॥ आत्मीयः कथितस्तेन वृत्तांतः स्वो मयापि च । इति संलपतो रात्रिर्व्यतीयायावयोर्द्वयोः ॥ ६८ ॥ व्यंतरेण ततस्तेनाभाणि त्वं भो ममातिथिः । कुमारेष्टातिथे किं किं तवातिथ्यं करोम्यहं ॥ ६९ ॥ मयोचे कार्यसंसिध्ध्या कंदर्पस्य नरेशितुः । निर्व्यूढागूर्यथाहं स्यां विधेहि त्वं तथा सुर ॥ ७० ॥ ततोऽभाणि सुरेणैष नृपतिस्त्वां जिघांसति । शिक्षयाम्यहमेनं तद्यदि ते संमतं भवेत् ॥ ७१ ॥ मयोक्तमियताप्येष विरुद्धव्यसनाद्यदि । न निवर्त्स्यति तत्सर्वमपि तस्य विधास्यते ॥ ७२ ॥

यदा कदापि दुःसाध्यं किंचित्ते स्यात्प्रयोजनं । तदाहं स्मृतमात्रोऽपि करिष्यामि सहायतां ॥७३॥ इत्युक्त्वा तेन चानीय कुतोऽप्येकः करंडकः । गृहीतैश्चूततस्तस्मात्कलैराम्रफलैर्भृतः ॥ ७४ ॥ गृहीत्वाथ

करंडं तं मां चागाक्षगराद्वहिः । स देवोऽवददेवं च प्रति मां तत्र संस्थितः ॥ ७५ ॥ कुमारैनं करंडं त्वं नीत्वार्पय महीपतेः । समेष्यामि त्वया सार्द्धमहमंतर्हितः पुनः ॥ ७६ ॥ तत्र प्राप्तस्य यद्यन्मे भविष्यत्युचितं पुनः । तत्तत्सर्वं करिष्यामि तस्य प्रच्छन्नसंस्थितिः ॥ ७७ ॥ मयानीय करंडः स ततो राज्ञे समर्पितः । अनुज्ञाप्य च भूपालमहं पश्चादिहागमं ॥ ७८ ॥ ततस्तस्य करंडस्य मध्यादुच्छलितः किल । नृपं खादाम्यमात्यं वा पुनः पुनरिति स्वरः ॥ ७९ सिद्धोऽयं निश्चितं कोऽपि गूढात्मा सिद्ध एव यत् । दुष्कराण्यपि कार्याणि करोतीदृशि लीलया ॥ ८० ॥ तदत्र फलदंभेन नूनमेषा बिभीषिका । काप्यानीयामुना मुक्ताऽस्माकं क्षयकारिणी ॥ ८१ ॥ जल्पंतमिति तं भूपं चकितं सचिवो हसन् । बिभीषिकामुखे धूलिस्तदोच्चैः कथयन्निति ॥ ८२ ॥ अहंयुर्वार्यमाणोऽपि यावत्तस्यांतिकं ययो । तावच्छुश्राव तं शब्दं स मृत्योर्दुंदुभेरिव ॥ ८३ ॥ युग्मं ॥

ततो यावत्स्वहस्तेन तेनाथ फलवांछया । द्वारमुद्घाटितं तस्यं स्वस्याऽपुण्यनिधेरिव ॥ ८४॥ तावत्कृतांतधाटीव त्रासयंती जनं द्रुतं । वज्रानलमहाज्वाला तन्मध्यादुत्थिता पुरः ॥ ८५ ॥ दग्धः पतंगवद्दुष्टस्तया वज्राग्निकीलया । सहसा सचिवः सेप जीवो निर्जीवतामगात् ॥ ८६ ॥ लग्नः काष्ठेषु सौधस्य

दग्धुं प्रारब्धपावकः । ततो भीतेन सिद्धः स नृपेणाकारितो द्रुतं ॥८७॥ मद्‌गृहोण सुरेणात्र कृतं किंचि- · नरिं
द्भविष्यति । चिंतयन्निति सिद्धः स समागाद्राजसन्निधौ ॥८८॥ उदित्वा सर्वमेतस्मै राज्ञाऽवादि प्रसद्य
भोः । सिद्धास्मासु कृपां कृत्वाऽदः शांतिं नय विड्वरं ॥८९॥ भविष्यति कथं शांतिरिति चिंतयतामुना ।
सिद्धेनाक्षेपि तत्रांबु शांतोऽग्निः सर्वथा ततः ॥ ९० ॥ पिहितोऽथ करंडः स क्षेमेणास्यात्तथैव च । तस्या-
सन्ने परं कोऽपि भीत्या नास्थात्कथंचन ॥ ९१ ॥ अथोद्‌घाट्य करंडं तं स सिद्धः सात्त्विकाग्रणीः । ततः
क्षेमेण जग्राह सहकारफलोत्करं ॥ ९२ ॥ स्वहस्तेनार्पयामास राज्ञे विस्मितचेतसे । अन्येभ्योऽपि परं राजा
नाग्रहीत्तानि भीतितः ॥ ९३ ॥ धीरयित्वाथ सिद्धेन ग्राहितस्तानि भूपतिः । महामात्यपदे तस्याऽतिष्टि-
पज्ज्येष्टनंदनं ॥ ९४ ॥ नृपः पप्रच्छ हे सिद्धोच्छलितं किमिदं भयं । येनैवं गमितो मार्गे महामात्यो
ममैष हा ॥९५॥ सिद्धः स्माह नराधीश तवाऽन्यायतरोरयं । अंकुरोऽतःपरं पुष्पं फलं चानुभविष्यसि ॥९६॥
यतो ये पालयंत्यत्र नृपा न्यायं महीतले । नाप्नुवंत्यापदां लेशमपि ते स्फीतसंपदः ॥ ९७ ॥ ततो वि-
सृज मामथ स्वभार्यासंयुतं नृप । पाळयासादितं राज्यं निष्प्रत्यूहमिदं कुरु ॥ ९८ ॥ सामंताद्यास्ततः
प्रोचुः कुरु स्वामिन्निदं वचः । अनयेनैष यत्साधुर्युक्तः कोपयितुं न हि ॥ ९९ ॥ ततो मलयसुंदर्यामनु- ॥ १६१ ॥

रागवशंवदः । नृपो दध्यावसो सिद्धः शक्तिमान्मंत्रतंत्रवित् ॥ ४०० ॥ एष वाह्यानि कार्याणि साधयामास लीलया । कारयामि ततः स्वांगे किंचित्कार्यं सुदुष्करं ॥ १ ॥

करिष्येऽहं तथा नांगं यथायं कारयिष्यति । पश्चादकृतकार्यस्तां कथं याचिष्यते प्रियां ॥ २ ॥ एवं कृतेऽत्र मे किंचिन्निंदापि न भविष्यति । ध्यात्वेत्युवाच हे सिद्ध अर्पयिष्यामि ते प्रियां ॥ ३ ॥ किंतु त्वं वहु सामर्थ्यस्तवासाध्यं न किंचन । तृतीयं कुरु कार्यं तत् पूर्वं यन्मेऽस्ति मानितं ॥ ४ ॥ पश्याम्यहं स्वनेत्राभ्यां सर्वांगं न तु पृष्टकं । तत्त्वं कुरु तया वीक्षे यथा तदपि मध्यवत् ॥ ५ ॥ क्षुद्रादेशानहो एष वितरन्नेव तिष्ठति । ध्यायन्निति कुमारः स साक्षेपमिदमब्रवीत् ॥ ६ ॥ नेक्षते कोऽपि पृष्टं स्वमसद्ग्राहस्तदेष किं । स्वपृष्टदृष्टौ ते कीदृक् कार्यसिद्धिर्नराधिप ॥ ७ ॥ ततः सिद्धो नरेंद्रस्य ग्रीवानाडीं तथा बलात् । आचकर्षातिरोपेण दंतैर्दंतान्निपीडयन् ॥ ८ ॥ यथा भ्रांत्वा मुखं जातं घटस्थानेऽस्य तत्क्षणात् । मुखस्थाने पुनर्यत्र न्यस्तेवाथ कृकाटिका ॥ ९ ॥ विलोकय निजं पृष्टं सिध्यत्विष्टं नरेंद्र ते । इति जल्पति सिद्धे स चुकोप सचिवो नवः ॥ १० ॥ अन्यायकूटवसते हंहो धूर्त्तशिरोमणे । हतो मज्जनकस्तावज्जीवो मंत्रीश्वरस्त्वया ॥ ११ ॥ अस्माकं पश्यतां राज्ञो दुःखावस्थाप्यसौ कृता । भविष्यतीह किं किं न ततस्त्व-

त्तोऽसमंजसं ॥ १२ ॥ इतश्चाकर्ण्य वृत्तांतं तं सर्वमपि भूपतेः । भीतास्तत्रायगुर्भूपभार्याः सर्वा अपि द्रुतं ॥ १३ ॥ दृष्ट्वा ताः स्वामिनं दुःस्थमपूर्वाकारधारिणं । प्रक्षिपंत्यो मुखे पंचाप्यंगुली रोदनान्विताः ॥ १४ ॥ अतिदीनस्वरेणैवं सिद्धस्याभिमुखं जगुः । कोपं मुंच प्रसीदाशु सुसाधोऽस्मासु संप्रति ॥ १५ ॥ यादृशोऽभून्नृपो मूर्त्या तादृशं कुर्वमुं पुनः । अस्मभ्यं पतिभिक्षां त्वं देहि कारुण्यमंदिर ॥ १६ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ प्रत्यक्षं सर्वलोकानामेष दुःखं हि संगतः । परिणामं निजं दुष्टं त्यक्षतीति विचिंतयन् ॥१७॥ सिद्धो जगाद यद्येष स्वपादाभ्यां पुराद्बहिः । संस्थितं जिनमानम्य पुनरागच्छतीह च ॥ १८ ॥ युग्मं ॥ सज्जितांगस्तदेष स्यात् पतिर्वो नान्यथा पुनः । ततोऽशक्तोऽपि भूपः स तत्र गंतुं प्रचक्रमे ॥ १९ ॥ कौतूहलेन पुर्लोके चटितेऽट्टगृहादिषु । स्थाने स्थाने तथा पुंजीभूते भूपश्चचाल सः ॥ २० ॥

ऋजुपद्भ्यामचालीच्च अपश्यन्मार्गकं पुरः । पदे पदे स्खलन् राजा दुःखेन महता ययौ ॥ २१ ॥ विपरीतांगपादेन पश्यन्मार्गं चचाल सः । ययौ तथापि दुःखेन प्रेरणाभां विडंबयन् ॥ २२ ॥ द्वाभ्यामपि प्रकाराभ्यां जनयन्निति कौतुकं । केषां दुःखं च केषांचित् स गत्वा पुनरागमत् ॥ २३ ॥ प्रत्यक्षं सर्वलोकानां पापोऽयमिति न्यक्कृतः । निर्वेदस्यैत्यधुना नूनं दुष्टादध्यवसायतः ॥ २४ ॥ ध्यायन्नित्यपरां नाडीं

कंधरायाश्चकर्ष सः । नरेंद्रस्य ततो वक्त्रं वलित्वा स्थानमागतं ॥ २५-॥ अवरोधस्ततः सिद्धं प्रशशंस
प्रमोदभाक् । ऊचे च प्रार्थयस्वाहो यत्ते किंचन रोचते ॥ २६ ॥ स स्माहेकामिमामेव भार्यां मलयसुंदरीं
। मह्यं दापयतास्तीह यदि शक्तिलवोऽपि वः ॥ २७ ॥ ततस्ताभिर्भृशं प्रोचे प्रत्युचे न पुनर्नृपः । दध्यौ
देया कथं स्थाप्या यांती मलयसुंदरी ॥ २८ ॥ अत्रांतरे समुत्तस्थौ मंदुरायां हुताशनः । दारुणः पूरयन्
ज्वालासहस्रैर्गगनांगणं ॥ २९ ॥ ततः प्रोचे नरेंद्रेण वरो मम तुरंगमः । दह्यते सिद्ध तं कर्ष कुरु तुर्यं
प्रयोजनं ॥ ३० ॥ प्रियामादाय गच्छेस्त्वं पश्चादद्यैव वांछया । ततोऽब्रूत जनोऽद्यापि कुग्राहं न नृपोऽस्य-
ति ॥ ३१ ॥ एतावतापि यद्दुष्टाध्यवसायं जहाति न । पापोऽयं तदमुष्यात्र योग्यं कर्त्तुं करोमि तत् ॥
॥ ३२ ॥ ध्यायन्निति कुमारोऽथ प्रवेष्टुं तं हविर्भुजं । उत्पन्नद्विगुणोत्साहो बभूव प्रगुणः क्षणात् ॥ ३३ ॥
हाहाकारपरे लोके बहुधा वारयत्यपि । मनसा भूपतिं भूरि निंदत्याक्रोशति क्रुधा ॥ ३४ ॥ कुमारः स्मृ-
तदेवः स चिंतितात्ममनोरथः । पतंगवत्पपाताग्नौ लोकानामश्रुभिः समं ॥ ३५ ॥ युग्मं ॥ संतुष्टे नृपतौ
लोके स्फुरच्छोकभरे तथा । क्षणमात्रेण सिद्धः स निर्ययौ ज्वलनात्ततः ॥ ३६ ॥ वासवाश्वोपमाश्वाधि-
रूढोऽत्यंतवपुर्महः । संवीतदिव्यवसनः सर्वालंकारभासुरः ॥ ३७ ॥ जनयन् विस्मयं सिद्धो वक्तुमेवं प्रच-

क्रमे । ददर्द्धर्षविषादौ च व्यत्ययाल्लोकभूपयोः ॥ ३८ ॥ युग्मं ॥

अहो एषा ज्वलद्वह्निपवित्रा सर्वकामदा । भूमिर्यत्पतितोऽत्राहमश्वोऽप्येवं बभूव च ॥३९॥ आवयोर्न कदापीह रुग् जरा च मृतिस्तथा । भविष्यत्यन्यदप्यत्र प्रविष्टैरिष्टमाप्यते ॥ ४० ॥ ततस्तत्र प्रवेशाय राजान्येऽपि समुद्यताः । सिद्धेनोक्तं ततो भो भोः क्षणमेकं विलंब्यतां ॥ ४१ ॥ पूजयाम्यनलं यावद्विधिवत्तीर्थमप्यथ । आनाय्याज्यादि चिक्षेप कूटमंत्रपुरस्सरं ॥ ४२ ॥ अहं पूर्वं प्रवेक्ष्यामीत्युक्त्वा ध्यात्वा च वांछितं । प्राविशत्सहसा राजा सचिवोऽपि ततो द्रुतं ॥४३॥ कुमारो वारयामास सर्वान् प्रविशतः परान् । विलंब्यतां क्षणं राजमंत्रिनिर्गम ईक्ष्यतां ॥ ४४ ॥ न निर्गतौ चिरेणापि यावत्तौ तावदूचिवान् । जनः सिद्ध यथा त्वं किं नायातौ नृपमंत्रिणौ ॥ ४५ ॥ सोऽवोचज्ज्वलनात् किं भोः कदाचित्कोऽपि निर्गतः । अहं तु कृतसान्निध्यः संतुष्टेन सुपर्वणा ॥ ४६ ॥ जनो जगाद हुं ज्ञातं वैरं स्वं वालितं त्वया । फलितोऽन्यायवृक्षोऽयं सपुत्रामात्यभूपयोः ॥ ४७ ॥ सामंताद्यैस्ततस्तत्र मंत्रयित्वा महानरैः । अराज्यार्हपरे राज्ये सिद्ध एव कृतो नृपः ॥ ४८ ॥

ततोऽसौ पालयन् राज्यं न्यायेन जनसंमतः । सिद्धराज इति ख्यातोऽरिवर्गं दमयन्नभूत् ॥ ४९ ॥

आगंतव्यं त्वया कार्ये स्मृतेन विषमे पुनः । इत्याभाष्य स सिद्धेन विसृष्टस्त्रिदशोऽगमत् ॥ ५० ॥ देशांतरादथायातो बलसारः स सार्थपः । तत्रोपायनमादाय नृपस्य मिलितो मुदा ॥ ५१ ॥ तेनोपलक्षिता तत्रासीना मलयसुंदरी । तयापि सार्थवाहः स ततो भीतो गृहं गतः ॥ ५२ ॥ अहो द्वीपांतरात्तस्मादिहैषा कथमागता । भार्याभावेन राज्ञोऽस्य कथं संघटिता तथा ॥ ५३ ॥ मयास्या यत्कृतं तच्चेद्राज्ञेऽसौ कथयिष्यति । शरणं मरणं तन्मे स दध्याविति दुःखितः ॥ ५४ ॥ ऊचे मलयसुंदर्या बलसारो नृपैष सः । अहं कदर्थिता येन गृहीतोऽस्ति सुतश्च मे ॥ ५५ ॥ मुद्रितानि क्रयाणानि सकुटुंबो धृतोऽथ सः । राज्ञा तस्यापराधोऽपि प्रोक्तस्तेनेति चिंतितं ॥ ५६ ॥ मोक्षो नैवास्ति मे किंतूपाय एकोऽत्र विद्यते । स सिद्धिं याति चेत्पुण्यैर्नूनं क्षेमं तदेव मे ॥ ५७ ॥ राज्ञोऽस्य सबलो वैरी सूरः परिचितो मम । चंद्रावत्याः पुरः स्वामी श्रीवीरधवलोऽपि सः ॥ ५८ ॥

निर्जित्यैनं नृपं मां स मोचयिष्यति सांप्रतं । तस्याहं मानयाम्यष्टौ द्रम्मलक्षाणि मानुषैः ॥ ५९ ॥ अष्टौ द्वीपांतराद्ये चानीताः संति गजा वराः । कथापयामि तस्याहं तानप्युत्तमलक्षणान् ॥ ६० ॥ दक्षः सोमाभिधस्तेन प्रेषितो निजपूरुषः । शिक्षयित्वा ततः सर्वं श्रीवीरधवलांतिके ॥ ६१ ॥ गच्छतार्द्धपथे तेन

नरिंं

रौद्राटव्यामुभावपि । प्राप्तौ तौ वीरधवलसूरपालाभिधौ नृपौ ॥ ६२ ॥ द्वयोरपि तयोर्येन राज्ञोर्लोकमुखा-
न्मृपा । शुद्धिर्मलयसुंदर्या जाता युगपदीदृशी ॥ ६३ ॥ रौद्राटव्यां यतो दुर्गतिलकाख्यमहागिरौ । भीम-
पल्लीपतेः पार्श्वेऽस्ति सा मलयसुंदरी ॥ ६४ ॥ स्वस्वराज्यात्ततस्तत्रायातौ द्वावपि भूपती । ताभ्यां पल्लीपतिः
सोऽथ लीलया दुर्जयो जितः ॥ ६५ ॥ वीक्षिता तत्र सर्वत्र ताभ्यां मलयसुंदरी । किंतु तस्याः पदमपि ।
दुर्लभाया अलाभि न ॥ ६६ ॥ नरेंद्रौ तौ ततो यावद्यास्यतः स्वपुरंप्रति । तावत्सोमेन विज्ञप्तः श्रीवीरध-
वलो नृपः ॥ ६७ ॥ तथा तथोदितं सर्वं वलसारस्य वाचिकं । राज्ञा वीरधवलेन द्रुतमंगीकृतं यथा ॥६८॥
तेनार्द्धं यच्छता ख्यातं सूरपालाय भूभुजे । सर्वं बहु मतं तेनाप्युल्लसल्लोभवार्द्धिना ॥ ६९ ॥ सदावयोरिदं
वैरिगेहं कमपि तन्नवं । हत्वामुं नृपमेतस्य सर्वस्वं गृह्यतेऽधुना ॥७०॥ मंत्रयित्वेति तौ सिद्धराजस्योपरि
भूपती । असंख्यबलसंयुक्तौ प्रचेलतुरुभावपि ॥ ७१ ॥ प्राप्तौ सागरतिलकपुराद्दाराान्नरेश्वरौ । कंपयंतौ भुवं
सैन्यभारैः कातरचित्तवत् ॥७२॥ दत्वा शिक्षां ततो दूतस्ताभ्यां प्राक् प्रहितो हितः । सागरतिलकाख्यस्य
नगरस्य नरेशितुः ॥ ७३ ॥ दूतस्तत्र गतो द्वारपालेनांतः प्रवेशितः । कृत्वा प्रणाममेवं तं सिद्धराजं व्य-
जिज्ञपत् ॥७४॥ पृथ्वीस्थानाधिपः शूरः सूरपालो नरेश्वरः । चंद्रावतीपुरीस्वामी श्रीवीरधवलोऽपि च ॥७५॥

तौ द्वावपीह देव त्वामभियोद्धुं निरर्गलं । आयातौ प्लावयंतौ क्ष्मामिव पूर्वपरांबुधी ॥७६॥ बलसारस्त्वया योऽस्ति गृहीतः सार्थनायकः । तेन सार्द्धं महास्नेहोऽनयोर्हि नृपयोरपि ॥७७॥ सर्वेषां बांधवा दानाऽत्र-दान्या व्यवहारिणः । वर्षंतो वारिदाः कं न प्रीणंति मधुरस्वराः ॥ ७८ ॥ मित्रवद्बंधुवत्पुत्रवदमुं व्यसन-स्थितं । उपेक्षेते कथं सार्थवाहमस्मत्प्रभू प्रभो ॥७९॥ बलसारोऽयमावाभ्यां कृतस्नेहो भृशं सह । कुलिनो व्यवहारी च तन्मोक्तुं देव युज्यते ॥ ८० ॥

कथापयत इत्येतावस्माकं स्वामिनौ तत्र । मुच्यतामेष सत्कृत्य त्वया राज्यं च भुज्यतां ॥ ८१ ॥ क्ष-म्यतामपराधोऽपि तस्यैकोऽर्थवतो भृशं । छिद्यते फलितो वृक्षः किं पत्रैर्दूषितांगणः ॥ ८२ ॥ कक्षीकृतो-ऽस्मदीशाभ्यां दुर्निग्राह्योऽस्त्ययं धनी । गर्जत्सिंहं वनं दृष्टुमपि किं कुंजरः क्षमः ॥ ८३ ॥ शूरोऽप्यल्पब-लोऽसि त्वं तौ चासंख्यबलौ नृपौ । अपारे पारावारेऽस्मिन् मा भूस्त्वं सक्थुमुष्टिवत् ॥ ८४ ॥ मोचयिष्य-त एवैनं त्वां पुनः शिक्षयिष्यतः । नृपौ द्वावपि सिंहे हि सज्जितांह्रो गजेन किं ॥ ८५ ॥ मास्मभूरात-तायी त्वं लंकेश इव मा मुहुः । दीर्घं चिंतय कार्यं चार्जितं राज्यं चिरं कुरु ॥ ८६ ॥ इति दूतमुखात्सत्रै श्रुत्वा सिद्धनरेश्वरः । जनकश्वसुरौ तत्र ज्ञात्वायातौ च गूढहृत् ॥ ८७ ॥ हर्षेण प्रोल्लसद्रोमा रसेनेव

रणोद्भुवा । कृत्रिमाटोपसंयुक्तो दूतंप्रति जगाविति ॥ ८८ ॥ युग्मं ॥ यदि दूत प्रभू ते तौ बहुसैन्यावु-
भावपि । तत्किं न द्विभुजौ नैकदेहौ किं वा न सैनिकैः ॥८९॥ रविरेकोऽपि ताराणां माहात्म्यं ग्रसते न किं
। गजेंद्राणां न किं दर्पं हरत्येकोऽपि केसरी ॥९०॥ अभीष्टोऽपि सुतो दुष्टः शिक्ष्यते न्यायिभिर्न किं । किं चेष्टो
भवतामेष यद्यस्माकं ततः किमु ॥ ९१ ॥ वलिभिः कलितौ मूर्ध्नि पलितौ न्यायवादिनो । त्वदीशौ मोच-
यंतौ तं लज्जेते नापराधिनं ॥ ९२ ॥ स्वीकृतान्यायिपक्षौ तौ कीदृशौ युधि मे पुरः । प्रदत्तोलूकसंचार-
निशातिमिरवद्रवेः ॥ ९३ ॥ विक्रामति हरौ कीदृक् स्फुरणं हरिणीशिशोः । विद्युत्पाते परित्राणं किं वृक्षेण
ग्रहेण वा ॥ ९४ ॥ शिक्षणीयोऽत्र रंकोऽथ राजाप्यन्यायतत्परः । राजधर्मोऽन्यथा कीदृगस्माकं न्यायकारिणां
॥ ९५ ॥ त्वत्स्वामिनोस्तदन्यायवतोर्नस्तत्तिलीनयोः । कर्त्तव्यास्ति रणे शिक्षा सा कौक्षेयकसाक्षिका ॥९६॥
रणाजिरे तयोः सर्वानचिंतितमनोरथान् । पूरयिष्यामि हे दूत राज्ञोः सपरिवारयोः ॥ ९७ ॥ तथाहि सज्ज-
यस्वैतौ प्राप्तश्चाहमिति ब्रुवन् । शीघ्रं संग्रामिकीं ढक्कां ताडयामास सिद्धराट् ॥ ९८ ॥ कथयित्वा रहस्यं
तत्राज्ञी मलयसुंदरी । आज्ञादानेन तत्रैवावासे संस्थापितामुना ॥९९॥ चतुरंगचमूयुक्तो रणरंगेभसंस्थितः ।
सिद्धराजः प्रमोदेन पूरितो निःसृतः पुरात् ॥ ५०० ॥ रणतूर्यरवोऽथाभूत्सैन्ययोरुभयोरपि । सर्वान् वधि-

रयन् लोकान् ब्रह्मांडं स्फोटयन्निव ॥ १ ॥

विवशे ते रसेनाजुर्युयुधाते उभे वले। वर्ण्यमाने महाभटैः सुभटानां पराक्रमे ॥ २ ॥ शस्त्रतेजो-
जला क्रीडद्राजहंसाऽसिवीचिका। पुंडरीकयुताराजदाजिभूः सिंधुवत्तदा ॥ ३ ॥ वचनस्य वचोघातं घात-
स्यातिसुदुस्सहं। सिंहनादं तथा सिंहनादस्यापि भटा ददुः ॥ ४ ॥ गोत्रं जातिर्भुजादंडविक्रमोद्भूतकर्म
च। प्रोद्घटयंते मिथस्तत्र जयश्रीलंपटैर्भटैः ॥ ५ ॥ वीरोत्तमांगचिकुरा रणरंगोत्थिता बभुः। मनःप्रज्व-
लितक्रोधानलोत्थधूमपुंजवत् ॥ ६ ॥ संग्रामरसरोमांचैर्भिन्नादंशानवायुधैः। मध्यभेदो यतो बाह्यभेदात्स्या-
दप्रतिक्रियः ॥ ७ ॥ कृपाणे विंविते्ऽप्यंगे कंपे वीरव्रतांकहृत्। इत्याकृष्य कृपाणांस्ते माधुन्वन् सुभटो-
त्तमाः ॥ ८ ॥ स्वर्गांगनोत्सुकैरेभिरहं तिमिरवान् कृतः। ररक्षार्कः करव्याजान्म्रियमाणान् भटानिति ॥
॥ ९ ॥ रथिनो रथिभिः सार्द्धं सादिनः सादिभिः सह। गजारोहा गजारोहैः समं तत्र दुढौकिरे ॥ १० ॥
शरैरंतरिते सूर्ये रणे रात्रिकलान्विते। अन्योऽन्यशस्त्रसंघट्टाग्नयो भांतिस्म दीपवत् ॥ ११ ॥ प्रसरद्वाणसू-
त्कारे रणझल्लीभयंकरे। घूघूयमानसिल्लोघे खड्गखाट्कारदारुणे ॥ १२ ॥ मूर्छच्छुरीछणत्कारे दंडभाट्का-
रभीषणे। त्रटत्त्रटितिकुर्वाणतनुत्राणगणे रणे ॥ १३ ॥ कंपिताः कातराः कामं शूराश्चोच्छ्वसिता भृशं।

उद्धुषितांगरोमाणः कृतपक्षा इवाजये ॥ १४ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥

खड्गाखड्गि कचित्तत्र दंडादंडि शराशरि । कुंताकुंति तथा कापि प्रावर्त्तत गदागदि ॥१५॥ केशाकेशि तथा कापि दंतादंति तलातलि । मुष्टामुष्टि तथा कापि मुद्गरामुद्गरि कचित् ॥ १६ ॥ ॥ युग्मं ॥ वर्त्तमाने रणेऽत्रैवं क्षयकालकलामृति । सिद्धराजबलं भग्नं स्तोकत्वाद्दलितं ततः ॥१७॥ रणरंगगजारूढः स्थिरीकुर्वन्निजं बलं । हक्कया त्रासयन्नन्यान् भटान् संग्रामलंपटान् ॥ १८ ॥ सिद्धराजस्ततो वेगात्स्वयं योद्धुं प्रचक्रमे । सूरपालस्तथा विश्वालंकारगजसंस्थितः ॥ १९ ॥ ॥ युग्मं ॥ संग्रामतिलकं नाम गजमारुह्य तत्क्षणात् । श्रीवीरधवलोऽप्युच्चैः प्रहर्त्तुमुपचक्रमे ॥ २० ॥ सिद्धराजस्मृतोऽथाशु संप्राप्तो व्यंतरामरः । आत्मानं ज्ञापयित्वा च साहाय्यं कर्त्तुमुद्यतः ॥२१॥ आयांति परशस्त्राणि गृहीत्वार्द्धपथेऽपि सः । अर्पयामास सर्वाणि सिद्धराजाय सत्वरं ॥ २२ ॥

शरासारं तदा मुंचन् सिद्धराजो घनाघनः । सर्वानुड्डाययामास राजहंसान् रणांगणे ॥२३॥ चिच्छेद कौतुकेनैष क्षुरप्रैः सायकैस्तयोः । चामराणि पताकाश्च छत्रचिह्नानि लीलया ॥२४॥ करात्तानि च शस्त्राणि मुहुर्मुहुरपातयत् । सिद्धराजस्तयो रक्षन् शरीरमुभयोरपि ॥ २५ ॥ निस्तेजस्कौ कृतौ तेन कचिच्छुक्रानिवें-

दुना । तावुभावपि राजानौ चिंताब्धौ पतितौ ततः ॥ २६ ॥ सिद्धराजेन तौ वीक्ष्य वीक्ष्यमाणा वधोभुवं।
लज्जिताविव दुःखेन तदा कृष्णास्यपंकजौ ॥ २७ ॥ इत्थमित्थं च कर्त्तव्यं त्वयेत्युक्त्वामरस्य च । शरोऽ-
कारि करे लेखोऽपि पूर्वं लिखितः स्वयं ॥ २८ ॥ युग्मं ॥ ततस्तेन शरो मुक्तो मुखे लेखं दधद्द्रुतं ।
नरेंद्रान्भ्रामयन्मोहं जनानां जनयन् ययौ ॥ २९ ॥ इत्थमायांतमालोक्य तं भूपालावुभावपि । चित्ते चम-
त्कृतौ पृथ्वीस्थानचंद्रावतीपती ॥ ३० ॥ अवतीर्य नभोमार्गात्स शरोऽवततार च । प्रदक्षिणात्रयं सूरपा-
लाख्यं परितो नृपं ॥३१॥ पुनः पुनः प्रणम्योच्चैर्नृपपादौ विमुच्य च । लेखं तत्र स पत्र्यागात्सिद्धराजकरं
पुनः ॥ ३२ ॥ चरितं तस्य बाणस्य दृष्ट्वा सर्वेऽपि विस्मिताः । इत्यूचुर्ज्ञायते नैव परमार्थोऽस्य कश्चन
॥३३॥ सूरपालो गृहीत्वाशु लेखं तं निजपाणिना । छोटयित्वाऽक्षरश्रेणिं वीक्षांचक्रे पुनः पुनः ॥ ३४ ॥
परितो मिलिताः सर्वे लेखार्थं श्रोतुमुत्सुकाः । तूष्णीकां सैनिकाश्चक्रुः स्वयं राजा स्ववाचयत् ॥ ३५ ॥
स्वस्ति श्रीमति राजेंद्र सूरपालाजिभूतले । पूज्यान् श्रीसूरपालस्य तातस्यांह्रिसरोरुहान् ॥ ३६ ॥ श्रीवीर-
धवलस्यापि श्वसुरस्य विशेषतः । महाबलः प्रणम्यास्मात्सैन्याद्विज्ञपयत्यदः ॥ ३७ ॥ युग्मं ॥ युष्मत्प्र-
सादतोऽत्रैव प्राप्तराज्यपरिग्रहः । दर्शितात्मीयदोर्दंडवीर्यः पूज्यमनो मुदे ॥ ३८ ॥ अकुंठोत्कंठया तातपा-

दानां सुाचरादहं । सुकृतेन मिलन्नस्मि विपादो वॉ तनः कथं ॥ ३९ ॥ युग्मं ॥ इति विज्ञातलेखार्था-
स्ते सर्वे राजसैनिकाः । प्रमोदमेदुरस्वांता बभूवुस्तत्क्षणादपि ॥ ४० ॥ अहो विधेः प्रसन्नत्वमहो पुण्यानि
नोऽधुना । यत्प्रियासहितो वत्सो मिलिष्यति महाचलः ॥ ४१ ॥ निर्गता नरकादद्य वयमद्यैव जीविताः ।
अस्माकमद्य चैतन्यमद्य चोन्मीलिता दृशः ॥ ४२ ॥ जल्पन्निति समं वीरधवलेन महीभुजा । सूरपालो
महाराजोऽभिययौ तं महाबलं ॥ ४३ ॥ सिद्धराजोऽपि संवीक्ष्याऽऽगच्छंतौ तौ गुरू ततः । जगामाभिमुखं
मंक्षु निःसीमविनयान्वितः ॥ ४४ ॥ त्रयोऽपि मिलितास्तेऽथ वैरिभावे गतेऽखिले । अंतरस्थे हृते बंधे
प्रवाहाः पयसामिव ॥ ४५ ॥ मिथः प्रकाशितः स्नेहो बाष्पाविलविलोचनैः । तैः स कोऽपि न यो वक्तुं
शक्यते निपुणैरपि ॥ ४६ ॥ ततस्तौ सिद्धराजेन निजदुर्गं प्रवेशितौ । नृपौ स्वस्वपरीवारयुतौ नीतौ नृपा-
लयं ॥ ४७ ॥ रुदती दुःखसंस्मृत्या राज्ञी मलयसुंदरी । बहुधालापिता तत्र श्वसुरप्रमुखैर्जनैः ॥ ४८ ॥
कारिताः सिद्धराजेन भोजनादिक्रियास्ततः । ते सर्वे निर्वृता जाता जनकश्वसुरादयः ॥४९॥ पृष्टे पित्रा-
दिभिः सर्वो वृत्तांतः कथितस्ततः । स्वः स्वो मलयसुंदर्या कुमारेणापि मूलतः ॥ ५० ॥ ईदृक्षेऽहो महादुःखे
पतिता पुत्रिका मम । जाता राजकुलेऽप्येषा रुलिता रोरवत्पुनः ॥ ५१ ॥ हा वत्से स्वच्छहृदये कोमले

कुसुमादपि। सोढानि तीव्रदुःखानि त्वयामूनि कथं कथं ॥ ५२ ॥ बहुप्रकारमित्यादि शोचयंतः पुनः पुनः।
अंगं मलयसुंदर्याः पित्राद्याः पाणिनाऽस्पृशन् ॥५३॥ सूरपालो जगादाथ वत्सेऽस्मिन् व्यसनार्णवे । प्रक्षिप्ता
हि मयैव त्वमविचारेण पापिना ॥ ५४ ॥

तत्क्षंतव्यं त्वया सर्वं सुप्रसन्ना भवाधुना। जितकोपा त्वमेवासि ज्ञाततत्त्वा त्वमेव हि ॥ ५५ ॥
तवापूर्वा कृपा वत्स साहसं च मतिस्तथा। जनानुरागः शौर्यं च धैर्यं च सुकृतान्यपि ॥ ५६ ॥ इत्यादि
बहुधा पुत्रं प्रशंसंतो महाबलं। पप्रच्छुः पितृमुख्यास्ते वत्स वत्सासुतः क्व सः ॥ ५७ ॥ गृहीत्वा तेन
पापेन वणिजा स कथं कृतः। पुत्रः स्माह स एवात्र जनैरानाय्य पृच्छयते ॥ ५८ ॥ आनाय्य बलसा-
रोऽथ दृढं निगडितः पदोः। भणितो दुर्मतेऽस्मभ्यमपराद्धं बहु त्वया ॥५९॥ ततो यद्भवतो युक्तं विधातुं
तद्विधास्यते। परं तावद्वदास्माकं कथं पुत्रः कृतस्त्वया ॥ ६० ॥ ततो भीतेन तेनोचे सकुटुंबाय मे यदि।
जीवितं यच्छत स्वामिंस्तदा पुत्रं समर्पये ॥ ६१ ॥ हृष्टचित्तैस्ततः सर्वैर्वचने तस्य मानिते। गुप्तस्थानात्कु-
तोऽप्याशु तेनानीतः स बालकः ॥ ६२ ॥ सर्वे तं बालमालोक्यानंदिताः सहसाऽभवन्। प्रावृषेण्यं मयू-
रौघा घनाघनमिवोन्नतं ॥ ६३ ॥ राज्ञोचे बलसारः स कुमारस्यास्ति नाम किं। उक्तं तेन महाराज बल

इत्यभिधा व्यधा ॥ ६४ ॥ इतश्चांके धृतो राज्ञा सूरपालेन सोऽग्रहीत् । दीनारैकशतग्रंथिं पितामहकरस्थितां ॥ ६५ ॥ पितामहेन तन्नाम तस्य चालयता तदा । समक्षं सर्वलोकानां चक्रे शतवलाभिधा ॥६६॥ तस्य सर्वस्वमादाय जीवन्मुक्तः स सार्थपः । सकुटुंबः कृतं भूपैरेतैरात्मीयभाषितं ॥ ६७ ॥ सूरपालो जगादाथ किंचित्समधिकं किल । वर्षं वियोगभाजोऽस्य वत्सायास्तद्दिनादभूत् ॥ ६८ ॥ वर्षांते सह कांतेन नूनं मलयसुंदरी । मिलिष्यतीति नद्ज्ञानिवचनं मिलितं पुनः ॥ ६९ ॥ सिद्धराजेन तत्सर्वं राज्यं निजभुजार्जितं । सूरपालनरेंद्राय जनकाय समर्पितं ॥ ७० ॥ मिथः स्नेहेन तौ यावत्सकुटुंबावुभावपि । राजानौ राजकार्याणि कुर्वाणौ तत्र तस्थतुः ॥ ७१ ॥ तावत्तत्र समायातो विहरन् भुवि केवली । भवांतरकृतप्राणिपुण्यपापैकदर्पणः ॥ ७२ ॥ शिष्यः श्रीपार्श्वनाथस्य नाम्ना चंद्रयशा गुरुः । बहुसाधुपरीवारो बोधको निर्वृते जिने ॥ ७३ ॥ युग्मं ॥

सकुटुंबावुभौ भूपौ तौ विज्ञाततदागमौ । जग्मतुर्वंदितुं सूरिं सर्वपौरजनान्वितौ ॥ ७४ ॥ केवली कथयामास धर्मं भवनिवारकं । ततः प्रस्तावमासाद्य पृष्टं सूरेण भूभुजा ॥ ७५ ॥ भगवन् सागरस्यांतःपतितापि झषोपरि । सुखेनोत्तारिता तेन कथं मलयसुंदरी ॥ ७६ ॥ गुरुरूचे त्रिपद्यास्या धात्री वेगवती

नृप। कुध्यानादंबुधेर्मध्ये करिरूपो झषोऽभवत् ॥७७॥ भारंडास्याततः स्रस्ता तदा मलयसुंदरी। पठंत्यु-
च्चैर्नमस्कारं तस्यैवोपरि सापतत् ॥ ७८ ॥ नमस्कारं निशम्येहापोहं तस्य वितन्वतः । मत्स्यस्याजनि पूर्व-
स्या जातेर्ज्ञानं विधेर्वशात् ॥ ७९ ॥ वालयित्वा ततो ग्रीवां यावत्पृष्ठमवीक्षितं। तेनोपलक्षिता तावत् सुता
मलयसुंदरी ॥ ८० ॥ सुताया हंत जाताऽस्या दुःस्थावस्था किमीदृशी । किं करोम्यसमर्थोऽहं सर्वोपकृति-
कर्मसु ॥८१॥ तद्वसंतीं भुवं नीत्वा मुंचाम्येतामतो बहिः। पुनर्यदि मिलत्येषा कथंचिद्बंधुभिः सह ॥८२॥
चिंतयित्वेति मत्स्येन तेनानीय सुखं सुखं । विमुक्तैषा तटेंभोधेर्यन्नास्त्यस्य गतिः पुरः ॥८३॥ वालयित्वा
ततो ग्रीवां पश्यन्नेतां पुनः पुनः । खिद्यमानो भृशं मत्स्यः सागरांतः स यातवान् ॥ ८४ ॥ अथ निष्पा-
पमाहारं गृह्णन् ध्यातनमस्कृतिः । पूरयित्वा च मत्स्यायुः सुगतिं स गमिष्यति ॥ ८५ ॥

श्रुत्वेति वेगवत्यास्ते सर्वे तत्र भवांतरं । इत्यूचुर्विदधे स्नेहो जननीसदृशास्तया ॥ ८६ ॥ पुनः पप्रच्छ
भूपालो भगवन् पूर्वजन्मनि । किं किं मलयसुंदर्या तद्भर्त्रा च विनिर्ममे ॥ ८७ ॥ यद्दुःखानीदृशान्याभ्यां
द्वाभ्यामाप्तानि यौवने। गुरुरूचे महीनाथ सावधानैर्निशम्यतां ॥ ८८ ॥ तत्रैव नगरे पृथ्वीस्थाने गृहपतिः
पुरा। प्रियमित्राभिधो जज्ञे समृद्धः पुत्रवर्जितः ॥ ८९ ॥ तस्य तिस्रः प्रिया रुद्रा भद्रा च प्रियसुंदरी।

रुद्रा भद्रा तु सौदर्यै अभूतां स्नेहले मिथः ॥९०॥ तयोर्द्वयोरपि स्नेहलेशोऽपि दयितस्य न । एकस्यामेव सुंदर्यां प्रेमास्यासीदकृत्रिमं ॥९१॥ ततस्ताभ्यां महाराटी न निवृत्ता कदाचन । द्वयोरपि तयोस्तत्र सुंदरी-प्रियमित्रयोः ॥ ९२ ॥ प्रियमित्रस्य मित्रं तु नाम्नाभून्मदनः प्रियं । स पुनः सुंदरीलुब्धो नर्म चक्रे तया सह ॥ ९३ ॥ अथान्यदा सुरूपां तां रहःस्थां प्रियसुंदरीं । कामार्थं याचमानः स प्रियमित्रेण वीक्षितः ॥९४॥ ततः क्रुद्धेन सर्वं तद्बांधवानां निवेद्य तत् । निर्भर्त्स्य बहुधा तेन नगरान्निर्वासितः ॥ ९५ ॥

तत्रासीनास्ततः प्रोचुः स्थविराः सर्वमप्यदः । साक्षान्नस्तदहो किंचिद्न ज्ञानस्याऽविषयं न हि ॥९६॥ प्रियमित्रीयमित्येतत्प्रसिद्धमभिधानतः । गृहीतमपरैरस्मत्पुरेऽद्याप्यस्ति मंदिरं ॥ ९७ ॥ नृपः प्रोचे कथं जातः पुरान्निष्कासितोऽथ सः । गुरुरूचे चचालैकां मदनः ककुभंप्रति ॥ ९८ ॥ मूढो गच्छन्नटव्यां स निराहारो दिनद्वयं । तृतीये दिवसे प्राप मदनो गोकुलं पुनः ॥ ९९ ॥ क्षुधार्त्तेनामुना केऽपि चारयंतो महीव्रजं । गोपाला वीक्षिता दुग्धं प्रार्थयांचक्रिरे तथा ॥ ६०० ॥ दुग्ध्वापि तैः कृपावद्भिर्महिषीं पयसा भृतः । समर्पितो घटस्तस्मै पांथाय स्पृहयालवे ॥ १ ॥ इतो गत्वा समीपस्थं सरो दुग्धं पिबाम्यहं । इति जल्पन्ननुज्ञातो गोपैर्व्यानिवृतेऽथ सः ॥ २ ॥ द्वे दिने क्षुधितोऽतिष्ठमहमेतदतः पयः । कस्मैचिद्यदि दत्वा प्राग् ॥ १७७ ॥

भुज्यते सफलं ततः ॥३॥ तस्येति ध्यायतश्चित्ते गच्छतः पुण्ययोगतः । मिलितः संयमी मासोपवासी पारणाय यान् ॥ ४ ॥ अहो महांति पुण्यानि यत्प्राप्तोऽद्यैष संयमी । प्रतिलाभ्य तदेनं स्वं करोमि सफलं जनुः ॥ ५ ॥ ध्यात्वेति पुरतो भूत्वा महाभक्त्या जगाद सः । गृहाणेदं पयः साधो प्रसीद त्वं ममोपरि ॥ ६ ॥ द्रव्यं क्षेत्रं च कालं च भावं ज्ञात्वा च साधुना । यथेच्छमाददे दुग्धं मदनेनार्जितं शुभं ॥ ७ ॥ मदनोऽपि तमानम्य मुनिं प्राप्तो जलाशयं । कृतार्थं मन्यमानः स्वं दत्तशेषं पयः पपौ ॥ ८ ॥ उपविश्य ततो यावत्सरसो दुस्तटे जलं । पातुं लग्नो द्रुतं तावद्गतोऽतः स्खलितक्रमः ॥ ९ ॥ अगाधसलिले मग्नो मृत्वात्र मदनः पुरे । सुतो विजयभूपस्य जज्ञे दानप्रभावतः ॥ १० ॥ दत्तं कंदर्प इत्यस्य नामधेयं क्रमेण सः । पितर्युपरते पृथ्वीनाथोऽत्र नगरेऽभवत् ॥ ११ ॥ प्रियमित्रोऽथ सुंदर्या सहितो व्यलसत्पुरे । ताभ्यां च रुद्राभद्राभ्यां चक्रे वैरमनेकधा ॥ १२ ॥ अन्यदा प्रियमित्रोऽथ यक्षंप्रति धनंजयं । चचाल सपरीवारः सुंदर्या प्रियया समं ॥ १३ ॥ प्राप्तो यावद्व्रजन् मार्गे न्यग्रोधालंकृतां भुवं । अभ्यायांतं मुनिं तावद्दर्शकं स सप्रियः ॥ १४ ॥ अशुभं शकुनं मुंडः संमुखोऽयं यदागतः । भविष्यत्यफला यात्रा किंचिच्चान्यदमंगलं ॥ १५ ॥ जल्पंतीति प्रिया तस्य सुंदरी वाहनं निजं । परिवारं च संस्थाप्योपसर्गानकरोन्मुनेः

चरित्रं

॥१६॥ उपसर्गो ममैषोऽत्र सांप्रतं समुपस्थितः। विचिंत्येति झटित्येष कायोत्सर्गे स्थितो मुनिः ॥१७॥ कृत्वा-
हंकारमस्माभिः सममेष स्थितो मुनिः। भणंती निष्ठुरं सेति प्राकुप्यत्प्रियसुंदरी ॥ १८॥ अमुष्मादिष्टि-
कापाकाज्ज्वलतोऽग्निमिहानय। येनैष डंभ्यतेऽस्माकमपैत्यशकुनं पुनः ॥ १९ ॥ पाखंडिनोऽस्य निःशेषा
स्फेव्यतेऽहंकृतिर्यथा। इत्यादिष्टो निजो भृत्यः सुंदरोऽभिधया तया ॥ २० ॥ युग्मं ॥ तेनोचे पादयोर्न
स्तः पादुके मम संप्रति। ततः कंटकमध्येन को यास्यति निरर्थकं ॥ २१ ॥ मुंचतैनमभिप्रायं यूयं प्रच-
लताग्रतः। श्रुत्वेति जल्पितुं लग्नः प्रियमित्रः क्रुधा ज्वलन् ॥ २२ ॥

अहो एतस्य बध्नीत सुंदरस्य क्रमौ वटे। भूमौ न लगतो येन भज्यंते नैव कंटकाः ॥२३॥ सुंद-
र्यपि समुत्तीर्य शकटात्कुपिता भृशं। वियोग आवयोर्माभूदनेनाशकुनेन ते ॥ २४ ॥ विप्रयोगस्तवैवास्तु
सदा स्वैर्बंधुभिः सह। पाखंडि राक्षस त्वं रे सर्वजीवभयंकरः ॥ २५ ॥ नानेत्याक्रोशवाक्यानि जल्पंती
सातिनिष्ठुरं। लेष्टुभिस्ताडयामास त्रिः स्वं शर्मेव तं मुनिं ॥ २६ ॥ मुनिहस्ताद्गृहीत्वा च रजोहरणम-
क्षिपत्। निजे याने बभाषे चाऽशकुनं प्रत्यहन्यत ॥ २७ ॥ ततश्चलत निर्भीकाः पूजयामो धनंजयं।
इत्युक्ते सपरीवारौ तौ गतौ यक्षमंदिरं ॥ २८ ॥ पूजयित्वा च तं यक्षं यदोपावीक्षतां तकौ। दास्यैकया ॥ १७९ ॥

तदावादि जिनधर्मानुरक्तया ॥ २९ ॥ युवाभ्यामर्जितं भूरि पापमद्य महामती । तादृक् क्षमाधरः साधुर्यदेष उपसर्गितः ॥ ३० ॥ ईदृशैः साधुभिः सार्द्धमपि हास्यं करोति यः । अत्रामुत्र च दुःखानि लभते विविधानि सः ॥ ३१ ॥

तथा तथा तदा दास्या दंपती तौ प्रबोधितौ । यथा दुर्गतिदुःखानां भीत्या लग्नौ प्रकंपितुं ॥ ३२ ॥ पश्चात्तापं ततोऽत्यर्थं कुर्वाणौ दीनमानसौ । निंदंतौ मुहुरात्मानं जिनधर्माभिलाषकौ ॥ ३३ ॥ प्रशंसंतौ भृशं दासीं चलित्वा यक्षमंदिरात् । तौ तस्यैव मुनेः पार्श्वमायातौ दंपती पुनः ॥ ३४ ॥ युग्मं ॥ तदाहं पारयिष्यामि लप्स्ये धर्मध्वजं यदा । इति निश्चित्य तत्रैव तथैवास्थान्मुनिस्तु सः ॥ ३५ ॥ वंदित्वाथ मुनिं धर्मध्वजं हस्ते समर्प्य च । तौ व्यजिज्ञपतामेवं रुदंतावुभयावपि ॥ ३६ ॥ अज्ञानपरतंत्राभ्यामावाभ्यां भवतः प्रभो । जगत्पूज्यस्य मा कापि गुर्वी चक्रे विराधना ॥ ३७ ॥ अनंतभवचक्रेऽस्मिन्नावां या भ्रामयिष्यति । श्वभ्रादिदुःखसंपूर्णे मृत्स्नापिंडं कुलालवत् ॥ ३८ ॥ तत्प्रसद्यावयोः सर्वं त्वया साधो क्षमावता । कारुण्यायत्तचित्तेन क्षंतव्यमविनीतयोः ॥ ३९ ॥ उपायांतरमाख्याहि त्वं कंचन मुनेऽधुना । आवां येन विनिर्मुक्तौ भवावः पातकादतः ॥ ४० ॥ पारयित्वाथ साधुः स कायोत्सर्गमभाषत । कुर्व्येम चेद्वयं

तन्न जीवेत्कोऽपीह भूतले ॥ ४१ ॥ युवाभ्यां तु विवेकिभ्यां भाव्यं त्याज्या च मूढता । जिनधर्मो ग्रहीतव्यः सर्वपापक्षयंकरः ॥ ४२ ॥ मुनिपार्श्वे ततस्ताभ्यां श्रद्धालुभ्यामुपाददे । श्राद्धधर्मो व्रतै रम्यः सम्यक्सम्यक्त्वसंयुतः ॥ ४३ ॥ अनगारं तमामंत्र्य भक्तपानादिभिस्ततः । दंपती तौ निजं गेहं गतौ संवेगरंगितौ ॥ ४४ ॥ महात्मा सोऽपि भिक्षार्थं नगराभ्यंतरे ययौ । तयोः पुण्यवशाद्गेहं संप्राप्तश्च परिभ्रमन् ॥ ४५ ॥ कृतार्थं मन्यमानाभ्यां स्वं ताभ्यां परया मुदा । विशुद्धैर्भक्तपानाद्यैः स साधुः प्रतिलाभितः ॥ ४६ ॥ पालयंतौ ततः सम्यक् श्राद्धधर्ममुभावपि । अकृत्रिमां मिथः प्रीतिं दधतौ तौ स्थितौ सुखं ॥ ॥४७॥ अथान्यदाऽलगद्रुद्राभद्राभ्यां कलहो महान् । तयोर्द्वयोर्निमित्तेन केनापि स्नेहयुक्तयोः ॥४८॥ धिगावयोरिदं जन्म जीवितं च निरर्थकं । यदेवं कलहो नैव निवर्त्तते कदाचन ॥ ४९ ॥ तदावाभ्यां यथाशक्ति धर्मो दानादिकः कृतः । त्यज्यते जीवितं चैतदिदानीं कलहेन किं ॥५०॥ एकांते मंत्रयित्वैवमेकचित्ते उभे अपि । अनाख्याय च कस्यापि कूपे ते पेततुर्द्रुतं ॥ ५१ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ मृत्वा रुद्राथ संजज्ञे । पुत्री जयपुरेशितुः । चंद्रपालस्य कनकवती नाम्ना महीभुजः ॥ ५२ ॥ परिणीतामुना राज्ञा श्रीवीरधवलेन सा । भद्रापि व्यंतरी जाता परिणामवशेन सा ॥ ५३ ॥ भ्रमंती सान्यदा पृथ्वीस्थानद्रंगे समागता । प्रियादि-

मित्रसुंदर्योर्दर्शने वैरमस्मरत् ॥ ५४ ॥

ततो रोषेण सा रात्रावुभयोरपि सुप्तयोः । पातयित्वा महाभित्तिं तयोरुपरि जग्मुषी ॥ ५५ ॥ मृतौ तौ दंपती शुद्धभावेनाथ तयोर्द्वयोः । प्रियमित्रो बभूवायं तत्र पुत्रो महाबलः ॥ ५६ ॥ प्रियसुंदर्यथो जज्ञे सैषा मलयसुंदरी । वधूस्तव महाराज श्रीवीरधवलात्मजा ॥ ५७ ॥ ततो मयसुंदर्या स्वपुत्रेण च यत्पुरा। तीव्रं ताभ्यां समं रुद्राभद्राभ्यां वैरमर्जितं ॥ ५८ ॥ स्मरंती तन्महावैरं ज्ञात्वा सावधिना सुरी । महाबलकुमारेंद्रं पुनर्हंतुं प्रचक्रमे ॥ ५९ ॥ किंतु पुण्यप्रभावेण कुमारस्य न किंचन । कर्तुं शशाक देहस्य जलस्य ज्वलनो यथा ॥ ६० ॥ ततो रोषेण सा रात्रौ प्रसुप्तस्यास्य निर्भरं। वासवेश्म समागत्य चकारोपद्रवं सदा ॥ ६१ ॥ तया हृत्वा कुमारस्य वस्त्रालंकरणान्यपि । तत्र मुक्तानि यत्राप कुमारो वटकोटरे ॥६२॥ कन्या मलयसुंदर्या योऽर्पितः पूर्वसंगमे । लक्ष्मीपुंजः कुमाराय हारो निजहृदा समं ॥ ६३ ॥ सोऽपि हारः कुमारस्य शयितस्य तथा निशि । अपजह्रे स्ववैरेण व्यंतर्या वासवेश्मतः ॥ ६४ ॥ पाश्चात्यजन्मनः स्वसा दधत्या स्नेहमेतया । कंठे कनकवत्याः स ततो नीत्वा निवेशितः ॥ ६५ ॥ अत्रांतरेऽवदद्वीरधवलो विस्मिताशयः । भगवन् किमिदं सम्यग् वदास्माकमसंभवि ॥६६॥ येनैष मिलितो नैव कदाप्यस्या महाबलः । ॥ १८२ ॥

स्वयंवराभिधं मुक्त्वा तदेकं वरमंडपं ॥ ६७ ॥ ततः कुमारसुंदर्योर्दंपत्योः स्मयमानयोः । सर्वमप्यवदत्सूरिर्ज्ञानदृष्टत्रिविष्टपः ॥ ६८ ॥

कुमारो मिलितः पूर्वं यथा तत्रागतश्च सः । लक्ष्मीपुंजो यथा हारः कुमार्यास्मै समर्पितः ॥ ६९ ॥ तया कनकवत्याथ यथा प्राग्भववैरतः । कूटाख्यानैः पिता पुत्र्या उपरिष्टात्प्रकोपितः ॥ ७० ॥ इत्याद्यशेषं कनकवत्याः प्रोक्तं कथानकं । ततः सर्वेऽवदन्नेवं धिग् धिग् च नीचयोषितां ॥ ७१ ॥ कुमारोऽपि निजावासात्तयैवायं हृतस्तदा । तेनाहता तथाऽनेशत्पुनः सा नागमद्यथा ॥ ७२ ॥ मृत्वा कर्मकरः सोऽथ सुंदरो वटपादपे । भूतो बभूव तत्रैव पृथ्वीस्थानपुराद्बहिः ॥ ७३ ॥ ततो यदा भ्रमंस्तत्र संप्राप्तोऽसौ महाबलः । ज्ञानेनावगतस्तेन तदा भूतसुपर्वणा ॥ ७४ ॥ बध्नीतास्य वटे पादौ भूमौ न लगतो यथा । इति तत्प्रियमित्रस्य स्मृतं तेन वचस्तदा ॥ ७५ ॥

तदेतस्याप्यहं कांचित्पीडां कुर्वे तथाविधां । ध्यायन्निति शवस्यास्ये स्थित्वा भूतो जजल्प सः ॥ ॥ ७६ ॥ हंहो मूढ किमेवं मामत्रोद्बद्धं हसस्यलं । उद्बध्यसे त्वमप्यत्र निश्चयेप्यंत्यां वटद्रुमे ॥ ७७ ॥ अधोमुखश्चोर्ध्वपादो बहुदुःखं सहिष्यसे । इति तत्कर्मवशतस्तत्रोद्बद्धो महाबलः ॥ ७८ ॥ अन्यदा

रुद्रया पत्युर्मुद्रारत्नं वरं हृतं । लोभाभिभूतया चौर्यचित्तया पूर्वजन्मनि ॥ ७९ ॥ दृष्ट्वा सुंदरदासेन स्थि-
तेन क्वापि गृह्णती । सा मुद्रां प्रियमित्रेऽथ तां पश्यति जगाद सः ॥ ८० ॥ रुद्रापार्श्वेऽस्ति सा मुद्रा यूय-
मेवं किमाकुलाः । ततो रुद्रावदद्रोपात्सुंदरस्यास्य सन्मुखं ॥ ८१ ॥ रे कूट छिन्न गंधज्ञ मद्वैरिन्नारथ किं
मृषा । अंगुलीयं मया क्वात्त ततो मौनेन स स्थितः ॥ ८२ ॥ प्रियमित्रेण नृपपार्श्वात् सामदंडभिदादिभिः
। मुद्रारत्नं तदादायि रुद्राया लाघवं कृतं ॥ ८३ ॥ वदंत्या दुर्वचः कर्म रुद्रया यत्तदार्जितं । छिन्ना कनक-
वत्यास्तु नासिका तेन कर्मणा ॥ ८४ ॥ भूनोभूतेन तेनैव सुंदरेण विधेर्वशात् । ज्ञात्वा ज्ञानाद्भवं पूर्वं
स्थित्वा च स्तेनविग्रहे ॥ ८५ ॥ युग्मं ॥ रागोऽभूत्प्रियसुंदर्यां प्राग्भवे मदनस्य यत् । लुब्धो मलयसुंदर्यां
कंदर्पस्तेन हेतुना ॥ ८६ ॥ पूर्वं मलयसुंदर्या कुमारेणामुनापि यत् । सुसाधुभ्यो ददे दानं जिनधर्मोऽपि
पालितः ॥ ८७ ॥ तेनाभ्यां सर्वसामग्री लब्धोत्तमकुलादिका । तथा मलयसुंदर्या यदाक्रुष्टो यतीति सः
॥ ८८ ॥ विप्रयोगस्तवैवास्तु सदा सार्द्धं स्वबंधुभिः । त्वं राक्षस इवात्यंतं भयकारीति भाषितः ॥ ८९ ॥
वारान् लेष्टुप्रहारैस्त्रीन् यद्रोपेण हतो मुनिः । महाबलोऽपि मौनेन यत्तस्थावनुमोदयन् ॥ ९० ॥ द्वाभ्या-
माभ्यां ततः पूर्वं दृढं पातकमार्जितं । पश्चात्तापं वितन्वद्भ्यां पश्चात्क्षिप्तं पुनर्बहु ॥ ९१ ॥ किंच नोद्ग- ॥ १८४ ॥

रितं यच्च प्राप्तस्तस्यानुभावतः । वियोगो निजलोकेभ्यो द्वाभ्यामाभ्यां त्रिरूचकैः ॥ ९२ ॥
पार्श्वातिकनकवत्याश्च वैरिण्याः पूर्वजन्मनः । राक्षसीत्वकलंकोऽस्या निर्दोषाया अजायत ॥ ९३ ॥ आ-भ्यां सेहे महादुःखं स्वस्वकर्मानुमानतः । यतोऽनुभूतमेवात्र बलवत्कर्म निर्जरेत् ॥ ९४ ॥ पुरा मलयसुं-दर्या यद्रजोहरणं हृतं । मुनिहस्तादमुष्येन वियोगः सह सूनुना ॥ ९५ ॥ उपसर्गान् पुरा कृत्वामूभ्यामा-राधितो मुनिः । उत्पन्नकेवलज्ञानो महाराजाहमेव सः ॥ ९६ ॥ अस्या मलयसुंदर्याः कुमारस्य च संप्रति । द्वितीयं जन्म राजेंद्र भवस्त्वेकः स एव मे ॥ ९७ ॥ राजोचे भगवंस्ते द्वे सुरी कनकवत्यपि । एतयोर्व-त्सयोः किंचिदतोऽप्यपकरिष्यतः ॥ ९८ ॥ सूरिरुचे यदा राजन् कुमारेणाहता सुरी । गतोपशांतवैरा सा तदैव निजमास्पदं ॥ ९९ ॥ भ्रमंती कनकवती सात्रैव नगरे पुनः । उपद्रोष्यत्यमुं राजन्नेकशस्तव नंदनं ॥ ७०० ॥ ततः कनकवत्येषा व्यंतरो साप्युभे इमे । संसारमर्जितेनस्के अनंतं पर्यटिष्यतः ॥ १ ॥ राजन् मलयसुंदर्या महाबलनृपस्य च । यस्त्वयाथ भवः पृष्टः स मया कथितोऽखिलः ॥ २ ॥ एवं मलयसुंदर्या महाबलनृपस्य च । निशम्य चरितं सर्वे बभूवुर्भवनिःस्पृहाः ॥ ३ ॥ दंपतीभ्यां तदा ताभ्यामाकर्ण्य चरितं निजं । वैराग्येण गृहीतानि व्रतानि गृहमेधिनां ॥४॥ मुनीनां भक्तिरावाभ्यां सदा कार्या विशेषतः । इति

चाभिग्रहोऽग्राहि पार्श्वे केवलिनो गुरोः ॥ ५ ॥ अन्ये केऽपि तदा भव्या बभूवुः संयमोद्यताः । श्राद्धधर्मंगताः केऽपि शेषा भद्रकचेतसः ॥ ६ ॥ निजापत्यचरित्रं तौ श्रुत्वा द्वावपि भूपती । जातौ संसारभीतांतःकरणौ चरणोद्यतौ ॥ ७ ॥ ऊचतुश्च प्रभो कृत्वा स्वस्वराज्यस्य चिंतनं । दीक्षामावां गृहीष्यावः सत्वरं भवदंतिके ॥ ८ ॥ मा कार्ष्टं प्रतिबंधं भो इत्युक्ते गुरुणाथ तौ । नत्वाऽगातां पुरं स्वं स्वं राज्यचिंतां च चक्रतुः ॥ ९ ॥ महाबलकुमाराय सूरपालेन भूभुजा । पृथ्वीस्थानपुरैश्वर्यं दत्तं तत्रैव तस्थुषा ॥ १० ॥ महाबलसुतस्तस्मिन् राजा शतबलाभिधः । बालोऽपि स्थापितो द्रंगे सागरतिलकाभिधे ॥ ११ ॥ श्रीवीरधवलेनापि राज्ञा तत्रैव तस्थुषा । सुतो मलयकेतुश्च निजराज्ये नृपः कृतः ॥ १२ ॥ ततो द्वावपि राजानौ स्वस्वभार्यासमन्वितौ । तस्य केवलिनः पार्श्वे तौ गृहीतःस्म संयमं ॥ १३ ॥ कतिचिद्दिवसांस्तत्र स्थित्वान्यत्र महीतले । विजहार गुरुस्ताभ्यां राजर्षिभ्यां समन्वितः ॥ १४ ॥ तप्त्वा सर्वेऽपि ते तीव्रं तपो गत्वा सुरालयं । महाविदेहक्षेत्रे च सिद्धिं यास्यंत्यकर्मकाः ॥ १५ ॥ अथो मलयकेतुराट् समापृच्छ्य महाबलं । स्वसारं सुंदरीं चापि जगाम निजपत्तनं ॥ १६ ॥ पुरे सागरतिलके मुक्त्वा सेनापतिं निजं । सार्द्धं शतबलेनागात्स्वं पुरं च महाबलः ॥ १७ ॥ राज्यं च पालयामास जितदुर्जयशात्रवः । सत्कुटुंबः सिषेवे च

जिनधर्ममहर्निशं ॥ १८ ॥ तस्य व्यंतरदेवस्य साहाय्याद्विषयान् बहून् । वशीचकार चक्रे च जिनधर्मसमुन्नतिं ॥ १९ ॥ प्रासादान् कारयामास जिनानां च पुरे पुरे । स्मरन् पूर्वभवं चक्रे साधुभक्तिं च सदा ॥ २० ॥ द्वितीयोऽथ तयोः पुत्रः सहस्रबलसंज्ञितः । कालक्रमेण संजज्ञे निजवंशधुरंधरः ॥ २१ ॥ कृत्वा बहूनि वर्षाणि राज्यं वयसि पश्चिमे । स राज्ये स्थापयामास सहस्रबलमंगजं ॥ २२ ॥ ततः सागरतिलके वेलाकूले रमाकुले । राज्यं पालयति ज्येष्टे पुत्रे शतबलाभिधे ॥ २३ ॥ पृथ्वीस्थाने क्रमायातं राज्यं शासति सुंदरं । गुणज्येष्टे कनिष्ठे च सहस्रबलनामनि ॥ २४ ॥ पादमूले गुरोर्भार्यायुक्तो राजा महाबलः । महोत्सवेन जग्राह विधिना संयमश्रियं ॥ २५ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ द्वावपि द्विविधां शिक्षां शीलयंतौ विजह्रतुः । सार्द्धं गुरुजनैर्नित्यं तप्यमानौ तपश्च तौ ॥ २६ ॥ गत्वा गत्वा च तौ धर्मे प्रेरयामासतुः सुतौ । वारयामासतुर्नित्यं व्यसनासेवनात्पुनः ॥२७॥ मन्यमानौ कृतार्थं स्वं गुरुशिक्षाभिरन्वहं । तावुभौ बांधवौ जातौ दृढस्नेहौ परस्परं ॥ २८ ॥ तथा च तावजायेतां जिनधर्मैकतत्परौ । येऽन्येषां मार्गदेष्टारौ मार्गाद्भ्रंशंति ते हि किं ॥ २९ ॥ महाबलोऽथ राजर्षिः खड्गधाराव्रतं चरन् । ज्ञातागमः क्रमेणाभूद्गीतार्थकशिरोमणिः ॥ ३० ॥ एकाकित्वविहारेणानुज्ञातो गुरुभिस्ततः । विजहार महात्मासौ सर्वत्रास्खलितव्रतः

॥ ३१ ॥ मेरुवन्निश्चलः सर्वंसहः सर्वसहेव यः । सौम्यः सोम इवात्यंतं सदाचारी समीरवत् ॥३२॥ आकाशवन्निरालंबः शंखवच्च निरंजनः । संवेगरसनिर्मग्नो भग्नाभ्यंतरशात्रवः ॥३३॥ पुरे सागरतिलके स तत्र विहरन् ययौ । वाचंयमो क्रमाद्यत्र पुत्रः शतबलोऽस्य राट् ॥३४॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ उपलक्ष्याथ तं साधुं गत्वा चोद्यानपालकः । व्यजिज्ञपत्सभासीनं नृपं शतबलं मुदा ॥ ३५ ॥ महाबलमुनिर्देव पुरोद्याने पिता तव । एकाकित्वविहारेण भ्रमन्नत्रागतोऽधुना ॥ ३६ ॥ राजा शतबलेनाथ हर्षरोमांचशालिना । प्रीतिदानं ददे तस्मै वनपालाय वांछितं ॥३७॥ संध्यायाः समयो जातः सांप्रतं तद्दिवामुखे । अभिगम्यं प्रणंस्यामः सर्वैरप्यर्या जनकं निजं ॥ ३८ ॥ धन्योऽयं सकलो लोकः पवित्रितमिदं पुरं । पुण्यैरस्माकमाकृष्टो यत्तातोऽद्य समागमत् ॥३९॥ इति जल्पन्नृपो मुक्त्वा सामग्रीं पादुकादिकां । स्थितस्तत्रैव पितरं ववंदे भूरिभक्तितः ॥ ४० ॥ द्रष्टुमुत्कंठितस्तातपादपद्मयुगं नृपः । कृच्छ्रेण गमयामास निशां तां सपरिच्छदः ॥ ४१ ॥ इतः सा कनकवती पर्यटंती पुरे पुरे । तत्रैव नगरे तस्मिन् समये दुःखितागता ॥ ४२ ॥ तथा केनापि कार्येण गतया तत्र कानने । कायोत्सर्गस्थितो दृष्टः स संध्यासमये मुनिः ॥ ४३ ॥ उपलक्ष्याथ तं सम्यक् चिंतयामास सा भयात् । महाबलः स एवैष सूरपालसुतो व्रती ॥४४॥ कुत्सितानि समस्तानि मूलाज्जानात्ययं

मम । आविष्कर्त्तात्र चेत्तानि तद्भविष्याम्यहं कथं ॥ ४५ ॥ तत्करोमि तथा किंचिन्न यथा वेत्ति कश्चन । अन्यथात्र न मे वासः कथंचिन्न च जीवितं ॥ ४६ ॥ एवं सा कनकवती सूत्रयित्वा गता ततः । प्रतीक्षमाणा समयं तस्थौ दुष्टा निजे गृहे ॥ ४७ ॥ स्फुरितेऽथ निशाध्वांते मार्गेषु विजनेषु च । केनाप्यलक्षिता पापा चलिता सा निजाश्रयात् ॥ ४८ ॥ गृहीत्वाग्निं ययौ तत्र सा यत्रास्ति स संयमी । कायोत्सर्गस्थितो मूर्त्त इव धर्मः स्थिराशयः ॥ ४९ ॥ गोपुराणि प्रदत्तानि मुनिकष्टमवेक्षितुं । मिलितानीव नेत्राणि नगरेणाऽसहिष्णुना ॥ ५० ॥ प्रशांतलोकसंचारं भूमिभागं विलोक्य तं । शून्यारण्यवत्कनकवती हृष्टा भृशं हृदि ॥ ५१ ॥ तत्र चानीय केनापि काष्टान्यंगारहेतवे । पूर्वमेव प्रभूतानि मुक्तान्यासन् स्वभावतः ॥ ५२ ॥ तया तैः पापया काष्टैर्वेष्टयंत्या तदा मुनिं । छादितः स तथा क्वापि यथा न ददृशे मनाक् ॥ ॥ ५३ ॥ चातुर्गतिकसंसारदुःखैर्नानाविधैः किल । तयात्मा वेष्टितः काष्टैर्वेष्टयंत्या तदा मुनिं ॥ ५४ ॥ जन्मांतरस्य वैरिण्या ततो निर्दयया तया । चतसृष्वपि काष्टासु ज्वलनो ज्वलितो भृशं ॥ ५५ ॥ मुनिनापि तदा ज्ञात्वोपसर्गं मरणांतिकं । विहिताराधना चित्ते तथैव स्थितिमीयुषा ॥ ५६ ॥ ततः प्रज्ज्वलितो वह्निर्मुनिं दग्धुं समंततः । प्रारेभे मूलतस्तस्याः सुकृतस्येव संचयं ॥ ५७ ॥

महाबलमुनिः सम्यगुपसर्गं सुदुस्सहं । सहमानः क्षमात्मानं लग्नो बोधयितुं ततः ॥ ५८ ॥ रे जीव भवता प्राप्तप्रायं तीरं भवांबुधेः । शुभभावमहापोतचटितेन चिरादिह ॥ ५९ ॥ ततः सद्भावनापोतमेतं सच्चित्तवायुना । तथा प्रेरय रे जीव यथाशु लभते तटं ॥ ६० ॥ दुःखानि यानि सोढानि भवता नरकादिषु । तानि चिंतयतो दुःखं तवेदं जीव कीदृशं ॥ ६१ ॥ मा चिंतयाऽशुभं किंचित्त्वमस्या उपरि स्त्रियाः । येनैषा ते सखा कर्मवनोन्मूलनकर्मणि ॥ ६२ ॥ बाह्यांगं ज्वलयन् धर्मदेहमाभ्यंतरं न च । ज्वलनोऽप्यहितं किंचित्करोत्येष न तेऽधुना ॥ ६३ ॥ इत्थं तदा भृशं तस्य प्रवृत्ता शुभभावना । उत्पन्नं केवलज्ञानं घातिकर्मक्षयात्तथा ॥ ६४ ॥ शुक्लध्यानानले मध्ये वहिश्च ज्वलितेऽनले । भावोपग्राहिकर्माणि भस्मीकृत्य क्षणादपि ॥ ६५ ॥ अंतकृत्केवली भूत्वा स साधुः प्राप निर्वृतिं । जन्ममृत्युजरादीनां ददौ चाशु जलांजलिं ॥ ६६ ॥ युग्मं ॥ ज्वलने ज्वलितप्राये कांदिशीका गता क्वचित् । पापिष्ठा कनकवती सा भ्रष्टा शुभकर्मतः ॥ ६७ ॥ संजातेऽथ प्रभाते स यावच्छतबलो नृपः । तत्रागात्सपरीवारः स्वपितुर्दर्शनोत्सुकः ॥ ६८ ॥ भस्मराशिस्थितं तावद् दृष्ट्वा दग्धं मुनेर्वपुः । परिवारयुतो राजा वक्तुं लग्नो प्रसत्कृतः ॥ ६९ ॥ निर्भयेन भवभ्रांतेर्निर्निमित्तारिणा निशि । नूनमेष महासाधुराः केनाप्युपसर्गितः ॥

चरित्रं

॥ ७० ॥ निष्पुण्येन मया तात भवतां पादपंकजं । लब्धापि दुर्लभं नैव नतमागत्य हा द्रुतं ॥ ७१ ॥ ॥ युष्माकं पतिता दृष्टिः प्रसन्ना न ममोपरि । मया कर्णपुटाभ्यां च न पीतं वचनामृतं ॥ ७२ ॥ मनोरथा विलीना मे रोरस्येवाधुना हृदि । अद्यैवाहं निराधारोऽभूवं चाऽनायकः पितः ॥ ७३ ॥ द्रष्टुं शक्या न युष्माकं जातावस्था यदीदृशी । नूनं न संति पुण्यानि यन्नाभूत्संगमोऽपि मे ॥ ७४ ॥ विलपन्निति भूपालः शोकबाष्पाकुलेक्षणः । भ्रूविक्षेपेण सहसेत्यादिदेश निजान् भटान् ॥ ७५ ॥ पदानुसारतः पापं तं पश्यत द्रुतं भटाः । लप्स्यध्वे निश्चितं यूयं पापं तस्य फलिष्यति ॥ ७६ ॥ ततो विलोकयद्भिस्तैस्तदा पादानुसारतः । लब्धा सा कनकवती दुराचारस्थिता क्वचित् ॥ ७७ ॥ केशग्राहं समानीय ततो राज्ञः समर्पिता । तेन ताडयिता पृष्टा छिन्ननासाथ सा वशा ॥ ७८ ॥ हन्यमानाथ सा सर्वं सम्यगूचे नृपाग्रतः । तेन नानाविधैर्मारैः सा पापा मारिता ततः ॥ ७९ ॥ तया प्राप्तमशेषं च निजकर्मोचितं फलं । नरकोर्व्यां समुत्पन्ना सा षष्ठ्यां कष्टभाजनं ॥ ८० ॥ नातशोकं नरेंद्रोऽपि कुर्वाणो मंत्रिभिर्भृशं । संबोधितोऽपि नात्याक्षीत् क्षणमात्रमपि क्वचित् ॥ ८१ ॥ ज्ञात्वा तातस्य तादृक्षं दुस्सहं मरणं ततः । सहस्रबलभूपोऽपि न्यमजच्छोकसागरे ॥ ८२ ॥ द्वयोरपि तयो राज्ञोः पितृशोकभरो भृशं । रामलक्ष्मणव-

कृष्णबलदेववदस्फुरत् ॥ ८३ ॥ इतश्चामलचारित्रा साध्वी मलयसुंदरी । एकादशांगतत्त्वज्ञा प्रतिबोधपरायणा ॥ ८४॥ तप्यमाना तपस्तीव्रं कर्ममर्मच्छिदोद्यता । क्रमोत्पन्नावधिज्ञाना गुरुभिः श्रीमहत्तरा ॥८५॥ स्वसंदेहतमांसीह जघानार्कप्रभेव सा । वित्रस्तकुनयोलूका भव्यांभोजप्रबोधिका ॥ ८६ ॥

महाबलमुनेर्ज्ञात्वा निर्वाणं तनयं निजं । प्रबोधयितुमायाता पुरे तत्र महत्तरा ॥ ८७ ॥ वसतावुचितायां सा स्थिता साध्वीसमन्विता । राज्ञा शतबलेनैत्य महाभक्त्या च वंदिता ॥ ८८ ॥ आलापितो महाराजः प्रसन्नाननया तया । गिरा मधुरया श्रोतृश्रवणामृतकुल्यया ॥ ८९ ॥ पिता तव नराधीश महासत्त्वशिरोमणिः । उपसर्गात्त्रियास्तस्याः प्रपेदे शिवसंपदं ॥ ९० ॥ सर्वपुत्रकलत्रादि त्यज्यते यस्य हेतवे । सह्यते च महादुःखं तपोलोचक्रियादिकं ॥ ९१ ॥ दुर्लभं यदि तत्प्राप्तं स्थानं शाश्वतमुत्तमं । त्यक्तो भवश्च पित्रा ते शोकोऽप्यापि ततः कथं ॥ ९२ ॥ महानिधानमाप्नोति यद्यभीष्टो जनो निजः । विजृंभते महाशोको वद किंवा महोत्सवः ॥ ९३ ॥ सुदुस्सहाग्निपीडापि न चिंत्या च पितुस्त्वया । प्रहारान्न सहंते किं जयश्रीलंपटा भटाः ॥ ९४ ॥ साधयंतोऽथवा विद्यां नरा दुःखं सहंति वै । सिद्धिरत्यद्भुता येन किंवा कथं न जायते ॥ ९५ ॥ तातपादा नता नैव कर्तव्येति च नाऽधुना ।

नापि च ॥ ९६ ॥ तद्विमुंच पितुः शोकं परिभावय संस्रुतिं । परित्राणं न शोकेन किंचिद्भवति देहिनां ॥
॥ ९७ ॥ भवं दुःखालयं विद्धि संगमं स्वप्नसन्निभं । लक्ष्मीं विद्युल्लतालोलां जीवितं बुद्बुदोपमं ॥ ९८ ॥
यदि युष्मादृशोऽप्येवं गुरुशिक्षाविचक्षणाः । शोकं कुर्वंति तर्ह्ययं विवेकोऽपि क्व यास्यति ॥ ९९ ॥ एवं
धर्मोपदेशैः स नरेंद्रो बोधितस्तया । संविग्नो गतशोकश्च लग्नो धर्मे विशेषतः ॥ १ ॥ नित्यं महत्तरापादान्
वंदतेस्म नरेश्वरः । उपदेशान् शृणोतिस्म शासनोद्यकारिणः ॥ २ ॥ चैत्यं च कारयामास सिद्धिस्थाने
मुनीशितुः । प्रतिमां च पितुस्तत्र विविधानुत्सवानपि ॥ ३ ॥ जनानां तत्र सर्वेषां उपकारं विधाय सा ।
आपृच्छ्य नृपतिं तस्माद्विजहार महत्तरा ॥ ४ ॥ पृथ्वीस्थानपुरं सापत् प्रतिबोधयितुं क्रमात् । पितृशोका-
कुलं भूपं सहस्रबलसंज्ञितं ॥ ५ ॥ धर्मोपदेशदानेन सहस्रबलभूपतिः । संबोध्य सपरीवारस्तया धर्मे स्थि-
रीकृतः ॥ ६ ॥ कतिचिद्दिनपर्यंते नंतुमुत्को महत्तरां । राजा शतबलोऽप्यागाद्भ्रातृस्नेहेन तत्र सः ॥७॥
महत्तरां ववंदाते शृणुतःस्म च देशनां । तौ द्वावप्यासिपेवाते धर्ममेकाग्रमानसौ ॥ ८ ॥ आनर्चतुस्त्रि-
कालं तौ जिनं सम्यक्त्वशालिनौ । पात्रेभ्यो ददतुर्दानं तपः शक्त्या च चक्रतुः ॥ ९ ॥ विधिना संघपूजां
तौ दानशालाश्च चक्रतुः । वारयामासतुर्लोकमधर्मान्मारितोऽपि च ॥ १० ॥ प्रतिग्रामं प्रतिद्रंगं जिनेंद्रभ-

र्वनैस्तथा । भूपयामासतुर्भूमिं सकलामचलापती ॥ ११ ॥
जिनचैत्येषु सर्वेषु स्नात्रपूजोत्सवादिभिः । अष्टाहिकाः सदा तीर्थरथयात्राश्च चक्रतुः ॥ १२ ॥ दृढ-
स्नेहौ सदा जैनधर्मभारधुरंधरौ । बांधवौ तस्थतुस्तौ द्वौ कुर्वाणौ शासनोन्नतिं ॥ १३ ॥ सिषेवे सर्वलोको-
ऽपि जिनधर्मं नृपानुगः । नास्फुरन्नपरे धर्मास्तारा इव खगोदये ॥ १४ ॥ कांश्चित्कांश्चिज्जनान् धर्मविशे-
षेऽथ कचित् काचित् । स्थापयित्वा गतान्यत्रापृच्छ्य पुत्रौ महात्तरा ॥ १५ ॥ प्रभूतान्यथ वर्षाणि पालयि-
त्वा यतिव्रतं । तुच्छयित्वा च कर्माणि तपोयोगसमाधिभिः ॥ १६ ॥ कृत्वा चाराधनां प्रांते श्रीमन्मलय-
सुंदरी । जगाम द्वादशे कल्पे साऽच्युताख्ये महत्तरा ॥ १७ ॥ युग्मं ॥ ततश्च्युता विदेहे सा समुत्पद्यो-
त्तमे कुले । क्रमेण चरणं लात्वा गमिष्यति शिवालयं ॥ १८ ॥ ततो मलयसुंदर्या एकश्लोकार्थचिंतनात्
। बभूव गोष्पदस्थाननिभो व्यसनसागरः ॥ १९ ॥ तथान्येषामपि ज्ञानमाधारः संकटे भवेत् । ज्ञानाभ्या-
सः सदैवातः कर्त्तव्यः सुविवेकिभिः ॥ २० ॥ यथा मलयसुंदर्या पालितं शीलमुज्ज्वलं । संकटेऽपि तथा-
न्याभिः पालनीयं प्रयत्नतः ॥ २१ ॥ उपसर्गेऽपि तादृक्षे महाबलमुनींदुना । यथा चक्रे क्षमाचर्या कर्त्त-
व्याप्यपरैस्तथा ॥ २२ ॥ यथा ताभ्यां व्रतं तीव्रं दंपतीभ्यां विनिर्मितं । अन्यैरपि तथा कार्यं सिद्धिसौ-

ख्याभिलापुकैः ॥ २३ आशातना यथा चाभ्यां विदधे पश्चिमे भवे । दुःखहेतुर्मुनींद्रस्य कर्त्तव्या न तथैव सा ॥ २४ ॥

श्रीमत्पार्श्वजिनेंद्रनिर्वृतिदिनाद्याते समानां शते ।
संजज्ञे नृपपनंदना मलयतः सुंदर्यसौ नामतः ॥
एतस्याश्चरितं यथा गणभृता प्रोक्तं पुरा केशिना ।
श्रीमच्छंखनरेश्वरस्य पुरतोऽप्यूचे मयेदं तथा ॥ २५ ॥

इत्यागमिकश्रीजयतिलकसूरिविरचिते ज्ञानरत्नोपाख्याने मलयसुंदरीचरित्रे शीलावदातपूर्वभववर्णनो नाम चतुर्थः प्रस्तावः समाप्तः ॥ श्रीरस्तु ॥

॥ इति श्रीमलयसुंदरीचरित्रं समाप्तम् ॥

आ ग्रंथ श्रीजामनगरनिवासी लालन विठलजी हीरालाले स्वपरना श्रेयमाटे पोताना श्री सूर्योदय छापखानामां छापी प्रसिद्ध कर्यो छे ॥ श्रीरस्तु ॥

॥ इति श्रीमहाबलमलयसुंदरीचरित्रं समाप्तम् ॥

व्रैनैस्तथा । भूपयामासतुर्भूमिं सकलामचलापती ॥ ११ ॥

जिनचैत्येषु सर्वेषु स्नात्रपूजोत्सवादिभिः । अष्टाहिकाः सदा तीर्थरथयात्राश्च चक्रतुः ॥ १२ ॥ दृढस्नेहो सदा जैनधर्मभारधुरंधरौ । बांधवौ तस्थतुस्तौ द्वौ कुर्वाणौ शासनोन्नतिं ॥ १३ ॥ सिषेवे सर्वलोकोऽपि जिनधर्मं नृपानुगः । नास्फुरन्नपरे धर्मास्तारा इव खगोदये ॥ १४ ॥ कांश्चित्कांश्चिज्जनान् धर्मविशेषेऽथ क्वचित् क्वचित् । स्थापयित्वा गतान्यत्रापृच्छ्य पुत्रौ महात्तरा ॥ १५ ॥ प्रभूतान्यथ वर्षाणि पालयित्वा यतिव्रतं । तुच्छयित्वा च कर्माणि तपोयोगसमाधिभिः ॥ १६ ॥ कृत्वा चाराधनां प्रांते श्रीमन्मलयसुंदरी । जगाम द्वादशे कल्पे साऽच्युताख्ये महत्तरा ॥ १७ ॥ युग्मं ॥ ततश्च्युता विदेहे सा समुत्पन्नोत्तमे कुले । क्रमेण चरणं लात्वा गमिष्यति शिवालयं ॥ १८ ॥ ततो मलयसुंदर्या एकश्लोकार्थचिंतनात् । बभूव गोष्पदस्थाननिभो व्यसनसागरः ॥ १९ ॥ तथान्येषामपि ज्ञानमाधारः संकटे भवेत् । ज्ञानाभ्यासः सदैवातः कर्त्तव्यः सुविवेकिभिः ॥ २० ॥ यथा मलयसुंदर्या पालितं शीलमुज्ज्वलं । संकटेऽपि तथान्याभिः पालनीयं प्रयत्नतः ॥ २१ ॥ उपसर्गेऽपि तादृक्षे महाबलमुनींदुना । यथा चक्रे क्षमाचर्या कर्त्तव्याप्यपरैस्तथा ॥ २२ ॥ यथा ताभ्यां व्रतं तीव्रं दंपतीभ्यां विनिर्मितं । अन्यैरपि तथा कार्यं सिद्धिसौ-

ख्याभिलापुकैः ॥ २३ आशातना यथा चाभ्यां विदधे पश्चिमे भवे । दुःखहेतुर्मुनींद्रस्य कर्त्तव्या न तथैव सा ॥ २४ ॥

श्रीमत्पार्श्वजिनेंद्रनिर्वृतिदिनाद्याते समानां शते ।
संजज्ञे नृपपनंदना मलयतः सुंदर्यसौ नामतः ॥
एतस्याश्चरित्तं यथा गणभृता प्रोक्तं पुरा केशिना ।
श्रीमच्छंखनरेश्वरस्य पुरतोऽप्यूचे मयेदं तथा ॥ २५ ॥

इत्यागमिकश्रीजयतिलकसूरिविरचिते ज्ञानरत्नोपाख्याने मलयसुंदरीचरित्रे शीलावदातपूर्वभववर्णनो नाम चतुर्थः प्रस्तावः समाप्तः ॥ श्रीरस्तु ॥

॥ इति श्रीमलयसुंदरीचरित्रं समाप्तम् ॥

आ ग्रंथ श्रीजामनगरनिवासी लालन विठलजी हीरालाले स्वपरना श्रेयमाटे पोताना श्री सूर्योदय छापखानामां छापी प्रसिद्ध कर्यो छे ॥ श्रीरस्तु ॥

॥ इति श्रीमहाबलमलयसुंदरीचरित्रं समाप्तम् ॥